

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.
Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.
Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*

РЖ «АПК України», 2017, № 1

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

1
2017

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

1(71)'2017

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Я.М. ГАДЗАЛО

Заступник головного редактора

В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар

О.В. КАПРАЛЮК

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК

С.А. БАЛЮК

А.В. БАЛЯН

М.І. БАЩЕНКО

С.А. ВОЛОДІН

І.В. ГРИНИК

В.М. ЖУК

О.М. ЖУКОРСЬКИЙ

А.С. ЗАРИШНЯК

І.І. ІБАТУЛЛІН

Ш.І. ІБАТУЛЛІН

О.О. ІВАЩЕНКО

Г.М. КАЛЕТНИК

Ю.О. ЛУПЕНКО

М.С. МАНДИГРА

Д.О. МЕЛЬНИЧУК

М.Д. МЕЛЬНИЧУК

В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО

С.М. РИЖУК

М.В. РОЇК

О.І. ФУРДИЧКО

EDITORIAL BOARD

Editor-in-chief

Ya. HADZALO

Deputy editor-in-chief

V. VERGUNOV

Responsible secretary

O. KAPRALYUK

Editorial board members

V. ADAMCHUK

S. BAILYUK

A. BAILYAN

M. BASHCHENKO

S. VOLODIN

I. GRYNKYK

V. ZHUK

O. ZHUKORSKIY

A. ZARYSHNYAK

I. IBATULLIN

Sh. IBATULLIN

O. IVASHCHENKO

G. KALETNIK

Yu. LUPENKO

M. MANDYGRA

D. MELNYCHUK

M. MELNYCHUK

V. PETRYCHENKO

S. RYZHUK

M. ROYIK

O. FURDYCHKO

Київ
2017

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Національна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий Заснований у 1999 р. комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

1(71)'2017

Засновники —
Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:

БОРОДАЙ І.С.
ІВАНЧЕНКО Л.А.
КАРГІНА О.В.
ЛЮТИК Т.В.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
РУЧКО Т.В.
ТОВМАЧЕНКО В.М.
ШЕЛЕПОВ В.В.

Редактор

РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:

НИНЬКО П.І.
РОМАЩЕНКО М.І.

Коректор

ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.

Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 29.03.2017 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 12,09.
Обл.-вид. арк. 16,57.

© ННСГБ НААН, 2017
© Державне видавництво
“Аграрна наука” НААН,
оригінал-макет, 2017

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	7
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	11
Ґрунтознавство	14
Агротехніка	17
Сільськогосподарська меліорація	21
Добрива	24
Охорона природи. Сталий розвиток.	28
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	31
Біотехнологія	35
Рослинництво	37
Загальні питання	37
Хлібні злаки. Зернові культури	39
Кормові культури	42
Технічні культури	45
Садівництво. Плодівництво	47
Овочівництво. Городництво	50
Декоративні культури.	53
Квітництво	
Тваринництво	55
Загальні питання	55
Конярство	55
ВРХ. Скотарство	56
Вівчарство. Козівництво	59
Свинарство	60
Птахівництво	64
Домашні кролі. Хутрові звірі	67
Бджільництво. Шовківництво	68
Рибне господарство.	71
Аквакультура	
Ветеринарія	73
Харчова і переробна промисловість.	76
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	79
Список скорочень і аббревіатур	83
Авторський покажчик	84
Алфавітно-предметний покажчик	87
Покажчик використаних періодичних і продовжуваних видань	94
Біобібліографічні, бібліографічні та історико-бібліографічні серії ННСГБ НААН (1998–2016)	97

CONTENTS

Foreword	3
History of Agrarian Science	5
Economy of Agriculture.	7
Organization and Administration of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	11
Soil Science	14
Cultivation Technique	17
Agricultural Irrigation	21
Fertilizers	24
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	28
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	31
Biotechnology	35
Plant Cultivation	37
General Issues	37
Food Grains. Cereals	39
Forage Plants	42
Industrial Crops	45
Horticulture. Fruit-Growing	47
Vegeculture	50
Decorative Cultures. Flower Growing	53
Animal Breeding	55
General Issues	55
Horse-breeding	55
General Livestock. Cattle	56
Sheep-breeding	59
Pig-breeding	60
Poultry-keeping	64
Rabbit-breeding. Fur-farming	67
Bee-keeping. Sericulture	68
Fish-breeding. Aquaculture	71
Veterinary Medicine	73
Food and Processing Industry. Produce of Animal Breeding	76
Forestry	79
Abbreviation List	83
Author Index	84
Subject Index	87
Used Periodical and Serials Publications Index	94
Biobibliographic and Historic Bibliographic Series by NSAL of NAAS (1998–2016)	97

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук;
- міжгалузевий та міждержавний обмін інформацією;
- інформування про найновішу аграрну продукцію, методи і технології.

Підготовка видання РЖ “Агропромисловий комплекс України” передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ННСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА
БІБЛІОТЕКА НААН**
вул. Героїв оборони, 10,
м. Київ, 03127, Україна,
тел. (044) 258-42-81

**ІНСТИТУТ
ВОДНИХ ПРОБЛЕМ
І МЕЛІОРАЦІЇ НААН**
вул. Васильківська, 37,
м. Київ, 03022, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal Agroindustrial Complex of Ukraine (AJ AIC) is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of agriculture;
- promotion in integration of sciences;
- interbranch and interstate exchange of information;
- informing about the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AJ the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of National Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our AJ will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03127 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
**NATIONAL SCIENTIFIC
AGRICULTURAL LIBRARY OF NAAS**
Tel. (044) 258-42-81

03022 MSP, Kyiv,
37 Vasyli'kivs'ka Str.,
**INSTITUTE OF HYDRAULIC PROBLEMS
AND LAND RECLAMATION OF NAAS**
Tel. (044) 257-40-30

63 (091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — доктор істор. наук БОРОДАЙ І.С.

Науковий консультант — академік НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК [001.63+376(477):378.2(091)]Ліванов

2017.1.1. ФУНДАТОРУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ НАУКИ ТА ГАЛУЗЕВОЇ ОСВІТИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ, ПРОФЕСОРУ М.Г. ЛІВАНОВУ — 265 РОКІВ / Вергунов В. // Емінак: наук. щокварт. — 2017. — № 1(17) (січень–березень), т. 2. — С. 91–97. — Бібліогр.: 32 назви.

Історія с.-г. дослідної справи, с.-г. освіта, агрономія, тваринництво, Школа практичного землеробства, учений у галузі агрономії Ліванов М.Г.

Відтворено життєвий шлях та узагальнено основні творчі здобутки видатного вченого-аграрія, організатора с.-г. дослідної справи, першого вітчизняного професора агрономії Михайла Георгійовича Ліванова (1751–1800). Комплексно оцінено його внесок у розроблення теоретичних і практичних положень степового землеробства та тваринництва України. Наведено аналіз наукових праць ученого з ведення раціонального господарювання, окремі з яких залишаються програмними для запровадження органічного землеробства в даному регіоні. Доведено, що книга М.Г. Ліванова “Про землеробство, скотарство та птахівництво” (1799) поклала відлік науковим дискусіям щодо доцільності оранки ґрунтів. Дослідник сформулював власне бачення щодо їх класифікації та глибини оранки залежно від висівної культури. Монографія М.Г. Ліванова “Керівництво до розведення і поправлення домашньої худоби” (1794) є першим вітчизняним виданням, присвяченим питанням покращення продуктивних і племінних ознак с.-г. тварин, годівлі й ефективного схрещування у тваринництві. Учений запропонував класифікацію порід великої рогатої худоби і овець, довів значення добору на основі врахування екстер’єру для покращення породних ознак свійських тварин. Розкрито значення створеної М.Г. Лівановим Школи практичного землеробства в с. Богоявленському Миколаївської обл. (1790) для становлення та розвитку вітчизняної с.-г. освіти та її подальшої диференціації.

УДК 174:631.4:001(477)

2017.1.2. ХІМІЧНА МЕЛІОРАЦІЯ ҐРУНТІВ УКРАЇНИ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ / Щебетюк Н. // Емінак: наук. щокварт. — 2017. — № 1(17) (січень–березень), т. 2. — С. 130–133. — Бібліогр.: 14 назв.

Історія с.-г. дослідної справи, агрохімія, меліорація, ґрунт, добрива, вапнування, кальцій, Всеукраїнський НДІ агроґрунтознавства та хімізації с.г.

Встановлено тенденції розвитку теоретико-методологічних основ хімічної меліорації ґрунту в УРСР в 20–30-ті роки ХХ ст. як одного із способів покращання його фізичних властивостей, поліпшення родючості та підвищення врожайності с.-г. культур. Аргументовано важливу роль досліджень з визначення вмісту кальцію в ґрунті. Його вплив на колоїдні властивості, структуроутворення ґрунту, фізичні властивості та динаміку доведено академіками АН СРСР К.К. Гедройцем і О.Н. Соколовським. Показано, що роль кальцію у ґрунті не зводиться до нейтралізації кислотності, найважливіше — його наявність сприяє покращанню фізичних, мікробіологічних та динамічних властивостей ґрунту. Показано, що на початку 30-х років теоретичні напрацювання та методологічні розробки з питання хімічної меліорації ґрунтів, зокрема вапнування та гіпсування, активно впроваджувалися у с.-г. виробництво. Науковий супровід цих робіт здійснювали співробітники Всеукраїнського НДІ агроґрунтознавства та хімізації сільського господарства. Їх основний здобуток вбачається у розробці детальних рекомендацій стосовно вибору ділянок під вапнування та обліку його результатів, заготівлі й зберігання меленого вапна та дефекату тощо.

УДК 339.56:637'8(477.83/.86)(09)

2017.1.3. ІСТОРІОГРАФІЯ ВЕТЕРИНАРНИХ АСПЕКТІВ РОЗВИТКУ РИБАЛЬСТВА ГАЛИЧИНИ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ СТ. / Проців О.Р. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 2(66), ч. 2. — С. 3–12. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 548377.

Рибальство, ветеринарія, рибальські товариства, Галичина, історіографія, бібліографія.

Наведено огляд наукової та публіцистичної літератури, періодичних друкованих видань Галичини ХІХ — початку ХХ ст., в яких висвітлюються питання ветеринарної медицини, пов’язані з розведенням, реалізацією та споживанням риби. Висвітлено історіографію проблеми в хронологічному контексті та розкрито досягнення ветеринарії в означений період розвитку Галичини. Проведено порівняльний аналіз літературних джерел у галузі ветеринарної медицини в контексті галузі рибальства. На основі розпоряджень намісництва Галичини, Міністерства землеробства Другої Речі Посполитої, розпорядчих актів місцевих органів державної влади виявлено особливості державного регулювання у галузі ветеринарії. Проілюстровано вплив Крайового рибальського товариства у Кракові щодо видання спеціалізованої літератури, в якій розглядаються питання ветеринарної медицини, їх вплив на органи публічної влади з метою лобіювання вигідних для рибальської галузі законопроектів та практики їх правозастосування, організації спеціалізованих курсів з вивчення ветеринарних аспектів у рибальстві. Висвітлено бібліографію вчених: А. Вежейського, М. Новицького, М. Раціборського, С. Круліковського, М. Гірдовія, С. Фібіха, З. Фішера, П. Лесневського у галузі ветеринарії та рибальства. Обґрунтовано можливість використання історичного досвіду ветеринарної науки, законодавчого забезпечення галузі, практики його правозастосування в умовах сучасної України.

УДК 612.4:929:001(477)

2017.1.4. ЖИТТЯ ВІДДАНЕ НАУЦІ / Падура М.Ф., Стояновський В.Г., Головач П.І. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 2. — С. 3–12. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 548374.

Історія с.-г. дослідної справи, фізіологія, ендокринологія, гіпофіз, гормон росту, вегетативна нервова система, учений у галузі фізіології с.-г. тварин Дубовик І.А.

Розглянуто основні віхи життєвого і творчого шляху професора Ірини Андріївни Дубовик (1895–1953), завідувача кафедри фізіології свійських тварин Львівського ветеринарного інституту. Для формування її наукового світогляду вбачаються важливими роки навчання на біологічному відділі Вищих жіночих курсів (Київ, 1918), захист кандидатської дисертації “Розвиток органів кровообігу хребетних” (1926). У 1927–1928 роках працювала в Берліні під керівництвом відомих німецьких професорів Ердмана, Кайбеля і Краузе. Обґрунтовано внесок І.А. Дубовик у розробку проблеми прискореного росту молодняку під час роботи в Харківському університеті (1929) та Українському інституті тваринництва (1930), Вологодському ветеринарному інституті (1934–1937). Результати дослідження І.А. Дубовик викладені в наукових працях “Прискорення росту молодняку” та “Збільшення стандартного росту породи”. В Ленінградському педагогічному інституті ім. О.І. Герцена захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук “Про гормональну функцію

передньої частки гіпофіза" (1941). З 1945 р. працювала на кафедрі фізіології домашніх тварин Львівського ветеринарного інституту. Вбачаються актуальними наукові публікації І.А. Дубовик з вивчення залоз внутрішньої секреції, для дослідження яких застосувала власну оригінальну методику. Сформулювала нові наукові положення щодо взаємозв'язку нервової системи і гіпофіза. Наукові праці І.А. Дубовик з вивчення "гормонів росту" заслухано і рекомендовано до друку на засіданні Паризької академії наук. Утрехський університет (Голландія) висунув її як кандидата на Рокфеллерську стипендію за її наукові твори на тему "Про взаємозв'язок вегетативної нервової системи і ендокринної".

УДК 631.1.016:001.82:631.582(477)"19"

2017.1.5. УДОСКОНАЛЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ СІВОЗМІН У ЗЕМЛЕРОБСТВІ УКРАЇНИ В ХХ СТОЛІТТІ / Коваленко Н.П. // Вісник аграрної історії / НПУ ім. М.П. Драгоманова, НУБіП, ННСГБ НААН. — К., 2016. — Вип. 16/17. — С. 229–241. — Бібліогр.: 56 назв.

Землеробство, сівозміни, с.-г. культури, с.-г. виробництво, ґрунтово-кліматичні зони, врожайність, агротехніка, обробіток ґрунту, посівні площі.

Розкрито теоретичні та методологічні засади класифікації сівозмін у землеробстві України в ХХ ст. Узагальнено внесок О.Г. Дояренка, Ф.І. Михайлова, В.І. Сазанова, Б.М. Рожественського, В.О. Казанського, І.І. Карасева, І.В. Якушкіна та інших вітчизняних учених у розроблення перших класифікацій сівозмін. Показано, що в 30–40-ві роки ХХ ст. сівозміни класифікували за виробництвом продукції, місцем розташування, складом сільськогосподарських культур, кількістю полів. Їх основний недолік вбачається в недостатній обґрунтованості ознак, що відрізняють одну групу сівозмін від іншої, нечіткому встановленню меж між групами та вибірковості класифікації розповсюджених у цей період кормових і травопільних сівозмін. Класифікації сівозмін, запропоновані в другій половині ХХ ст. П.П. Засвим, М.Г. Жежелем, М.П. Федосєєвою, С.С. Рубіним, В.О. Пастушенком, С.А. Воробйовим, П.І. Бойком, ґрунтуються на принципах повної та комплексної характеристики. Здобутки вчених з розроблення наукових основ сівозмін знайшли втілення в землеробстві України, що позитивно вплинуло на розвиток вітчизняного с.-г. виробництва. Встановлено, що однією з причин різкого коливання виробництва зерна, технічних, кормових і овочевих культур є часта зміна структури посівних площ, що негативно позначається на впровадженні, дотриманні та освоєнні раціональних сівозмін і врожайності с.-г. культур. На сучасному етапі класифікацію сівозмін вдосконалено за типами, видами і спеціалізацією, попередниками та періодичністю повернення. Рекомендовано запропоновані класифікації доповнити новим типом — комбіновані сівозміни.

УДК 631.5:633.88:001(477)

2017.1.6. ЛІКАРСЬКІ РОСЛИНИ: ТРАДИЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕНЬ (ПРИСВЯЧЕНО 100-РІЧЧЮ ЗАСНУВАННЯ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН) / Дем'янюк О.С., Глущенко Л.А. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2016. — № 4. — С. 87–93.

Історія с.-г. дослідної справи, інтродукція, селекція, насінництво, механізація, агрохімія, рослинництво, фітохімія, Дослідна станція лікарських рослин.

Висвітлено основні етапи становлення Дослідної станції лікарських рослин (ДСЛР), особливості розвитку наукового напрямку "лікарське рослинництво" в Україні в 1916–2016 роках. Обґрунтовано роль ДСЛР в науково-методичному забезпеченні та координуванні розвитку селекції, насінництва, технології вирощування, фармакогнозії в лікарському рослинництві України. Вченими ДСЛР вивчено понад 100 видів інтродукованих лікарських рослин, запропоновано технології їх вирощування, створено понад 50 сортів лікарських культур. Розроблено системи добров для 50 рослинних культур, методи захисту від шкідників і хвороб для 60 культивованих лікарських видів. Як важливі здобутки вчених ДСЛР розглядаються: режими невиснажливої заготівлі для 17 дикорослих видів, конструювання машин і пристосувань для вирощування, збирання та первинної обробки сировини й насіння найбільш поширених лікарських культур. Охарактеризовано традиційні для установи фітохімічні дослідження, які спрямо-

увалися на оцінку якості лікарської рослинної сировини, вдосконалення методів визначення біологічно активних речовин, пошук нових джерел біологічно активних сполук. Установою підготовлено нормативно-технічну документацію на лікарську рослинну сировину нових рослин.

УДК 633.11:001(477)

2017.1.7. ПРОФЕСОР ШЕЛЕПОВ ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ (ДО 80-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ): біобібліогр. покажч. творчої діяльності і наук. пр. за 1956–2016 рр. / НААН, ННСГБ, Миронівський ін.-т пшениці ім. В.М. Ремесла, Запорізька держ. с.-г. дослідна станція; уклад.: Вергунов В.А., Бачкала О.В., Ручко Т.В., Юрчак Е.В.; наук. ред. В.А. Вергунов. — 2-ге вид., доп. — К., 2016. — 126 с. — (Сер. Біобібліографія вчених-аграріїв України. Кн. 66). Шифр 548201.

Історія с.-г. дослідної справи, рослинництво, селекція, насіннезнавство, сорт, гібрид, пшениця, учений-селекціонер Шелепов В.В.

Відтворено основні віхи наукової діяльності доктора с.-г. наук, професора, лауреата премій: Державної в галузі науки і техніки, Виставки досягнень народного господарства СРСР та імені В. А. Юр'єва НАН України, відомого селекціонера України та Росії, історика с.-г. науки В. В. Шелепова. Підкреслюється важливий вплив на формування його наукового світогляду навчання на агрономічному факультеті Ставропольського с.-г. інституту, який закінчив у 1959 р. з відзнакою, отримав спеціальність вченого агронома. Захистив кандидатську дисертаційну роботу "Сила росту і польова схожість насіння озимої пшениці і розробка деяких прийомів їх підвищення в умовах Степу України" в Українському НДІ рослинництва, селекції і генетики ім. В.Я. Юр'єва (1966). Як чергова сходинка творчого шляху вченого розглядається захист докторської дисертації "Селекція інтенсивних сортів озимої пшениці, особливості їх насінництва і сортової агротехніки в умовах Степу і Лісостепу України" в Інституті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва (1992). В.В. Шелепов є автором понад 50 сортів озимої м'якої та озимої твердої пшениці, з яких 42 сорти занесені до Державних реєстрів сортів рослин в Україні та Росії. Створені сорти широко використовуються в селекційних установах як джерело та донори отримання нових біологічно цінних ознак, зокрема стійкості до бурого іржі. Особливо важливими вбачаються розроблені вченим методики: 1) створення комплексно стійких сортів озимої пшениці з використанням штучних інфекційних фонів безпосередньо в усіх ланках селекційного процесу; 2) міжвидових схрещувань; 3) прискореного розмноження насіння нових сортів та їх впровадження у виробництво. Також В. В. Шелепов обґрунтував методологію створення сортів озимої м'якої пшениці степового і лісостепового екотипів.

УДК 636.2.082:001(477)

2017.1.8. ПРОФЕСОР М. А. КРАВЧЕНКО — ОРГАНІЗАТОР ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ В ТВАРИННИЦТВІ УРСР / Шульга В.П. // Історія науки і техніки: зб. наук. пр. — К., 2017. — Вип. 10. — С. 219–226. — Бібліогр.: 14 назв.

Історія с.-г. дослідної справи, тваринництво, велика рогата худоба, с.-г. тварини, дослідна справа, порода, учений у галузі тваринництва М.А. Кравченко.

Висвітлено внесок доктора с.-г. наук, професора Миколи Антоновича Кравченка (1909–1986) у становлення відділу скотарства Київської дослідної станції тваринництва "Терезине" та відділу племінної роботи Центральної дослідної станції штучного осіменіння с.-г. тварин (м. Бровари) як провідних вітчизняних галузевих науково-дослідних центрів. Узагальнено його наукові розробки з селекційно-племінного вдосконалення найбільш поширених в Україні симентальської, чорно-рябої та білоголової української порід великої рогатої худоби. Аргументовано пріоритетність запропонованих ученим заходів зростання молочної продуктивності худоби за умов чистопорідного розведення, що ґрунтуються на інтенсивному використанні методу лінійного розведення, цілеспрямованого добору і підбору кращих племінних тварин з урахуванням поєднуваності ознак, оцінці племінної цінності та ін. Як важливі здобутки М.А. Кравченка розглядаються: запровадження селекції на формування довичної продуктивності с.-г. тварин, інтенсивне використання особин з рекордною продуктивністю, план розміщення перспективних ліній бугаїв у

парувальній мережі та ін. Доведено ефективність запропонованих заходів породного вдосконалення для зростання рентабельності галузі вітчизняного скотарства в УРСР 50–80-х років XX ст. та окреслено перспективи їх використання на сучасному етапі.

УДК 639.2.03:597.5:001(477)

2017.1.9. ВЧЕНИЙ, ФАХІВЕЦЬ РИБНОЇ ГАЛУЗІ. ДО 115-І РІЧНИЦІ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ХОМЧУКА АНДРІЯ ЯКИМОВИЧА / Грициняк І.І., Олексієнко О.О. // Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 4. — С. 154–155.

Історія с.-г. дослідної справи, рибне господарство, ставове рибництво, селекція, порода, ветеринарія, Український НДІ рибного господарства, учений у галузі рибництва Хомчук А.Я.

Висвітлено основні віхи життєвого та творчого шляху кандидата біологічних наук Андрія Якимовича Хомчука (1901–1953). Узагальнено результати його дисертаційної роботи “Рибництво-біологічна ефективність засіву вирощувальних ставів вико-вівсяною сумішшю” (1943). Як директор Українського НДІ рибного господарства (1944–1953) взяв участь у розробленні актуальних питань відбудови та розвитку ставового рибництва, здійснював керівництво окремими науково-дослідними завданнями, підготовкою кадрів для рибного господарства, консультував працівників рибгоспів з питань ставового рибництва. Розробив нові методи ведення рибного господарства, організації державного і кооперативного рибництва. За керівництва А.Я. Хомчука інститут проводив дослідження, спрямовані на підвищення продуктивності рибницьких ставів, ефективне використання кормових ресурсів рибгосподарських водойм, зростання культури виробництва, розроблення методів комплексної інтенсифікації у ставовому рибництві, селекційно-племінну роботу з виведення більш продуктивних порід і видів риб для розведення у ставах, вивчення захворювань риб та розроблення заходів боротьби з ними, раціональне використання сировинної бази внутрішніх водойм. Доведено значущість науково-дослідних робіт Українського НДІ рибного господарства, що сприяли освоєнню рибних багатств Дніпра, Дунаю, Дністра, Південного Бугу, Сіверського Дінця. Науковим доробком А.Я. Хомчука є понад 20 наукових опублікованих праць, на основі яких підготував і

здав до захисту дисертаційну роботу на здобуття наукового ступеня доктора біологічних наук.

УДК 930.24:316.244:633.15:631.582(477)

2017.1.10. ЕВОЛЮЦІЯ ЗНАНЬ З ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ У СІВОЗМІНАХ РІЗНИХ ҐРУНТОВО-КЛІМАТИЧНИХ ЗОН УКРАЇНИ / Бей Н.О. // Вісник аграрної історії / НПУ ім. М.П. Драгоманова, НУБіП, ННСГБ НААН. — К., 2016. — Вип. 16/17. — С. 193–203. — Бібліогр.: 56 назв.

Історія с.-г. дослідної справи, рослинництво, землеробство, сівозміни, кормові культури, кукурудза, попередники, врожайність.

Відтворено розвиток наукових основ вирощування кукурудзи в сівозмінах різних ґрунтово-кліматичних зон України. Кукурудзу вперше почали вирощувати в Катеринославській, Таврійській, Херсонській губерніях наприкінці XVII ст. Встановлено, що дослідження ефективності попередників кукурудзи започатковано в кінці XIX ст. на Полтавському (1884) і Херсонському (1889) дослідних полях. Наведено дані щодо вивчення ефективності сумісних посівів кукурудзи із соєю та суданською травою, які здійснювались у 1960-х роках на Полтавській обласній с.-г. дослідній станції і забезпечили урожай якісного сіна і зеленого корму із збільшенням вмістом протеїну на 20–40%. Узагальнено наукові пошуки Запорізької обласної с.-г. дослідної станції щодо підвищення врожайності, покращання якості і збільшення виробництва кукурудзи на основі вдосконалення агротехніки вирощування. Післяжнивні посіви кукурудзи дослідили вчені Сільськогосподарського інституту ім. В.В. Докучаєва, які встановили ефективність її вирощування на зеленому кормі як попередника для люцерни і вівсяниці лучної. Різниця в урожайності кукурудзи залежно від ефективності попередників сягала 0,9–1,3 т/га. Вбачаються значущими результати багаторічних досліджень Миронівського інституту пшениці ім. В.М. Ремесла. Доведено, що беззмінні посіви без добрив значно знижують урожайність порівняно із розміщенням у сівозміні. Рекомендовано науково обґрунтовані сівозміни з вирощуванням кукурудзи для великих спеціалізованих аграрних підприємств з можливим впровадженням багатопільних сівозмін та для фермерських господарств з обмеженими площами ріллі, що потребує застосування сівозмін з невеликим набором культур і коротким періодом ротації.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат екон. наук ЛЮТИК Т.В.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК 330.1:339.9

2017.1.11. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ: ДОСВІД АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ США / William P. Spencer, Кіреєва Е.А. // Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — № 9. — С. 20–29. — Бібліогр.: 9 назв.

Аграрний сектор економіки, аграрна політика США, сталий розвиток.

Визначено напрями забезпечення стійкого аграрного розвитку на основі імплементації досвіду США щодо реалізації аграрної політики. З 20-х рр. XX ст. суспільством США визначено пріоритети розвитку сільського господарства та механізми їх забезпечення, закріплені у Сільськогосподарських Актах. Одним із основних інструментів реалізації аграрної політики США та стимулювання розвитку сільського господарства є фінансова допомога уряду країни через програми підтримки фермерів, пряме та непряме фінансування. Проаналізовано Бюджет Міністерства сільського господарства США, який у 2016 р. становив 148 млрд долл. США. Визначено структуру фінансування дорадництва при університетах

США як потужного інструменту підтримки фермерів. Висвітлено досвід формування нової генерації успішних лідерів у аграрному секторі США через реалізацію програми “4Н”, зорієнтованої на надання неформальної освіти молоді віком від 5 до 18 років.

УДК 330.101.8:001.891.3

2017.1.12. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ГЕОЕКОНОМІКИ / Супіханов Б.К. // Економіка АПК. — 2017. — № 1. — С. 81–86. — Бібліогр.: 15 назв.

Аграрна сфера, глобалізація, геоekonomіка, концептуальний підхід.

Розкрито особливості виникнення й формування поглядів учених щодо геоekonomіки від другої половини XX ст. до початку XXI ст. З'ясовано, що за згаданий період сформувався новий напрям економічних досліджень — геоekonomіка зі своїм категоріальним апаратом, яка розкриває особливості взаємодії економік держав у глобальному економічному просторі. Виникнення геоekonomіки пов'язано з глобальною соціально-економічною трансформацією, в умовах якої фор-

муються нові економічні основи розвитку понад 200 держав і територій, кількість яких, за прогнозом спеціалістів, до 2050 р. може збільшитися до 400, адже країни вийшли за межі Вестфальської угоди 1648 р., в якій були сформульовані підходи до поділу світу на основі недоторканності кордонів національних держав із відповідним внутрішнім чи економічним устроєм. Сформульовано основні критерії концептуального підходу до розвитку аграрної сфери як складової загальної геоekonomіки світу: цілі, зміни у ланцюгу відтворювального процесу, зовнішньоекономічна діяльність, прогнозування аграрного виробництва, інформаційне забезпечення.

УДК 330.341.1:338.432

2017.1.13. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО СУТНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА / Сілецька Н.В., Берегова В.В. // Таврійський науковий вісник. — 2016. — Вип. 95. — С. 91–96. — Сер. Економічні науки. — Бібліогр.: 11 назв.

Аграрне підприємство, інноваційний потенціал, інноваційна стратегія.

Досліджено теоретичні аспекти інноваційної стратегії підприємств й узагальнено основні підходи до сутності цієї категорії за ключовими рисами. Узагальнено погляди науковців на стратегію розвитку підприємств будь-якої галузі. Визначено елементи інноваційного потенціалу аграрних підприємств. Зазначено, що поняття стратегії виробництва залежить від теоретико-методологічної концепції, основою якої є інноваційна діяльність в аграрному виробництві, що забезпечує його економічну ефективність. Встановлено, що інноваційна стратегія аграрного підприємства є комплексним планом дій, спрямованих на досягнення довгострокових цілей, які відрізняються новизною у забезпеченні своєї конкурентоспроможності та ефективності. Поняття "інноваційна стратегія" запропоновано визначати як траєкторію впровадження нововведень з метою посилення конкурентоспроможності підприємства.

УДК 332.135

2017.1.14. СТАЛИЙ РОЗВИТОК АГРОПРОДОВОЛЬНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ НА ОСНОВІ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ / Самофатова В.А. // Економіка харчової промисловості. — 2016. — Т. 8, вип. 4. — С. 10–14. — Бібліогр.: 10 назв.

Агропродовольча сфера, регіон, кластерний підхід, сталий розвиток, SWOT-аналіз.

Представлено результати класифікації підприємств і організацій, які можуть бути зацікавлені в формуванні агропродовольчого кластера та порівняльні переваги для них. Кластерний підхід визначено як одну із найбільш досконалих технологій управління агропромисловою сферою регіону. Викладено результати аналізу сильних і слабких сторін, а також загроз і можливостей агропродовольчої сфери південного регіону України (Миколаївська, Одеська та Херсонська області). Встановлено залежність успіху від створення і функціонування світових кластерних систем у межах трикутника "державне регулювання і управління — інтелектуальна інфраструктура — виробничий сектор". Запропоновано регіональну модель "потрійної спіралі", яка дає змогу поєднувати інтереси держави, науки і бізнесу, стає передумовою формування специфічних соціально-економічних відносин, забезпечує створення сприятливої інфраструктури або бізнес-клімату регіону.

УДК 332.2:021.8

2017.1.15. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ / Зінчук Т.О., Данкевич В.Є. // Економіка АПК. — 2016. — № 12. — С. 84–92. — Бібліогр.: 17 назв.

Ринок землі, с.-г. угіддя, країни-члени ЄС.

З'ясовано, що в кожній із країн-членів ЄС приватна власність і ринок с.-г. земель формувалися з визначеними цілями: забезпечення високого рівня ефективності аграрного виробництва (Латвія, Литва, Болгарія); розробка механізму соціального захисту населення, що проживає у сільській місцевості (Польща, Угорщина). Визначено негативні наслідки земельних реформ у країнах-членах ЄС, які вплинули на ефективність використання земель, залучених у ринковий обіг, зокрема: фрагментація та подрібнення земельних маси-

вів, зумовлені процесами приватизації (Естонія), відсутність ефективного механізму застави земель за іпотечними кредитами (Латвія, Литва), диспропорції, зумовлені обмеженістю фінансових ресурсів у с.-г. товаровиробників для купівлі землі (Болгарія). Позитивними результатами трансформації земельних відносин та формування ринку с.-г. земель у зазначених країнах стали: підвищення ефективності використання земель, одержання максимальної віддачі з кожної одиниці площі за мінімальних витрат, нарощування виробництва й експорту продукції, формування ставлення до землі як особливої цінності.

УДК 332.3:631

2017.1.16. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД АНАЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ / Лупенко Ю.О., Хомаківська О.В. // Економіка АПК. — 2016. — № 12. — С. 5–15. — Бібліогр.: 29 назв.

С.-г. угіддя, форми власності, орендні відносини, ринок землі.

Висвітлено наукові засади запровадження ринкового обігу земель с.-г. призначення в Україні. Визначено структуру: 1) розпайованих земель за формою власності та способами їх використання; 2) укладання договорів оренди за строком їх дії. Спрогнозовано пропозицію і попит на с.-г. землі в разі скасування мораторію на купівлю-продаж за 4 сценаріями. Так, визначено, що за умови відкриття земельного ринку лише для фізичних осіб (громадян України), попит становитиме близько 4,6 млн га при ціні 1–1,5 тис. дол./1 га; фізичних осіб і фермерських господарств — 1,4 млн га; фізичних осіб, фермерських господарств і с.-г. підприємств — 5,2 млн га за діапазону цін від 1 до 6 тис. дол./1 га.

УДК 332.334:338.431:631.1.016

2017.1.17. ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ / Гадзало Я.М., Лузан Ю.Я. // Економіка АПК. — 2017. — № 1. — С. 5–14. — Бібліогр.: 31 назва.

Аграрна економіка, земельна реформа, с.-г. землі, іпотека кредитування, власність.

Наголошено на збільшенні в Україні площі деградованих і малородючих ґрунтів, яка перевищує 10 млн га, а щорічні витрати від основних видів деградації ґрунтів оцінено в 1,5 млрд євро. Запропоновано дорожню карту основних напрямів завершення земельної реформи в Україні, яка забезпечить конкурентний розвиток аграрного сектору економіки та сільських територій. Центральною ланкою земельно-іпотечного кредитування вбачається створення Державного земельного фонду з виконанням функцій іпотечної установи для здійснення операцій із рефінансування банків для потреб іпотечного кредитування, реєстрації іпотечних кредитів, викупу в банків заставних земель, які були надані для гарантій забезпечення виконання кредитів, але з об'єктивних причин не були повернуті кредиту. Запропоновано акумуляцію коштів земельного податку у спеціальному фонді державного і місцевих бюджетів для фінансування заходів з державної охорони земель, збереження родючості ґрунтів та інших заходів з проведення земельної реформи.

УДК 336.7

2017.1.18. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗБУДОВИ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОЇ СФЕРІ ТА ЕФЕКТИВНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ / Прутська Т.Ю. // Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — № 12. — С. 36–45. — Бібліогр.: 6 назв.

Аграрна сфера, земельні ресурси, с.-г. виробники, інфраструктура, підприємництво, бізнес-інкубатор.

Актуалізовано зменшення на 3,8% посівних площ с.-г. культур у всіх категоріях господарств у 2013–2015 рр. внаслідок окупації АР Крим та проведення антитерористичної операції. Зазначено, що в Україні діє понад 20 офіційно зареєстрованих бізнес-інкубаторів, з яких реально працюють близько 10 (Білоцерківський, Івано-Франківський, Львівський, Славутицький, Тернопільський та ін.). Виокремлено проблеми бізнес-інкубаторів: недосконалість організаційно-правової бази та методичного забезпечення їх створення і функціонування;

невизначеність сфери дії бізнес-інкубатора; недостатня фінансова підтримка держави і відсутність правового забезпечення функціонування благодійних фондів; відсутність системи підготовки компетентних кадрів для роботи в бізнес-інкубаторах. Доведено, що в Україні немає необхідного досвіду створення бізнес-інкубаторів, які були б орієнтовані на створення сприятливих умов для започаткування підприємницької діяльності в аграрній сфері. Запропоновано модель створення та функціонування бізнес-інкубатора у Вінницькій області на базі аграрного університету.

УДК 338.01

2017.1.19. ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА / Мандибура В.О., Жилієв І.Б., Дахно І.І. // Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2016. — № 4. — С. 5–11. — Бібліогр.: 8 назв.

Аграрне виробництво, інтегральна оцінка, зовнішнє середовище.

Здійснено структуризацію факторів розвитку аграрного виробництва України і визначено характер їх дії. За критерії оцінки взято 3 параметри: спрямованість фактора, його важливість для розвитку аграрної системи і сила впливу. Спрямованість дії оцінено за допомогою знаків “+” і “–”, що відповідає позитивному і негативному характеру прояву того чи іншого фактора. Аналізом виявлено, що найбільш сприятливі можливості для розвитку і позитивних структурних змін в АПК мають політико-правові чинники (+21 балів), найбільш негативні — економічні (–78 балів). Зазначено, що нині зберігається негативна дія технологічних і соціальних факторів зовнішнього середовища — відповідно –38 і –29 балів. Встановлено у складі зовнішніх факторів переважання економічних, серед яких виділено абсолютно нові, пов’язані з кризовою фазою економічного циклу розвитку і песимістичними очікуваннями.

УДК 338.24:330.341.1:631.153.7

2017.1.20. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИМ РОЗВИТКОМ АГРОСФЕРИ / Лобас М.Г., Россоха В.В., Соколов Д.О. — К., 2016. — 414 с. — Бібліогр.: 340 назв.

Аграрна сфера економіки, інноваційно-технологічний розвиток, управління інноваційним розвитком.

Розкрито методологічні засади генезису інноваційно-технологічного розвитку. Досліджено динаміку та діагностовано сучасний стан інноваційно-технологічного розвитку аграрного виробництва. Визначено напрями удосконалення управління інноваційно-технологічним розвитком аграрної сфери економіки. Встановлено, що екологічний імператив став провідним критерієм оцінки технологій ХХІ ст. — це зумовило необхідність застосування технологій адаптивного ґрунтоохоронного землеробства, яке ґрунтується на забезпеченні екологічної рівноваги й передбачає отримання екологічно чистих продуктів в екологічно безвідходному виробництві. Зазначено, що управління інноваційним розвитком має здійснюватися на засадах державного замовлення на науково-технічну продукцію з передбаченням його у бюджетному процесі й проектного підходу до наукової діяльності, враховувати результативність аграрного сектору економіки.

УДК 338.439.02

2017.1.21. АНАЛІЗ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА / Пристемський О.С. // Таврійський науковий вісник. — 2016. — Вип. 95. — С. 77–85. — Сер. Економічні науки. — Бібліогр.: 9 назв.

Сільське господарство, валовий внутрішній продукт, фінансова безпека, макроекономічні фактори, інфляція, фінансова безпека.

Обґрунтовано критерії оцінки макроекономічних факторів фінансової безпеки розвитку сільського господарства. Ключовими факторами впливу фінансової безпеки розвитку сільського господарства визначено динаміку ВВП країни, ефективність функціонування банківської системи, стабільність національної грошової одиниці, інфляцію, стан боргової безпеки. Виявлено, що протягом 2002–2015 рр. ВВП України був нижчим порівняно з іншими країнами світу. Встановлено зниження таких індикаторів рівня фінансової безпеки роз-

витку сільського господарства, як коефіцієнт фінансової стабільності (на 19,4) й коефіцієнт автономії (на 11%), та збільшення співвідношення залученого і власного капіталу (на 24%), незважаючи на зростання у 2010–2014 рр. ВВП сільського господарства у розрахунку на 1 особу.

УДК 339.13

2017.1.22. ЕВОЛЮЦІЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА / Воротін В.Є., Маркова Є.Ю. // Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2016. — № 3. — С. 27–32. — Бібліогр.: 6 назв.

Аграрне виробництво, конкурентні переваги, рибодобувні підприємства.

Проаналізовано розвиток світової практики досягнення підприємствами комерційного успіху за період від кінця ХІХ до початку ХХІ ст. Запропоновано етапи в еволюції підходів щодо визначення ключових джерел формування конкурентних переваг суб'єктів аграрного виробництва, зокрема рибодобувних підприємств України. Зазначено, що в 1-й половині ХХ ст. підвищення конкурентоспроможності підприємств здійснювалося переважно за рахунок зниження витрат; з початку ХХ ст. — основних факторів виробництва, зокрема якості продукції та послуг; у 70–80-х — гнучкості; в 80–90-х роках — інновацій. Означено, що функціонування фірми в умовах конкурентного середовища потребує господарської гнучкості, постійної готовності до організаційних змін.

УДК 339.13.637.5(477)

2017.1.23. СТАН ВИРОБНИЦТВА І СПОЖИВАННЯ М'ЯСА В УКРАЇНІ / Власенко І., Власенко В., Лояніч Г. // Товари і ринки. — 2016. — № 2. — С. 21–31. — Бібліогр.: 20 назв.

Виробництво м'яса, м'ясопереробні підприємства, експорт м'яса, імпорт м'яса.

Досліджено якісні і кількісні характеристики стану виробництва м'яса в Україні. Визначено основні чинники та перспективи розвитку. Визначено, що у структурі виробництва в усіх категоріях господарств розрив між виробництвом свинини та птиці становить лише 19,5%. Акцентовано увагу на дисбалансі виробництва м'яса в с.-г. підприємствах і приватних господарствах. Означено, що найбільш проблемним в Україні є ринок яловичини, який демонструє стійку тенденцію до скорочення виробництва. Показано тенденцію до зменшення попиту на свинину в Україні: в 2015 р. він був на рівні 23–25% порівняно з 2013 р. Зазначено, що в Україні споживання м'яса на душу населення на рік на 35–40% нижчий, ніж у розвинених країнах світу. Запропоновано групування основних виробників м'яса за видом продукції та за обсягами виробництва. Зазначено, що частка всіх видів м'яса на внутрішньому ринку споживання становить майже 8%. З метою збільшення обсягів постачання продукції на міжнародний ринок, запропоновано прискорити процеси залучення інвестицій у модернізацію виробництва, запровадити систему НАССР на підприємствах, які виробляють м'ясну продукцію на експорт.

УДК 339.13:664.1(477)

2017.1.24. ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЦУКРУ В УКРАЇНІ / Бондаренко Л.М. // Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — № 11. — С. 21–30. — Бібліогр.: 12 назв.

АПК, ринок цукру, буряки цукрові, цукрова тростина, виробництво цукру, споживання цукру.

Анонсовано істотні зміни в рейтингу цукровиробників. Зазначено, що частка ринку лідерів з виробництва цукру в Україні (“Астарт-Київ”, “Радеховський цукор” і “Агропромінвест”) у 2014 р. становила 47,0%. Серед регіонів України найбільший обсяг ринку у 2014 р. мали Вінницька — 430 тис. т, Хмельницька — 281, Тернопільська — 271 і Полтавська область — 257 тис. т. Підкреслено, що оскільки виділені Україні квоти на український буряковий цукор є низькими (20 тис. т), то пріоритетними напрямками для нарощування його експортних поставок є Грузія, Ізраїль, Азербайджан і країни Азії. Виділено особливості ринку цукру України порівняно з країнами ЄС: відсутність індустрії цукрозамінників, низький рівень споживання меду, високий рівень споживання цукру домашніми господарствами, приналежність цукру до

основного джерела калорій в раціоні харчування населення через недостатнє споживання фруктів, м'яса і риби.

УДК 361:657

2017.1.25. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД АНАЛІТИЧНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОЇ СФЕРИ / Крюкова І.О. // Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2016. — № 3. — С. 11–16. — Бібліогр.: 12 назв.

Аграрна сфера економіки, аграрне підприємство, інноваційний розвиток, фінансова архітектура, аналітична підтримка.

Доповнено методичні позиції аналітичного оцінювання результативності інноваційної діяльності аграрних підприємств на засадах потокових концепцій агроменеджменту. Як ключовий інструмент, що сприяє інтеграції всіх її елементів у єдину цілісну функціональну систему, запропоновано концепцію створення фінансової архітектури підприємства. Методологічним каркасом і центральним елементом схеми фінансової архітектури підприємства визначено механізм формування й використання фінансових потоків. Фінансову архітектуру інноваційного розвитку аграрних підприємств визначено як сукупність принципів, форм та методів фінансового забезпечення інноваційного розвитку, за яких інноваційний потенціал збалансовано системою фінансових потоків, ефект від яких проявляється завдяки мультиплікатору інноваційних перетворень.

УДК 631.11:338.516.4(477)

2017.1.26. ЕФЕКТИВНІСТЬ ГОСПОДАРЮВАННЯ НОВОСТВОРЕНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РИНКОВОГО СПРЯМУВАННЯ В УКРАЇНІ / Месель-Веселяк В.Я. // Економіка АПК. — 2016. — № 12. — С. 21–33. — Бібліогр.: 80 назв.

С.-г. підприємство, форми господарювання, с.-г. продукція, ефективність виробництва, ціна, окупність витрат.

Проаналізовано показники ефективності виробництва аграрної продукції в с.-г. підприємствах різних форм господарювання України. Здійснено групування с.-г. підприємств за витратами на 1 га зернових, виробничими витратами на 1 корову, середньорічну голову худоби і свиней у 2015 р. З'ясовано, що за умови зростання цін на продукцію у 2015 р. на 10% і збільшення вартості одержаної продукції від 31573,8 до 34731,1 млн грн, окупність витрат могла б зрости від 101,1 до 111,3%. Зазначено, що подальший розвиток с.-г. підприємств залежить від інтенсивності виробництва продукції. Так, збільшення витрат на 1 га вирощування с.-г. культур й 1 голову тварин забезпечить приріст виробництва с.-г. продукції, вартість якої за середніми цінами 2015 р. перевищує приріст витрат, при окупності витрат 102,8% — по зернових і зернобобових, 111,9 — кукурудзі, 112 — ріпаку, 93,8 — молоку, 89,3 — м'ясу свиней, 40,5% — м'ясу великої рогатої худоби.

УДК 65.012.34:631.1640

2017.1.27. ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА / Россоха В.В., Науменко І.В. // Економіка АПК. — 2017. — № 1. — С. 60–67. — Бібліогр.: 22 назви.

Сільське господарство, матеріально-технічна база (МТБ), інтегральна оцінка, ефективність використання МТБ.

За результатами інтегральної оцінки визначено групи регіонів України з високим, середнім і низьким рівнем використання МТБ у сільському господарстві. До областей з високим рівнем ефективності використання МТБ віднесено Миколаївську, Дніпропетровську, Полтавську, Кіровоградську та Вінницьку. Визначено, що у Вінницькій і Кіровоградській областях рівень ефективності використання МТБ в 2,1 раза вище, ніж у Закарпатській. Установлено відхилення між максимальним і мінімальним використанням МТБ сільського господарства, яке в межах групи регіонів з високим інтегральним індексом становить 1,086 раза, середнім і низьким рівнем — відповідно 1,118 та 1,6 раза. Встановлено, що факт

значних відхилень між вищим і нижчим рівнями використання МТБ сільського господарства, особливо третьої групи регіонів країни, свідчить про необхідність зміни в них структури виробництва й формування відповідної МТБ.

УДК 65.9(4 УКР) У32

2017.1.28. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ / Подаков Є.С. // Таврійський науковий вісник. — 2016. — Вип. 96. — С. 71–78. — Сер. Економічні науки. — Бібліогр.: 15 назв.

С.-г. товаровиробники, податок на додану вартість, с.-г. податок.

Проаналізовано проблеми оподаткування с.-г. підприємств. Розроблено напрями удосконалення оподаткування агропродовольчого сектору економіки в умовах євроінтеграції України. Визнано недосконалою базу грошової оцінки угод у зв'язку з недоліками оподаткування, розширенням тіншового ринку оренди землі, низьким рівнем системи виплати заробітної плати, стрімким зростанням податкового навантаження на економіку через виключення зі складу ФСП внесків у пенсійний фонд та фонди соціального страхування. З'ясовано, що ФСП з початку його запровадження не виконує притаманну йому функцію, не сприяє стимулюванню розвитку товаровиробників.

УДК 657.222

2017.1.29. ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЛЕЮ НА УМОВАХ ЕМФІТЕВЗИСУ / Іщенко Я.П., Новодворська В.В. // Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — № 10. — С. 124–135. — Бібліогр.: 15 назв.

Земля, земельні відносини, емфітевзис, облік земельних ділянок.

Визначено відмінності оформлення земельних відносин за договорами емфітевзису та оренди. Зазначено, що для оцінки права користування землею ділянкою на умовах емфітевзису використовуються такі методичні підходи, як зіставлення цін продажу та капіталізація додаткового доходу. Визначено об'єкти обліку земельних відносин: отримана в довгострокове користування земельна ділянка, права користування нею та розрахунки з власником землі. Обґрунтовано методику обліку залучення земельних ділянок на умовах договору емфітевзису як альтернативи оренди земель та вільного продажу земель с.-г. призначення. Запропоновано кореспонденцію рахунків з обліку операцій емфітевзису, що дасть змогу отримати релевантну інформацію щодо земель, які знаходяться у їх використанні.

УДК 657:006

2017.1.30. АДАПТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ / Зди́рко Н.Г. // Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — № 12. — С. 92–100. — Бібліогр.: 10 назв.

С.-г. виробництво, бухгалтерський облік, фінансова звітність, національний стандарт бухгалтерського обліку, міжнародний стандарт бухгалтерського обліку.

Висвітлено проблемні аспекти впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в с.-г. виробництві. Актуалізовано проблеми неузгодження й невідповідності стандартів, які регулюють с.-г. діяльність в Україні — П(С)БО 30 "Біологічні активи" та МСБО 41 "Сільське господарство". Зауважено, що П(С)БО 30 не поширюється на продукти переробки с.-г. продукції та біологічні активи, не пов'язані з с.-г. діяльністю, що обґрунтовано визнано метою та сферою застосування національного і міжнародного стандарту. Аргументовано недоречність непоширення МСБО 41 на землю та нематеріальні активи, пов'язані з с.-г. діяльністю. Запропоновано засоби успішного впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності в аграрній сфері країни: призначення відповідальних за адаптацію та впровадження стандартів, визначення переліку суб'єктів, зобов'язаних надавати звітність за МСФЗ, планування заходів з навчання кадрів.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 621.225:631.15

2017.1.31. РЕЗУЛЬТАТИ ОПТИМІЗАЦІЇ СКЛАДУ ҐРУНТООБРОБНО-ПОСІВНОГО АГРЕГАТУ З АВТОМАТИЧНИМ РУХОМ ПО ПОЛЮ / Горбенко І.В. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2015. — Вип. 78: Техн. науки. — С. 117–123. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547780.

Ґрунтообробно-посівний агрегат, автоматичний рух, ширина захвату, культивация, сівба.

Розроблено методику оптимізації складу комбінованого агрегату для обробки ґрунту і сівби з автоматичним рухом по полю. Результати розрахунку перспективного комбінованого культиваторно-посівного агрегату з трактором ХТА-200 "Слобожанець" показують, що мінімальна ширина захвату комбінованого культиваторно-посівного агрегату може бути 10,2 м, а максимальна — 12,2 м. Оптимальною шириною захвату є 10,8 м, якщо агрегат буде працювати на глибину культивативі 0,14 м і сівби 0,08 м з перспективним трактором ХТА-200 "Слобожанець". Диференційоване застосування комбінованого культиваторно-посівного агрегату нового покоління під зернові колосові культури дає змогу зменшити загальну кількість машин порівняно з існуючими комплексами в 2 рази і витрати пального до 30%.

УДК 629.083

2017.1.32. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ В КЕРУВАННІ ТЕХНІЧНИМ СТАНОМ АГРЕГАТИВ ТА СИСТЕМ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ / Гриньків А.В. // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Техніка в с.-г. виробництві, галузеве машинобудівництво, автоматизація. — Кіровоград, 2016. — Вип. 29. — С. 25–32. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547681.

Прогнозування, технічний стан агрегатів, транспортні засоби, діагностування.

Проаналізовано існуючі методи прогнозування технічного стану транспортних засобів та надано їх класифікацію у вигляді структурної схеми. Наведено принципи побудови структурної схеми та зміст її рівнів. Запропоновано використання різних аналітичних форм діагностичної функції технічного стану від пробігу транспортного засобу при проведенні операцій прогнозування та наведено їх графічну інтерпретацію. Отримано вирази для оцінки придатності лінійної, квадратичної, експоненціальної, квадратично-експоненціальної моделей для прогнозування надійності стану агрегатів та систем транспортних засобів з урахуванням інтенсивності відмов та проміжку часу між діагностуванням. Розроблено алгоритм оцінки придатності лінійної, квадратичної, експоненціальної, квадратично-експоненціальної моделей для прогнозування надійності стану агрегатів та систем транспортних засобів. Для реалізації найменшої похибки прогнозу запропоновано визначення естиматії прогностичних моделей.

УДК 629.144.2.004.5

2017.1.33. ПІДВИЩЕННЯ РОБОТОЗДАТНОСТІ ЗБИРАЛЬНИХ МАШИН ТЕХНОЛОГІЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ПРИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ / Домущі Д.П. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2015. — Вип. 78: Техн. науки. — С. 78–83. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 547780.

Збиральні машини, комбайн, роботоздатність, надійність, запасні частини, зернові культури.

Представлено результати експериментальних досліджень за оцінкою надійності та роботоздатності збиральних машин — комбайнів, технологічних комплексів на збиранні зернових культур. Обґрунтовано резервування запасних частин на різних рівнях зберігання. Запасні частини доцільно зберігати в пересувних складах технологічного комплексу, в складах бригади (відділення) господарства, районного та регіональ-

ного рівня. Резервування запасних частин скоротить тривалість збирання на 2–8 днів, втрати зерна зменшуються від 3,0 до 12,0 ц/га. Виконання збиральних робіт в оптимальні агротехнічні терміни в умовах Південної степової зони України дасть можливість зменшити втрати урожайності зернових культур у середньому на 10–20%.

УДК 629.144.2.004.5

2017.1.34. ПОРІВНЯННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЗБИРАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ПО СКЛАДУ ТЕХНІКИ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЙНИМ ВИТРАТАМ / Домущі Д.П., Устиянов П.Д., Житков С.С. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2015. — Вип. 78: Техн. науки. — С. 92–98. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547780.

Збиральна техніка, зернові культури, роздільне збирання, пряме комбайнування, експлуатаційні витрати.

Показано, що найменші витрати палива на одиницю продукції відмічено за нульової технології з використанням збиральної техніки закордонного виробництва — 35,87 кг/га, за рахунок більшої продуктивності збиральної техніки і зменшення технологічних операцій. Найменші експлуатаційні витрати коштів на одиницю продукції — 2064,8 грн/га — також відмічено за нульової технології техніки вітчизняного виробництва — за рахунок меншої вартості техніки порівняно з імпоротною. Найбільші витрати палива — 67,9 кг/га — за традиційної технології з прямим комбайнуванням за рахунок транспортних операцій на збирання солом. Найбільші експлуатаційні витрати коштів — 2718,21 грн/га — традиційна технологія, пряме комбайнування — за рахунок більшої кількості збиральної техніки і технологічних операцій по транспортуванню солом. Найменш затратною є нульова технологія з використанням техніки вітчизняного виробництва, а найбільш затратною — традиційна з прямим комбайнуванням. Серед традиційних технологій найменш затратною є технологія роздільного збирання: витрати палива — 53,4 кг/га, експлуатаційні витрати коштів — 2585,07 грн/га.

УДК 629.144.2.004.5

2017.1.35. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ЕНЕРГОВИТРАТ ТЕХНОЛОГІЙ ЗБИРАННЯ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР / Домущі Д.П., Житков С.С., Новаковський М.А. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2015. — Вип. 78: Техн. науки. — С. 107–112. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 547780.

Енергетичні витрати, комплексне паливо, експлуатаційні витрати коштів, пшениця озима, технології збирання зернових.

Представлено результати досліджень порівняння комплексних енерговитрат за різних технологій збирання зернових культур з прямими витратами енергії палива та експлуатаційними витратами. Зроблено вибір складу перспективних збиральних машин і технологій збирання пшениці озимої з найменшими енергетичними витратами палива і експлуатаційних витрат коштів. Енерговитрати комплексного палива з використанням імпоротної техніки — нульової технології найменші — 1893,8 МДж/га і 411,7 МДж/т відповідно, найбільші при застосуванні традиційної технології — прямого комбайнування 3585 МДж/га і 779,6 МДж/т відповідно. Розрахунок експлуатаційних витрат вказує, що найменші енерговитрати у нульовій технології з використанням вітчизняної техніки, які становлять 5884,68 МДж/га і 1279,3 МДж/т відповідно, найбільші енерговитрати за традиційної технології — прямого комбайнування, які становлять 7746,9 МДж/га і 1684 МДж/т відповідно.

УДК 629.3.02.75

2017.1.36. ПРО ПІДСТАВУ, ЩО ПРИЗВЕЛА ДО ХИБНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ДИНАМІЧНОГО РАДІУСА У ТЕОРІЇ КО-

ЧЕННЯ / Пожидаєв С. // Техніка і технології АПК. — 2016. — № 9. — С. 24–27. — Бібліогр.: 9 назв.

Теорія кочення, динамічний радіус, крутний момент, еластична шина, колісний диск, принцип затвердіння.

Відмічено, що підставою для хибного застосування динамічного радіуса у теорії кочення стала некоректність представлення колеса з еластичною шиною як єдиного монолітного деформованого затверділого тіла, у якого згідно з положеннями теоретичної механіки, взаємозв'язок між прикладеною силою і утворюваним нею крутним моментом відбувається за посередництва плеча, роль якого відіграє відстань від лінії дії сили до центра обертання тіла. Застосовуючи принцип затвердіння до колеса з еластичною шиною, останню слід розглядати окремо від колісного диска і враховувати, що точки її вертикального перетину, розташовані під центром обертання, мають іншу кутову швидкість, ніж диск. Ця обставина змушує розглядати згадане колесо як механізм, що складається з двох шарнірно з'єднаних між собою твердих тіл. А для механізму вказаний вище взаємозв'язок між силою і утворюваним нею крутним моментом не є справедливим.

УДК 631.17.002

2017.1.37. ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ТА ТЯГОВОГО ОПОРУ МТА / Артёмов М.П., Шуляк М.Л., Кот О.В. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2016. — № 2. — С. 22–28. — Бібліогр.: 12 назв.

Прискорення трактора, тягово-динамічні властивості, динамічна тягова характеристика, стохастичні навантаження МТА, тяговий опір.

Обґрунтовано вимоги до проведення оцінки тягово-динамічних і експлуатаційних властивостей тракторів, що надасть змогу враховувати стохастичні навантаження МТА при виконанні технологічних операцій та отримати динамічну тягову характеристику. Проведено дослідження трактора МТЗ-80 в агрегаті з плугом ПЛН 3-35, під час яких імітувалися зміна значення тягового опору за рахунок збільшення заглиблення с.-г. знаряддя. Визначено, що при глибині обробки, що відповідає недовантаженню двигуна на 40%, агрегат розганяється до сталого режиму руху за 2,37 с та розвиває максимальне прискорення в повздовжній осі 3 м/с^2 , при цьому розрахункове значення опору с.-г. знаряддя знаходиться в межах 8 кН. При завантаженні двигуна близько номіналу 90–95%, агрегат розганяється до сталого режиму руху за 2,68 с та розвиває максимальне прискорення $2,61 \text{ м/с}^2$, при цьому розрахункове значення опору с.-г. знаряддя знаходиться в межах 10 кН. У режимі незначного перевантаження двигуна 105–110%, агрегат розганяється до сталого режиму руху за 3,3 с та розвиває максимальне прискорення в повздовжній осі $1,75 \text{ м/с}^2$, при цьому розрахункове значення опору с.-г. знаряддя знаходиться в межах 12 кН. Наведеними результатами експериментальних досліджень доведено можливість використовувати запропоновану методику, яка дає змогу суттєво зменшити час проведення експерименту, його собівартість та отримати динамічні і кваліметричні показники роботи будь-яких с.-г. знарядь.

УДК 631.3:637.115

2017.1.38. ОЦІНКА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СХЕМ ВАКУУМНОЇ СИСТЕМИ МОБІЛЬНОЇ ДОІЛЬНОЇ УСТАНОВКИ / Медведський О.В., Кухарець С.М. // Техніка і технології АПК. — 2016. — № 8. — С. 10–12. — Бібліогр.: 9 назв.

Мобільна доільна установка, вакуумна система, структурно-функціональна схема, вакуумний регулятор, дрібно-товарне виробництво.

Оцінено структурно-функціональні схеми вакуумної системи мобільних доільних установок. Доведено необхідність системного підходу до вибору критеріїв оцінки техніко-технологічних показників та режимів роботи вакуумної мережі обладнання для машинного доїння корів в умовах дрібно-товарного виробництва. Розроблено порівняльний оціночний показник конструкційної ефективності компоновальних схем та параметрів елементів вакуумної системи мобільної доільної установки. Конструкційна ефективність вакуумної мережі з тупиковим розміщенням вакуумного балона на 8,4–8,6% вища відносно компоновальної схеми без вакуумного балона. Крім того, таке компоновання потребує на 5–6 кПа нижчого

рівня початкового вакуумметричного тиску живлення порівняно з рештою розглянутих у роботі структурно-функціональних схем вакуумної системи. Вакуумний регулятор доцільно монтувати поблизу всмоктувального патрубку вакуумного насоса або на циліндричній поверхні прохідного вакуумного балона.

УДК 631.316.4

2017.1.39. МОДУЛЬНИЙ КУЛЬТИВАТОР ДЛЯ РОБОТИ В СИСТЕМІ СМУГОВОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА STRIP-TILL / Теслюк Г., Волик Б., Сокол С., Лепеть Є. // Техніка і технології АПК. — 2016. — № 10. — С. 21–24. — Бібліогр.: 3 назви.

Культиватор, смугове землеробство, стрілчаста лапа, турбодиск.

Наведено результати аналітичних досліджень варіантів конструкційного виконання культиватора для смугового обробітку ґрунту в системі strip-till. Запропонована машина має низку змінних робочих органів різного функціонального призначення, уніфікованих за вузлами кріплення. Це дає змогу змінювати конфігурацію машини залежно від конкретних ґрунтових умов і наявності рослинних решток. Також запропоновано спеціально розроблені стрілчасті лапи. Особливість їх роботи полягає в тому, що вони не тільки підрізають бур'яни, а й спрямовують рослинні рештки в зону турбодисків. Від попередньої конструкції відрізняється наявністю секції плоских дисків, які в процесі перекошування по поверхні ріжуть рослинні рештки грубостеблих культур.

УДК 631.334

2017.1.40. ВІТЧИЗНЯНІ СІВАЛКИ ДЛЯ ПРОСАПНИХ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР. РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ / Демидов С., Стародубцева М. // Аграрна техніка та обладнання. — 2016. — № 4. — С. 30–35.

Вітчизняні сівалки, просапні зернові культури, конструкційні особливості сівалок, технологічний процес сівби.

Розглянуто конструкційні особливості сівалок для висіву зернових просапних культур вітчизняного виробництва. Зазначено, що ПАТ “Червона зірка” виготовляє сівалки типу УПС в 6- та 8-рядному варіантах (УПС-6 і УПС-8). Розроблено і випробувано 12-рядну сівалку УПС-12. Спочатку сівалки УПС-6 і УПС-8 випускали з бункерами для насіння ємністю 25 л і з бункерами для туків ємністю 48 л, що спричиняло часті зупинки агрегатів для дозаправлення та внаслідок цього призводило до зменшення змінної продуктивності. В 2015 р. завод почав виробляти модернізовані сівалки ZEDA-8 і Vesto-6 Profi відповідно в 8- і 6-рядній конструкції. Ємність кожного бункера для насіння цих сівалок становить 52 л, загальна ємність бункерів для туків у сівалки ZEDA-8 становить 640 л, у сівалки Vesto-6 Profi — 560 л. Крім того ПАТ “Червона зірка” випускає універсальну пневматичну сівалку “Bera-8”, розроблено 12- та 16-рядні сівалки “Bera-12” і “Bera-16”, а також навісну сівалку “Bera-6”. На сьогодні проводиться випробування сівалки “Bera-8” з електроприводом вісievних апаратів. Всі моделі просапних сівалок, які розробляють і випускають в Україні, якісно та надійно виконують технологічний процес сівби зернових просапних культур із показниками призначення, що відповідають зональним вимогам.

УДК 631.35:633.63

2017.1.41. ТЕОРІЯ ОЧИЩЕННЯ ГОЛОВОК КОРЕНЕПЛОДІВ БУРЯКІВ ЕЛАСТИЧНОЮ ОЧИСНОЮ ЛАПОЮ / Булгаков В.М., Адамчук В.В., Ігнат'єв Є.І. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 11. — С. 53–59. — Бібліогр.: 12 назв.

Буряки цукрові, очисна лопать, кінетична енергія, механічна система, теорія удару, сила зісцування.

Розроблено нову теорію взаємодії гнучкої очисної лопаті, встановленої на привідному горизонтальному валу, і головок коренеплоду буряка, закріпленої в ґрунті, засновану на застосуванні теорем про зміну кінетичної енергії механічної системи і зміну кількості руху та теорії удару, що дала можливість із високим ступенем точності моделювати зазначений процес очищення з урахуванням створення потрібної сили зісцування за умови невибивання коренеплодів буряку із ґрунту. На основі чисельного моделювання на ПК встановлено, що найраціональнішими кінематичними й конструктивними параметрами очисника головок коренеплодів буряків цукрових на корені, які забезпечують високі показники

якості очищення головок від залишків гички та невибивання коренеплодів із ґрунту, є: швидкість поступального руху — не менше $2,5\text{--}3,0\text{ м}\cdot\text{с}^{-1}$, довжина 2ℓ еластичної очисної лопаті — не менше $0,3\text{--}0,4\text{ м}$, радіус барабана (тобто радіус підвісу лопаті) — також не менше $0,3\text{ м}$.

УДК 631.352

2017.1.42. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНСТРУКЦІЙ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ПОДРІБНЕННЯ РОСЛИННИХ РЕШТОК / Богатирьов Д.В., Сало В.М., Кислун О.А. // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Техніка в с.-г. виробництві, галузеве машинобудівництво, автоматизація. — Кіровоград, 2016. — Вип. 29. — С. 13–17. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 547681.

Подрібнювач рослинних решток, граблина, стебла, соняшник, кукурудза.

Наведено напрям розробки та вдосконалення с.-г. машин для подрібнення рослинних решток в Україні. Представлено аналіз результатів польових випробувань двох типів подрібнювачів рослинних решток вітчизняного виробництва. Основним показником роботи даного типу машин обрано співвідношення розмірів решток стебел після подрібнювачів, щоб зменшити використання граблів. Одним із способів підвищення якості подрібнення є встановлення додаткового пасивного робочого органу — граблів, для орієнтації стебел перпендикулярно лезам ножів робочих органів подрібнювачів, щоб зменшити поперечний перетин перерізу стебла. Граблини орієнтують стебла під кутом $82\text{--}102^\circ$ до осі обертання барабана з ножами. Показник подрібнення збільшується на $6\text{--}7\%$ при швидкості руху агрегату $22\text{--}24\text{ км/год}$ на таких культурах, як соняшник та кукурудза, що свідчить про доцільність використання граблів для даного типу с.-г. техніки.

УДК 631.354:633.1

2017.1.43. ЗНИЖЕННЯ ТРАВМУВАННЯ НАСІННЯ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ГУМОВИХ МАТЕРІАЛІВ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЧИСТКИ / Головач І.В., Дерев'яно Д.А., Дерев'яно О.Д. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2016. — № 3. — С. 26–30. — Бібліогр.: 9 назв.

Травмування насіння, гумові била, молотильний апарат, розподільче решето, якість насіння.

Досліджено вплив гумових матеріалів в молотильних пристроях на травмування і якість насіння, а також можливість пошкодження зерна при проходженні технологічних процесів. Установлено, що запровадження гумових бил порівняно зі сталевими в однакових режимах молотильного апарата забезпечило зменшення подрібнення зернівки в $1,5$ раз, обвалення — в $1,24$ раз, втрати внаслідок недоомолочування — у $2,24$ раз та від недовитрушування — в $1,56$ раз. Відмічено, що найменше травмування зернівки, які надходять у дообмолочувальне пристосування, отримане за встановлення переднього розподільчого решета. Зниження травмування насіння при збиранні покращує його якісні показники, особливо польову схожість.

УДК 631.356.22.631.35

2017.1.44. ВЛАСТИВОСТІ ГИЧКИ ЦУКРОВОГО БУРЯКА ПРИ ЇЇ ЗБИРАННІ / Калетник Г.М., Булгаков В.М., Адамчук В.В., Борис М.М., Ігнат'єв Є.І. // Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2016. — № 3. — С. 13–20. — Бібліогр.: 14 назв.

Буряки цукрові, коренеплід, головка цукрового буряка, гичка цукрового буряка (відділення).

Досліджено окремі агрофізичні й механіко-технологічні властивості головки коренеплоду цукрового буряка й гички. Зазначено, що при лабораторних дослідженнях процесу відділення залишків гички спостерігалось легке відділення гички на відстані $20\text{--}30\text{ мм}$ від поверхні коренеплоду. Дуже важко відокремлювалась, а інколи й взагалі не відокремлювалась гичка на відстані менше 10 мм , що пояснюється різницею у твердості гички й коренеплоду. Встановлено, що твердість поверхні гички біля головки коренеплоду на $30\text{--}40\%$ відрізняється від твердості головки коренеплоду в зонах зеленого листя і сплячих вічок, і майже дорівнює твердості вершини головки. Це свідчить про обмежені можливості відділення гички й коренеплоду за властивостями міцності без ушкодження тіла коренеплоду. Поліпшення процесу можливе за

значного збільшення кількості менш інтенсивних взаємодій або, навпаки, за рахунок зменшення кількості взаємодій за збільшення їхньої інтенсивності при використанні додаткових пристроїв для робочих елементів у зоні зелених листків. При використанні твердих високоефективних робочих органів необхідно синхронізувати частоту обертання ротора очистки і поступальну швидкість машини, тому що за високої частоти обертання вала очисника й низькій поступальній швидкості можливе значне зростання пошкоджень коренеплодів.

УДК 631.358:633.854.78

2017.1.45. ЖАТКИ ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА ДЛЯ ЗБИРАННЯ СОНЯШНИКУ / Занько М. // Пропозиція. — 2016. — № 10. — С. 174–176.

Жатки, збирання соняшнику, зернозбиральні комбайни.

Зазначено, що для збирання соняшнику традиційно застосовують зернозбиральні комбайни із серією жаток для збирання соняшнику на зерно типу ЖНС-6, який об'єднує такі моделі: ЖНС-6, ЖНС-7,4 і ЖНС-9,1. Жаткові агрегати виготовлено за однаковими технічними умовами, які різняться між собою лише шириною захвату. Для всебічної оцінки роботи жаток цієї серії було проведено випробування агрегату ЖНС-7,4, що має найбільший попит серед споживачів, із комбайном Zetor-480 CLAAS. Встановлено, що жатка ЖНС-7,4 стало та надійно виконує збирання соняшнику за висоти зрізування кошиків $88,3\text{ см}$ та швидкості руху $7,2\text{ км/год}$. Втрати за жаткою незначні — на рівні $1,92\%$ (за вимогами — не більше ніж $2,0\%$). Коефіцієнт надійності технологічного процесу в перебігу випробувань перебував на рівні $0,99$ — це свідчить, що жатка під час роботи не забувається, не зупиняється і не є "гальмом" для реалізації потенціалу продуктивності комбайна під час збирання соняшнику.

УДК 631.36

2017.1.46. ЗЕРНОСУШИЛЬНИЙ КОМПЛЕКС КЗС-10 НА БІОПАЛИВІ / Кравчук В., Занько М., Лисак О. // Аграрна техніка та обладнання. — 2016. — № 4. — С. 64–73.

Зерносушильний комплекс КЗС-10, біопаливо, енергозабезпечення, продуктивність.

Відмічено, що зерносушильний комплекс КЗС-10 призначений для сушіння однорідного за вологістю зерна, насіння бобових і олійних культур, зерна кукурудзи та інших с.-г. культур з початковою вологістю не більше 30% . Сушіння здійснюється атмосферним повітрям, нагрітим у теплообміннику теплогенератора, що працює на біопаливі. Охарактеризовано будову і технологічний процес роботи зерносушильного комплексу КЗС-10. Проведено оцінку якості роботи комплексу. Встановлено, що зерносушильний комплекс КЗС-10 з теплогенератором на біопаливі та його комплектування відповідають вимогам зерновиробників. Технічні параметри, прийняте енергозабезпечення — потужність електродвигунів і продуктивність складових комплексу теплогенератора, норій і вентиляційного бункера пов'язані з параметрами та продуктивністю ключового технологічного елемента — сушарки. Для видалення вологи на $1\text{ т}/\%$ необхідно $1,4\text{ кВт}\cdot\text{год}$ електроенергії. За продуктивністю і застосуванням паливом комплекс КЗС-10 найбільшою мірою відповідає потребам малих і середніх зерновиробничих господарств.

УДК 631.37

2017.1.47. РОЗРОБЛЕННЯ НОВОЇ МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПАРАМЕТРІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ТРАКТОРА / Адамчук В., Булгаков В., Надикто В., Ігнат'єв Є. // Техніка і технології АПК. — 2016. — № 10. — С. 18–21. — Бібліогр.: 9 назв.

Трактор, потужність двигуна, тяговий клас, експлуатаційна маса, енергонасиченість, тягове зусилля.

Запропоновано нову методику визначення необхідної мінімальної потужності двигуна с.-г. колісного трактора відповідного тягового класу, а також його експлуатаційної маси та енергонасиченості з урахуванням лінійного характеру залежності буксування рушіїв енергетичного засобу від розвинутого ним тягового зусилля. Рівень енергонасиченості як відношення встановленої потужності двигуна до експлуатаційної ваги енергетичного засобу є ознакою його приналежності або до тягової, або до тягово-енергетичної концепції, кожній із яких притаманна своя система агрегування с.-г. техніки.

УДК 656.338.12

2017.1.48. МЕТОДОЛОГІЯ ВИБОРУ ТА УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІКИ У СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ / Аулін В.В., Лівіцький О.М., Замота О.М. // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Техніка в с.-г. виробництві, галузеве машинобудівництво, автоматизація. — Кіровоград, 2016. — Вип. 29. — С. 3–12. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547681.

Використання техніки, ефективність, управління, витрати, с.-г. техніка.

Розроблено методологію вибору та управління ефективністю використання с.-г. техніки за техніко-економічними показниками та обґрунтовано нелінійний характер витрат на технічне обслуговування і ремонт при експлуатації машин.

Представлено алгоритм вибору оптимальної с.-г. машини та ефективності її використання в аграрному виробництві, який необхідно робити на основі техніко-економічного аналізу для конкретних умов її роботи. Розглянуто життєвий цикл машини та ремонтні витрати на підтримання техніки до того моменту, коли проведення ремонту стає економічно невигідним. Наведено сукупність показників оцінки життєвого циклу машин, що базуються на їх ресурсі до повного спрацювання. На основі створеної бази техніко-економічних показників експлуатації мобільної с.-г. техніки в умовах аграрного виробництва України розроблено комп'ютерну програму, що дає змогу враховувати реальні витрати на її технічне обслуговування і ремонт мобільної с.-г. техніки та управління складом збирально-транспортних комплексів (загонів) у підприємствах с.-г. виробництва.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК [631.4+332.334]:002.1

2017.1.49. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ҐРУНТІВ: ЗДОБУТКИ І ВИСНОВКИ З ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ / Медведєв В.В. — Х.: ТОВ "Смугаста типографія", 2016. — 296 с. — Бібліогр.: С. 287–295. Шифр 548197.

Інформаційне забезпечення, використання ґрунтів, системи землекористування, охорона ґрунтів, картографія.

На підставі аналізу інформаційного забезпечення використання ґрунтів у провідних країнах світу обґрунтовано пропозиції щодо коригування організації і впровадження результатів наукових досліджень у с.-г. виробництво України. Розглянуто невирішені проблеми інформаційного забезпечення використання ґрунтів в Україні: відсутність узагальненої бази даних про ґрунтовий покрив України, розпорошеність даних між відомствами та інститутами, відсутність даних для впровадження новітніх систем землеробства, а також інформації про наслідки сучасної системи землекористування тощо. Запропоновано пропозиції щодо вирішення деяких прикладних задач інформаційного забезпечення використання ґрунтів. Обґрунтовано заходи щодо підвищення актуальності наукових досліджень з охорони ґрунтів, зокрема: покращення взаємодії науки і освіти, активізацію спільноти і засобів масової інформації, а також кроки, що має здійснити Україна для входження в європейські та світові структури з моніторингу, картографії і охорони ґрунтових ресурсів. Викладено позицію щодо нової ґрунтоохоронної етики в інформації, а також конкретизовано завдання держави у сприянні реалізації землекористувачем ґрунтоохоронної інформації.

УДК 631.41:631.51:629.1

2017.1.50. ОПТИМАЛЬНІ ФІЗИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ПОСІВНОГО ШАРУ ҐРУНТУ ЯК АГРОВИМОГИ ДО ПЕРЕДПОСІВНОГО ОБРОБІТКУ: наук. видання / Медведєв В.В., Плisko I.B., Бігун О.М., Шейко С.М., Накісько С.Г., Криlach C.I., Бородин A.I. — Х.: ТОВ "Смугаста типографія", 2016. — 196 с. — Бібліогр.: С. 187–194. Шифр 548199.

Фізичні властивості, посівний шар ґрунту, агровимогі, передпосівний обробіток ґрунту, нульова і точна технології.

Розглянуто оптимальні параметри структурного складу і щільності будови ґрунту як новітні агровимогі до технології і знарядь передпосівного обробітку, що раніше не приймали до уваги. Доведено доцільність диференціювання ґрунтово-фізичних параметрів за окремими (поверхневому, надна-сінневому, насінневому і піднасінневому) прошарками посівного шару, що прискорює розвиток надземної маси рослин і коренів, а також сприяє більш ефективному використанню атмосферної вологи, елементів живлення та адаптації рослин до переущільнення. Встановлено реальні параметри ґрунтово-фізичних властивостей посівного шару ріллі, головним чином у зоні розповсюдження чорноземних ґрунтів, і на підставі порівняння оптимальних і реальних параметрів, виявлено його недоліки і необхідні технологічні і технічні

заходи їх коригування. Розглянуто питання про оптимізацію ґрунтово-фізичних параметрів посівного шару у разі застосування нульової і точної технологій.

УДК 631.415:631.44:552.524

2017.1.51. АГРОГЕНЕЗ ЧОРНОЗЕМУ / Булигін С.Ю., Величко В.А., Демиденко О.В. — К.: Аграр. наука, 2016. — 356 с. — Бібліогр.: 529 назв. Шифр 548183.

Агрогенез чорнозему, чорноземи типові, водний баланс, деградаційні процеси, аридизація ґрунтових умов, безполіцевий обробіток ґрунту.

Висвітлено питання відтворення природної родючості чорноземів типових в агроценозах за різних технологій вирощування с.-г. культур. Показано, що наростання деградаційних процесів при інтенсивному використанні чорноземів Лівобережного Лісостепу змінює статті водного балансу: надхідні зменшуються за рахунок неповного, на 25–35%, поглинання зимових опадів, а витратні збільшуються за рахунок підвищення на 25–30% фізичного випаровування, що призводить до аридизації ґрунтових умов. Систематичне здійснення безполіцевого обробітку чорнозему типового зміщує його 10–35 років сприяє накопиченню продуктивної вологи за рахунок покращення гумусного стану і перетворення стійких форм карбонатів у новоутворені. Тривале застосування безполіцевих технологій обробітку чорнозему типового зміщує його ґрунтово-екологічні особливості до більш вологих фракцій. Беззмінний поверхневий обробіток ґрунту протягом понад 30 років зумовлює вторинну карбонізацію ґрунтово-аккумулятивного горизонту чорноземів.

УДК 631.416:504.05

2017.1.52. ЗМІНИ СПІВВІДНОШЕННЯ C:N В ҐРУНТАХ ЗА РІЗНОГО АНТРОПОГЕННОГО ВИКОРИСТАННЯ / Козлова О.І. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1. — С. 63–67. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 548186.

Співвідношення C:N, темно-каштанові ґрунти, чорноземи звичайні і типові, гуміфікація, мінералізація, рослинні рештки.

Наведено результати вивчення і розрахунку співвідношення вуглецю до азоту в темно-каштанових ґрунтах і чорноземах звичайних і типових. Установлено, що співвідношення C:N в усіх досліджуваних ґрунтах і на всіх варіантах більше 10, але менше 24, що свідчить про переважання процесів гуміфікації рослинних решток над процесами мінералізації. Більш інтенсивно процеси гуміфікації рослинних решток відбуваються у верхніх шарах чорноземних ґрунтів лісостепу та ріллі. Порівнюючи співвідношення C:N у різних ґрунтах, відмічається збільшення означеного показника від темно-каштанових ґрунтів до чорноземів звичайних і далі до чорноземів типових.

УДК 631.417.2

2017.1.53. ГУМУСОВИЙ СТАН АЛЮВІАЛЬНОГО ЛУЧНО-ГО ҐРУНТУ РІЗНОГО ФІТОЦЕНОТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ЗАПЛАВИ Р. СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ) / Хижняк І.М. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1. — С. 69–73. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія Ґрунтів). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 548186.

Алювіальний лучний ґрунт, гумусовий стан, груповий та фракційний склад гумусу, лучні фітоценози.

Наведено результати досліджень впливу різного фітоценотичного використання алювіально-лучного ґрунту заплави р. Сіверський Донець на його гумусовий стан. Відмічено, що заплавні алювіальні ґрунти під лучними фітоценозами мають високий природний потенціал родючості із зрівноваженими внутрішньоґрунтовими процесами синтезу-деструкції органічних речовин. Установлено, що розорювання алювіального лучного ґрунту призводить до зменшення вмісту гумусу та негативних змін у його груповому та фракційному складі; використання досліджуваного ґрунту під сіножать супроводжується хоча і зменшенням вмісту загального гумусу, проте показники гумусового стану залишаються на рівні цілинного ґрунту. Проведені дослідження підтверджують той факт, що заплавні алювіальні ґрунти під лучними фітоценозами найкраще використовувати за доброї задернованості як сіножать, луки або пасовища.

УДК 631.42

2017.1.54. ЕРОЗІЯ ҐРУНТІВ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ УКРАЇНИ І РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА / Волощук М.Д. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1. — С. 26–32. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія Ґрунтів). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548186.

Ерозія ґрунтів, деградація ґрунтів, родючість ґрунту, еродовані землі.

Висвітлено вплив ерозійних процесів на деградацію ґрунтів, наведено діагностичні показники змитості ґрунту, лінійної ерозії, їх класифікацію, окреслено заходи щодо зменшення негативних процесів, відновлення родючості еродованих земель. Виявлено, що протягом 1960–2014 рр. площа еродованих ґрунтів, зайнятих с.-г. угіддями, збільшилася на 30–35%, посилюється і ступінь змитості. Площа сильнозмитих ґрунтів зросла на 20%, слабо- і сильнозмитих на 2 і 12%. Ерозійні процеси на схилістих землях з легкосуглинистими чорноземами, за відсутності агротехнічних заходів проявляються вже за крутизни 1°. Тенденція щодо збільшення еродованості ґрунтів спостерігається на схилах довжиною від 500 до 800 м. Ерозійні процеси призводять до зміни показників родючості ґрунту, трансформації ґрунтового покриву. Паралельно з деґуміфікацією ґрунтів, але з протилежною спрямованістю, проходить процес їх вторинної карбонізації. Відмічено, що в умовах інтенсивного обробітку ґрунту на схилах і відсутності протиерозійних заходів лінійні розмиви у більшості переходять у яружні розмиви. Яри суттєво впливають на гідрологічні умови місцевості: вони є сорбентом твердих опадів і знижують рівень ґрунтових вод на 50–60 м від бровки яру; погіршують водно-фізичні властивості ґрунту, збільшують дрібність ґрунтових ареалів у 3–4 рази. Для зменшення інтенсивності ерозійних процесів, відновлення родючості еродованих земель внесено корективи в існуючий комплекс протиерозійних заходів.

УДК 631.423.4(477)

2017.1.55. УМІСТ ГУМУСУ В ЦІЛИННИХ І АГРОГЕННИХ ЧОРНОЗЕМАХ УКРАЇНИ / Дегтярьов В.В., Крохін С.В., Жернова О.С. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1. — С. 15–25. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія Ґрунтів). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 548186.

Чорнозем типовий, загальний гумус, системи удобрення, обробіток ґрунту.

Досліджено вплив викошування і випалювання цілинної рослинності, тривалості с.-г. використання в різних сівозмі-

нах, систем удобрення, способів основного обробітку ґрунту, а також уведення перелогового режиму на вміст і запаси гумусу в чорноземах типових Лівобережної частини Лісостепу України. Установлено, що найбільш суттєвий вплив на вміст і запаси загального гумусу має розорювання і с.-г. використання чорнозему. Інтенсивність втрат гумусу залежить від тривалості с.-г. використання і чергування культур у сівозміні. Найбільші зміни вмісту гумусу відбуваються в перші 3–4 десятиліття с.-г. використання. В подальшому процеси мінералізації компенсуються процесами гуміфікації і вміст гумусу в ґрунті стабілізується. Інтенсивність цього процесу залежить від типу сівозміни. В травопільній сівозміні процеси мінералізації проходять повільніше ніж у польовій. Уведення перелогового режиму на чорноземах типових сприяє накопиченню загального гумусу в ґрунті. Причому, в перші десятиліття збагачується гумусом переважно верхній 30-см шар ґрунту, а в подальшому — і більш глибокі шари. Мінеральні й органічні добрива сприяють накопиченню біомаси рослин і, як наслідок, збільшенню вмісту гумусу. Причому за органомінеральної системи удобрення спостерігається найбільше накопичення гумусу. Порівняно з полицевим, плоскорізний обробіток ґрунту сприяє накопиченню гумусу переважно у верхніх шарах ґрунту.

УДК 631.43:631.436.6:631.445.2(477.41/42)

2017.1.56. ВПЛИВ АБІОТИЧНИХ ЧИННИКІВ НА ІНТЕНСИВНІСТЬ ПРОДУКУВАННЯ CO₂ ҐРУНТАМИ ПЕРЕХІДНОЇ ЗОНИ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОЛІССЯ В ХОЛОДНИЙ ПЕРІОД / Трофименко П.І., Трофименко Н.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1. — С. 214–221. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія Ґрунтів). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 548186.

Опідзолені ґрунти, холодний період, емісія, продукування CO₂, атмосферний тиск, температура.

Доведено, що в умовах теплої зими та у випадку періодичного та повного промерзання поверхні ґрунту основними зумовлюючими чинниками протікання емісії CO₂ з досліджуваних опідзолених ґрунтових відмін до атмосфери є їх температура та атмосферний тиск. Виявлено, що підсилюючий ефект впливу тиску на емісію діоксиду вуглецю, відмічений в доморозну частину холодного періоду, зумовлений вузьким інтервалом температури ґрунту (від 1,0 до 7,1°C) і спостерігався у випадках різкого зниження тиску (не менше 1 мм рт. ст. за 1 год, що у сумі становило ≥3 мм рт. ст. Встановлено, що для досліджуваних ґрунтів мінімальною критичною температурою, за якої припиняється продукування діоксиду вуглецю, є 0,8°C. Визначено, що найвищі величини викидів CO₂ до атмосфери супроводжувалися атмосферним тиском у діапазоні від 735 до 740 мм рт. ст. Встановлено, що коефіцієнт кореляції між обсягами емісії діоксиду вуглецю та температурою дерново-підзолистого, ясно-сірого опідзоленого супіщаних глеюватих ґрунтів і сірого легкосуглинистого глеюватого ґрунту становить відповідно 0,57; 0,54 і 0,51.

УДК 631.431.1:631.445.4

2017.1.57. ЩІЛЬНІСТЬ СКЛАДАННЯ І ТВЕРДОЇ ФАЗИ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО РІЗНОГО ТИПУ ВИКОРИСТАННЯ / Казюта А.О. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1. — С. 90–95. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія Ґрунтів). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 548186.

Чорнозем типовий, щільність і склад ґрунту, щільність твердої фази, рілля, переліг, лісосууга.

Виявлено, що щільність складу чорнозему типового є максимальною у варіанті з с.-г. використанням (рілля). Найменші показники були притаманні ґрунту під лісосуугою. В умовах перелогового типу використання щільність материнської породи та приповерхневого 0–10 см шару ґрунту є однаковими. Під ріллям верхні шари до глибини 40 см були переушільненими, а під лісосуугою, навпаки, порівняно розушільненими. Розподіл по профілю ґрунту показників щільності складу під ріллям та перелогом мали вигляд параболи з мінімальними значеннями у середній частині профілю. Чорнозем під лісосуугою з чагарниково-деревними насадженнями мав лінійний розподіл показників щільності з мінімальними значеннями у

приповерхневих шарах і максимальними — у ґрунотворній породі. Причому, з глибини 10 см до 70 см показники однако-ві. Визначено, що щільність твердої фази у межах ґрунтового профілю чорнозему типового незалежно від використання була стабільною й коливалася у вузьких межах.

УДК 631.433.5:631.461

2017.1.58. ВПЛИВ ТРАДИЦІЙНОЇ ТА ОРГАНІЧНОЇ СИСТЕМ ЗЕМЛЕРОБСТВА НА ДИНАМІКУ ЕМІСІЇ ВУГЛЕКИСЛОГО ГАЗУ ТА ФЕРМЕНТАТИВНУ АКТИВНІСТЬ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО / Сябрук О.П., Цигічко Г.О. // *Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб.* — Х., 2016. — Вип. 85. — С. 82–87. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 06 548181.

Система землеробства, чорнозем опідзолений, емісія вуглекислого газу, ферментативна активність чорнозему опідзоленого.

Висвітлено проблему впливу різних систем землеробства на динаміку продукування вуглекислого газу та ферментативну активність чорнозему опідзоленого. Досліджено дві системи землеробства: традиційну, із внесенням мінеральних добрив, та органічну — без органічних добрив (із заорюванням побічної продукції) і за відмови від мінеральних добрив штучного походження. Виявлено, що динаміка інтенсивності виділення вуглекислого газу з ґрунту (коливання показника від 340 до 575 ррт) більшою мірою залежить від гідротермічних умов, ніж від рівня біологізації землеробства. Констатовано, що параметри деїдрогеназної та поліфенолоксидазної активності ґрунту були на достатньому рівні як за органічної, так і за традиційної систем землеробства, а інвертна активність чорнозему опідзоленого за органічної системи землеробства посилювалась.

УДК 631.434.1

2017.1.59. АГРОФІЗИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ПОСІВНОГО ШАРУ ҐРУНТУ ПЕРЕД СІВБОЮ ЯРИХ КУЛЬТУР / Бородін А.Л. // *Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб.* — Х., 2016. — Вип. 85. — С. 96–99. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 06 548181.

Передпосівний обробіток ґрунту, темно-сірий опідзолений ґрунт, чорнозем типовий, посівний шар, структура ґрунту, агрофізичні властивості ґрунту.

Досліджено агрофізичні властивості темно-сірого опідзоленого важкосуглинкового ґрунту та чорнозему типового важкосуглинкового у межах посівного шару. Виявлено, що агрофізичні властивості темно-сірого опідзоленого ґрунту, сформовані у межах посівного шару традиційним передпосівним обробітком, відрізнялися від припустимих (згідно з чинними агровидами): були наявні брили, вміст агрегатів агрономічно корисного розміру був значно меншим за припустимий; щільність будови посівного шару — зависокою. Протягом осінньо-зимового періоду формувалися добрі запаси вологи. Параметри структури чорнозему типового передпосівно були припустимими за винятком наявності у посівному шарі брилистих грудок. Обробіток ґрунту експериментальним знаряддям сформував кращу структуру надпосівного шару, ніж традиційний обробіток.

УДК 631.434.1

2017.1.60. СТРУКТУРНО-АГРЕГАТНИЙ СКЛАД ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ ЗА РІЗНОГО ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ / Матвіїв Г.М., Кравченко Ю.С. // *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр.* — Х., 2016. — № 1. — С. 96–100. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548186.

Чорнозем опідзолений, структурно-агрегатний склад, обробіток ґрунту, протиерозійна здатність ґрунту, коефіцієнт структурності.

Висвітлено результати досліджень структурно-агрегатного стану чорнозему опідзоленого Західного Лісостепу України за різного його використання. Встановлено, що з часом, у процесі с.-г. використання, агрегатний склад ґрунту суттєво змінювався. Найбільший вміст серед інших агрегатів займала брилиста фракція розміром >10 мм. С.-г. машини, які використовувались під час обробітку ґрунту протягом весняно-літніх польових робіт, подрібнювали макроагрегати

0–5 см шару ґрунту і збільшували вміст пилюватих фракцій. Найбільший вміст пилюватих (<0,25 мм) фракцій утворювався у саду — 8,94% та на ділянці, де вирощувався столовий буряк — 8,61%. Протиерозійна здатність ґрунту найкраще забезпечувалась у варіанті із польовою сівозміною, де вміст дефляційно стійких часток (>1 мм) був більшим, ніж у саду та на ділянці із овочевою сівозміною, що свідчить про високий потенційний ризик впливу дефляційних процесів на цих варіантах. Відмічено, що незалежно від системи обробітку ґрунту, структурний стан чорнозему опідзоленого оцінювався як добрий — за вмістом агрономічно цінних агрегатів і відмінний за коефіцієнтом структурності.

УДК 631.445.31.472.54

2017.1.61. ЩОДО ПРОФІЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ВІМСТУ ГУМУСУ В БУРОЗЕМАХ КИСЛИХ ПОМІРНО ХОЛОДНОГО ПОЯСУ КАРПАТ / Канівець С.В. // *Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб.* — Х., 2016. — Вип. 85. — С. 35–39. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 548181.

Буроземи кислі помірно холодного поясу, темно-бурі лісові ґрунти, гумусовий горизонт, профільна диференціація гумусу.

Розглянуто властивості буроземів кислих помірно холодного поясу Українських Карпат (темно-бурих лісових ґрунтів), зокрема, особливості профільної диференціації гумусу у гумусовому горизонті (Hd + H). Показано, що для порівняння гумусованості ґрунтів різних кліматичних зон слід спиратися на уніфіковану глибину відбирання проб для аналізів щодо цього горизонту. Підтверджено, що у високих зонах (вище 700–800 м.р.м.) вміст гумусу у ґрунтах значно зростає (на 2–4% і більше). Але морфологічно це суттєво не проявляється і тому не може слугувати діагностичною ознакою для поділу ґрунтів у польових умовах на темно-бурі помірно холодного поясу і світло-бурі нижніх теплих зон з меншим вмістом гумусу (2–3%). Доведено також, що формування підстилкового темно-сірого пронизаного дрібним корінням дерново-гумусового горизонту Hd, який містить високу кількість гумусу, азоту й обмінного Ca²⁺, зумовлено лісовою рослинністю, а не трав'яною, яка тут дуже зріджена або цілком відсутня. Тобто, дерновий процес у буроземній зоні протікає також і під лісовою рослинністю. У певних умовах під лісом формуються навіть дерново-буроземні ґрунти з потужністю горизонту Hd 15–20 см і більше.

УДК 631.452:631.51:631.82

2017.1.62. РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТУ ТА ВРОЖАЙНІСТЬ ПОЛЬОВИХ КУЛЬТУР ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ ОБРОБІТКУ ТА УДОБРЕННЯ В СІВОЗМІНІ / Лебідь Е.М., Циліурок О.І., Горбоець А.Г., Горбатенко А.І., Чабан В.І., Судак В.І. // *Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету.* — 2013. — № 2. — С. 26–31. — Бібліогр.: 5 назв.

Родючість ґрунту, удобрення в сівозміні, системи обробітку ґрунту, гумусний стан, чорнозем, урожайність.

Наведено результати вивчення ефективності агроприйомів, які стримують надмірне залучення азоту в кругообіг, сприяють покращенню гумусного стану чорнозему і забезпечують високий рівень урожайності культур у польових сівозмінах короткої ротації. Відмічено, що залучення у кругообіг побічної продукції культур сівозміни підтримує вміст органічної речовини в ґрунті на рівні вихідних показників, а поєднання рослинних решток з мінеральними добривами забезпечує підвищення кількості гумусу в орному шарі на 0,08–0,11%. За мілкої безполіцевої системи обробітку на удобреному фоні спостерігається суттєве покращення гумусного стану чорнозему порівняно з полицевою. Утримання ріллі по типу раннього пару (мілкий обробіток ґрунту без вилучення листостеблової маси з поля) стримує уникнення втрат азоту у період пару. У польових агрофітоценозах щорічна оранка створює кращий режим мінерального живлення рослин, однак реалізація потенційних можливостей агрофону залежить від сукупності впливу факторів різної природи, зокрема вологозабезпеченості посівів. Внесення мінеральних добрив підвищує вихід основної продукції з 1 га сівозмінної площі на 6,7–12,0%.

УДК 631.452:631.6

2017.1.63. ЗМІНА ФІЗИКО-ХІМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ЗА ВИРОЩУВАННЯ ЛЮ-

ЦЕРНИ Й ЕСПАРЦЕТУ ЯК ФІТОМЕЛІОРАНТНИХ КУЛЬТУР / Огородня А.І. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 85. — С. 105–108. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 548181.

Чорнозем опідзолений, фізико-хімічні властивості, багаторічні трави, фітомеліоративні культури.

Висвітлено результати визначення фізико-хімічних характеристик чорнозему опідзоленого важкосуглинкового, на якому протягом трьох років поспіль в умовах польового дослідів вирощували багаторічні трави — люцерну та еспарцет як фітомеліоративні культури. Виявлено поліпшення параметрів деяких фізико-хімічних властивостей чорнозему опідзоленого на ділянках, де вирощували багаторічні трави порівняно з контролем — польовими культурами: активність іонів (рН і рСа), вміст обмінних кальцію і магнію, кислотнo-основна буферність (табл.). Констатовано, що вирощування багаторічних трав сприяє оптимізації кислотнo-основної рівноваги та кальцієвого режиму ґрунту завдяки накопиченню кальцію у верхньому шарі ґрунту.

УДК 631.461

2017.1.64. БІОЛОГІЧНА АКТИВНІСТЬ ҐРУНТУ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ NO-TILL ОБРОБІТКУ / Скороход О.Г., Жученко С.І., Пчелінцев І.М., Сироватко К.В. // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. — 2013. — № 2. — С. 40–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Біологічна активність ґрунту, гуміфікація, no-till обробіток, оранка, мікрофлора.

Досліджено вплив no-till обробітку та оранки на біологічну активність ґрунту. Зазначено, що за довготривалого застосування no-till технології на чорноземах Північного Степу України відбувається значне поліпшення біологічної активності ґрунту і його здатності до гуміфікації рослинних решток. Це пов'язано з урізноманітненням видового складу мікрофлори та її демаркацією за профілем ґрунту. На відміну від оранки, нульовий обробіток змінює інтенсивність гуміфікації поживних решток та якісний напрям утворення специфічної частини органічної речовини, сприяючи переходу від утворення нестійких кислих фульвокислот до стійкого гуміну та гумінових кислот.

УДК 631.48

2017.1.65. ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ЯКОСТІ ЧОРНОЗЕМІВ ТИПОВИХ РІЗНИХ ЕКОСИСТЕМ / Дегтярьов Ю.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1. — С. 76–81. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство,

лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 548186.

Чорнозем типовий, екосистеми, бонітування, зведений показник якості ґрунтів.

Проведено оцінку якості ґрунтів цілинних, перелогових, орних з використанням агроекологічного методу бонітування, розробленого проф. А.І. Сірим, а також розрахунок зведеного показника якості ґрунтів за Т.О. Гринченком. Оцінка якості дала можливість виявити напрям розвитку досліджуваних цілинних, орних та перелогових чорноземів типових. Установлено, що найвищі бали бонітету (93) мають чорноземи типові цілинні; перелогове використання чорноземів після 50–60-річного розорювання зумовило формування ґрунтів першої групи якості (82–84 бали), а орні ґрунти мають показники найнижчої якості (59 балів) і відповідають п'ятому класу якості земель (задовільні землі). Розорювання чорноземів викликає зниження їх якості. Таким чином, розрахунок бонітету підтверджує наявність і дає змогу виділити серед типу природних чорноземів, що розвиваються за гумусово-аккумулятивним процесом ґрунтоутворення, тип агрочорноземів, розвиток яких відбувається за агрогенно-аккумулятивним процесом.

УДК 631.484

2017.1.66. СЕЗОННА ДИНАМІКА ЕКОМОРФІЧЕСКОГО СТРОЕНИЯ ЧЕРНОЗЁМА / Задорожная Г.А. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 85. — С. 53–60. — Бібліогр.: 24 назв. Шифр 06 548181.

Чорнозем, екоморфічна будова чорнозему, твердість ґрунту, екоморфічний коефіцієнт варіації.

Протягом одного року досліджувалась варіабельність твердості чорнозему звичайного. Вивчено зміни середніх значень твердості ґрунту і коефіцієнта варіації даних пошарово через кожні 5 см на глибину 50 см. Відмічено, що середнє значення твердості чорнозему звичайного збільшується з глибиною: в квітні це збільшення несуттєве і носить тенденційний характер, у травні приріст значення досліджуваної ознаки закономірний, у середині літа на глибині 50 см середнє значення твердості ґрунту збільшується більше ніж утричі від значень, які спостерігалися на поверхні (від $1,58 \pm 0,64$ до $6,64 \pm 1,87$ МПа). Коефіцієнт варіації твердості ґрунту найбільш варіативний у верхніх шарах ґрунту (0–20 см) з локальним максимумом у шарі, який знаходиться на 10 см вниз по профілю ($24,99 \pm 35,87\%$). Шляхом геостатичного аналізу проведено двомірне картографування будови ґрунту і встановлено ступінь просторової залежності даних. Описано зміни будови ґрунтових екоморф протягом вегетаційного періоду.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.147:477

2017.1.67. СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА В УКРАЇНІ / Дюдяєва О.А., Бреус Д.С., Петухов М.О. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2016. — Вип. 96: С.-г. науки. — С. 191–197. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 548329.

Органічна продукція, агровиробництво, сертифікація, нормативно-правова база.

Наведено аналіз стану та розвитку органічного землеробства в світі і, зокрема, в Україні. Виявлено, що за даними Міжнародної організації органічного землеробства (IFOAM) у 2015 р. органічне землеробство практикувалось у 172 країнах на площі 43,64 млн га. Лідером за обсягами виробництва органічної продукції є США (24,3 млрд €), Німеччина (7,6 млрд €), Франція (4,4 млрд €) і Китай (2,4 млрд €). Україна також нарощує виробництво органічної с.-г. продукції. Так, якщо у 2002 р. було тільки 31 сертифіковане органічне господарство, то в 2013 р. їх кількість зросла до 175, а на кінець 2015 р. — до 250 господарств. Зроблено висновок, що український аграрний сектор має безперечні перспективи розвитку органічного землеробства і найближчим часом може увійти до двадцяти

світових лідерів з виробництва органічної с.-г. продукції. Проте для сталого розвитку цього напрямку необхідно удосконалити нормативно-правову базу, оздоровити інвестиційний клімат, комплексно оцінити земельні ресурси щодо їх можливості для органічного землеробства.

УДК 631.5

2017.1.68. ПАРОВА ПШЕНИЦЯ / Горбатенко А., Судак Н., Шапка В. // The Ukrainian farmer. — 2016. — № 11. — С. 72–76.

Пшениця озима, чистий пар, способи обробітку попередника, врожайність.

Наведено результати вивчення чинників, що впливають на врожайність і якість зерна пшениці озимої за вирощування після чорного пару у короткоротаційній сівозміні в умовах Північного Степу України впродовж 2011–2015 рр. Вивчали чистий пар за полицевого обробітку на глибину 25–27 см, мультисівального восени на глибину 10–12 см і плоскорізного розпушування навесні на глибину 12–14 см обробітку попередника (кукурудза). Оцінку способів основного обробітку ґрунту

проводили на трьох фонах живлення: післяжнивні рештки; післяжнивні рештки + $N_{30}P_{30}K_{30}$; післяжнивні рештки + $N_{60}P_{30}K_{30}$. Встановлено, що рослинні рештки надійно захищали ґрунт від руйнівних процесів, знижували силу удару дощових крапель, запобігали замуленню і непродуктивним втра-там води. Добра вологозабезпеченість посівів пшениці озимої навесні створювалась незалежно від способу утримання чистого пару. Проте спосіб підготовки чистого пару вплинув на забур'яненість посівів. Так, у середньому кількість бур'янів за оранки становила 9,7 шт./м² (5,1 г), мульчування — 15,8 шт. (8,3 г), плоскорізного обробітку — 19,5 шт./м² (11,01 г). Середня врожайність по чистому кукурудзяному пару за оранки становила 5,24–5,50 т/га, за дискування (мульчування) — 5,17–5,60, плоскорізного — 5,04–5,52 т/га. Глибока оранка на усіх агрофонах забезпечила одержання продовольчого зерна з умістом білка 11,6–12,4%, клейковини — 23,3–26,2%. Осінній дисковий та весняний плоскорізний обробітки парового поля зумовили одержання зерна 3-го класу лише за підживлення озимини N_{60} . Водночас застосування менш енергоємної техніки під час підготовки пару (осіннє дискування або весняне плоскорізне) сприяло зменшенню виробничих витрат щодо оранки на 664–1343 грн/га, економії пального і вищій рентабельності виробництва. Зроблено висновок, що в умовах Північного Степу України, обробіток чистого пару слід здійснювати мілким дискуванням восени або плоскорізним навесні з обов'язковим залишенням побічної продукції, внесенням до сівби $P_{30}K_{30}$ та N_{60} — на початку трубкування рослин.

УДК 631.5:633.13

2017.1.69. ЕЛЕМЕНТИ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ВІВСА В ОРГАНІЧНОМУ ЗЕМЛЕРОБСТВІ / Нагірняк О.А. // Наукові основи ефективного розвитку галузі землеробства та використання земельно-ресурсного потенціалу України: матеріали наук.-практ. конф. молодих учених та спеціалістів, Київ, 1–3 листоп. 2016 р. — К., 2016. — С. 60–61. Шифр 548771.

Овес, сорти Нептун та Скарб України, рістстимулювальні та добривальні препарати, норми висіву, урожайність.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу норм висіву (4,5 млн; 5,0 та 5,5 млн схожих насінин/га) та обробки насіння і посівів препаратами рістстимулювальної та добривальної дії на врожайність та якісні показники зерна вівса в умовах Сківської дослідної станції. Вивчали сорти голозерного вівса Скарб України та півчастого Нептун за комплексною схемою застосування біологічних поліпшувачів ґрунту: одноразове та дворазове внесення бактерій Еко Рост та препарату Рокогумін. Установлено, що найвищу врожайність сортів вівса півчастого і голозерного забезпечило поєднання наступних технологій вирощування: обробка насіння препаратом Еко Рост, дворазове внесення бактерій Еко Рост (1 л/га основне живлення + 1 л/га фунгіцидний захист), а також препарату Агросол 3 кг/га за норми висіву 5,5 млн схожих насінин/га. Урожайність сорту Нептун становила 4,28 т/га, сорту Скарб України — 2,67 т/га. Приріст до контрольного варіанта (без застосування препаратів) становив 0,84 т/га (19,6%) вівса півчастого і 0,85 т/га (31,8%) вівса голозерного.

УДК 631.5:633.15

2017.1.70. ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕРОБСТВА NO-TILL У ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Петриченко В.Ф., Колісник С.І., Кобак С.Я., Панасюк О.Я., Савченко В.О. // Корми і кормовиробництво: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2016. — Вип. 82. — С. 179–184. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 548766.

Соя, кукурудза, продуктивність сівозмін, обробіток ґрунту, урожайність.

Наведено 5-річні результати дослідження впливу обробітку ґрунту за no-till технологією на врожайність культур соєво-кукурудзяних сівозмін та їх продуктивність. Вивчали сівозміни: а) соя — кукурудза на зерно; б) соя — кукурудза — кукурудза; в) соя — кукурудза — кукурудз — кукурудза, на яких застосовували традиційно відвально-полицеву і no-till технології без будь-якого механічного обробітку. Дослідження показали, що величина щільності ґрунту (г/см³) як під

соєю, так і під кукурудзою значно залежала від способу обробітку ґрунту. Так, за традиційним обробітком ґрунту щільність ґрунту під соєю в шарі 0–20 см становила 1,23 г/см³, за технологією no-till вона збільшилась на 3,0–7,3%. Щільність ґрунту є оберненою величиною його пористості, тобто чим менша щільність, тим більша пористість та вологоємність. Застосування no-till обробітку ґрунту під соєю призводило до зменшення запасів вологи від 2,8 до 10%, сприяло зменшенню урожайності зерна сої від 2,18 до 1,88 т/га, або на 13,2%. Урожайність кукурудзи також зменшувалась, але не досить значно. Зроблено висновок, що no-till обробіток ґрунту під кукурудзу і соєю в соєво-кукурудзяних сівозмінах призводить до недобору кормових одиниць і сирого протеїну у середньому за 5 років у кількості 11–12 та 12–13% відповідно. Найбільш традиційною для виробництва є 3-пільна сівозміна: соя — кукурудза — кукурудза, яка забезпечує виробництво як високоенергетичних, так і високобілкових інгредієнтів.

УДК 631.51:633.16

2017.1.71. ВПЛИВ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ТА УДОБРЕННЯ НА РІСТ І РОЗВИТОК РОСЛИН ЯЧМЕНЮ ЯРОГО В ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Цилірич О.І., Шапка В.П. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2016. — Вип. 95. — С. 87–95. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 548327.

Ячмінь ярий, обробіток ґрунту, мінеральні добрива, врожайність, економічна ефективність.

Представлено результати досліджень з вивчення впливу різних способів основного обробітку ґрунту та внесення мінеральних добрив при залишенні післяжнивних решток попередника на ріст і розвиток ячменю ярого, його продуктивність та економічну ефективність в умовах Північного Степу України впродовж 2011–2015 рр. Схему досліду наведено в таблиці, попередник — соняшник після пшениці озимої. Встановлено, що в середньому за п'ять років найбільший приріст висоти рослин — 11,4 см (32,9%) — був на варіанті полицевої оранки на фоні $N_{60}P_{30}K_{30}$, найменший — 6,1 см (24,5%) — на дисковому обробітку. Застосування полицевої оранки та чизелювання забезпечило більшу кількість стебел на рослину, вузлових корінців, на відміну від дискового обробітку, де їх кількість була в 1,1–1,3 раза меншою. Серед елементів структури врожаю, найбільша кількість продуктивних стебел була за чизельного (396 шт./м²) та полицевого (390 шт./м²) способів, найменша — за дискового — 380 шт./м². Показники урожайності у середньому за 2011–2015 рр. за полицевої оранки і чизелювання були майже рівними — 2,69–3,35 і 2,35–3,32 т/га відповідно. Дисковий обробіток ґрунту знижував урожайність на 0,14–0,48 т/га. Проте, незважаючи на зниження урожайності, дисковий обробіток ґрунту сприяв зменшенню витрат пального на 12,0–13,2 л/га, праці на 0,62–0,91 люд.-год/га і коштів на суму 191–260 грн/га. Вища врожайність ячменю за полицевої оранки та чизелювання позначилася на собівартості виробленого зерна і рентабельності його виробництва. Найвищий рівень рентабельності забезпечив чизельний обробіток ґрунту — 48,7%, дещо нижчий — 44,7% — за полицевої оранки, мінімальний — 41,0% — за дискового обробітку ґрунту.

УДК 631.559:633.11:633.13

2017.1.72. УДОСКОНАЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ ТА ВІВСА / Лутак І.А. // Наукові основи ефективного розвитку галузі землеробства та використання земельно-ресурсного потенціалу України: матеріали наук.-практ. конф. молодих учених та спеціалістів, Київ, 1–3 листоп. 2016 р. — К., 2016. — С. 48–50. Шифр 548771.

Пшениця яра, овес, насіння, фракції насіння, удобрення, посівні якості, врожайні властивості.

Наведено результати досліджень щодо впливу фракційного складу насіння пшениці ярої і вівса на його посівні та врожайні властивості та мінеральних добрив на його продуктивність і якість. Вивчали фракції 1,7 і > мм; 2,0 і > мм; 2,2 і > мм; 2,4 і > мм. Контролем слугувала фракція 2,2 і > мм у пшениці, у вівса — 2,0 і > мм (фактор А); сорти: пшениця яра — Раня 93, Недра; овес — Нептун, Парламентський (фактор В); удобрення: $N_{30}P_{50}K_{60}$ та $N_{60}P_{50}K_{60}$. Норма висіву 5 млн схожих насінин на 1 га. Визначено, що показники посівних якостей насіння та польова схожість у пшениці ярої

та вівса кращими є за використання середнього і крупного за розмірами насіння, а саме — $2,2 \text{ i} > \text{мм}$ і $2,4 \text{ i} > \text{мм}$. Найвищий рівень урожайності насіння у пшениці ярої формувала фракція $2,2 \text{ i} > \text{мм}$, у вівса — $2,0 \text{ i} > \text{мм}$ та $2,2 \text{ i} > \text{мм}$ залежно від сорту. Збільшення дози азотного добрива від N_{30} до N_{60} на фоні $P_{50}K_{60}$ підвищило показники врожайності насіння у всіх варіантах фракційного складу. Зроблено висновки, що для одержання високих показників посівних якостей та врожайності насіння сорти пшениці ярої Рання 93 та Недра доцільно висівати фракцією $2,2 \text{ i} > \text{мм}$, вівса — $2,0 \text{ i} > \text{мм}$. Основними показниками якості фракції насіння є його маса, яка позитивно корелює з посівними якостями.

УДК 631.81:633.62:631.559:631.577

2017.1.73. ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ СОРГО ЦУКРОВОГО ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА / Мулярчук О.І. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 54–60. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547676.

Сорго цукрове, фони живлення, врожайність зеленої маси, біопаливо.

Наведено результати досліджень щодо впливу елементів технології вирощування сорго цукрового на врожайність зеленої маси та вихід біопалива в умовах Західного Лісостепу України впродовж 2009–2013 рр. Вивчали гібрид Фаворит за різного основного фону живлення: без добрив (контроль), $N_{90}P_{90}K_{90}$, позакореневого підживлення: карбамід N_{30} ; цеоліт мікро Універсал; цеоліт мікро Універсал + карбамід N_{30} за широкорядної сівби (45 см) та норми висіву 10–12 насінин/м. Встановлено, що урожайність сорго цукрового залежала від площі листової поверхні однієї рослини, тривалості фотосинтетичної діяльності та чистої її продуктивності. Так, застосування мінеральних добрив сприяло збільшенню листової поверхні рослини на 290 см^2 , позакореневе підживлення — на $250\text{--}245 \text{ см}^2$ порівняно з контролем. Збільшення листової поверхні сприяло зростанню врожайності зеленої маси сорго цукрового за основного добрива на $13,5 \text{ т/га}$, за підживлення додатково — на $5,0\text{--}6,3 \text{ т/га}$ відповідно порівняно з контролем. Під впливом основного добрива і позакореневого підживлення спостерігалась позитивна тенденція за збором сухої речовини, вмістом цукрів і цукрози та виходом біоетанолу. Зроблено висновок, що вихід біоетанолу під впливом позакореневого підживлення порівняно з контролем збільшувався від $0,10$ до $0,18 \text{ т/га}$, а на фоні основного внесення $N_{90}P_{90}K_{90}$ — на $0,21\text{--}0,32 \text{ т/га}$.

УДК 631.811:633.17:631.559

2017.1.74. ВПЛИВ ГУСТОТИ ПОСІВУ ТА СТРОКІВ СІВБИ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ГІБРИДІВ СОРГО ЗЕРНОВОГО В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Бойко М.О. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 3. — С. 96–103. — Бібліогр.: 10 назв.

Сорго зернове, гібрид, строк сівби, норма висіву, мікродобрива, врожайність.

Представлено результати досліджень впливу густоти стояння рослин, строків сівби та мікродобрива "Міфосат" на врожайність гібридів сорго в умовах Півдня України. Вивчали різні гібриди сорго зернового (фактор А), висіяних за різної густоти посіву (фактор В) та строків сівби (фактор С) (табл.). Встановлено, що генетичний фактор впливає найбільше на продуктивність сорго. Максимальну врожайність — $6,69$ і $6,54 \text{ т/га}$ — сформували гібриди Даш-Е та Сонцедар за раннього строку сівби. Інший гібрид Прайм забезпечив тільки $4,62 \text{ т/га}$. На другому місці за формуванням врожайності сорго зернового були строки сівби, густота посіву — на третьому. Проте найбільше середнє значення врожайності гібридів спостерігали при нормі висіву $140 \text{ тис. насінин/га}$ — $39,2 \text{ ц/га}$ і найменше — за норми висіву 100 тис.га — $32,4 \text{ ц/га}$. Препарат "Міфосат" збільшував урожайність зерна на $18\text{--}22\%$, бурштинова кислота — на $12\text{--}15\%$, яка прискорила дозрівання зерна на $7\text{--}8$ днів, що вказує на перспективність її використання на посівах сорго зернового.

УДК 633.11:631.5

2017.1.75. СТАБІЛІЗАЦІЯ ВРОЖАЙНОСТІ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СИСТЕМИ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ В СІВОЗМІНІ ПІСЛЯ ПОПЕРЕДНИКІВ ЧОРНИЙ ПАР ТА

ГОРОХ / Попов С.І., Авраменко С.В. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 21. — С. 79–84. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 548371.

Пшениця озима, сорт, врожайність, попередник, способи основного обробітку ґрунту.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу способів основного обробітку ґрунту в сівозміні після попередників чорний пар та горох на стабільність урожайності сортів пшениці озимої. Вивчали вплив оранки на глибину від $20\text{--}22 \text{ см}$ до $28\text{--}30 \text{ см}$ залежно від культур сівозміни та безполіцевого обробітку на таку ж глибину чизелем ПШН-2,5 на фоні удобрення — післядія гною (30 т/га) + $N_{90}P_{60}K_{60}$. Об'єктом досліджень були сорти пшениці озимої (табл.). Отримані результати за чотири роки досліджень (2011–2014) свідчать про істотний вплив способів основного обробітку ґрунту та сівозмінного фактора на врожайність сортів пшениці озимої. Після попередника чорний пар відбувалося найбільш стабільне формування врожайності майже всіх сортів за поліцевого обробітку ґрунту у сівозміні (показник max-min становив від $1,45$ до $2,90 \text{ т/га}$). Найбільшу врожайність мали сорти Диканька, Дорідна та Левада. Проте реакції сортів на способи обробітку ґрунту більше залежала від умов року: у вологому 2011 р. по оранці вона була вищою порівняно з чизельним обробітком ґрунту. Зроблено висновок, що чіткої залежності врожайності сортів пшениці озимої від систем основного обробітку ґрунту у сівозміні після чорного пару не встановлено. Після попередника горох урожайність сортів пшениці озимої була істотно вищою на варіантах з оранкою і становила в середньому $6,41 \text{ т/га}$, що на $0,36 \text{ т/га}$ вище порівняно з чизельним обробітком ґрунту. Обробіток ґрунту вплинув на забур'яненість посівів. На посівах пшениці озимої після гороху на фоні безполіцевого обробітку ґрунту в сівозміні порівняно з оранкою вона була істотно вищою, ніж за оранки. Зроблено загальний висновок, що рівень урожайності зерна за різних систем обробітку ґрунту більше залежав від погодних умов року, попередника і біологічних особливостей сорту.

УДК 633.11:631.5:631.559

2017.1.76. ВПЛИВ КОМПЛЕКСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ ПШЕНИЦІ ЯРОЇ / Манько К.М., Усов О.С., Жижка Н.Г. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 46–53. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 547676.

Пшениця м'яка та тверда яра, попередник, фон живлення, спосіб основного обробітку ґрунту, сорт, урожайність.

Наведено результати вивчення впливу як окремих, так і комплексу факторів агротехніки на формування врожайності м'якої та твердої пшениці ярої сортів Героїня та Спадщина у лівобережній частині Лісостепу України впродовж 2011–2015 рр. Вивчали попередники: кукурудза на зерно, соя, буряки цукрові; фон живлення: без добрив, післядія 30 т/га гною (фон), фон + $N_{60}P_{60}K_{60}$ та способи основного обробітку ґрунту: поліцевий і безполіцевий. Факторіальний аналіз зазначив, що найбільший вплив на формування врожайності сортів мав фактор рік — $72,2\%$, на другому місці — фон живлення — $13,5\%$, третьому — попередник — $6,6\%$, на четвертому — спосіб основного обробітку — $6,3\%$. Найменший вплив мав фактор сорт — $1,4\%$. За комплексної дії факторів встановлено, що найбільший показник врожайності — $6,51 \text{ т/га}$ — мав сорт Спадщина, що на $0,42 \text{ т/га}$ перевищує сорт Героїня. Це свідчить, що сорт Спадщина є більш інтенсивним з вираженою реакцією на середовище, сильно реагує на попередники та спосіб обробітку ґрунту. Сорт Героїня — гомеостатичний, забезпечує стабільний врожай за вирощування в умовах низького агрофону.

УДК 633.11:631.8:632.93

2017.1.77. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ЗЕРНА ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Олійник К.М., Давидюк Г.В., Блажевич Л.Ю., Худолій Л.В. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2016. — № 4. — С. 45–50. — Бібліогр.: 10 назв.

Пшениця озима, сорт, добрива, система захисту, продуктивність, якість зерна.

Наведено результати вивчення впливу доз добрив та систем захисту рослин на врожайність і якість зерна пшениці озимої в умовах Правобережного Лісостепу України. Вивчали різні дози добрив на фоні побічної продукції. РК вносили під основний обробіток ґрунту, N — у підживлення на основних етапах організації. Системи захисту передбачали — мінімальну та інтегровану (табл.). В середньому за роки досліджень (2011–2015) найвищі показники врожайності — 6,01–6,22 т/га — забезпечили інтенсивні технології, які передбачали: побічну продукцію + $N_{120}P_{90}K_{90}$ та побічну продукцію + $N_{180}P_{135}K_{135}$. Приріст від добрив становив 1,14–1,80 т/га, від систем захисту — 0,78–2,21 т/га порівняно з контролем. Найкращі показники якості зерна: вміст білка 13,3–13,5%, клейковини — 24,7–24,8% отримано за інтенсивних азотнасичених технологій вирощування. Маса 1000 зерен коливалася в межах 36,5–42,1 г, натура — 735–769 г/л, склоподібність — 55–95%. Зроблено висновок, що інтенсивні енергонасичені ($N_{180}P_{135}K_{135}$) технології вирощування сприяють формуванню високої продуктивності зерна з найкращими показниками якості, яка відповідає 2-му класу групи А (13,3–13,5% білка та 24,7–24,8% клейковини).

УДК 633.111:631.562:631.559

2017.1.78. ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ НА ВРОЖАЙНІСТЬ І ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Коновалов Д.В., Гаврилюк М.М. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 32–38. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 547676.

Пшениця м'яка озима, сорти, строки сівби, оригінальне насіння, врожайність, посівні якості насіння.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу строків сівби, норм висіву на врожайність і посівні якості оригінального насіння сортів пшениці озимої в умовах Північного Лісостепу України впродовж 2013–2015 рр. Вивчали сорти Смуглянка (високоінтенсивний, короткостебловий) і Подолянка (інтенсивний, середньорослий) за сівби 20 і 30 вересня, 10 жовтня, норм висіву 5,5; 3,5; 2,5; 1,5 і 1,0 млн насінин/га на фоні основного мінерального живлення $N_{30}P_{78}K_{78}$. Встановлено, що на виживаність, врожайність і посівні якості насіння впливають як метеорологічні умови року, так і агротехніка вирощування. Так, у середньому за три роки (2012–2014) польова схожість насіння сорту Смуглянка за сівби 20 вересня з нормою висіву 5,5 млн/га становила 82,3%, 30 вересня — 80,0 і 10 жовтня — 75,6%; сорту Подолянка відповідно 83,7; 81,1 і 75,0%. За сприятливих метеорологічних умов тривалість періоду “посів — утворення 3–5 пагонів” за сівби 20 вересня становила 50–55 днів, за сівби 30 вересня і 10 жовтня — 37–20 відповідно днів. У несприятливому 2012/13 році врожайність сортів була майже у два рази нижчою, ніж у сприятливі роки (табл.). У середньому за три роки урожайність сорту Смуглянка коливалась залежно від норм висіву у межах 25,6–38,6%, сорту Подолянка — 29,3–43%. Посівні якості (маса 1000 насінин, вирівняність і вихід кондиційного насіння, лабораторна схожість) були найбільшими за сівби 20 вересня і поступово зменшувались при зміщенні строків сівби у бік пізніх (табл.). Зроблено висновки, що високоінтенсивний, короткостебловий сорт Смуглянка слід висівати у стислі оптимальні строки з нормою висіву 3,5–4,5 млн/га; сорт Подолянка, як більш універсальний, але менш стійкий до вилягання, — у більш розтягнуті оптимальні строки з нормою висіву 2,5–3,5 млн насінин/га.

УДК 633.111:631.582:631.842

2017.1.79. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОПЕРЕДНИКІВ, УДОБРЕННЯ ТА РІВНЯ ВОЛОГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ПРИСИВАШЩА / Гасанова І.І., Костира І.В., Остапенко М.А., Білозер І.В. // Хранение и переработка зерна. — 2016. — № 10. — С. 38–41. — Бібліогр.: 4 назви.

Пшениця озима, попередник, елементи структури врожайності, мінеральні добрива, врожайність.

Наведено результати трирічних досліджень щодо виявлення продуктивності пшениці озимої за вирощування після попередника сорго на зерно порівняно з чорним паром та удобренням нової форми азотного добрива КАС-32 в умовах Присивашща впродовж 2012–2015 рр. Встановлено, що у

2013 і 2014 рр. періоди вегетації пшениці озимої характеризувалися як посушливі, а 2015 р. виявився найсприятливішим для росту і розвитку пшениці озимої. Попередник чорний пар в умовах Присивашща виявився чинником гарантованого забезпечення умов зростання пшениці озимої на всіх етапах розвитку рослин та формування врожайності зерна в межах 3,96–4,83 т/га. Посіви пшениці озимої після сорго на зерно за врожайністю значно поступалися — 1,61–2,02 т/га, що пояснюється меншою висотою рослин, кількістю пагонів на рослину, загальною і продуктивною куцистістю, масою зерна з колоса та масою 1000 зерен. В умовах 2013 і 2014 рр. застосування азотного добрива — 32 КАС у фазі виходу рослин у трубку виявилось неефективним, що призводило до зниження врожайності як по чорному пару, так і сорго на зерно. В умовах 2015 р., сприятливого за вологозабезпеченням, навпаки, цей прийом забезпечував максимальну врожайність — 4,57–6,12 т/га з приростом 28,0 і 30,8% порівняно з контролем.

УДК 633.16:631.53.04

2017.1.80. ЗАЛЕЖНІСТЬ ПРОДУКТИВНОГО КУЩЕННЯ РОСЛИН ЯЧМЕНЮ ЯРОГО ВІД ВПЛИВУ СТРОКІВ СІВБИ ТА НОРМ ВИСІВУ НАСІННЯ / Гораш О.С., Куфель А.В. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2016. — Вип. 96: С.-г. науки. — С. 48–52. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 548329.

Ячмінь ярий, кушення, строки сівби, норми висіву насіння, коефіцієнт кушення.

Висвітлено результати досліджень впливу строків сівби та норм висіву насіння на коефіцієнт кушення ячменю ярого в умовах Поділля. За результатами аналізу встановлено, що за кожного наступного строку сівби коефіцієнт кушення рослин сортів Себастьян і Експлоер був істотно меншим. У середньому за 2014–2016 рр. найбільше значення коефіцієнта кушення було за першого строку сівби — 2,76 сорту Себастьян і 2,85 — сорту Експлоер, найменше за п'ятого строку сівби — 1,43 і 1,33 відповідно. Норми висіву значно менше впливали: 2,34–2,35 за норми висіву 300 насінин/м² і 1,86–1,85 — за норми висіву 400 нас./м². Зроблено висновок, що найбільший вплив на коефіцієнт кушення рослин обох сортів мали строки сівби — 84,8–86,6% проти 14,3–12,6% — норми висіву.

УДК 633.171:631.559:551.506.8

2017.1.81. ЗАЛЕЖНІСТЬ УРОЖАЙНОСТІ ПРОСА ТА ЇЇ ЕЛЕМЕНТІВ ВІД АГРОКЛІМАТИЧНИХ УМОВ ЗОНИ ВИРОЩУВАННЯ / Холод С.Г. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 74–83. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547676.

Просо, погодні умови, елементи урожайності, урожайність, коефіцієнт урожайності.

Проаналізовано погодні умови за різних міжфазних періодів вегетації рослин проса в умовах Східного Лісостепу України впродовж 2009–2011 рр. Виявлено, що найбільш оптимальним за кількістю опадів і сумою активних температур для росту і розвитку рослин проса був вегетаційний період 2010 р. (ГТК=0,88), посушливим — 2009 р. (ГТК=0,60), надмірно зволожений — 2011 р. (ГТК=2,34). Кількість опадів у першій половині вегетації рослин проса має суттєвий вплив на формування величини урожаю та його елементів, тоді як випадання їх після проходження фази викидання волоті не є фактором зміни цих показників. У посушливий рік кількість опадів значно впливає на озерненість і продуктивність волоті та масу 1000 насінин, чого не спостерігається в інші роки. Найбільший позитивний сукупний вплив сум температур і опадів за повний вегетаційний період відмічено на врожайність, висоту рослин, кількість вузлів, продуктивність рослин і озерненість волоті. Зі збільшенням суми активних температур за вегетаційний період урожайність проса збільшується. Вплив кількості опадів є також позитивним фактором для збільшення врожайності, але прогнозувати величину його збільшення не завжди є можливим через низький коефіцієнт детермінації. При сукупному аналізі визначено, що дольова участь суми опадів значно вища, ніж суми активних температур.

УДК 633.18:631.526.3:631.67:631.816

2017.1.82. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ РЕСУРСОЗБЕПІГАЮЧИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА

ВИСОКОЯКІСНОГО НАСІННЯ РИСУ / Ушкаренко В.О., Вожегов С.Г., Цілінко М.І. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 94. — С. 71–76. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548325.

Рис, сорт, обробіток ґрунту, попередник, дози добрив, урожайність, економічна ефективність.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу обробітку ґрунту, попередників та доз добрив (схема досліду)

на врожайність сортів рису в умовах зрошення. Встановлено, що сорт Престиж формує найвищу врожайність — 78,67 ц/га за внесення N_{150} , сорт Пам'яті Гічка — 94,83 ц/га за внесення N_{120} , сорт Антей — 93,75–91,42 ц/га за внесення $N_{150-180}$. Обробіток ґрунту та попередники неістотно впливали на продуктивність рису. Проте найвищий прибуток одержано по попереднику ярий ріпак після оранки і дискування — 5781,2 грн та внесення N_{150} .

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6:581.4:633.635(477.72)

2017.1.83. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗРОШЕННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ В УМОВАХ ЗМІН КЛІМАТУ / Вожегова Р.А., Біляєва І.М. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 95: С.-г. науки. — С. 40–46. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 548327.

Зрошення, поливна вода, зрошувані землі, посівні площі.

Відображено результати досліджень з наукового обґрунтування розвитку зрошення та підвищення продуктивності поливних земель на локальному та глобальному рівнях. Доведено необхідність розширення площ зрошуваних земель та раціонального використання існуючих з метою раціонального використання поливної води, енергоносіїв, технічних засобів агровиробництва, трудових ресурсів, підвищення врожайності, економічної ефективності та екологічної безпеки зрошуваного землеробства. Відмічено, що змінилися підходи і до використання зрошуваних земель. У структурі посівних площ за зростання частки сої, овочевих і зернових культур на 70–90% зменшилися посівні площі кормових культур. Крім того, в 2–5 разів збільшилась група технічних культур, в основному соняшнику. За таких умов необхідно запропонувати виробництву комплекс проектно-дослідницьких та організаційних робіт з розробки та впровадження сучасних зональних систем землеробства на локальному рівні господарств.

УДК 631.6:633.635(477.72)

2017.1.84. ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗРОШУВАНИХ МЕЛІОРАЦІЙ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Вожегова Р.А., Біляєва І.М., Коковіхін С.В. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 96: С.-г. науки. — С. 31–40. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 548329.

Зрошувані меліорації, зрошуване землеробство, ресурсоощадні технології зрошення, інноваційний розвиток, поливна вода, продуктивність зрошення.

Наведено результати досліджень з організації та управління інноваційним розвитком зрошуваних меліорацій в умовах Південного Степу України. Встановлено, що наукове обґрунтування та оптимізація систем зрошуваного землеробства дасть можливість отримувати в 3–5 разів вищу врожайність с.-г. культур порівняно з неполивними умовами. Ресурсоощадні технології зрошення, які враховують біологічні особливості та генетичний потенціал сучасних сортів і гібридів вітчизняної та зарубіжної селекції, дадуть змогу економити 15–40% поливної води, добрив та інших ресурсів фактично без втрат врожаю. Запропоновано інноваційні заходи для підвищення продуктивності зрошення та оптимізації технологій вирощування с.-г. культур на зрошуваних землях.

УДК 631.67

2017.1.85. СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЕЛЬ У БАСЕЙНІ р. ІРПІНЬ / Ромащенко М.І., Шевченко А.М., Забуга А.О. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 102. — С. 37–44. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 548516.

Зрошення, зрошувані землі, еколого-меліоративний стан, мобільні зрошувальні системи, краплинне зрошення.

Висвітлено сучасний стан і проблеми використання зрошуваних земель у межах Києво-Святошинського та Вишго-

родського районів Київської області. Відмічено, що площа зрошуваних земель у басейні р. Ірпінь за останні 20 років скоротилася вдвоє і станом на 2015 р. становить 5,5 тис. га, майже 20% з яких не використовується у с.-г. виробництві. Останніми роками спостерігається тенденція до зростання площ фактично политих земель, проте частка їх не перевищує 20–35% від загальної площі наявних зрошуваних земель. Зрошувані землі характеризуються сприятливим еколого-меліоративним станом. Технічний стан насосних станцій, зрошувальних трубопроводів і гідрантів переважно задовільний, хоча нормативний термін експлуатації більшості з них спливає або закінчується, що зумовлює необхідність поступової реконструкції або модернізації зрошувальних систем, зокрема заміну дощувальної техніки. Негативним чинником щодо подальшого розвитку зрошення на існуючих системах є відведення розпайованих зрошуваних с.-г. угідь під розширення меж населених пунктів та їхня забудова. Перспективними напрямками розвитку зрошення в басейні р. Ірпінь є застосування мобільних зрошувальних систем на основі шлангобарабанних машин та краплинного способу поливу при вирощуванні овочевих і плодово-ягідних культур.

УДК 631.67.626.824(477.72)

2017.1.86. ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ ВОДИ ПО КАХОВСЬКОМУ МАГІСТРАЛЬНОМУ КАНАЛУ / Вердиш М.В., Булаєнко Л.М., Кузьменко В.Д., Ващенко Ю.І. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 95: С.-г. науки. — С. 31–39. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548327.

Зрошення, магістральний канал, водорозподіл, водоподача, зрошувальні мережі, план подачі води.

Наведено техніко-експлуатаційні характеристики Каховського магістрального каналу, водогосподарських організацій у зоні його дії в 2010–2015 рр. Вивчено умови та проаналізовано показники водорозподілу по Каховському магістральному каналу. Встановлено кореляційний зв'язок між показниками водорозподілу і кількістю опадів у зоні досліджень. Визначено, що із збільшенням кількості опадів зменшується показник виконання плану подачі води. Водночас закономірного зв'язку між змінами кількості опадів та показником рівномірності водорозподілу не виявлено. Значне перевищення фактичних величин водоподачі над плановими в деяких управліннях водного господарства призводить до різкого зниження рівномірності водоподачі міжгосподарських розподільників. Також на виконання плану поливів впливає стан внутрішньогосподарської зрошувальної мережі і здатність водокористувачів сплачувати послуги з подачі води на зрошення. Низькі показники вологозабезпеченості управлінь водного господарства Запорізької області характеризують недостатній рівень планування використання в цих управліннях.

УДК 631.67:628.1:633.15

2017.1.87. ЗАЛЕЖНІСТЬ ВОДОСПОЖИВАННЯ КУКУРУДЗИ ГІБРИДІВ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ ВІД ЯКОСТІ ПОЛИВНОЇ ВОДИ / Демет'єва О.І. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 95: С.-г. науки. — С. 52–57. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 548327.

Зрошення, якість поливної води, зрошувальна норма, зрошувальна система, гібриди кукурудзи, урожай зерна кукурудзи.

Установлено раціональність використання поливної води кукурудзою, показано окупність 1 м³ поливної води урожаєм зерна на темно-каштанових ґрунтах Інгuleцької і Краснознам'янської зрошувальних систем. Зазначено, що якість поливної води Інгuleцької зрошувальної системи нижче за досліджуваними показниками, ніж дніпровська вода Краснознам'янської зрошувальної системи. Зрошувальна норма кукурудзи вирощуваних гібридів і коефіцієнт ефективності зрошення в умовах використання дніпровської води нижча, а окупність 1 м³ води урожаєм зерна кукурудзи, навпаки, вища, ніж в умовах Інгuleцької зрошувальної системи. Низька якість Інгuleцької зрошувальної системи (II клас, малопродуктивна для зрошення) нівелюється за рахунок внесення фосфогіпсу (2 т/га), що дає можливість отримувати урожай зерна кукурудзи на рівні його формування в умовах, де використовується дніпровська вода (I клас — придатна для зрошення). Кращими гібридами кукурудзи в умовах зрошення за використання досліджуваної поливної води були середньостиглі (ФАО-350) і середньопізні (ФАО-420) гібриди.

УДК 631.67:631.152.2:631.152.3

2017.1.88. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ УМОВ ВИКОРИСТАННЯ ЗРОШЕННЯ В УКРАЇНІ / Чорна К.І. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 95: С.-г. науки. — С. 95–100. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548327.

Використання зрошення, меліоративні землі, водогосподарська інфраструктура, землекористування, консолідація.

Представлено результати системного аналізу сучасних умов використання зрошення на Півдні України. Відмічено, що недотримання норм раціонального природокористування, відсутність виконання необхідних заходів щодо збереження та відтворення земельних ресурсів, розпаювання меліоративних земель без врахування вимог ефективного використання водогосподарської інфраструктури є чинниками, які заважають процесу залучення інвестицій та спричиняють формування нестабільного землекористування на Півдні України. Зазначено, що консолідація земель у зоні дії меліоративних систем вимагає крім вирішення земельних питань здійснення консолідації водних ресурсів, тобто врахування розташування та умов експлуатації водогосподарської інфраструктури. За таких умов забезпечення ефективного землекористування можна досягти лише у разі проведення інтегрованої консолідації водних та земельних ресурсів. Для відновлення та розвитку зрошення на Півдні України необхідно вжити певні заходи, щодо ведення проектів консолідації земель на всіх рівнях — загальнодержавному, національному, регіональному і місцевому. Аналіз світового досвіду доводить, що саме створення асоціацій водокористувачів є причиною підвищення ефективності управління зрошенням.

УДК 631.67:631.4

2017.1.89. ҐРУНТОВО-МЕЛІОРАТИВНІ АСПЕКТИ ВІДНОВЛЕННЯ ЗРОШЕННЯ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ / Воротинцева Л.І. // Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб. — Х., 2016. — Вип. 85. — С. 12–19. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 06 548181.

Відновлення зрошення, ґрунтово-меліоративні аспекти, темно-каштановий ґрунт, розсолоння, розсолонцювання, зрошуване землеробство.

Метою роботи було обґрунтування необхідності відновлення зрошення та розширення площ зрошуваних земель. Досліджено стан темно-каштанового ґрунту і надано оцінку ступеня відновлення його властивостей через 15 років після вилучення зі зрошення. Дослідження проводили на незрошуваних, зрошуваних (майже 60 років) і вилучених зі зрошення (15 років) землях на території Білозерського р-ну Херсонської обл. у межах дії Інгuleцької зрошувальної системи на темно-каштановому ґрунті. Встановлено, що у постригаційний період за довготривалого зрошення відбувається поступова трансформація властивостей ґрунту у бік його незрошуваного аналога. Констатовано помітний розвиток процесів розсолоння (зменшення вмісту токсичних солей до 0,04–0,08%), розсолонцювання (зниження концентрації обмінних натрію і калію до 2,5–2,9%) і розуцільнення. У ґрунті підвищився вміст агрономічно корисних структурних агрегатів (на 10%) та знизилася кількість брилих фракцій (на 8–9%). Віднов-

лення властивостей та поліпшення стану темно-каштанового ґрунту дає можливість позитивно оцінити перспективи залучення його у зрошуване землеробство.

УДК 631.67:631.445:631.95

2017.1.90. НОРМУВАННЯ ВОДОПОТРЕБИ У ЗРОШЕННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ УМОВ ВОДОЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ / Жовтоног О.І., Філіпенко Л.А., Деменкова Т.Ф., Амарі А.О., Бульба Я.О., Діденко Н.О., Салюк А.Ф. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 102. — С. 49–53. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 548516.

Зрошення, нормування водопотреби, водоземлекористування, коефіцієнт природного зволоження.

Переглянуто норми водопотреби с.-г. культур у зрошенні з урахуванням потепління клімату та сучасних умов водоземлекористування у степовій зоні України. Зміни величини коефіцієнта природного зволоження вказують на зростання посушливості у регіоні. Норми водопотреби перераховано за матеріалами спостережень метеостанцій південного регіону України за період 1991–2012 рр. для 22 с.-г. культур. У більшості районів зони Південного Степу порівняно з нормативами 1984 р. відбулося зростання водопотреби у середньопосушливі роки на 10–15% залежно від тривалості вегетаційного періоду с.-г. культур; в екстремально посушливі роки ця різниця збільшується на 20%. Наведені результати досліджень призначено для використання у виробництві за розрахунків водоподачі у господарства, складанні річних планів водовикористання управлінням водного господарства, при відновленні та сталому використанні зрошуваних земель, реконструкції та будівництві зрошувальної мережі.

УДК 631.671:631.674.6:635.11

2017.1.91. БІОЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ БУРЯКА СТОЛОВОГО ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ В ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ / Васюта В.В. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 96: С.-г. науки. — С. 17–21. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548329.

Краплинне зрошення, буряк столовий, біоенергетична ефективність, мінеральні добрива, строки сівби, фертигація.

Наведено результати енергетичного аналізу вирощування буряків столового сорту Бордо харківський за краплинного зрошення залежно від схем розміщення рослин, способів і внесення добрив у весняні і літні строки сівби. Визначено, що найбільше зростання витрат енергії серед досліджуваних елементів вирощування з внесенням мінеральних добрив спричиняє краплинне зрошення — від 17,8 до 48,7% за весняного строку сівби і від 7,3 до 25,1% — за літнього. Найбільш ефективно використовується енергія за внесення мінеральних добрив нормою N₉₀P₆₀K₁₃₅ методом фертигації.

УДК 631.674.6:631.811:635.64

2017.1.92. ОПТИМІЗАЦІЯ ЖИВЛЕННЯ ПОСІВНИХ ПОМІДОРІВ ЗА КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Лимар В.А., Наумов А.О. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 95: С.-г. науки. — С. 57–61. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 548327.

Зрошення, помідор, удобрення, урожайність помідорів.

Наведено результати польових дослідів з визначення порівняльної дії різних варіантів оптимізації живлення посівних помідорів за краплинного зрошення та їх впливу на урожайність, біохімічні і економічні показники вирощування на супіщаних ґрунтах. Установлено, що максимальну врожайність томатів, вихід сухої речовини та енергоекономічну ефективність від взаємодії досліджуваних чинників у досліді отримано на варіанті: розрахунок добрив на врожайність 100 т/га в поєднанні з фертигацією та схемою розміщення рослин (152+28)×31,7 см — 97,2 т/га. Протягом досліджуваного періоду середньорічна амплітуда врожайності плодів помідора становила 57,5–97,2 т/га.

УДК 631.674.6:633.18(477.7)

2017.1.93. ВИРОЩУВАННЯ РИСУ НА КРАПЛИННОМУ ЗРОШЕННІ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Аверчев О.В., Осіній О.А. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 95: С.-г. науки. — С. 15–20. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 548327.

Краплинне зрошення, рис, поливна вода, добрива, врожайність.

Розроблено детальний аналіз можливостей та доцільності вирощування рису в умовах краплинного зрошення на Півдні України. Показано, що вирощування рису на краплинному зрошенні в умовах Півдня України не тільки можливе, але й економічно вигідне, оскільки врожайність рису за таких умов зрошення залежно від варіантів становила від 4,5 до 8 т/га. Витрати поливної води за вегетаційний період вирощування рису на краплинному зрошенні за період вегетації в 3–5 разів менші, ніж за традиційної технології вирощування в чеках. Внесення добрив через краплинні системи підвищує коефіцієнт їх використання в середньому на 20–35% та знижує загальне використання добрив на 10–40%.

УДК 631.674.6:633.63

2017.1.94. ПАРАМЕТРИ РЕЖИМІВ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ У ЗОНІ СТЕПУ УКРАЇНИ / Шатковський А.П. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 103. — С. 59–62. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 548517.

Краплинне зрошення, зрошувальна норма, водоспоживання, буряк цукровий, коефіцієнт водоспоживання, продуктивність цукрових буряків.

Установлено, що режим краплинного зрошення 80–70% від НВ в умовах Степу Сухого забезпечується проведенням 24–33 поливів зрошувальною нормою 3,52–4,84 тис. м³/га. У такому режимі максимальне добове водоспоживання становить 75–85 м³/га, а сумарне водоспоживання за вегетацію буряків цукрових — 6,71–6,96 тис. м³/га. Досліджено вплив густоти рослин, гібридного складу та строків збирання буряків цукрових на параметри водного режиму та продуктивність рослин за краплинного зрошення в умовах Степу України. Встановлено, що кращим строком збирання гібридів є 21 жовтня за густоти сівби насіння 111 тис. шт./га. Це забезпечує мінімальний коефіцієнт водоспоживання (62,9 м³/т) та найвищу врожайність на рівні 107,3–110,7 т/га за вмісту цукру у коренеплодах 17,3–18,2%.

УДК 631.674.6:635.25

2017.1.95. ЛУК ПРИ КАПЕЛЬНОМ ОРОШЕННІ / Гуманюк А.В., Полтавченко І.В. // Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 3 листопада 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 174–176. Шифр 547982.

Краплинне зрошення, цибуля ріпчаста, поливна норма, міжполивний період, врожайність.

У 2013–2016 рр. з метою розробки і обґрунтування оптимального режиму краплинного зрошення цибулі ріпчастої для умов Молдови проведено дослідження на чорноземі звичайному важкосуглинковому. Для підтримки заданого рівня передполивної вологості 80% НВ на варіанті з 3-денним міжполивним періодом у 2013 р. провели 7 поливів, а в 2015 — 21 полив; при 5-денному міжполивним періоді відповідно по 5 і 12 і при 7-денному — по 5 і 10 поливів. Зрошувальні норми коливались від 500–1110 м³/га в 2013 і до 1395–2200 м³/га — в 2015 р. Відмічено, що зниження поливної норми на 30% сприяло зменшенню на 7–11% частки поливної води в сумарному випаровуванні. В 2013 р. краплинне зрошення сприяло підвищенню врожайності цибулі ріпчастої на 21–42%, тоді як у 2015 р. — на 275–314%. В обох роках максимальні збільшення врожайності одержано при 5-денному інтервалі між поливами. Величина поливної норми практично не впливала на врожайність цибулі. Це означає, що кращим є варіант зі зменшеними на 30% поливними, а значить і зрошувальними, нормами. Такі самі закономірності було одержано і по коефіцієнту водоспоживання. Таким чином, в умовах Молдови на чорноземах звичайних найбільш ефективним є режим краплинного зрошення з інтервалом між поливами 5 днів і зменшеними на 30% поливними нормами, які дають можливість найефективніше використовувати ґрунтову вологу, опади і поливну воду.

УДК 631.674.6:635.64

2017.1.96. КАПЕЛЬНОЕ ОРОШЕНИЕ БЕЗРАССАДНЫХ ТОМАТОВ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА / Градинар Д.Г., Гу-

манюк А.В. // Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 3 листопада 2016 р. — Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. — С. 168–170. Шифр 547982.

Краплинне зрошення, безрозсадні помідори, чорнозем звичайний, поливні норми, міжполивні періоди, мінеральні добрива.

Досліджено вплив зрошення та удобрення безрозсадних помідорів на чорноземах звичайних на надзаплавній терасі р. Дністер. За краплинного зрошення поливні норми прийнято за біологічною кривою середньодобового споживання безрозсадних помідорів при оптимальному поливі методом дощування. У фазі "сходи–цвітіння" у першому зрошувальному варіанті поливна норма — 25 м³/га, у фазі "цвітіння — плодоутворення" — 45 м³/га і у фазі "плодоутворення — збирання" — знову 25 м³/га. У другому зрошувальному варіанті поливні норми були знижені на 30%. Схема дослідів включала також вивчення міжполивних періодів. На варіанті з 3-денним міжполивним періодом провели 18 поливів, з 5-денним — 13 і з 7-денним — 10 поливів. Зрошувальні норми відповідно дорівнювали 1580, 1900 і 2000 м³/га. За 30%-го скорочення норм поливу зрошувальні норми були меншими на 440–600 м³/га. Визначено, що оптимальним варіантом зрошення безрозсадних помідорів краплинним способом на чорноземах звичайних Республіки Молдова слід вважати проведення поливів повними нормами з інтервалом у 5 днів і внесення мінеральних добрив у дозі 190 кг д.р./га азоту і 45 кг/га фосфору. Зменшення поливної норми на 30% призводило до зменшення урожаю на третину, тому такий режим зрошення помідорів, на думку автора, перспективний для фермерів, які мають обмежені водні ресурси.

УДК 631.675.4:633.635

2017.1.97. ДІАГНОСТИКА СТРОКІВ ПОЛИВІВ ПРОСАПНИХ КУЛЬТУР ЗА КОНЦЕНТРАЦІЄЮ КЛІТИННОГО СОКУ ЛИСТЯ / Шатковський А.П. // Меліорація і водне господарство: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 102. — С. 45–48. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 548516.

Діагностика строків поливів, концентрація клітинного соку листя, вологість ґрунту, просапні культури.

Визначено загальні закономірності змін концентрації клітинного соку (ККС) листя просапних культур залежно від вологості ґрунту, зв'язок між ККС листя та часом доби. Виявлено обернені кореляційні залежності між ККС листя і вологістю ґрунту для основних фаз розвитку рослин. Установлено призначення поливів буряків цукрових за величини ККС його листя у 1-й половині вегетації 10,5%, у 2-й — 11,3%, а картоплі за величини у 1-й половині вегетації — 3,5%, у 2-й — 5,0% забезпечує підтримання водного режиму ґрунту на рівні 80–95% від НВ. Удосконалено методику відбирання проб листя для визначення ККС з метою діагностування строків вегетаційних поливів просапних культур за краплинного зрошення. Визначення ККС необхідно проводити за удосконаленою методикою: відбирати проби із середньої частини розвинутого листка одного і того самого ярусу вранці, в один і той самий час, повторність визначення — не менше 5 проб.

УДК 631.675:631.671:631.559:631.674.6:633.15

2017.1.98. РЕЖИМ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ, ВОДОСПОЖИВАННЯ ТА ВРОЖАЙНІСТЬ КУКУРУДЗИ В ЗОНІ СТЕПУ УКРАЇНИ / Шатковський А.П. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 95: С.-г. науки. — С. 100–105. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 548327.

Краплинне зрошення, режим зрошення, водоспоживання, врожайність кукурудзи, кукурудза.

Наведено результати досліджень режимів краплинного зрошення, процесів водоспоживання та врожайності зернової кукурудзи залежно від передполивної вологості ґрунту в умовах Степу. Зазначено, що застосування краплинного зрошення підвищує врожайність зерна кукурудзи у 1,9–3,25 раза порівняно з неполивними умовами. Встановлено, що підтримання рівня передполивної вологості ґрунту 85% від найменшої вологомисткості забезпечує врожайність зерна 17,15 т/га за найменших питомих витрат поливної води на формування одиниці врожаю 412,6 м³/т.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН БИКІН А.В.

УДК 631.42:631.893:631.874.2

2017.1.99. ВМІСТ ПОЖИВНИХ РЕЧОВИН У ҐРУНТІ ПІСЛЯ УДОБРЕННЯ СИДЕРАЛЬНИХ ПАРІВ / Господаренко Г.М., Лисянський О.Л. // *Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб.* — Х., 2016. — Вип. 85. — С. 65–71. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 548181.

Сидеральний пар, чорнозем опідзолений, мінеральні добрива, чистий пар, поживний режим.

Мета досліджень — встановити вплив перерозподілу норми мінеральних добрив у часі в ланці сидеральний пар — пшениця озима (ПО) на вміст поживних речовин у ґрунті на час сівби пшениці. Дослідження провели в умовах дослідного поля Уманського національного університету на чорноземі опідзоленому важкосуглинковому на лесі. Для сидерації використовували буркун білий, гірчицю білу, редьку олійну, вику яру, гречку. Згідно зі схемою досліді одну з двох частин добрив ($N_{80}P_{60}K_{60}$) вносили під сидеральну культуру. Попередником сидератів також була ПО, після якої проводили забігу оранку (22–24 см) із внесенням фосфорних і калійних добрив. Азотні добрива вносили перед сівбою сидератів під передпосівну культивування. Восени, перед сівбою ПО, до внесення компенсуювальних доз добрив, згідно зі схемою досліді, визначали вміст у ґрунті нітратного та амонійного азоту, рухомих сполук фосфору і калію. Наведено дані вмісту $N-NO_3^-$ і $N-NH_4^+$ у ґрунті, запасу азоту мінеральних сполук ($N-NO_3^-$ + $N-NH_4^+$) в шарі ґрунту 0–40 см, вмісту рухомих сполук фосфору (P_2O_5) і калію (K_2O) у ґрунті після різноудобрених сидеральних парів перед сівбою ПО, 2013–2015 рр. Зроблено висновки, що до сівби ПО запаси поживних елементів, використаних із ґрунту на формування біомаси сидератів, на ділянках із загортанням зеленої маси сидеральних культур відновлюються і перевищують показники чистого пару. Виявлено, що для накопичення азоту мінеральних сполук у ґрунті найліпшим сидератом, за вирощування без добрив, є буркун білий однорічний, а для збільшення вмісту рухомих сполук фосфору та калію — гречка. Така сама закономірність простежувалась і за внесення мінеральних добрив.

УДК 631.8

2017.1.100. ЩО ВИБРАТИ — “КОКТЕЙЛЬ” ЧИ МОНОКОМПОНЕНТНЕ МІКРОДОБРИВО? / Білера Н. // *Агроном.* — 2017. — № 1. — С. 30–32.

Добрива монокомпонентні і комплексні, мікроелементи.

Мета роботи — оцінити варіанти вибору комплексних і моноелементних добрив і запропонувати алгоритм такого вибору. Внесення монокомпонентних добрив є обґрунтованим, якщо існують реальні передумови для дефіциту того чи іншого мікроелемента, або якщо дефіцит вже був виявлений. Мікроелементи покращують поглинання основних елементів живлення із ґрунту та внесених макроелементів (NPK), посилюють метаболічні процеси всередині рослини і, як наслідок, виробничий потенціал с.-г. культур. Але застосування мікроелементів призводить до збільшення ринкової вартості отриманої продукції. Монохелатні добрива містять один мікроелемент у підвищених дозах (цинк, залізо, бор тощо) і створені спеціально для корекції гострого дефіциту. Дано перелік рекомендацій щодо застосування монокомпонентних добрив, а також “коктейля” із мікродобрив. Впродовж останніх трьох років в Україні спостерігається співвідношення між полі- та монокомпонентними мікродобривами у пропорції 3:1. Це досить логічно, оскільки спрямована корекція дефіциту, що здійснюється монокомпонентним добривом, має бути продуманою, науково та економічно обґрунтованою як і будь-яке лікування. Внесення ж коктейлю з макро- та мікроелементів радше назвати профілактикою дефіциту, що може бути доречною без жодних показань. Слід пам’ятати, що в останньому випадку приріст врожаю та покращання якості зумовлені не стільки поглинанням рослиною самих мікроеле-

ментів, скільки їхнім опосередкованим впливом на засвоєння макроелементів. Ринок мікродобрив в Україні представлений переважно продуктами з Іспанії, Туреччини, Ізраїлю, Франції, Німеччини. Слід брати до уваги, що якість і природна родючість ґрунтів у цих країнах поступається українським. Тому на найкращих типах вітчизняних чорноземів ефект від внесення мікроелементів у низьких дозах (як це представлено в “коктейлях”) може бути мінімальним. Отже, в ситуації, коли потрібно економити і застосовувати все лише необхідне та дієве, при плануванні внесення мікродобрив слід звернути увагу на чинники дефіциту мікроелементів.

УДК 631.8:573:631.81:631.582

2017.1.101. БІОЛОГІЗАЦІЯ УДОБРЕННЯ КУЛЬТУР У СІВОЗМІНАХ: монографія / Іваніна В.В. — К.: ЦП “Компринт”, 2016. — 328 с. — Бібліогр.: 559 назв. Шифр 547806.

Добрива, родючість ґрунту, сівозміни, чорноземні ґрунти, врожайність культур, біологізація системи удобрення, гуміфікація, баланс енергії ґрунту.

Узагальнено результати досліджень стаціонарних польових та модельного дослідів, показано нове бачення щодо оптимізації системи удобрення культур у сівозмінах за дефіциту органічних добрив, обґрунтовано високу ефективність засобів біологізації — застосування як добрива побічної продукції і післяжнивних сидеральних культур, що зменшує винесення елементів живлення із ґрунту на 30–40%, забезпечує відтворення ґрунтової родючості, підвищує врожайність культур і формує сталі засади їх вирощування. Надано аналіз продуктивності сівозмін та родючості ґрунту за різних систем удобрення (за науковими даними). Зроблено опис умов та методики досліджень. Розглянуто низку питань: динаміку родючості чорноземних ґрунтів за тривалого застосування добрив; вплив добрив на врожайність культур та якість продукції; продуктивність сівозмін та баланс елементів живлення у ґрунті за різних систем удобрення; введення елементів біологізації до системи удобрення сівозмін; енергетичну та економічну ефективність систем удобрення. Представлено розгорнуті висновки щодо розглянутої проблеми біологізації удобрення культур у сівозмінах та рекомендації виробництву.

УДК 631.8:631.452:631.454

2017.1.102. ПРЯМА ДІЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ ТА ОПТИМАЛЬНИЙ РІВЕНЬ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ У СІВОЗМІНАХ ЗАЛЕЖНО ВІД РОДЮЧОСТІ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТИХ ҐРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ / Котвицький Б.Б. // *Агрохімія і ґрунтознавство: міжвід. темат. наук. зб.* — Х., 2016. — Вип. 85. — С. 61–65. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 548181.

Добрива, мічений азот, пряма дія, коефіцієнти використання, продуктивність сівозмін, властивості ґрунту, моніторинг.

Висвітлено роль родючості ґрунту, ступеня його окультуреності та післядії добрив у формуванні додаткового врожаю і відповідно оцінено реальний ефект від мінеральних добрив у перший рік їх дії. Дослідження проведено у двох стаціонарних (зерно-льono-картопляні сівозміни) і напівстаціонарному (зерно-трав’яна ланка сівозміни) довготривалих дослідках на дерново-підзолистих супіщаних ґрунтах різного ступеня окультуреності. Застосовано методичний підхід, який дає можливість поділити загальний приріст продуктивності сівозміни на два складники: приріст завдяки прямій дії мінеральних добрив і приріст завдяки сформованій родючості ґрунту та післядії добрив, внесених минулими роками. Коефіцієнти використання житом озимим азоту добрив визначали прямим методом міченого азоту ^{15}N у зерново-трав’яній ланці сівозміни багаторічного польового досліді (1989–1994 рр.). Отримано дані, які змінюють уявлення про фактичну окупність свіжовнесених (пряма дія) мінеральних добрив та доцільність застосування їх у високих дозах і свідчать про

важливість підвищення родючості ґрунту як головного фактора одержання додаткового врожаю. Зроблено висновки: пряма дія мінеральних добрив на підвищення продуктивності сівозмін у Західному Поліссі має зворотню залежність від рівня родючості дерново-підзолистих ґрунтів та післядії добрив; коефіцієнти використання житом озимим азоту з добрив, визначені ізотопним методом (^{15}N), не перевищують 31,3% і значно (1,6–1,7 рази) поступаються коефіцієнтам, визначеним балансовим методом ("різниця"), що свідчить про завищення останніх за рахунок родючості ґрунту; системи удобрення у сівозмінах Західного Полісся повинні бути динамічними та враховувати зміни родючості ґрунту і рівні застосування органічних добрив.

УДК 631.8:631.84/86:633.1:633.5/9

2017.1.103. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ У ПОСУШЛИВИХ УМОВАХ / Чумак А. // Пропозиція. — 2016. — № 12. — С. 68–74.

Мінеральні добрива, зернові культури, технічні культури, мінеральна та органо-мінеральна системи удобрення, гумінові препарати.

Наведено дані щодо потреби найпоширеніших с.-г. культур: пшениця озима, кукурудза, соя, ріпак озимий, соняшник у воді (т/га), а також транспіраційні коефіцієнти, критичні періоди потреб рослин у волозі, ін. За оптимальних умов забезпечення рослин вологою та елементами мінерального живлення витрати води на формування одиниці врожаю завжди менші, ніж за дефіциту одного з цих компонентів або обох. За вододефіциту добрива не лише не забезпечують бажаного ефекту, а й, навпаки, можуть спричинити гальмування ростових процесів у рослин. Слід вдаватися до всіх доступних заходів накопичення і зберігання вологи у ґрунті. Високу результативність має внесення добрив у основне підживлення може знизити ефективність на 30–40% (окрім азотних добрив). Охарактеризовано особливості живлення рослин азотом, фосфором і калієм. Якщо восени за основного обробітку внесення добрив не проводили, є можливість виправити ситуацію навесні, але за умови достатнього накопичення вологи в осінньо-зимовий період (особливо для технічних культур). У посушливі роки ефективність добрив із вмістом мікроелементів: міді, цинку, бору, молібдену, кобальту є досить відчутною. Мікроелементи знижують транспірацію у денний період і підвищують у ранішній. В умовах посухи обробка насіння розчинами кобальту та міді підвищує посухостійкість пшениці та ячменю. Підживлення надземних органів зернобобових культур молібденом має стабілізаційний вплив на азотфіксувальні процеси бульбочкових бактерій. Найдієвішим заходом протистояння низькому вмісту вологи у ґрунті є застосування органічних добрив, або їх альтернативи — органо-мінеральних добрив. Як правило кількість акумульованої вологи вдвічі–вп'ятеро перевищує масу добрив. У посушливих умовах невід'ємною складовою технології вирощування (за даними експерименту Інституту живлення рослин) має стати обробка насіння гуміновими препаратами, зокрема біологічно активними речовинами (БАР). До загально визначених методів регулювання водного режиму (снігозатримання, мінімізація обробітку ґрунту, оперативність сівби, боротьба з бур'янами тощо) додається забезпечення раціональної системи удобрення.

УДК 631.8:633.282:633.283:620.952

2017.1.104. КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ВИРОЩУВАННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР ЗАЛЕЖНО ВІД РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Скачок Л. М., Квас В. М. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2016. — Вип. 24. — С. 86–92. — Бібліогр.: 7 назв.

Система удобрення, міскантус, просо лозоподібне, енергетична та економічна ефективність.

В Інституті с.-г. мікробіології та агропромислового виробництва НААН протягом 2011–2015 рр. досліджували особливості мінерального живлення рослин, застосування мікробних препаратів при вирощуванні проса лозоподібного (ПЛ) та міскантусу (М.) в ґрунтово-кліматичних умовах Полісся. Схема польового досліді: 1. Гній (40,0 т/га) + $\text{N}_{40}\text{P}_{15}\text{K}_{60}$; 2. Біопроферм — еквівалентно вар. 1 (6 т/га); 3. Сидерат + солома (10 т/га) + $\text{N}_{40}\text{P}_{15}\text{K}_{60}$; 4. Сидерат + солома (10 т/га) + $\text{N}_{40}\text{K}_{60}$ + Поліміксобактерин; 5. Сидерат + солома (10 т/га) +

$\text{N}_{20}\text{P}_{15}\text{K}_{60}$ + Мікрогумін; 6. Сидерат + солома (10 т/га) + $\text{N}_{20}\text{P}_{15}\text{K}_{60}$ + Оазис (N_{20}). Наведено дані щодо урожайності ПЛ і М., виходу твердого палива та енергії з одиниці площі залежно від різних систем удобрення (середнє за 2011–2015 рр.), а також економічної ефективності вирощування біоенергетичних культур (БЕК) на площі 1 га для виробництва твердого біопалива (за три і чотири роки вегетації і за 2015 р.). Зроблено висновки: за вирощування нових видів енергетичних культур БЕК (М. і ПЛ) доцільним є використання альтернативних джерел органічних добрив та зменшення норми мінеральних добрив за рахунок внесення рідкого полімінерального добрива Оазис. Наведено дані щодо вмісту сухої речовини у рослинах ПЛ і М. до фону (гній + NPK), максимального розрахункового виходу твердого палива та отриманої енергії у різних варіантах, собівартості біомаси і рівня рентабельності виробництва біопалива при вирощуванні міскантусу і проса лозоподібного.

УДК 631.81:633.34:631.821.1

2017.1.105. ФОРМУВАННЯ СИМБІОТИЧНОГО АПАРАТУ ТА ЗЕРНОВА ПРОДУКТИВНІСТЬ СОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ / Кулик С. М. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 4. — С. 149–152. — Бібліогр.: 4 назви.

Соя, мінеральні добрива, вапнування, симбіотичний апарат, урожайність.

Дослідження проводили впродовж 2013–2015 рр. у довготривалому стаціонарному досліді на базі Інституту сільськогосподарства Західного Полісся. ґрунт дослідного поля — дерново-підзолистий, зв'язно-піщаний, з низьким умістом гідролізованого азоту і рухомого калію та підвищеним — фосфору. Сою (ультраранній сорт Легенда) висівали вузькорядним способом у чотирьохріпній сівозміні. Попередник — пшениця озима. Площа облікової ділянки — 50 м², повторність — триразова. Мінеральні добрива вносили у вигляді аміачної селітри. Проведені дослідження свідчать про те, що формування і розвиток бульбочок на коренях сої відбувається активно за удобрення та післядії вапнування, а також посилюється внаслідок обробки посівів розчином комплексного добрива Нутривант Плюс олійний. Встановлено, що оптимальну симбіотичну діяльність та найвищу продуктивність зерна сої забезпечує внесення мінеральних добрив у нормі $\text{N}_{40}\text{P}_{60}\text{K}_{60}$ за післядії 2,0 норм вапнякових меліорантів та позакореневого підживлення мікродобривом на фоні використання побічної продукції зернових на добриво. Доведено, що удобрення та післядія вапнування позитивно впливали на функціонування симбіотичного апарату та урожайність сої. Встановлено, що на дерново-підзолистому ґрунті Західного Полісся України високоефективним є внесення мінеральних добрив у нормі $\text{N}_{40}\text{P}_{60}\text{K}_{60}$ за післядії двох норм вапнякових меліорантів та позакореневого підживлення мікродобривом на фоні використання як добрива побічної продукції зернових. Це сприяє активізації розвитку бульбочок на коренях сої, а також отриманню значних приростів урожайності зерна. Проведено кореляційно-регресійний аналіз урожайності сої, що дає змогу достовірно прогнозувати її рівні на основі показників кількості та маси бульбочок.

УДК 631.811:631.86

2017.1.106. СТАН СІРОГО ЛІСОВОГО ҐРУНТУ ЗА ВПЛИВУ ОРГАНО-МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ І РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ РОСЛИН / Василенко М. Г., Стадник А. П., Душко П. М., Дем'янюк О. С. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 4. — С. 102–105. — Бібліогр.: 8 назв.

Віталіст, Оазис, Добродій, Гумісол, Емістим, сірі лісові ґрунти, агрохімічні показники.

У польових і лабораторних умовах на сірих лісових ґрунтах дослідного поля Інституту агроекології і природокористування НААН упродовж 2006–2012 рр. досліджено вплив вітчизняних орґано-мінеральних добрив Віталіст, Оазис, Добродій і регуляторів росту рослин на агрохімічні та агроекологічні показники ґрунту. Наведено дані щодо впливу орґано-мінеральних добрив і речовин, що регулюють ріст рослин, на агрохімічні показники сірого лісового ґрунту (середнє за 2004–2012 рр.) і вмісту мікроелементів і важких металів у ґрунті за дії орґано-мінеральних добрив і речовин, що стимулюють ріст рослин (середнє за 2006–2012 рр.). Встановлено, що за-

стосування вітчизняних органо-мінеральних добрив (ОМД) та регуляторів росту рослин (РРР) сприяло збільшенню вмісту рухомих форм фосфору і калію в ґрунті, активізації мікробіоти, забезпеченню належних умов для росту і розвитку сільськогосподарських культур відповідно до вимог екологічної безпеки і охорони навколишнього природного середовища, енергоощадних технологій. Результати досліджень засвідчили доцільність та безпечність широкого застосування ОМД і РРР як речовин для вирощування пшениці, кукурудзи, сої та інших культур, що не забруднюють навколишнє природне середовище, а отримана за їх використання продукція є безпечною для споживання та здоров'я людини і тварин. Науково обґрунтовано і практично доведено, що застосування Гумісолу, ОМД (Віталіст, Оазис, Добродій) і РРР (Емістим, Екостим) підвищує врожайність і покращує якість продукції с.-г. культур та не знижує родючість ґрунту. Вміст рухомих форм азоту, фосфору і калію у ґрунті не зменшується за підвищення врожайності, а навіть дещо зростає. Науково і практично обґрунтовано екологічну та економічну доцільність застосування ОМД і РРР.

УДК 631.815

2017.1.107. РОЛЬ ОРГАНИЧЕСКОГО ВЕЩЕСТВА ПОЧВЫ В ПОЛУЧЕНИИ ВЫСОКИХ УРОЖАЕВ / Джонстон Дж. // Агроном. — 2016. — № 1. — С. 52–54.

Органічна речовина, азот, фосфор, Ротамстедська дослідна станція, мінеральні добрива (NPK), ячмінь ярий, пшениця озима, взаємодія органічної речовини з азотом і фосфором.

Розглянуто взаємодію азоту і фосфору з органічною речовиною (ОР) ґрунту, а також роль органічної речовини в досягненні високих врожаїв с.-г. культур, отриманих у результаті багаторічних польових дослідів на Ротамстедській дослідній станції. Зокрема, представлено дані щодо класичних дослідів з беззмінним ячменем ярим (ЯЯ) у Хусфілді, Ротамстед, щодо відгуку його трьох сортів з потенційною врожайністю, яка зростає, а також відгуку ярих і озимих культур — картопля, ЯЯ, пшениця озима (ПО), ячмінь озимий (ЯО) на азотні добрива на ґрунті з двома рівнями ОР. На ґрунті з більш низьким вмістом ОР спостерігався відгук ячменю на азотні добрива, з більш високим вмістом ОР у ґрунті відгук ячменю на азотні добрива був слабким. Але максимальна врожайність сортів ЯЯ також збільшувалась внаслідок більш високого вмісту ОР. Аналогічні результати були одержані у досліді з ПО. Численні дані підтверджують доцільність використання азоту на ґрунтах, які містять більше ОР і мають кращу структуру, що дає змогу кореням рослин охопити більший обсяг і більш ефективно добувати елементи живлення. Врожайність ярих культур вища на ґрунті з вищим вмістом ОР, на відміну від озимих, які мали більший термін для формування кореневої системи і ґрунті з низьким вмістом ОР. Окрім важливої залежності між вмістом ОР і відгуком рослин на азотні добрива, існує не менш важлива взаємодія між ОР і вмістом доступного для рослин фосфору. Позитивний вплив ОР на врожайність пов'язаний з покращанням структури, що дає змогу кореням рослин вільно рости і розповсюджуватись у ґрунті і, таким чином, більш ефективно знаходити і поглинати доступний фосфор. Необхідно робити все можливе для збереження і збільшення ОР у ґрунті, оскільки вона покращує структуру ґрунту. Це особливо важливо для поглинання рослинами азоту і фосфору.

УДК 631.82.02:633.853:631.5

2017.1.108. ВПЛИВ ДОБРИВ НА ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ РИЖІЮ / Лихочвор А.М. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 3. — С. 117–123. — Бібліогр.: 9 назв.

Рижій, норми мінеральних добрив, урожайність, вміст олій.

Мета досліджень — дослідити вплив мінеральних добрив на урожайність і якість насіння рижію ярого сорту Міраж і вивчити його конкурентоспроможність з іншими ярими олійними культурами на вищих фонах добрив. Схема дослідів включала шість варіантів. Перший варіант — без добрив (контроль). На другому ($N_{40}P_{20}K_{40}$) і третьому ($N_{60}P_{30}K_{60}$) варіантах досліджували дози, які, зазвичай, вносять при вирощуванні гірчиці. На четвертому ($N_{80}P_{40}K_{80}$) вивчалися дози,

які використовуються у технологіях ріпаку ярого, а на п'ятому ($N_{100}P_{50}K_{100}$) і шостому ($N_{120}P_{60}K_{120}$) варіантах — у технологіях ріпаку озимого. Встановлено, що при збільшенні норми добрив від $N_0P_0K_0$ до $N_{120}P_{60}K_{120}$, польова схожість зменшилася від 81,8 до 76,6%. Урожайність насіння рижію сорту Міраж під впливом мінеральних добрив підвищилася від 1,28 т/га у варіанті без добрив до 2,44 т/га у варіанті з внесенням $N_{120}P_{60}K_{120}$, тобто зросла на 1,16 т/га, або на 90,1%. Уміст олій, навпаки, на вищих фонах живлення зменшувався. Якщо на варіанті без добрив він становив 46,7%, то на фоні $N_{120}P_{60}K_{120}$ зменшився до 45,7%, або на 1%.

УДК 631.84

2017.1.109. НАВЧАЄМОСЬ НОВОМУ / Гук В. // Агроном. — 2017. — № 1. — С. 42–43.

Мінеральні добрива, карбамід-аміачна суміш, амінокислотні добрива, НАТУРАМІН ВСП, РАЙЗА.

Процеси підтримки агрокультур в Україні відстають на 5–10 років від технологій Євросоюзу. Класичні схеми підживлення мінеральними добривами запроваджено в Україні не без участі виробників добрив — монополістів. Такі заходи, звісно, спричиняють вплив на урожайність. Однак не тільки на урожайність, а й на екологію та ефективне використання фінансових ресурсів. Так, використання найбільш ефективного азотного підживлення культур КАСом (карбамід-аміачна суміш) суттєво залежить від температури навколишнього середовища, вологості та наявності у ґрунті відповідних мікроорганізмів. Збіг необхідних умов для перетворень азоту може потребувати досить тривалого часу і весь цей період амонійний і амідний азот можуть лишатись у недоступній для рослин формі, відтак забруднити ґрунтові води чи вийти у відкриті водойми. Це підтверджує і "цвітіння" водойм. Втрати при внесенні рідких добрив становлять до 30%, а при застосуванні гранульованих добрив до 40–45%. Основою однієї з передових сучасних технологій є дозування добрив, спосіб внесення й такі компоненти добрив, що практично повністю засвоюються рослинами. Це дає змогу застосовувати краплинне зрошування і позакореневе живлення. Серед таких добрив можна виділити групу амінокислотомісних. Підживлення амінокислотами через листя корисне і широко практикується до й під час стресових ситуацій. Наведено результати випробувань амінокислотних добрив іспанської фірми DAYMSA (препарати НАТУРАМІН ВСП і РАЙЗА). У випробуваннях брали участь 17 господарств — від фермерських до агрохолдингів. На ринку України вже працюють представництва інших виробників з Іспанії, Італії, Німеччини, Ізраїлю та Китаю. За результатами застосування цих нових для України препаратів можна стверджувати: урожайність підвищується, екологія покращується, витрати класичних добрив зменшуються, окупність забезпечується.

УДК 631.86:633.15

2017.1.110. МІКРОБІОЛОГІЧНІ ДОБРИВА — ТЕХНОЛОГІЯ МАЙБУТНЬОГО / Слободянюк О. // Пропозиція. Спецвипуск журналу. — 2016. — № 12. — С. 6–7.

Мікробіологічне добриво Граундфікс, мікроорганізми, кукурудза на зерно, фосфор, калій.

Компанією "БТУ-Центр" у 2015 р. проведено дослідження ефективності мікробіологічного добрива Граундфікс (Г.) (на базі ДП "Умань-Агро") при вирощуванні на зерно кукурудзи сорту Оксітан. Представлено структуру посіву й схему передпосівного удобрення кукурудзи на зерно. ґрунтового біодобрива Г. (в нормі 10 л/га) сприяло збільшенню вмісту мінерального азоту порівняно з контролем упродовж усього періоду вегетації — наведено динаміку азотного режиму ґрунту. Наведено також дані щодо динаміки фосфорного і калійного режиму ґрунту, які свідчать, що препарат високо-ефективно мобілізує доступні сполуки фосфору з недоступних упродовж тривалого періоду росту й розвитку культури, залишаючи значні запаси доступних форм цього елемента для наступної культури в сівозміні. Проаналізовано також динаміку вмісту калію, у т.ч. в період вегетації й активного споживання культурою. Таким чином, дослідним шляхом встановлено, що передпосівне внесення мікробіологічного добрива у кількості 10 л/га на фоні рекомендованої господарством технології забезпечило збільшення врожайності кукурудзи на зерно до 0,5 т/га.

УДК 631.862

2017.1.111. ДОБРИВА З ПОБІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ / Мінералов О., Пінчук В., Тертична О. // Аграрний тиждень. Україна. — 2017. — № 1/2. — С. 94–95.

Добрива, послід, стічні води, птахівничі підприємства, органо-мінеральні добрива.

Гній, послід і стічні води тваринницьких і птахівничих підприємств є основними сировинними компонентами для виробництва органічних добрив. Водночас відходи можуть бути чинниками передачі понад 100 збудників інфекційних та інвазійних хвороб, а також слугувати середовищем для розвитку і виживання патогенної мікрофлори, містити важкі метали, пестициди і інші забруднювачі. Авторі розробили технологію одержання органо-мінерального добрива. Наведено дані щодо показників (кількість птиці, частка відходів) галузі птахівництва та відходів тваринного походження за основними видами сільгосптварин (у Вінницькій, Дніпропетровській, Луганській обл.). За нинішніх темпів розвитку сектору тваринництва, птахівництва може стати основним джерелом забруднення навколишнього природного середовища. Існуюча технологія очистки стічних вод на птахопідприємстві відповідає необхідним вимогам. Проте традиційні технології не забезпечують необхідну якість очищення стічних вод. В Інституті агроєкології і природокористування НААН розроблено спосіб переробки відходів птахівництва на органо-мінеральні добрива. Добриво одержують, змішуючи органічні відходи з нетоксичним органічним розчинником для розчинення оболонки яєць гельмінтів у необхідній пропорції. Як підстилку використовують тирсу і/або торф. Для поліпшення якості добрив розроблено спосіб одержання гранульованих органічних добрив із вмістом $\text{NPK}(\%) = 4,14:2,61:1,43$. Всі зразки органічного добрива не містили патогенної мікрофлори, кліщів та гельмінтів. Зразки добрива випробувано при вирощуванні пшениці ярої у відкритому ґрунті в підприємствах Обухівського р-ну.

УДК 631.87

2017.1.112. ЯК ПРАВИЛЬНО ВИБРАТИ ТА ВИКОРИСТАТИ СИДРАТИ / Бойко П., Коваленко М. // Пропозиція. — 2017. — № 1. — С. 104–106.

Сидерати, форми сидерації, озимі сидерати, сидеральна культура, сівозмінні, ґрунтово-кліматичні зони України.

Сидерати — дешевий природний, безпечний для людини та довкілля вид зелених добрив, що підвищують урожайність культурних рослин учетверо й більше разів, акумулюють азот, фосфор і калій, розпушують ґрунт на глибину до 7 м, очищують його від збудників захворювань рослин, пригнічують ріст бур'янів, сприяють зниженню заселення ділянок шкідниками, досить невибагливі, тому ростуть навіть на малопродуктивних ґрунтах. Розглянуто форми сидерації: основну, підсівну, проміжну, а також культури біологічних груп і їхні сумішки відповідно до стану та родючості ґрунту, які вирощують на сидерат (швидкорослі злакові, бобові, капустяні або хрестоцвіті). Озимі сидерати сіють під зиму, а навесні підрізують плоскорізом або культиватором, ними ж розпушують ґрунт на глибину до 5 см і висівають с.-г. культури. Виявлено, що сидерати краще заробляти в ґрунт пізно восени за пониження його температури до 5°C , коли мікробіологічні процеси в ньому майже припиняються. Надано рекомендації щодо вибору сидеральних культур залежно від очікуваного результату та технології використання зеленої маси з урахуванням типу ґрунту. Олійна редька є оптимальною як сировина для мульчування або компостування; для збагачення ґрунту азотом використовують люпин, люцерну та інші бобові. Представлено розроблені в ННЦ "Ін-т землеробства НААН" ефективні сівозміни із сидеральними культурами для впровадження у господарствах різних ґрунтово-кліматичних зон України: у зоні Полісся; в умовах зони Лісостепу; зони Степу. Зазначено, що максимальний ефект від застосування сидератів проявляється не одразу, а через 2–3 роки, і триває до п'яти років.

УДК 633.63:631.54

2017.1.113. ВПЛИВ ПОЗАКОРЕНЕВОГО ПІДЖИВЛЕННЯ МІКРОДОБРИВАМИ НА СТАН РОСЛИН БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ / Сінченко В. М., Шамсутдінова А. В. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2016. — Вип. 24. — С. 86–92. — Бібліогр.: 10 назв.

Буряки цукрові, мікродобрива, позакореневе підживлення, маса коренеплодів, маса листків, фази розвитку, змикання рослин у рядках, змикання рослин у міжряддях.

Визначали вплив мікродобрив і строків їх застосування на динаміку наростання "сирої" біомаси листків і коренеплодів буряків цукрових (БЦ) (Дослідне господарство "Саливінки" Ін-ту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН, 2013–2015 рр.). Схема польового досліду передбачала наступні фактори: фактор А — гібриди: Уманський ЧС 97 — контроль, Анічка, Злука; фактор Б — позакореневе підживлення: без підживлень (контроль), Полісульфід натрію (K_2O , Na_2O — 190 г/л, S — 300 г/л, норма витрати — 2 л/га); Моно Бор (N, B — 100 г/л, норма витрати — 2 л/га); Моно Бор + Полісульфід натрію — (2+2 л/га); фактор С — строки проведення позакореневого підживлення: змикання у рядках — контроль, змикання у міжряддях, змикання в рядках + змикання в міжряддях. Наведено дані щодо впливу позакореневого підживлення та строків його проведення на масу коренеплодів і листків БЦ, а також частки впливу факторів (погодні умови, строки підживлення, гібриди) на масу коренеплодів БЦ (2013–2015 рр.). Зроблено висновки: наростання "сирої" біомаси БЦ протягом усієї вегетації більш інтенсивне за використання позакореневого підживлення мікродобривами Моно Бор + Полісульфід натрію у фазі змикання листків у рядках та повторно у фазі змикання листків у міжряддях; на ріст і розвиток рослин протягом вегетації впливали види мікродобрив та строки їх внесення; застосування мікродобрив декілька разів за вегетацію у фазі змикання листків у міжряддях прийнятне для їх додаткового внесення, тоді як для основного застосування воно не є ефективним. Встановлено частку впливу факторів на масу коренеплоду в період інтенсивного росту БЦ.

УДК 633.853.494:631.8.022.3

2017.1.114. ОЦІНКА ПЕРЕЗИМІВЛІ РОСЛИН ОЗИМОГО РІПАКУ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКУ ПОСІВУ ТА СИСТЕМИ УДОБРЕННЯ / Мацера О. О. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 4. — С. 34–41. — Бібліогр.: 12 назв.

Ріпак озимий, перезимівля, система удобрення, строк сівби

В умовах Лісостепу Правобережного вивчено вплив різних строків сівби та рівнів основного мінерального живлення на перезимівлю гібридів ріпаку озимого різних груп стиглості. Відмічено, що показники густоти рослин на 1 м^2 та загальний стан посівів після відновлення весняної вегетації залежать як від строку посіву та системи удобрення, так і від біологічної групи стиглості гібрида. Проаналізовано останні дослідження і публікації щодо вимог ріпаку озимого до умов вирощування, особливістю перезимівлі. Досліджували гібриди різних груп стиглості — Екзотік (ранньостиглий), Ексель (середньостиглий) та Ексагон (пізньостиглий) компанії "Монсанто"; три строки сівби — 10 серпня, 21 серпня та 5 вересня; рівні мінерального удобрення — $\text{N}_0\text{P}_0\text{K}_0$, $\text{N}_{60}\text{P}_{30}\text{K}_{60}$, $\text{N}_{120}\text{P}_{60}\text{K}_{120}$, $\text{N}_{180}\text{P}_{90}\text{K}_{180}$, $\text{N}_{240}\text{P}_{120}\text{K}_{240}$. Під оранку вносили фосфорні і калійні добрива. Зроблено висновки, що строк сівби, рівні основного та припосівного удобрення, а також біологічний тип стиглості гібрида мають значний вплив на проходження осінньої вегетації ріпаку озимого, формування параметрів перезимівлі рослин та їх успішну перезимівлю. Так, найкраще перезимували рослини ріпаку озимого за норми добрива $\text{N}_{240}\text{P}_{120}\text{K}_{240}$, гібрид Екзотік — за першого строку сівби — 10 серпня, гібрид Ексель — за другого строку — 21 серпня та гібрид Ексагон — за третього строку сівби — 5 вересня.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.
Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 502.4/.7"737"(477.87)

2017.1.115. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНОЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Чир Н.В. // Вісник Одеського національного університету. Сер. Географічні та геологічні науки. — 2016. — Т. 21, вип. 1. — С. 42–53. — Бібліогр.: 9 назв.

Природно-заповідний фонд, коефіцієнт заповідності, екологічна мережа.

Здійснено оцінку рівня сформованості й сучасного стану природно-заповідного фонду (ПЗФ) Закарпаття. Зазначено, що Закарпатська область відноситься до числа областей України з найвищим ступенем заповідності. Основу ПЗФ даного регіону складають багатофункціональні об'єкти вищої категорії заповідності. Велика кількість природоохоронних об'єктів поєднується із значною їх роздрібненістю, що впливає на якісні характеристики ПЗФ. Території й об'єкти ПЗФ за просторовим розподілом недостатньо мірою відповідають критеріям місцевої репрезентативності, тому їх просторова структура потребує істотного поліпшення, а саме — створення природно-заповідних територій, насамперед у межах низинних районів області. Внаслідок допущених недоліків з формування ПЗФ Закарпаття є потреба в подальшому його поліпшенні для ефективнішого функціонування як окремих об'єктів і територій, так і природно-заповідної мережі загалом. Це можна здійснювати шляхом науково обґрунтованого підбору складових заповідних елементів з подальшим їх оптимальним поєднанням у мережеву систему, дотримуючись засад сталого розвитку. Розраховано коефіцієнт заповідності та індекс інсуляризованості для районів області.

УДК 502/504(477.41/.42.82)

2017.1.116. ПРИРОДА ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ ТА ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ: зб. наук. пр. № 13 / редкол.: Зузун Ф.В. [та ін.]. — Луцьк, 2016. — 190 с.

Природа Західного Полісся, екологія поліського регіону, флора і фауна Західного Полісся.

Висвітлено питання, які стосуються природного середовища Західного Полісся та прилеглих територій. Проаналізовано складності та різноманіття ландшафтного покриву транскордонного біосферного резервату "Західне Полісся", проведено еколого-господарську оцінку сучасного стану ландшафтів Волинської області. Вивчалася динаміка забруднення атмосферного повітря на Волині. Наведено характеристику альтернативних видів туризму та висвітлено стан і перспективи розвитку рекреації та спортивно-оздоровчого туризму у Волинській області. Здійснено аналіз природного різноманіття на ландшафтно-компонентному рівні та оцінку видового біорізноманіття, зокрема на території біосферного резервату "Шацький".

УДК 504.03.001.25(477)

2017.1.117. РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІНИ ПРИРОДНО-ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: монографія / редкол.: Олійник Я.Б. [та ін.]; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2016. — 223 с. — Бібліогр.: 131 назва. Шифр 547849.

Природно-техногенна безпека, території депресивні, запобігання техногенним і природним катастрофам.

Викладено суспільно-географічні основи дослідження регіональної природно-техногенної безпеки (ПТБ). Проаналізовано особливості взаємопрояву природних і техногенних загроз життю і діяльності людини. Виявлено територіальні відмінності у рівнях ПТБ України. Здійснено глибокий аналіз стану ПТБ регіонів різних господарських типів, а також депресивних територій. Зазначено, що проблема запобігання природно-техногенним надзвичайним ситуаціям, зменшення

їх впливу на населення, природу й економіку має пріоритетне загальнодержавне значення. Актуальним є всебічне вивчення природної й техногенної безпеки життєдіяльності населення України всіма галузями науки, що має на меті розробку оптимальної стратегії запобігання техногенним і природним катастрофам, зменшення негативного впливу на населення й економіку. Запропоновано напрями підвищення рівня природно-техногенної безпеки регіонів України.

УДК 504.058:631.618:581.9

2017.1.118. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕДАФОТОПІВ В ТЕХНОГЕННИХ ЕКОТОПАХ / Агурова І.В. // Чорноморський ботанічний журнал. — 2016. — Т. 12, № 1. — С. 20–30. — Бібліогр.: 27 назв.

Едафотоп, екотоп техногенний, рекультивация відвалів та промділянок.

Проведено порівняльне дослідження з метою вивчення розвитку едафотопів (Е.) різних типів, включаючи промділянки заводів, крейдяні відвали, мергельні кар'єри, відвали скриші, золівідвали, відвали центральних збагачувальних фабрик в умовах Донбасу. Результати досліджень засвідчили, що для всіх промділянок металургійних і коксохімічних заводів та шламових відвалів характерна лужна і сильнолужна реакція середовища, яка є практично незмінною на території всього екотопу. Найнесприятливіші умови склалися за цим показником на території Єнакієвського металургійного заводу (МЗ) та шламових відвалів Донецького МЗ. Слід зауважити, що саме сильнолужна реакція середовища в більшості випадків є лімітуючим чинником для росту і розвитку рослин, а при добірї рослин для озеленення слід враховувати цю особливість таких техногенних Е. Результати аналізу типу й ступеня засолення показали відсутність останнього в усіх зразках з переважанням у складі сульфат-іонів та іонів кальцію. З'ясовано, що сума поглинених основ субстрату досліджуваних техногенних Е. змінюється в межах 4,35–23,60 мг екв/100 г породи. Мінімальні значення зафіксовано в субстратах відвалів Микитівського ртутного комбінату, Єнакієвського МЗ, шламових відвалів Донецького МЗ. Максимальні значення суми поглинених основ спостерігались на території Авдіївського коксохімічного заводу, що підтверджується наявністю на його території сформованих рослинних угруповань.

УДК 504.45'054:546.4/.8:57/59

2017.1.119. БІОІНДИКАТОРИ ЗАБРУДНЕННЯ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ ПІСНИХ ВОДОЙМ / Колесник Н.Л. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 94: С.-г. науки. — С. 124–133. — Бібліогр.: 20 назв. Шифр 548325.

Забруднення прісних водойм, біоіндикатори забруднення, важкі метали.

Здійснено аналіз джерел наукової інформації щодо найпоширеніших біоіндикаторів (БІ) важких металів (ВМ) — Fe, Zn, Mn, Cu, Ni, Co, Pb, Cd, Hg — у прісних водоймах. Наведено результати досліджень щодо основних представників цих водойм, які є ефективними БІ забруднення ВМ. Біоіндикація — це метод визначення параметрів природних об'єктів за допомогою живих організмів, які дають змогу виявляти причини або чинники зміни стану довкілля на основі видів-БІ з вузько-специфічними реакціями і відносинами. Як БІ ВМ для характеристики водного середовища можуть використовуватись практично будь-які гідробіонти, їх популяції і угруповання. Результативність БІ визначається при цьому відповідністю її цілей особливостям обраного індикатора. Так, за станом спільнот фіто-, зоо- і бактеріопланктону зручно орієнтуватися при індикації короткострокових дій, що викликають нетривалі зворотні зміни середовища. Їхні характеристики чи реакції більшою мірою відображають поточний, а не загальний стан

екосистеми чи тенденції її довготривалої зміни. За необхідності одержання інтегральної оцінки стану екосистеми, без уточнення її особливостей у прісних водоймах, зручно використовувати як БІ іхтіофауну. Для БІ використовують і вищу водну рослинність, особливо тоді, коли токсиканти надходять з водозбірної території. Зазначено, що використання біоіндикаторів важких металів дає можливість не лише констатувати і добре пояснювати реакцію біоти на зміни якості середовища, а й прогнозувати її, визначати точні заходи щодо необхідної його регуляції.

УДК 631.95:614.7:613.26:615.9:543.393:632.95:633.1

2017.1.120. ТОКСИКОЛОГО-ГИГИЕНИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА И РЕГЛАМЕНТАЦИЯ ПРИМЕНЕНИЯ ИНСЕКТИЦИДОВ НА ОСНОВЕ АЦЕТАМИПРИДА ДЛЯ ЗАЩИТЫ ЗЕРНОВЫХ ЗЛАКОВЫХ КУЛЬТУР / Лепёшкин И.В. // Проблемы харчування. — 2016. — № 1. — С. 30–36. — Библиогр.: 21 назв.

Агротоксикологія, інсектициди, зернові культури.

Наведено результати токсиколого-гігієнічної оцінки і регламентації застосування інсектицидів на основі ацетаміприду (А.) для захисту зернових злакових культур з метою забезпечення якісного врожаю. Польові дослідження щодо визначення залишків А. було проведено в Україні в 2001–2014 рр. За час проведення державних випробувань препаративними формами на основі А. було оброблено посіви пшениці і ячменю з нормою витрати від 15 до 50 г д.р./га. Результати досліджень засвідчили, що А. відповідно до гігієнічної класифікації пестицидів за лімітуючим показником токсичності (гостра інгалаційна токсичність) відносять до пестицидів 2-го класу небезпеки. Зауважується, що А. має загальнотоксичну дію на організм тварин з переважно гепатотоксичним ефектом. Мутагенної і тератогенної дії А. не виявлено. За канцерогенним ефектом інсектицид відносять до 3-го класу небезпеки за прийнятою в Україні класифікацією. Зазначено, що в період збирання врожаю залишкової кількості А. у зерні хлібних злаків не виявлено або вона була нижчою від величини максимально допустимого рівня (МДР). На основі проведених польових досліджень в Україні науково обґрунтовано МДР вмісту залишкової кількості А. у зерні хлібних злаків — 0,1 мг/кг. Зроблено висновок, що ризик від споживачів с.-г. продукції, вирощеної з використанням препаратів на основі ацетаміприду, відсутній, оскільки це не призводить до перевищення допустимих величин надходження.

УДК 631.95:631.147

2017.1.121. ВИРОБНИЦТВО ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ: НАУКОВІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ: монографія / Макаренко Н.А., Бондарь В.І., Макаренко В.В., Сальнікова А.В., Подзерей Р.В., Рудницька Л.В. — К., 2016. — 276 с. — Библиогр.: 157 назв. Шифр 547841.

Органічна продукція, природокористування раціональне, ресурси природні, рентабельність с.-г. виробництва, вартість с.-г. продукції.

Висвітлено наукові й практичні аспекти стосовно виробництва органічної с.-г. продукції (ОСП) в Україні. Зазначено, що органічний спосіб виробництва гарантує високу якість продукції й раціональне використання природних ресурсів, а також передбачає запровадження системи заборон та обмежень, а це може бути причиною зниження рентабельності виробництва й підвищення вартості ОСП. Перехід на органічний спосіб виробництва зумовлює обов'язкову сертифікацію оператора, яка, у свою чергу, передбачає сертифікацію земель (ґрунтів). Проте проведення сертифікації ще не гарантує стандартизовану якість ОСП. Досягти цієї мети можна лише за врахування таких взаємопов'язаних чинників, як ґрунтові умови, кліматичні характеристики території і технології вирощування с.-г. культур. Слід зазначити, що прийняття рішення про перехід до органічного виробництва продукції має базуватися на усвідомленні всіх його переваг і недоліків, а також мати чітку економічну, екологічну й соціальну аргументацію.

УДК 631.95:631.147:347.77.028

2017.1.122. ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ: монографія / Макаренко Н.А., Сальнікова А.Н., Бондарь В.І., Кузьменко І.С., Подзерей Р.В.,

Макаренко В.В., Сальніков С.М. — К., 2017. — 296 с. Шифр 548321.

Екологія с.-г., органічна с.-г. продукція, сертифікація органічної продукції, ГІС-технології, законодавчо-нормативна база органічного виробництва.

Висвітлено наукові й практичні аспекти стосовно оцінки відповідності с.-г. підприємства вимогам органічного виробництва (ОВ) продукції в Україні. Наша країна з прийняттям у 2013 р. Закону "Про виробництво та обіг органічної с.-г. продукції та сировини" стала активним гравцем на полі виробників органічних продуктів, але для широкого впровадження цього способу в аграрне виробництво необхідно виконати низку умов, розробити й затвердити на державному рівні окремі процедури. Наукові напрацювання з питань організації й функціонування ОВ носять фрагментарний характер і не охоплюють усього циклу одержання органічних продуктів харчування, тому актуальним є розроблення наукового супроводу на всіх етапах переходу с.-г. підприємства від традиційного до органічного способу виробництва продукції. У першу чергу потребує розробки схема сертифікації та інспектування підприємств ОВ с.-г. продукції, яка б узгоджувалася з основними міжнародними стандартами, а також враховувала національні особливості, зокрема ґрунтово-кліматичні умови та екологічний стан регіону. Необхідно розробити критерії оцінки та вимоги до найважливіших технологічних операцій вирощування органічної продукції рослинництва, а саме до системи захисту й удобрення. Особливо гостро стоїть питання розроблення науково-методичних підходів до оцінювання небезпечності пестицидів та агрохімікатів для встановлення їх відповідності вимогам органічного виробництва продукції рослинництва. Запропоновано використання ГІС-технологій для створення реєстраційної бази даних органічних господарств в Україні.

УДК 631.95:631.45:504.054:632.95.024

2017.1.123. ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЇ ТА АКУМУЛЯЦІЇ ХЛОРООРГАНІЧНИХ ЗАБРУДНЕНЬ У ҐРУНТІ / Іванків М., Бальковський В., Кружень Б., Павкович С., Вовк С. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2016. — № 20: Агрономія. — С. 18–22. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 548316.

Агроекологія, політанти, хлорорганічні забруднення ґрунту, біоконцентрація пестицидів.

Досліджувалися міграція та акумуляція залишкових кількостей стійких хлорорганічних пестицидів (ХОП) у навколишньому середовищі. З метою попередження розповсюдження токсичних речовин із зон локального забруднення в суміжні об'єкти довкілля вивчали можливі шляхи міграції ксенобіотиків, надходження їх у трофічні ланцюги, кінцевою ланкою яких є людина. Зазначено, що ХОП, а саме ДДТ та його метаболіти було виявлено у верхньому орному шарі (0–20 см) у концентраціях, вищих за ГДК у 24,3 раза, що можна пояснити здатністю ґрунту максимально їх акумуляувати. Характерним є значне накопичення залишків ДДТ у шарі ґрунту (60–80 см) на відстані від складу 10 м у західному напрямі на рівні 35,2 ГДК (ілювіальні горизонти). В ілювіальному горизонті збільшується щільність будови та зменшується шпаруватість ґрунту. Ця властивість темно-сірого опідзоленого ґрунту формує природний бар'єр на шляху міграції хімічних речовин, зокрема й ксенобіотиків. Отже, процес міграції метаболітів хлорорганічних пестицидів профілем ґрунту безпосередньо залежить від його генетичних особливостей, а їх локалізація може бути джерелом додаткового надходження токсикантів в органи рослин, що мають потужну кореневу систему.

УДК 631.95:631.459(477.61)

2017.1.124. ЕРОЗІЙНІ ВТРАТИ ҐРУНТУ В АГРОЛАНДШАФТАХ СТАРОБІЛЬСЬКОЇ СХИЛОВО-ВИСОЧИННОЇ ОБЛАСТІ / Славгородська Ю.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1. — С. 206–211. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Библиогр.: 7 назв. Шифр 548186.

Агроландшафт, деградація ґрунту, ерозія водна, втрати ґрунту, інтенсивність ерозії ґрунту.

Наведено результати дослідження інтенсивності ерозійних процесів за багаторічний період з метою встановлення

середньобагаторічних втрат ґрунту в агроландшафтах (АЛ). Установлено, що на водозбірних площах АЛ Старобільської схилово-височинної області протікають ерозійні процеси різної інтенсивності. З'ясовано, що середньобагаторічні втрати ґрунту внаслідок водної ерозії на водозбірній площі Марківського водосховища становлять як мінімум 4,7 т/га. На елементарних водозборах гідротехнічних споруд багаторічні втрати ґрунту від ерозії варіюють залежно від площі водозбору, схилу, довжини та експозиції схилів у межах від 1,0 до 2,8 т/га. Згідно зі шкалою класифікації річних втрат ґрунту в результаті ерозії такі втрати на водозбірних площах відносять до середніх.

УДК 631.95:631.461

2017.1.125. БИОСЕНСОРНЫЕ СВОЙСТВА ПОЧВЕННОЙ МИКРОБИОТЫ ПРИ ВОЗДЕЙСТВИИ ПЕСТИЦИДОВ / Бровко И.С., Чабанюк Я.В., Мазур С.В., Ящук В.У. // Агроэкологический журнал. — 2016. — № 3. — С. 111–116. — Библиогр.: 8 назв.

Агроэкология, пестициды, биотестирования, микробиота грунтова, тест-культура, токсичность пестицидов.

Здійснено підбір оптимальних культур-біосенсорів для оцінки токсичного впливу пестицидів (П.) із застосуванням тест-смужок, які активно використовуються в агротехнічній практиці на території України. Аналіз даних чутливості досліджуваних мікроорганізмів до окремих П. засвідчив, що кожна тест-культура по-різному реагує на їх застосування. Чутливими сенсорами можна вважати *A. chroococcum* і *P. polytuxa*. Порівнюючи одержані дані швидкості формування стійкої зони затримки росту і чутливості мікроорганізмів до дії конкретних препаратів, можна стверджувати, що сенсори *P. polytuxa* і *P. fluorescens* придатні для біотестування різних типів П. При вивченні реакції запропонованих тест-культур на інші види П. необхідно контролювати зону затримки росту через добу після її формування, щоб виключити бактеріостатичну дію препарату і неточності інтерпретації результатів. Всі досліджувані П., за винятком гербіциду Ураган форте, різною мірою виявляли токсичний вплив на мікроорганізми-індикатори. Одержані дані потребують перегляду регламентів застосування пестицидів за проведення їх екологічної експертизи.

УДК 631.95:631.572.002.68:633.1

2017.1.126. ЕКОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ У ВИКОРИСТАННІ СОЛОМИ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР / Мазурак О., Зеліско О., Бучко А. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2016. — № 20: Агрономія. — С. 22–27. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 548316.

Агроэкология, зерновые культуры, солома зерновых культур, экологичность использования соломы.

Досліджувалися перспективність та екологічність використання соломи (С.) зернових культур не тільки в аграрному виробництві, а й як альтернативне паливо та екологічний матеріал у будівництві. Використання С. як органічного добрива та важливого чинника ґрунтоутворення в агроценозах сівозмін на сьогодні залишається актуальним і є стратегічним напрямом розвитку сільського господарства України. Зазначено, що С. зернових культур є найважливішим джерелом паливних відходів с.-г. рослин. Однак як стратегічний ресурс використовується вкрай неефективно. Екологічна ефективність біоенергетичних технологій можлива в разі відповідності установок на твердій біомасі поточним і майбутнім вимогам Директиви 2009/28/ЕС. У секторі будівництва перспективними є технології, які використовують екологічні стінові конструкції з туюваної С., ефективність яких полягає в тому, що, захистивши соломю від зовнішніх механічних та інших чинників шаром армованого торкрет-бетону, торкретована конструкція стає ще й каркасом стіни.

УДК 631.95:631.582.9(477.63)

2017.1.127. ПЕРЕЛОГОВІ ЗЕМЛІ ЯК ПЕРСПЕКТИВНІ ВІДНОВЛЮВАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ ЕКОМЕРЕЖІ ПРАВОБЕРЕЖНОГО СТЕПОВОГО ПРИДНІПРОВ'Я / Лисогор Л.П., Багіркова Н.О., Красова О.О. // Український ботанічний журнал. — 2016. — Т. 73, № 2. — С. 116–125. — Библиогр.: 26 назв.

Екомережа, переліг, моніторинг.

Запропоновано шляхи розв'язання проблеми розширення площ природно-заповідного фонду (ПЗФ) Правобережного

степового Придніпров'я за рахунок залучення перелогових земель (ПЗ) як відновлювальних елементів екомережі. В регіоні виявлено відновлювальні перелогові ділянки, що характеризуються значним ценотичним різноманіттям і наявністю созологічно цінних видів. Зазначено, що відновлення рослинного покриття на ПЗ відбувається доволі швидко внаслідок занесення насіння степових видів з прилеглих територій заповідних об'єктів або збережених степових ділянок. У деяких випадках прискорення демультиплікації можливе у випадку використання методу підсіву рідкісних видів, медоносних і лікарських рослин, а також створення осередків інсеминації на ПЗ для кращого розповсюдження насіння. Негативним чинником, який впливає на розвиток рослинних угруповань перелогів, є безсистемний випас великої рогатої худоби та випал, унаслідок чого формуються мікроценоструктури з домінуванням *Cirsium setosum* (Willd.) Besser, *Onopordum acanthium* L., *Ambrosia artemisiifolia* L., *Iva xanthiifolia* Nutt. та *Artemisia vulgaris* L. На перелогах, які близькі до завершення процесу демультиплікації, формуються угруповання асоціацій *Stipe-tum (capillatae festucosum (valesiacae), Koelerietum (cristatae) poosum (angustifoliae), Festucetum (valesiacae) koeleriosum (cristatae), Poetum (angustifoliae) festucosum (valesiacae)*.

УДК 631.95:633.11:539.16:575.224.4

2017.1.128. ГЕНЕТИЧНІ НАСЛІДКИ РАДІОНУКЛІДНОГО ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІСЛЯ АВАРІЇ НА ЧОРНОБІЛЬСЬКІЙ АЕС / Моргунов В.В., Якимчук Р.А. // Физиология растений и генетика. — 2016. — Т. 48, № 4 (юбилейный). — С. 279–297. — Библиогр.: 74 назв.

Агроэкология, радионуклиды, загрязнение среды обитания радионуклидами, мутагенез, экосистемы.

Узагальнено й проаналізовано результати досліджень генетичних наслідків аварії на ЧАЕС, які дають уявлення про початкові мутаційні процеси, спричинені реакцією в окремих організмах і природних екосистемах. Під час оцінювання можливих наслідків хронічного впливу іонізуючого випромінювання на живі системи й розробки принципів радіаційного захисту біоти особливо актуальним є питання інтенсивності мутаційних процесів, адже однією з найважливіших реакцій популяції на радіаційні впливи є збільшення генетичної та фенотипної мінливості. Незважаючи на 30-річний поставарійний період і зниження дозових навантажень у зоні відчуження ЧАЕС, мутаційна мінливість (ММ) живих організмів продовжує залишатися на високому рівні. Гривими провісниками тяжких наслідків чорнобильської аварії є потворства серед рослин, тварин і людей. Підвищення ММ рослин пшениці озимої, спричиненого хронічною дією радіоактивного забруднення, фіксували вже через 20 років після аварії. Кількість виявлених мутаційних змін перевищувала контрольний рівень у 9,5–27,2 раза. Радіаційне опромінення рослин пшениці озимої впродовж усього вегетаційного періоду близько від зони відчуження ЧАЕС через 25 років після аварії спричиняло зростання частоти видимих мутацій у 8,0–14,9 раза. Відсутність прямої залежності частоти виникнення мутацій від щільності радіонуклідного забруднення ґрунту ускладнює використання в цих умовах показників питомої радіоактивності й потужності експозиційної дози для прогнозування тяжкості генетичних порушень організмів. Одержані дані свідчать про необхідність подальшого тестування на всіх рівнях організації генетичних наслідків забруднення довкілля радіонуклідами з урахуванням їх інформаційної цінності для прийдешніх поколінь.

УДК 631.95:637:639.16:504.054:546.36(477.41/42)

2017.1.129. ПРОГНОСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА НА РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ АГРОЛАНДШАФТАХ ПОЛІССЯ / Феценко В.П., Гурелю В.В. // Збалансоване природокористування. — 2016. — № 3. — С. 25–30. — Библиогр.: 5 назв.

Екологічна безпека, забруднення радіоактивне, агроландшафт, цезій, кормові культури, дерново-підзолистий ґрунт.

Розроблено методологічні основи управління системою радіоекологічної безпеки, що передбачають сукупність підходів, методів, теорій, які визначають цільове призначення практичних результатів дослідження. Обґрунтовано доцільність

використання системи прогнозування екологічної безпеки при с.-г. виробництві в умовах радіоактивного забруднення. Зазначено, що прогнозування вмісту радіонуклідів у продуктах харчування є підставою для ефективного екологічно збалансованого керування с.-г. виробництвом на радіоактивно забруднених територіях, виведених з користування. Для вирощування інтродукованих рослин як кормових культур для годівлі тварин з метою одержання молока, яке відповідатиме гігієнічному нормативу ДР-2006, можна використовувати с.-г. угіддя зі щільністю забруднення ґрунту ^{137}Cs 695,5 кБк/м^2 ,

для отримання м'яса конини — 391,2 кБк/м^2 , яловичини (віком понад 6 та до 6 місяців) — 347,7 та 184,1 кБк/м^2 відповідно. Зазначено, що вирощування досліджуваних інтродуцентів (топінамбур рожевий, сільфій пронизанолистий, китайбелія виноградолиста, амарант гібридний, чорноголовник багатощабовий, свербіга східна та ін.) на радіоактивно забруднених непридатних для с.-г. використання ґрунтах порівняно з травостоєм природних сіножатей і традиційних кормових культур дає змогу зменшити надходження ^{137}Cs до продукції тваринництва в 1,3–6 разів.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 631.51+632.51

2017.1.130. ЧОРНИЙ ПАР, ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ ЗАХИСТУ ВІД БУР'ЯНІВ / Маслійов С.В. // Карантин і захист рослин. — 2016. — № 10. — С. 16–20. — Бібліогр.: 10 назв.

Чорний пар, бур'яни, системний гербіцид, селективний системний гербіцид, аміачна селітра, бакова суміш, забур'яненість, оптимальні технології.

Наведено результати експериментальних робіт, проведених на кафедрі Луганського національного ун-ту та в умовах фермерського господарства Старобільського р-ну Луганської обл. щодо ефективності дії гербіцидів як технологічних елементів протибур'янового комплексу на чорному парі. Вивчали ефективність: системного гербіциду суцільної дії Геліос (4,00 л/га), селективного системного гербіциду Діанат як провідника (0,15 л/га), аміачної селітри як пом'якшувача жорсткої води та бакової суміші усіх вищенаведених складових. Надано дані щодо кількісно-видового складу бур'янової рослинності. Наведено опис найпоширеніших бур'янів, зокрема таких, як: осот рожевий, нетреба звичайна, молочай лозний, мишій зелений, березка польова. Надано схему польового досліді та показники ефективності дії гербіцидів за різних методів обробітку. Сформульовано рекомендації щодо приготування робочого розчину та оптимальної технології контролювання бур'янової рослинності. Запропонована бакова суміш: знищує не лише наземну частину бур'янів, але і їх кореневу систему, що надзвичайно актуально для контролювання багаторічних коренепаросткових бур'янів; ефективно знищує як однорічні, так і багаторічні бур'яни на полях; істотно знижує загальну засміченість полів і зводить до мінімуму кількість механічних обробітків ґрунту. Суміші не властива ґрунтова активність, тому після її застосування можна сіяти будь-які с.-г. культури.

УДК 631.527:633.15:632.938(477.4+292.485)

2017.1.131. ОЦІНКА САМОЗАПИЛЕНИХ ЛІНІЙ ТА ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ РІЗНОГО ВЕГЕТАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ ЗА СТІЙКІСТЮ ДО УРАЖЕННЯ ХВОРОБАМИ ТА ПОШКОДЖЕННЯ ШКІДНИКАМИ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Мазур В.А., Колісник О.М. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 4. — С. 133–142. — Бібліогр.: 10 назв.

Самозапилені лінії, прості гібриди, кореляційний зв'язок, вегетаційний період, стійкість, шведська муха, кукурудзяний метелик, пухирчаста сажка, летюча сажка.

Протягом 2005–2007 рр. на дослідному полі кафедри ботаніки, генетики та захисту рослин ВНАУ оцінили самозапилені лінії кукурудзи на стійкість до основних хвороб та шкідників; виявили детермінуючі ознаки і розробили принципи добору батьківських пар для створення гібридів кукурудзи, стійких до комплексу ентомо- та фітопатогенів. Наведено дані щодо впливу морфологічних ознак рослин самозапилених ліній та простих гібридів кукурудзи на їх стійкість до шкідників і хвороб. Встановлено, що формування ознак стійкості кукурудзи до шкідників та хвороб перебуває під значним впливом

абіотичних чинників довкілля. Оцінка самозапилених ліній за показниками екологічної стабільності та пластичності дає змогу досить ефективно розділити вихідний матеріал кукурудзи за селекційною цінністю та визначити генотипи, факторна частка у формуванні ознак стійкості яких є максимально генетично зумовленою і стабільною за роками. Так середньодобова температура з коефіцієнтом детермінації на рівні 49–80% є прямо формувальною за показниками ушкодження та ураженості самозапилених ліній та гібридів кукурудзи в розрізі шкодочинних об'єктів, що вивчаються. Інші параметри: ГТК, сума опадів, відносна вологість повітря, коефіцієнт зволоження є обернено формувальними у вираженості ушкодження та ураженості енто- та фітопатогенами. Стійкість до сажкових хвороб кукурудзи є тенденційно вища у форм з нижчим закладенням качана, меншою вираженістю продуктивних рудиментів за умови більш скоростиглої форми генотипу. До кукурудзяного метелика найбільш стійкі низько- та середньорослі пізньостиглі форми, а до шведської мухи генотипи з менш інтенсивним початковим ростом та помірними темпами листкоутворення.

УДК 631.95:632.51:633.63

2017.1.132. ГІРЧАК ПОВЗУЧИЙ НА ПОЛЯХ — ПРОБЛЕМА АКТУАЛЬНА / Іващенко О.О., Шевчук О.М. // Карантин і захист рослин. — 2016. — № 8/9. — С. 14–16. — Бібліогр.: 11 назв.

Бур'яни, гірчак повзучий, осот рожевий, березка польова, пшениця озима, урожайність, коефіцієнт зниження урожайності.

Метою досліджень було вивчення особливостей біології гірчака повзучого та розробка ефективної системи захисту від нього орних земель. Дослідження гірчака повзучого було розпочато 2013 р. в лабораторії гербології Ін-ту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН. Досліді були гетьовими і передбачали комплексне уточнення особливостей біології даного виду бур'яну, реакції його рослин на індуковані стреси різної природи, здатності їх до відростання. Гірчак повзучий є грізним конкурентом практично для всіх видів культурних рослин на полях і типовим представником рослин-аборигенів сухого степу. У досліді середній рівень урожайності зерна на ділянках з гірчаком повзучим становив 5,4 т/га або поступався показникам урожайності на посівах без бур'янів на 2,02 т/га. Серед багаторічних видів бур'янів, що були використані в дослідженнях, найвищий рівень негативного впливу на посіви пшениці озимої проявили рослини гірчака повзучого. Коефіцієнт зниження рівня урожайності зерна на одиницю сирової маси гірчака повзучого досягав 0,72, осоту рожевого — 0,51 та березки польової — 0,47. Серед багаторічних видів бур'янів рослини гірчака повзучого відзначаються найвищою здатністю до виживання і стійкістю до індукованих механічних стресів. З глибини зрізування 80 см у гірчака повзучого відростало до 65% рослин, а у осоту рожевого — лише 32,5, березки польової — 21,3%. Навіть з глибини 160 см у гірчака повзучого відростало до 10% зріза-

них рослин, а у інших видів багаторічних бур'янів відмирання було повним. Результати проведених досліджень вказують на необхідність їх поглиблення щодо особливостей біології гірчака повзучого і на їх основі розробки ефективних систем його успішного контролювання на орних землях.

УДК 632.3:633.491

2017.1.133. ВІРУСНІ ХВОРОБИ КАРТОПЛІ / Вишневська О. // Пропозиція. — 2016. — № 12. — С. 94–96.

Вірусні хвороби, картопля, фітовіруси, попелиці, насіннева картопля, інсектициди, азотне та фосфорно-калійне живлення.

Вірусні хвороби є одним з головних чинників виродження насінневої картоплі. Надано опис уражень, які спричиняють вірусні хвороби (хлороз або пожовтіння, пригнічення росту рослин та ін.). Значне зниження продуктивності викликають так звані тяжкі віруси: вірус скручування листя картоплі (ВСКЛ), Y-вірус, віроїд веретоподібності, вірус щіткоподібності верхівки картоплі — ґрунтові віруси. Розглянуто заходи боротьби із вірусними хворобами, які мають бути спрямовані на одержання здорової насінневої картоплі. Зокрема важливо в насінницьких посівах картоплі контролювати процес міграції, видовий склад та збільшення чисельності особин попелиць, застосування комплексу агротехнічних заходів по зменшенню інфікування здорового насінневого матеріалу вірусами в умовах відкритого ґрунту. Наведено інформацію щодо візуальної оцінки зараження картоплі вірусними хворобами, а також наголошено на необхідності оцінки рівня ураженості прихованими формами інфекцій (бактеріологічні, вірусологічні, біологічні, імунологічні, молекулярно-генетичні). Важливим фактором збереження якісних характеристик насінневої картоплі є вчасне видалення хворих рослин — до льоту попелиць. Найбільший ефект досягається за триразового очищення. Знизити зараження картоплі вірусами смугастої та зморшкуватої мозаїк можна дотриманням необхідної ізоляції оздоровленого матеріалу картоплі від інших насаджень цієї культури нижчих класів (оптимальні норми просторової ізоляції — від 500 м до 2 км). Важливим є застосування екранувальних посівів захисних культур або трав, обприскування рослин інсектицидами проти попелиць — афіцидами, застосування мінеральних оли в боротьбі з поширенням вірусів. Зараженість насінневих бульб нового врожаю залежить від віку рослин у момент інфікування та від проміжку часу між моментами зараження надземної частини та знищенням картоплиння. За виявлення масового зростання попелиць у пастках, слід видаляти картоплиння для відокремлення зараженого бадилля від бульб. Високу ефективність у боротьбі із зараженням вірусною інфекцією забезпечує оброблення бульб перед садінням протруйниками з інсектицидною дією та афіцидами.

УДК 632.3:634.11

2017.1.134. ХВОРОБИ ЯБЛУНІ ТА ЕФЕКТИВНИЙ ЇЇ ЗАХИСТ / Градченко С. // Пропозиція. — 2016. — № 12. — С. 102–104.

Яблуні, хвороби яблуні, захист яблуні, парша яблуні, борошниста роса, моніліоз яблуні.

Найпоширеніші хвороби яблуні в Україні — парша, борошниста роса, моніліоз або плодова гниль. Наведено дані щодо цих хвороб: збудники, характер уражень, гранично допустима межа розвитку хвороби, вплив метеорологічних факторів та ін. Охарактеризовано погодні умови в районі Інституту садівництва НААН, динаміку розвитку парші яблуні, сорт Ренет Симиренка, 2016 р. Планування і проведення захисних заходів проти хвороб на яблуні залежить переважно від розвитку парші. Зважаючи на погодну ситуацію, на яблуні сприйнятливою до парші сорту Ренет Симиренка проведено дев'ять обприскувань фунгіцидами. Використовували комбіноване поєднання контактного фунгіциду Делан, системного Хорус, контактно-системного Малахіт і системного фунгіциду проти борошнистої роси Топаз. Облік розвитку парші на плодах показав, що кращий результат мала система із застосуванням препарату Малахіт (ефективність 94%). Ефективність фунгіциду Делан — 86, а Хорусу — 74%. Триразове обприскування насаджень яблуні фунгіцидом Топаз стримувало розвиток борошнистої роси як на пагонах, так і на листках. Рекомендовано в системі захисту яблуні від

хвороб використовувати фунгіциди: Делан, Малахіт, Топаз, Хорус з обов'язковим їх чергуванням задля попередження виникнення резистентності.

УДК 632.4:633.16(477.41/42)

2017.1.135. РОЗВИТОК ХВОРОБ ПРОСА В АГРОЦЕНОЗАХ ПОЛІССЯ ТА ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Ключевич М.М., Столяр С.Г. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 4. — С. 72–79. — Бібліогр.: 11 назв.

Просо, розвиток грибних хвороб, маршрутні обстеження, урожайність зерна.

На територіях Рівненської, Хмельницької, Вінницької, Житомирської, Чернігівської областей (Полісся та Лісостеп) протягом 2013–2015 рр. шляхом маршрутних обстежень посівів культури у с.-г. підприємствах різних форм власності досліджували поширення хвороб проса, видовий склад збудників та їх розвиток в агроценозах. Наведено дані щодо найбільш поширених та шкодоочинних хвороб проса, основних грибних хвороб (сажка звичайна; склероспороз; бура плямистість; септоріоз) і розвитку хвороб проса за пунктами обстеження у вказаних областях, 2013–2015 рр. Проаналізовано урожайність проса в розрізі різних областей (наведено дані щодо середньої урожайності (т/га) зерна проса). Зроблено наступні висновки: в Поліссі та Лісостепу України на посівах проса найбільшого поширення набули грибні хвороби, розвиток яких за сприятливих погодних умов перевищував ЕПШ; мінімальний розвиток хвороб встановлено у Хмельницькій, а найвищий — у Рівненській областях, де розвиток бурї плямистості становив 11,2 і 18,4%, склероспорозу — 2,3 і 6,1% та кореневих гнилей — 7,9 і 12,2% відповідно; в Хмельницькій області розвитку сажки та септоріозу не виявлено, а в Рівненській він становив 6,7 та 3,6% відповідно; найвищу врожайність зерна проса зафіксовано у Хмельницькій області — 2,02 т/га, а найменшу у Рівненській — 0,61 т/га.

УДК 632.51

2017.1.136. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ БУР'ЯНІВ У ПОСІВАХ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ / Сторчоус І. // Пропозиція. — 2017. — № 1. — С. 108–110.

Пшениця озима, бур'яни, контроль бур'янів, гербіциди, насіння бур'янів, сегетальна рослинність, люцерна, бакові суміші, сульфонілсечовина.

З метою збереження та отримання максимальної продуктивності упродовж періоду вегетації пшениці (*Triticum spp.*) важливе значення мають заходи захисту культури від шкідливих організмів. Серед таких чільне місце мають заходи з обмеження чисельності бур'янів, які можуть бути причиною суттєвих утрат урожаю пшениці озимої. Концепція контролю бур'янів у посівах культури має бути спрямована на максимальне знищення сегетальної рослинності. Такий підхід передбачає впровадження профілактичних, агротехнічних і хімічних методів контролю бур'янів. Інтенсивна технологія вирощування пшениці озимої (ПО) передбачає запобігання утворенню у ґрунті банку насіння бур'янів, яке може зберігатись протягом десятиліть. Якісні агротехнічні заходи, зокрема дотримання сівозмін, створює умови, сприятливі для розвитку с.-г. культур, але несприятливі для бур'янів, у результаті банк насіння бур'янів у ґрунті зменшується. Найбільш ефективно виправдала себе сівозмінна з чергуванням таких культур, як кукурудза, сорго, просо, соя та соняшник. Щільний рослинний покрив обмежує доступ сонячного світла до бур'янів, що згубно впливає на їхні паростки, а також знижує продуктивність уже сформованих рослин. До культур, які здатні створити конкурентні умови багаторічним бур'янам, належить люцерна. Застосування гербіцидів у посівах пшениці озимої забезпечує ефективний контроль різних біологічних груп бур'янів і залишається найдієвішим заходом захисту від них. Надано перелік гербіцидів, рекомендованих для контролю широколистяних бур'янів у посівах ПО. Для покращання показників урожайності ПО, обприскування посівів гербіцидами поєднують з унесенням рідких азотних добрив (КАС) у суміші, але за стресових умов краще внести спочатку азотні добрива, а пізніше застосувати гербіциди.

УДК 632.51:93

2017.1.137. РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ СИСТЕМ ЗАХИСТУ ПОСІВІВ ВІД БУР'ЯНІВ / Іващенко О.О. // Карантин і за-

хист рослин. — 2016. — № 11/12. — С. 1–3. — Бібліогр.: 11 назв.

Гербіциди, бур'яни, екологія, втрати препаратів.

Обстеження рівня забур'яненості посівів, навіть однієї культури, наприклад кукурудзи або сої, у різних ґрунтово-кліматичних зонах, виявляє тенденцію до зменшення видового складу бур'янів. Пояснити це можна постійним потужним антропогенним тиском на дику рослинність на орних землях. Водночас зросла присутність бур'янів, характерних для посівів кукурудзи. Це, у першу чергу, просо півняче (*Echinochloa crusgalli* (L.) Pal. Beauv., мишій сизий (*Setaria glauca* (L.) Pal. Beauv.), березка польова (*Convolvulus arvensis* L.), пушняк канадський (*Erigeron Canadensis* L.), нетреба звичайна (*Xanthium strumarium* L.), амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.), гірчак повзучий (рожевий) (*Acriptilon repens* (L.) DC.), шавлія степова (*Salvia stepposa* Shost.), хвощ польовий (*Equisetum arvense* L.), молокан татарський (*Lactuca tatarica* (L.) C.A.M.) та інші. Посіви не стають більш вільними від бур'янів, а їх види, чутливі до дії гербіцидів, поступово витісняються відносно стійкими. Сучасні дослідження, здійснені практично на ентузіазмі самих науковців, аргументовано доводять, що існуючі способи внесення гербіцидів на посівах с.-г. культур є дуже нерациональними. Наприклад, обприскування посівів кукурудзи гербіцидами призводить до втрат 45–93% і більше робочої рідини, яка не потрапила на цільові об'єкти — рослини, а була нанесена на поверхню ґрунту. В результаті впровадження інтенсивних технологій вирощування і широкого застосування гербіцидів на посівах с.-г. культур видове різноманіття бур'янів зменшується. На посівах стають масовими відносно більш стійкі до дії препаратів види і популяції бур'янів. Рівень забруднення довкілля пестицидами вимагає активного наукового пошуку і розробки нових екологічних способів нанесення пестицидів лише на цільові об'єкти — рослини, без забруднення середовища і втрат. Необхідна більш тісна координація роботи машинобудівних підприємств з науковими установами НААН, що забезпечить ефективне впровадження нових наукових розробок машин й механізмів у виробництво для здійснення екологічно безпечних прийомів контролювання бур'янів на посівах ширококорядних культур.

УДК 632.754:[633.853.494"321"+633.844](477.52/6)

2017.1.138. ХРЕСТОЦВІТІ КЛОПИ НА РІПАКУ ЯРОМУ Й ГІРЧИЦІ У СХІДНОМУ ЛІСОСТЕПУ: монографія / Євтушенко М.Д., Вільна В.В., Станкевич С.В.; Харків. Нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. — Х.: ФОП Бовін О.В., 2016. — 176 с. — Бібліогр.: 274 назви. Шифр 548607.

Хрестоцвіті клопи, ріпак ярий, гірчиця, капустяні культури, ентомофауна, рослини-резерватори хрестоцвітних клопів, інсектициди, хімічний захист посівів, Дослідне поле ХНАУ.

Наведено дані про використання і господарську цінність ріпаку ярого і гірчиці — цінних олійних капустяних культур. Метою досліджень було уточнення шкідливих сисних видів комах на ріпаку ярому й гірчиці, вивчення особливостей біології та екології хрестоцвітних клопів у Східному Лісостепу України, їх шкодочинності й обґрунтування заходів щодо обмеження чисельності. Уточнено видовий склад сисних шкідників ріпаку ярого й гірчиці у Східному Лісостепу України. Визначено 12 видів сисних шкідливих комах із 3 рядів та 4 родин, з яких 4 види є спеціалізованими, а 8 видів — багатойдними шкідниками. Вперше у Східному Лісостепу України встановлено домінуючі види хрестоцвітних клопів, сезонну динаміку їх чисельності на посівах ріпаку ярого й гірчиці; виявлено основні рослини-резерватори хрестоцвітних клопів, встановлено, що імаго капустяного клопа навесні заселяють рослини у такій послідовності: насінники капусти білоголової, потім гірчицю білу, гірчицю сизу, ріпак ярий, редьку олійну. Визначено, що насіння ріпаку ярого й гірчиці, ушкоджене хрестоцвітними клопами, має меншу масу 1000 насінин, лабораторну схожість та масову частку олії порівняно з неушкодженим. Доведено доцільність та ефективність захисту посівів ріпаку ярого та гірчиці від хрестоцвітних клопів способом обприскування у фенофазі жовтого бутона такими інсектицидами системної дії: Біская, 25% о.д. (0,25 л/га), Борей, к.с. (0,1 л/га), Моспілан 20%, р.п. (0,1 кг/га), Нурелл Д, 500 к.е. (1 л/га).

УДК 632.9:634:632

2017.1.139. АГРОЕКОЛОГІЧНІ СИСТЕМИ ІНТЕГРОВАНОГО ЗАХИСТУ ПЛОДОВИХ І ЯГІДНИХ КУЛЬТУР ВІД ШКІДНИКІВ І ХВОРОБ: рекомендації / Уклад.: Шевчук І.В., Гриник І.В., Каленич Ф.С., Градченко С.І., Маковкін І.М., Денисюк О.Ф. — К.: КТ "Забеліна-Фільковська Т.С. і компанія Київська нотна фабрика", 2016. — 152 с. — Бібліогр.: 25 назв. Шифр 548178.

Агроєкологічні системи, інтегрований захист культур, шкідники, хвороби, фітофаги, засоби захисту, заходи безпеки.

Наведено характеристики шкідників та хвороб плодівих і ягідних культур, що мають поширення в Україні, та системи інтегрованого захисту насаджень від них. Розглянуто: у 1-му розділі — біологічні особливості основних шкідників і хвороб зерняткових, кісточкових і ягідних культур; 2-й розділ присвячено обстеженню плодівих і ягідних насаджень для виявлення шкідників і хвороб та моніторинг їх розвитку; у 3-му — прогнозування та моделювання розвитку шкідників і хвороб і сигналізація щодо оптимальних строків проведення захисних заходів; 4-му — методи контролю чисельності та шкодочинності фітофагів і хвороб (агротехнічний метод, фізіко-механічний, хімічний, імунологічний, біологічний); 5-му — системи інтегрованого захисту рослин; у 6-му — засоби захисту плодівих і ягідних культур (інсектициди і фунгіциди, біопрепарати, регулятори росту, гербіциди); у 7-му розділі — заходи безпеки при роботі з пестицидами. Рекомендації підготовлено на основі досліджень співробітників сектору захисту рослин Інституту садівництва НААН і його наукової мережі, проведених протягом 2006–2015 рр. в умовах Лісостепу та Степу України.

УДК 632.9:635.64

2017.1.140. ЗМІНА АКТИВНОСТІ ПЕРОКСИДАЗИ В ЛИСТКАХ РОСЛИН ТОМАТА ЗА ДІЇ БІОЛОГІЧНИХ І ХІМІЧНИХ ПРЕПАРАТІВ / Коломієць Ю.В., Григорюк І.П., Буценко Л.М. // Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 3 листоп. 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 247–249. Шифр 547982.

Пероксидаза, рослини томата, біологічні і хімічні препарати, PR-білки, активні форми кисню, фітопатогени, фітогормони.

Метою досліджень є визначення активності окисно-відновного ферменту пероксидази в листках рослин томата за обробки хімічними і біологічними препаратами. Для досліджень взято томат сорту Чайка, який у культурі *in vitro* проявляв стійкість проти збудників бактеріального раку, бактеріальної крапчастості та чорної бактеріальної плямистості. Використовували хімічні засоби захисту рослин з діючими речовинами: Фітал, Метакил та купростат. Біопрепарати (фітохелл, фтоцид, азотофіт, макро- та мікроелементи, БАП життєдіяльності бактерій) застосовували в концентраціях, рекомендованих виробником. Активність пероксидази у листках рослин томата, оброблених хімічними препаратами Фітал і Метакил, була максимальною на 12-ту год, тоді як на 24-ту год відбувалось її зниження на 41–78%. У відповідь на обробку біопрепаратами нами виявлено поступове підвищення активності пероксидази на 1-шу, 6-ту, 12- та 24-ту год. У листках рослин, оброблених *B. subtilis*, активність ферменту збільшувалась і була максимальною на 24-ту год. За обробки Азотофітом, на основі *A. chroococcum*, активність пероксидази підвищувалась до 77,7 од. $\text{mg}^{-1}\text{s}^{-1}$. Більш висока тенденція активності пероксидази у листках томата, оброблених біопрепаратами на основі живих клітин, підтверджує підвищення активності неспецифічних захисних реакцій.

УДК 632.95

2017.1.141. РЕАКЦІЯ РОСЛИН НА ВПЛИВ ПЕСТИЦИДІВ / Стороус І. // Пропозиція. — 2017. — № 2. — С. 116–119.

С.-г. культури, сегетальна рослинність, продуктивність с.-г. культур, стресові ситуації, захисні механізми рослин, пестициди.

Одним із факторів обмеження продуктивності с.-г. рослин є стресові ситуації. Надано перелік несприятливих умов, які спричиняють стрес як у с.-г. культур, так і у сегетальної рослинності. Захисні механізми рослин є свого роду хімічною зброєю проти стресу. Розглянуто стрес у рослин, який

спричиняється хімічним фактором — пестицидний стрес. За порушення регламентів застосування пестициди проявляють фітотоксичність, що призводить до порушення фізіологічних процесів росту й розвитку рослин. Застосування гербіцидів може спричинити стрес навіть у толерантних сортів, що проявляється у вигляді збільшення фітотоксичності та впливає на ріст, розвиток і продуктивність культур, призводить до зниження схожості, уповільнення росту й скручування листя, сприйнятливості до ураження хворобами. Розглянуто вплив зовнішніх чинників — випаровування, дефіцит насичення й відносна вологість повітря, швидкість вітру під час обприскування, якості води, вміст солей (жорсткості) води, а також фізіології рослин на ефективність застосування пестицидів. Відзначено, що поряд із виведенням нових посухостійких сортів рослин, велика роль у с.-г. виробництві належить агротехнологіям та застосуванню ефективних препаратів, які формують адаптаційні якості рослин. Одним із таких, що сприяють адаптації рослин до стресу, є гумати — природні органічні речовини, які утворюються в ґрунті у вигляді водорозчинних солей гумінових кислот. Гумати нарівні з пестицидами займають важливе місце в агротехнології вирощування сільгоспкультур.

УДК 632.954:633.15

2017.1.142. ЕФЕКТИВНІСТЬ ГЕРБІЦИДІВ У ПОСІВАХ КУКУРУДЗИ НА ЗЕРНО ЗА КОРЕНЕПАРОСТКОВО-ЗЛАКОВООДНОРІЧНОГО ТИПУ ЗАБУР'ЯНЕНOSTІ / Зуза В.С., Гутянський Р.А. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виробн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 30–32. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547676.

Кукурудза, бур'яни, гербіциди.

Метою роботи було визначити комплекси гербіцидів, які контролюють гербологічну ситуацію в посівах кукурудзи на зерно, де поряд з коренепаростковими видами присутні інші малорічні, переважно злакові бур'яни. Досліди впродовж трьох років проводили на дослідному полі Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, розташованому в ДП ДГ "Елітне" (Харківська обл.). Схема досліду складалась з таких варіантів: 1. Контроль (з бур'янами, без застосування гербіцидів); 2. Тітус (римсульфурон, 250 г/кг, в. г.), 40 г/га; 3. Тітус + 2,4-Д (диметиламіна сіль, 600 г/л, в. р.), 1,3 л/га; 4. Тітус + Естерон (2-етилгексиповий ефір 2,4-Д, 850 г/л, к. е.), 0,7 л/га; 5. Тітус + Пріма (2-етилгексиповий ефір 2,4-Д, 452 г/л + флорасулам, 6,25 г/л, с. е.), 0,5 л/га; 6. Тітус + Пік (просульфурон, 725–775 г/кг, в. г.), 20 г/га; 7. Таск (римсульфурон, 32,5 г/кг + диметиламіна сіль дикамби, 609 г/кг, в. г.), 310 г/га; 8. Мілагро (нікосульфурон, 40 г/л, к. с.), 1,0 л/га + Діален Супер (диметиламіна сіль 2,4-Д + дикамба, 344 г/л + 120 г/л, в. р.), 1,1 л/га; 9. Ручні прополювання. Всі гербіциди застосовували у фазі 3–5 листків кукурудзи на зерно. Наведено дані щодо забур'яненості посіву кукурудзи на зерно в контролі наприкінці вегетації в окремі роки досліджень; зміни компонентів агрофітоценозів кукурудзи на зерно; ефективності гербіцидів у зниженні забур'яненості посіву і підвищенні урожайності кукурудзи на зерно (середнє за три роки). Зроблено висновки, що за коренепаростково-злаковооднорічного типу забур'яненості в посівах кукурудзи на зерно найкраще контролював гербологічну ситуацію і забезпечував найвищий приріст урожайності культури комбінований гербіцид Таск. Близький рівень урожайності отримано за використання бакової суміші препаратів Мілагро з Діален Супер, незважаючи на те, що за зниженням маси бур'янів ця суміш поступалась попередньому варіанту на 12%. Позитивний вплив на урожайність кукурудзи на зерно вказаної бакової суміші пояснюється високою толерантністю рослини до неї.

УДК 632.97:549.616

2017.1.143. ГУМАТИ ДЛЯ РАСТЕНИЙ: "ЗА" И "ПРОТИВ" / Кочерова Т. // Агроном. — 2016. — № 1. — С. 74–75.

Комплексні добрива, засоби захисту рослин, біостимулятори, гумати, гумінові кислоти, сапрпель, торф.

Препаратів, до складу яких входять гумінові речовини, стає все більше, але їх дія не завжди однакова. В одних випадках препарати дають великі прирости врожаю і якості продукції, в інших, навпаки, пригнічують рослини. Гумати — це одні з найскладніших речовин на планеті. Синтезувати їх штучно дуже важко, але це і не потрібно, оскільки у природі гуміно-

ві кислоти (ГК) зустрічаються всюди: у річковій і морській воді, в ґрунті і, найголовніше, в торфі і твердих природних копалинах. Якесь частка гумінових кислот міститься навіть у повітрі. Синтезувати гумінові кислоти на заводі і в лабораторії проблематично, адже в природі вони формуються сотні і навіть тисячі років. У світі більшість гумінових кислот добувають з відходів бурого вугілля — леонардита. Останній складається з гумінових речовин на 85%, а його запаси в світі перевищують 1 трлн т, тому видобуток гуматів вважається перспективним. Іншим глобальним джерелом ГК є сапрпель, тобто донні відкладення в озерах і річках, третім — торф. Вченими доведено, що гумати діють як рослинні гормони: стимулюють зростання, особливо коренів, сприяють адаптації до різноманітних стресів, в тому числі до посухи, і покращують проникність стінок рослинних клітин. За останні 50 років у світі проведено сотні лабораторних і масштабних промислових експериментів, якими позитивний ефект гумінових речовин доведено для пшениці, вівса, томата, кукурудзи, маслин і турнепсу. Але вчені попереджають і про можливі наслідки неправильного застосування біостимуляторів. Головне правило їх використання — дуже низькі концентрації. Найчастіше робочі розчини гуматів містять від 0,01 до 0,5% діючої речовини. При збільшенні дози надактивні гумати починають діяти в зворотному напрямку і пригнічують рослини. Вважається, що надмірна кількість гуматів зв'язує поживні речовини ґрунту і мінеральних добрив, змушуючи рослини голодувати. Кращими способами застосування гуматів вважаються обробка насіння і позакореневе листкове підживлення. Сьогодні вивченням гуматів займається величезна організація — Міжнародне гумінове суспільство.

УДК 632:633.854.79:504

2017.1.144. СИСТЕМА ЗАХИСТУ РІПАКУ ОЗИМОГО / Косолап М.П., Кротінов О.П. // Эксклюзивные технологии. — 2016. — № 4. — С. 20–23.

Ріпак озимий, системи захисту, бур'яни, шкідники, хвороби, гербіциди, пестициди, економічні пороги шкодочинності, агротехнічні заходи.

Захист ріпаку від шкодочинних організмів (бур'яни, шкідники, хвороби) має виняткове значення. Нехтування навіть одним із обробіток пестицидами може призвести до різкого зменшення урожайності. Дано опис заходів і препаратів (ґрунтові гербіциди на основі кломазону, трифлуралін, ін.) проти злакових бур'янів, зимуючого бур'яну підмаренник чіпкий та ін. Популяризм стало використанням гербіциду Галера, який знищує не тільки надземну, а й підземну частину бур'янів і може застосовуватись вже від +8°C, що важливо при осінньому та ранньовесняному застосуванні. Надано перелік гербіцидів, рекомендованих для застосування у посівах ріпаку озимого, а також норм витрат, спектра дії, строків внесення. Розглянуто найпоширеніші шкідники ріпаку: хрестоцвітні блішки, ріпаківий квіткоїд, попелиця, ріпаківий прихованохоботник, капустяний стручковий комарик та ін. Наведено дані про економічні пороги шкідливості (ЕПШ) деяких видів шкідників ріпаку. До числа найпоширеніших хвороб ріпаку в Україні відносяться чорна ніжка, снігова плісень, несправжня борошниста роса (пероноспороз), фомоз, альтернаріоз, тифулез. Хвороби завдають меншої шкоди рослинам ріпаку порівняно зі шкідниками, проте при недотриманні основних вимог технології можуть різко знизити врожайність. Проти уражень грибовими хворобами рекомендовано обробку фунгіцидним препаратом форсаж, а в разі перевищення ЕПШ можна використовувати: Альтет, Ридоміл голд (проти альтернаріозу, пероноспорозу, сірої гнилі та ін.). Розглянуто питання збирання ріпаку (строки, способи і технічні засоби). Для прискорення і одночасного дозрівання можна проводити десикацію за 7–10 днів до збирання.

УДК 632.951: 631.53.027:635.21

2017.1.145. ВСТАНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗБУДНИКІВ КОРЕНЕІДА ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗАХОДІВ БОРотьБИ / Пінчук Н.В., Буткалюк Т.О., Вергелес П.М. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 3. — С. 245–254. — Бібліогр.: 10 назв.

Коренеїд, буряки цукрові, фунгіциди, збудники хвороби, ураження, гриби.

У лабораторії захисту цукрових буряків (ЦБ) від шкідників та хвороб Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН та Уладово-Люпинецької дослідно-селекційної станції у лабораторних, польових та виробничих дослідах вивчали вплив фунгіцидів та їх композицій на розвиток коренеїда та продуктивності ЦБ шляхом закладання польових дослідів. У дослідженнях використовували насіння однонасінного диплоїдного гібрида Український ЧС-70 та фунгіциди Апрон XL, 35% т.к.с., Превікур 607 СЛ, 70% в.р., Сульфокарбонат К, 90–95% п. і Тачігарен, 70% з.п. Обробка насіння фунгіцидами здійснювалась на фоні інсектициду Фурадан, 35% т.п. — 55 мл/п.о. Наведено дані щодо динаміки розвитку коренеїда сходів ЦБ, ефективності дії фунгіцидів проти коренеїда, енергії проростання насіння і урожайності ЦБ після обробки насіння фунгіцидами і їх компонентами у 2013–2015 рр. Коренеїд сходів ЦБ в умовах достатнього зволоження Центрального Лісостепу України за сприятливих для нього умов викликає ураження понад 65% рослин. Основними збудниками хвороби у цій зоні є гриби роду *Fusarium* (38%) та вид *Aphanomyces coenophialae* (31,3%). Найбільш патогенними видами роду *Fusarium* є *F. culmorum*, *F. oxysporum* та *F. sambucinum*. При застосуванні фунгіцидів у композиціях розширюється спектр їх дії проти збудників коренеїда. Так, суміш Тачігарену з Превікуром та Тачігарену з Сульфокарбонатом К пригнічує розвиток таких видів грибів, як: *Phoma betae*, *Phythium ultimum*, *Rhizoctonia solani* і зменшує ураженість рослин грибами роду *Fusarium* spp. та *Aphanomyces coenophialae* на 4,4–19,1% порівняно з контролем. Захисна дія суміші фунгіцидів проти коренеїда сходів буряків цукрових залежить від ефективності препаратів, що входять до її складу, та норми їх витрати. При застосуванні Тачігарену і Сульфокарбонату К проти цієї хвороби найвищий ефект отримано за повних норм їх витрати, а суміші Тачігарену з Превікуром — за половинних. Урожайність коренеплодів буряків цукрових після обробки насіння композиціями препаратів проти коренеїда збільшилася на 5,9–6,5 т/га порівняно з контролем.

УДК 632.51:632.9

2017.1.146. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТИВНОГО ПОКРИТТЯ ПОВЕРХНІ ПОЛЯ ЛИСТКАМИ БУР'ЯНІВ У ПОСАДКАХ ВЕРБИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ / Махук Я.П., Ременюк С.О. // Карантин і захист рослин. — 2016. — № 11/12. — С. 24–26. — Бібліогр.: 5 назв.

Види бур'янів, верба енергетична, проективне покриття, однодольні види.

Метою досліджень було вивчення динаміки (щомісяця, починаючи із 10.05) проективного покриття поверхні поля на посадках верби енергетичної листками бур'янів. Проективне покриття визначає значущість виду в бур'яновому угрупованні, його конкурентоспроможність, забезпечує йому перевагу в характері та інтенсивності освітлення, поглинанні вологи з різних шарів ґрунту, забезпеченні мінеральними солями, зольними елементами тощо. Досліджено динаміку проективного покриття поверхні поля на посадках верби енергетичної листками бур'янів. Установлено, що найбільш злісним і шкодочинним бур'яном у посівах верби енергетичної є пирій повзучий. На дату обліку 10.06 вагому частину проективного покриття поверхні поля становили гірчиця польова, лобода біла і однорічні однодольні. У другій половині вегетації (на 10.08 2012–2015 рр.) найбільше проективне покриття мали види лободи білої та гібридної — 24,4 та 10,8% відповідно і пирій повзучий — 13,3%. Із однодольних видів найбільш злісним і шкодочинним бур'яном у посівах верби енергетичної є пирій повзучий, який збільшує проективне покриття до 10.08 і перевищує інші однодольні види разом узяті. Дводольні види бур'янів становили 70% від усієї кількості і формували найбільше проективне покриття поверхні поля. На дату обліку 10.06 вагому частину проективного покриття поверхні поля становили гірчиця польова, лобода біла і однорічні однодольні. У другій половині вегетації (на 10.08) найбільше проективне покриття мали види лободи білої і гібридної 24,4 і 10,8% відповідно, а також пирій повзучий — 13,3%.

60:57 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

Науковий консультант — академік НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 60:57:635.21(07)

2017.1.147. БІОТЕХНОЛОГІЯ В НАСІННИЦТВІ КАРТОПЛІ / Бондарчук А.А., Верменко Ю.Я., Рязанцев В.Б., Рязанцев М.В. — Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. — 108 с. — Бібліогр.: 106 назв. Шифр 547944.

Біотехнологія, картопля in vitro, мікробульби in vivo, міні-бульби, інноваційне насінництво.

Наразі найбільш доцільним щодо суттєвого збільшення в короткі терміни обсягів сортового насіння картоплі, насамперед вітчизняних сортів, є застосування сучасних біотехнологічних прийомів і методів (БПМ), зокрема за відтворення доbazового і базового насіння, враховуючи властивість картоплі вегетативно розмножуватися. Застосування культури меристемних тканин дає змогу максимально реалізувати потенціал рослин для розмноження і одержувати матеріал, вільний від збудників вірусних, грибних хвороб, а також нематоди. Можливість працювати в лабораторних умовах і зберігати зразки впродовж тривалого часу дає можливість досягти коефіцієнта розмноження до 10^5 – 10^7 рослин упродовж року. Найдоцільнішим є мікроклональне розмноження рослин *in vitro*, отриманих за культивування апікальних меристем, що дає змогу за 8–10 місяців від однієї рослини одержати 20 тис. бульб. Викладено науково-практичні аспекти застосування БПМ у насінництві картоплі, що дає змогу максимально реалізувати потенціал насіннєвого матеріалу, отриманого в культурі меристем *in vitro*, перспективи інноваційного насінництва у ринкових умовах с.-г. виробництва за використання оздоровлених насіннєвих бульб.

УДК 60:575/581:633.852

2017.1.148. ОТРИМАННЯ КУЛЬТУРИ IN VITRO РИЖІЮ ЯРОГО / Любченко І.О., Рябовол Л.О., Любченко А.І. // Селекційно-генетична наука і освіта: матеріали Міжн. наук.

конф., м. Умань, 16–18 берез. 2016 р. — Умань, 2016. — С. 216–218. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 547850.

Рижій ярий, культури in vitro, біотехнологічний метод, біоматеріал, живильне середовище, стерилізація експлантів, середовище Мурасіге-Скуга.

Культура *in vitro* дає можливість контролювати умови вирощування біоматеріалу, на базі соматоклональної мінливості швидко створювати нові форми рослин, проводити добір на клітинному рівні, отримувати генотипи з різною плодючістю тощо. Вихідними експлантами для введення в культуру *in vitro* слугували проростки та насіння рижію ярого (РЯ) сорту Степовий 1. Після стерилізації первинних експлантів (етанолом, сулемою, перекисом водню, ін.) біоматеріал вирощували на живильних середовищах за прописами Мурасіге-Скуга (МС), Гамборга, Шенка-Хильденбрандта при модифікації регуляторів росту ауксинової та цитокінінової природи. Встановлено, що найефективніше стерилізація біоматеріалу РЯ відбувається при застосуванні перманганату калію. Найінтенсивніший розвиток первинної культури відмічено при використанні як експлантів насіння, а оптимальним для розвитку біоматеріалу є середовище МС. Експланти РЯ в умовах *in vitro* потребують наявності регуляторів росту ауксинової та цитокінінової природи. За модифікації живильного середовища 2,4-дихлорфеноксиоцтової кислоти (0,1%) відбувалася проліферація калюсної тканини. Ауксини індолинової природи (ІОК) спільно з цитокінінами (6-БАП) стимулювали активізацію розвитку меристем РЯ. Підібрано умови для ефективного введення РЯ в культуру *in vitro*.

УДК 60:577.21+631.522/524

2017.1.149. МЕТОД ВИЗНАЧЕННЯ СОРТОВОЇ ЧИСТОТИ (ТИПОВОСТІ), ГІБРИДНОСТІ, СТЕРИЛЬНОСТІ ПАРТІЙ НАСІННЯ НА ОСНОВІ ВСТАНОВЛЕННЯ КІЛЬКІСНОГО СПІВ-

ВІДНОШЕННЯ АЛЕЛІВ ДНК-МАРКЕРІВ / Вдовиченко Ж.В., Спиридонов В.Г., Хомутівська С.В., Парій М.Ф. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2016. — № 4. — С. 56–62. — Бібліогр.: 18 назв.

Сортова чистота, типовість, гібридність, стерильність, ДНК-маркери, SSR-маркери, контроль якості партії насіння, ячмінь.

Мета досліджень — розробити метод визначення сортових якостей партій насіння, зокрема сортової чистоти (типовість), гібридності, стерильності, який би забезпечив значне зниження собівартості аналізу, а також часо- та трудозатрати на аналіз. Застосовано методи молекулярної біології (екстракція геномної ДНК, ПЛР із застосуванням SSR-маркерів, капілярний електрофорез), генетичний та статистично-математичний аналіз. Новий метод визначення сортових якостей партій насіння (використано сорти дворядного та шестирядного ячменю *Hordeum vulgare* L.) складається з таких етапів: одночасне виділення ДНК із репрезентативної сукупності насінин оцінюваного зразка; ПЛР та подальший аналіз продуктів ампліфікації шляхом визначення якісного та кількісного складу алелів маркерних SSR-последовностей; розрахунок сортових показників якості партії насіння з використанням експериментально отриманих співвідношень алелів. Реалізація методу визначення сортових якостей партій насіння на основі встановлення кількісного співвідношення алелів ДНК-маркерів дає змогу істотно скоротити кількість ПЛР, що значно пришвидшує та з дешевлює аналіз сортових показників якості партій насіння. Іншими перевагами запропонованого методу є те, що кількість локусів, за якими буде проводитись аналіз, можна значно збільшити; за необхідності, тест-система включала локуси, рівномірно розподілені по геному рослин; обсяг вибірки також може бути значно збільшений порівняно з традиційними методами і обмежується тільки розподільною здатністю методу визначення кількісного вмісту алелів у суміші ДНК. Все це значно підвищує достовірність аналізу. На цьому етапі розроблення методу продемонстровано принципову можливість розраховувати вміст певної ДНК у модельній суміші зі 100 насінин з точністю до 1–2%. Такий метод визначення кількісного вмісту ДНК у зразку за допомогою SSR-маркерів доцільно використовувати у сумішах, де представлено ДНК-фрагменти двох фіксованих SSR-алелів, наприклад, для визначення гібридності. Для визначення сортової чистоти або типовості партій насіння, де спектр алелів може бути ширшим, метод потребує додаткового доопрацювання.

УДК 60:631.147:632.937.3

2017.1.150. БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ВИРОБНИЦТВА ЕНТОМОЛОГІЧНОГО ПРЕПАРАТУ ТРИХОГРАМИ З ВИКОРИСТАННЯМ ПНЕВМАТИЧНОГО КАЛІБРАТОРА ЯЄЦЬ ЗЕРНОВОЇ МОЛІ: наук.-методичні рекомендації. — К.: НУБіП України, 2015. — 108 с. — Бібліогр.: 94 назви. Шифр 547802.

Ентомологічний препарат трихограми, зернова міль, біотехнологічний процес, феромоніторинг, фітофаги, ентомофаги, пневматичний калібратор.

Оптимізація хімічного захисту рослин вимагає обґрунтованого обмеження обсягів обробки отруйними речовинами за рахунок інтеграції хімічного методу з іншими методами захисту с.-г. культур від шкідливих комах, перш за все — біологічним. Серед біологічних засобів захисту рослин від лускокрилих шкідників найбільшого поширення набув ентомологічний препарат трихограми (ЕПТ), який виробляють на яйцях комірного шкідника — зернової молі (*Sitotroga cerealella*). Надано опис біотехнологічного процесу виробництва ЕПТ з використанням пневматичного калібрування яєць зернової молі. Представлено вимоги до виробництва ЕПТ, вибору оптимальних режимів відповідного обладнання, економічної ефективності виробництва та застосування препарату.

УДК 60:631.8:632:633.34

2017.1.151. ВПЛИВ ІНОКУЛЯНТІВ НА ФОРМУВАННЯ СИМБІОТИЧНИХ СИСТЕМ, РОЗВИТОК ХВОРОБ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ СОЇ РІЗНИХ СОРТІВ / Миколаєвський В.П., Сергієнко В.Г., Титова Л.В. // Мікробіологія і біотехнологія. — 2016. — № 3. — С. 57–68. — Бібліогр.: 15 назв.

Соево-ризобіальний симбіоз, сорти сої, хвороби сої, продуктивність сої.

Мета роботи — вивчення впливу різних інокулянтів на розвиток рослин, формування симбіотичних систем, захворюваність та продуктивність сучасних сортів сої, що належать до різних груп стиглості. Об'єктами досліджень були: інокулянти для обробки насіння сої на основі високоефективного штаму бульбочкових бактерій *Bradyrhizobium japonicum* УКМ В-6023 (Ризобін, 2,0 л/т) та на основі композиції останнього і фосфатомобілізувальних бактерій *Bacillus megaterium* УКМ В-5724 (комплексний інокулянт, 1,0 л/т). Штами селекціоновані в Інституті мікробіології та вірусології ім. Д.К. Заболотного НАНУ. Роботу виконували у 2013–2015 рр. на ДП “Експериментальна база “Олександрія” (Київська обл.). Установлено позитивний вплив обробки насіння моно- та комплексним інокулянтами на розвиток рослин, формування симбіотичних систем, зменшення ураженості хворобами та продуктивність сої сортів Медея, Моравія та Медісон, що належать до різних груп стиглості. Показано стимулювальну дію цих інокулянтів на схожість, ріст, формування та нітрогеназну активність нодуляційного апарату, а також урожай сої досліджуваних сортів. Зроблено висновки, що інокуляція препаратами азот-фіксувальних і фосфатомобілізувальних бактерій сприяла зниженню захворюваності рослин мікозами та бактеріозами, а також підвищенню урожаю зерна на 18–120% порівняно з контролем. Найбільший приріст урожаю одержано на ранньостиглому сорті Медея за комплексної інокуляції.

УДК 60:631.8–022.532:633:502.175

2017.1.152. НАНОПРЕПАРАТИ У РОСЛИННИЦТВІ: ЕКОТОКСИКОЛОГІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ: монографія / Макаренко Н.А., Бондарь В.І., Рудницька Л.В., Сальнікова А.В. — К.: Компрінт, 2016. — 119 с. — Бібліогр.: 126 назв. Шифр 548198.

Нанопрепарати, нанотехнології, біобезпечність, екологічні системи, рослинництво, екоотоксикологічна оцінка.

Висвітлено наукові та практичні аспекти використання нанопрепаратів у рослинництві. Представлено дані про особливості будови та хімічного складу наночастинок, що входять до складу наноагрохімікатів; впливу наноматеріалів на екологічні системи та людину. Наведено характеристики сучасних нанопрепаратів, що застосовуються у рослинництві. Запропоновано систему показників, нормативів і критеріїв екоотоксикологічного оцінювання небезпечності нанопрепаратів, яка використовується під час державних випробувань. Використання препаратів новітнього покоління — наноагрохімікатів і нанопестицидів дає можливість підвищувати у 1,5–2 рази продуктивність с.-г. культур. Проте, специфічні властивості наночастинок нанопрепаратів можуть мати несподівані ризики для екосистем і, за певних умов, проявляти біоцидні властивості. Тому нагальним є розроблення системи екологічного оцінювання нанопрепаратів, що дасть можливість визначити оптимальні екологічно безпечні норми їх внесення під с.-г. культури. Дослідження екологічної небезпеки наноматеріалів значно відстають від розвитку нанотехнологічної індустрії. Дози застосування наноагрохімікатів (НА) на кілька порядків нижче, ніж традиційних препаратів. Але у випадку застосування НА необхідно враховувати не тільки дозу, але й їх розмір і структуру. Саме вони можуть зумовлювати біодоступність НА та відповідно рівень небезпечності препарату. Для оцінки токсичності нанопрепаратів використовують стандартизовані реакції живих організмів (рослин, тварин, грибів, мікроорганізмів).

УДК 60:633.15:631.527:575.113

2017.1.153. ВИКОРИСТАННЯ МОЛЕКУЛЯРНИХ МАРКЕРІВ У ДОСЛІДЖЕННІ ГЕТЕРОЗИСУ КУКУРУДЗИ / Букреєва Н.І., Белоусов А.О., Волкова Н.Е. // Селекційно-генетична наука і освіта: матеріали Міжнар. наук. конф., м. Умань, 16–18 берез. 2016 р. — Умань, 2016. — С. 46–50. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 547850.

Молекулярні маркери, кукурудза, гетерозис, маркування локусів кількісних ознак, гібриди кукурудзи, МС локуси.

З появою нових біотехнологічних методів у селекції рослин значення кукурудзи в світі та в Україні зростає. Добір із застосуванням молекулярних маркерів (ММ) — *Marker assisted selection* (MAC) має переваги над традиційними методами

за рахунок використання тісних асоціацій між маркерами і локусами агрономічних ознак. Вивчено мінливість кількісних агрономічно цінних ознак, серед яких ті, що формують габітус рослини, ознаки морфології волоті, складові продуктивності та біохімічні на гібридних популяціях (ГК26 × Мо17) F₂ та F₃ з використанням SSR-, RAPD- та ISSR-маркерів. Одержані маркери використано для розроблення технології прогнозування рівня розвитку кількісних ознак у популяціях кукурудзи на підставі їх зв'язку з ДНК-маркерами. Узагальнено дані з маркування кількісних ознак продуктивності (урожайність зерна, маса 100 зерен, довжина качана, глибина зерна, індивідуальна продуктивність) у популяціях (ГК26/Мо17) F₂–F₄. Збереження маркувальної здатності поліморфних локусів ДНК можна вважати суттєвим доказом тісного зчеплення маркера з локусом кількісної ознаки. За 20 МС локусами проаналізовано 188 ліній та гібридів кукурудзи; для кожного генотипу отримано комбінації алелів МС локусів. МС локус кодовано буквами англійського алфавіту (А–Т). Як нижній індекс використано розмір алеля даного локусу у парях нуклеотидів. Лінії та гібриди кукурудзи (загалом 188) зафіксовано у вигляді ідентифікаційних формул. Оцінено генетичне різноманіття ліній за допомогою ММ для встановлення можливості прогнозування гетерозису простих гібридів. Виявлення у батьківських компонентів МС локусів, тісно пов'язаних з ознаками продуктивності, запропоновано використовувати для індивідуального генотипного прогнозу розвитку певних агрономічних ознак, що дає змогу значно прискорити добір потрібного матеріалу вже за рік та уможливити генетичне поліпшення базових популяцій кукурудзи і використання їх як вихідний матеріал для гетерозисної селекції. Молекулярні маркери дають можливість проводити комплексну оцінку ліній чи гібрида кукурудзи.

УДК 60:633.63:577.213.3

2017.1.154. РОЗРОБЛЕННЯ МУЛЬТИПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ПЛР ДЛЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ, ТОЛЕРАНТНИХ ДО ДІЇ ГЛІФОСАТУ / Присяжнюк Л.М., Шитікова Ю.В., Волчков О.О. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2016. — № 4. — С. 63–69. — Бібліогр.: 20 назв.

Ген ср 4 epsps, 35S промотор, трансгенні буряки цукрові, параметри ампліфікації.

Мета досліджень — створити мультиплексну систему ідентифікації толерантних до гліфосату буряків за допомогою мультиплексної полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР). Розроблено ПЛР із системою праймерів, гомологічних до послідовностей 35S промотора, гена ср 4 epsps та гена внутрішнього контролю буряків цукрових (als), що дає змогу мінімізувати кількість реактивів та рослинного матеріалу для проведення аналізу, а також зменшити час для досліджень великої кількості зразків. Для проведення мультиплексної ПЛР з визначення толерантних до дії гліфосату буряків цукрових реакційна суміш має містити (кінцеві концентрації): праймери до 35S промотору — по 0,5 мкМ, праймери до гена ср 4 epsps — по 1 мкМ; до гена als — по 0,2 мкМ; дНТФ — 200 мкМ; 1^х сольовий буфер; 2 мМ MgCl₂; 1 од. Tag-полімерази, а також такі значення температурних режимів: крок 1 (початкова денатурація) 95°C — 3 хв; крок 2 (напрацювання специфічних продуктів реакції): денатурація 95°C — 45 с; гібридизація праймерів 55°C — 50 с; елонгація 72°C — 1 хв; кількість циклів — 40; крок 3 (кінцева елонгація) 72°C — 6 хв. Розроблений підхід до ідентифікації елементів трансгенної конструкції, інтеграція якої в геном буряків цукрових забезпечує толерантність до дії гліфосату, дасть можливість проводити індивідуальну оцінку селекційного матеріалу буряків цукрових з метою одержання гібридів зі стабільним рівнем експресії трансгена.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.559:631.6:581.52(477.72)

2017.1.155. НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ АГРОМЕТЕОРОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ ПОЛЬОВИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ / Біляєва І.М. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 94. — С. 8–14. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548325.

Зрошення, погодні умови, вологозабезпеченість, продуктивність.

Наведено результати досліджень з наукового обґрунтування та практичного використання агрометеорологічних методів прогнозування врожайності польових культур в умовах зрошення Херсонської області. Метеорологічні фактори безпосередньо впливають на продуктивність с.-г. культур, економічні та енергетичні показники зрошуваного землеробства. Тому за допомогою врахування особливостей погодних умов можна дослідити вологозабезпеченість ґрунту поля, встановити оптимальні поливні та зрошувальні норми, науково обґрунтувати елементи технології вирощування с.-г. культур на зрошуваних землях. Агрометеорологічна інформація здатна забезпечити підвищення врожайності на 20–25%, економію поливної води на 15–30%, сприяє максимізації прибутків та покращує меліоративний стан ґрунтів.

УДК 633.1:631.165"324"

2017.1.156. МИРОВОЙ РЫНОК ЗЕРНОВЫХ КУЛЬТУР В ДЕКАБРЕ / Черненко И. // АПК-информ: Итоги. — 2017. — № 1. — С. 59–60.

Світове виробництво зерна пшениці, експорт пшениці, країни.

Відмічено, що у 2015/16 сільськогосподарському році у світі вироблено 735494 тис. т зерна пшениці, що на 9,9% більше минулого року. Основними виробниками були: Китай — 130190 тис. т (+3,1%), країни ЄС — 160012 (+2,0%), Індія — 86530 (-10%), Росія — 61044 (+3,3%) та США — 56117 тис. т (+1,7%). Україна у 2016 р. одержала 27274 тис. т (+10,2%) і зайняла 8-ме місце після Канади. На 2017 р. більшість країн-виробників зерна пшениці планують збільшити виробництво зерна в цілому на 2,1% і одержати 751263 тис. т. Найбільший відсоток планового виробництва зерна пшениці очікується: в Австралії +34% (33000 тис. т), Казахстані — +20% (16500 тис. т) та Росії — +17,9% (72000 тис. т). Україна планує зменшити виробництво зерна пшениці на 1,0% порівняно з 2015/16 роком. У 2016 р. у світі було експортовано 172491 тис. т зерна пшениці або на 4,9% більше (164421 тис. т) порівняно з минулим роком. Більше всіх експортували зерна: країни ЄС — 34677 тис. т, Росія — 25543, Канада — 22134, США — 21094 і Австралія — 16124 тис. т. Україна експортувала 17431 тис. т, що на 54,7% більше експорту 2015 р. і зайняла 5-те місце після США. У 2017 р. більше зерна планують експортувати: Пакистан — на 50%, Бразилія — на 51,1%, Австралія — на 49%. Україна планує зменшити експорт пшениці на 11,1% (15500 тис. т).

УДК 633.1:631.243.32

2017.1.157. ЧИ РОЗІРВЕМО ЗАМКНУТЕ КОЛО? / Харсун О. // The Ukrainian farmer. — 2017. — № 1. — С. 13.

Елеватори зерна, лабораторії якості зерна, обладнання, економічна ефективність.

Проаналізовано роботу елеваторів в Україні по прийманню зерна й визначенню його якості. Виявлено, що власники елеваторів доводять "план" до лабораторій з визначення якості зерна по його фальсифікації, який стартує від 3% і вище. Через таку "планову фальсифікацію" і інфляцію витрат, елеватори тільки й виживають. Власна лабораторія з визначення якості зерна не відповідає сучасним потребам. Цьому сприяють ДСТУ та обладнання, які спираються на методи майже 60-річної давнини. В країнах Західної Європи використовуються обладнання, яке за 5–6 хв визначає не лише основні показники зерна, а й додаткові — число падіння та клейковини. Обслуговують лабораторію лише 2 працівники, які не тільки роблять аналізи, а й зважують зерно і вирішують у який силос його направити для зберігання. Обладнання всіх лабораторій елеваторів обслуговує лише одна фірма, а відтак, усі прилади відкалібровані однаково. Прикладом є лабораторії елеваторів в Естонії. Зроблено висновок, що точне, чесне й швидке визначення якості зерна нашим власникам елеваторів не вигідне ні зараз, ні в далекій перспективі — оскільки це прямий шлях до їх розорення.

УДК 633.1:631.527:631.524.022

2017.1.158. МОДЕЛЬ СОРТУ ТРИТИКАЛЕ ОЗИМОГО СПИРТОДИСТИЛЯТНОГО НАПРЯМУ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕРНА / Стариченко В.М., Штакал М.І., Голик Л.М., Кирильчук А.М., Ткачова Н.А. // Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН". — К., 2016. — Вип. 1. — С. 133–139. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547523.

Тритикале озиме, модель сорту, біоетанол, селекційно-генетичні показники.

Відмічено, що в Україні джерела для виготовлення біопалива можна розташувати в такій послідовності: кукурудза, тритикале, пшениця, сорго, просо, буряки цукрові, соняшник, ріпак. Проте ці культури досить суттєво відрізняються за ефективністю переробки збіжжя в етанол. Найвищі показники виходу етанолу відмічено у сортів пшениці, тритикале та гібридів кукурудзи. Підвищити вихід етанолу у тритикале можна за допомогою селекції, змінивши якісні показники зерна. Для цього потрібно звернути увагу на наступні показники: урожайність (10–12 т/га), вміст крохмалю (70–75%), крупність насіння (55–60 г), вміст білка (6,5–8%), лінійні розміри гранул крохмалю (20–23 мкм), стійкість гранул до механічного руйнування (8–9 бал.), співвідношення амілози до амілопектину (табл.). Використовуючи ці показники, в процесі селекції можна створити сорти тритикале з виходом спирту понад 450–600 л з 1 т шроту, що виведе тритикале в лідери серед біоенергетичних культур.

УДК 633.11:632.51+038:631.582.9

2017.1.159. БУР'ЯНИ ТА ХВОРОБИ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗА ОРГАНІЧНОГО ВИРОЩУВАННЯ / Сторчоус І.М., Михайленко С.В. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 61. — С. 261–266. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 547786.

Пшениця озима, бур'яни, хвороби, органічне вирощування.

Описано поширення бур'янів та хвороб у посівах пшениці озимої за органічного вирощування в центральній частині Лісостепу України впродовж 2013–2015 рр. Визначення забур'янення та розвитку хвороб проводили на посіві сорту Мірлена. У середньому за роки досліджень встановлено, що найбільш поширеними видами в посіві пшениці були дводольні бур'яни, які представляли 9 видів (57% загальної чисельності) — осот рожевий, осот жовтий, березка польова, щириця звичайна, лобода біла та ін. Однодольні бур'яни займали 43% — мишій зелений, просо куряче та ін. Більш поширеними хворобами були — борошниста роса, бура іржа, фузаріоз і септоріоз колоса. Найбільше ураження хворобами спостерігали у 2013 р., умови якого були оптимальними для їх розвитку. Зроблено висновок, що моніторинг посівів уможливіє своєчасне проведення обробки посівів біологічними препаратами і зменшення втрат врожайності.

УДК 633.111:631.527:575+577.1

2017.1.160. ПОШИРЕНІСТЬ ПШЕНИЧНО-ЖИТНІХ ТРАНСЛОКАЦІЙ IBL/IRS І IAL/IRS У СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Козуб Н.О., Созінов І.О., Карелов А.В., Бідник Г.Я., Дем'янова Н.О., Блюм Я.Б., Со-

зінов О.О. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 61. — С. 148–185. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 06 547786.

Пшенично-житні транслокації, пшениця озима м'яка, сорти, селекція.

Проаналізовано поширеність пшенично-житних транслокацій IBL/IRS та IAL/IRS, які несуть низку генів стійкості проти хвороб серед 369 сортів пшениці м'якої озимої української селекції. На даний час відомо понад 47 Rm-генів стійкості проти борошнистої роси, 57 Sr-генів — проти стеблової іржі, 53 Yr-генів — проти жовтої іржі та 71 Lr-генів — проти бурї іржі. Пшенично-житна транслокація IBL/IRS є найбільш поширеною чужинною транслокацією серед сортів пшениці. Першим сортом у союзі з транслокацією IBL/IRS був сорт Кавказ, який був більш врожайним і стійким до хвороб, з транслокацією IAL/IRS — американський сорт Amigo. Транслокація IBL/IRS є більш поширеною серед сортів зони Лісостепу і її мають 38% сучасних сортів. Транслокація IAL/IRS почала зростати в останні 20 років і її мають 18% сортів. Зростання відсотків сортів з пшенично-житними транслокаціями свідчить про їх позитивний вплив як на стійкість проти хвороб, так і врожайність.

УДК 633.111:631.527:631.529

2017.1.161. ОПТИМІЗАЦІЯ ПАРАМЕТРІВ СТРУКТУРИ ВРОЖАЮ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ / Лихочвор В.В. // Агроном. — 2016. — № 4. — С. 58–64.

Пшениця озима, технологія вирощування, елементи структури врожаю, врожайність.

Наведено результати аналізу літературних джерел з вивчення впливу технологій вирощування на елементи структури врожаю пшеничного поля. Агрофітоценоз пшеничного поля складається із рослин пшениці озимої, інших культурних видів, бур'янів, мікроорганізмів тощо, між якими йде конкурентна боротьба за поживні речовини і виживаність. Проте продуктивність пшеничного поля визначається: густотою стояння рослин, густотою продуктивного стеблостою та масою зерна з колоса. Густота стояння рослин з самого початку зумовлюється за всіх норм висіву польовою схожістю насіння. Зниження польової схожості на 1% призводить до перевитрат високоякісного посівного зерна і зменшення врожайності на 1,0–1,5%. Другим фактором формування густоти стояння рослин є їх загибель під час зими і у весняно-літній періоді. У середньому в Україні за ці періоди в умовах Лісостепу втрачається 19–25%, а в окремі роки — навіть до 60% рослин. За багатьма даними, густота стояння рослин перед збиранням не завжди визначає врожай поля. Оптимальною густотою стояння рослин є 100–400 рослин/м². Другим фактором формування врожаю є густота продуктивного стеблостою, яка формується нормами висіву, польовою схожістю та виживанням рослин під час вегетації. Якщо густота стояння рослин постійно зменшується, то густота продуктивного стеблостою за рахунок коефіцієнта кушення, має тенденцію до збільшення. Проте існує два протилежних погляди на значення коефіцієнта кушення. Одні дослідники вважають кушення вагомим резервом росту врожаю, інші — збільшення кількості пагонів призводить до зниження врожаю. Проте більшість дослідників вважають, що багатоколосі рослини сприяють збільшенню врожаю поля, ніж одноколосі. Так, за даними Г. Пікуша і Л. Демишева, маса зерна однієї рослини на фоні N₉₀P₆₀K₆₀ у двостеблової рослини порівняно з одностебловими зростала на 84,8%; у тристеблових — на 158; чотиристеблових — на 209; шестистеблових — на 177%. Технологія вирощування з високими нормами висіву і продуктивним кушенням 1,5 колоса, навіть якщо й забезпечує одержання оптимального врожаю, потребує більших матеріальних затрат — зростає вартість насіння та засобів захисту рослин. Останнім фактором продуктивності поля є продуктивність колоса, яка залежить від довжини і щільності колоса, числа колосків і зерен у колосі та маси 1000 зерен. Ці фактори можна регулювати відповідними елементами технологій вирощування. Зроблено висновок, що отримання максимальної врожайності пшениці залежить від багатьох параметрів, кожен із яких потребує особливої уваги. Рекомендації вчених щодо коефіцієнта кушення на рівні 1,5 колоса на рослину є помилковими в сучасних технологіях одержання високих врожаїв пшениці озимої.

УДК 633.111:632.931.2

2017.1.162. ЗАЛЕЖНІСТЬ ФІТОСАНІТАРНОГО СТАНУ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ВІД ПОГОДНИХ УМОВ / Петренкова В.П., Лучна І.С., Боровська І.Ю. // Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області: наук.-виборн. зб. — Х., 2016. — Вип. 20. — С. 60–68. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 547676.

Пшениця озима, фітосанітарний моніторинг, збудники хвороб, погодні умови.

Наведено результати фітосанітарного моніторингу посівів пшениці озимої, який проводили шляхом маршрутних обстежень для визначення складу фітопатогенного комплексу та домінуючих видів шкідливих організмів в умовах Лівобережного Лісостепу України впродовж 2008–2015 рр. Відмічено, що за останні роки відбулися зміни погодних умов, що вплинуло як на рослин-господарів, так і на склад шкідливих організмів. Встановлено, що склад фітопатогенного комплексу посівів пшениці озимої залежить від погодних умов, які складаються напередодні висіву культури та впродовж періоду вегетації. За умов достатнього зволоження у період вегетації рослин домінуюче положення у фітопатогенному комплексі займають збудники хвороб септоріозу та піренофорозу. У період посухи та зволоженості поширюються хвороби кореневих гнилей. В останні роки відбулося зниження шкодочинності борошністої роси, бурої іржі та твердої сажки, що пояснюється якісним протруюванням насіння. Прояви вірусних хвороб спостерігаються щороку, що відбувається за рахунок розмноження комах-переносників та тривалого їх живлення на рослинах в умовах теплих затяжних осінніх періодів. Зроблено висновок, що запоруками високих урожаїв пшениці озимої є підбір стійких сортів, систематичний моніторинг та своєчасний хімічний захист посівів.

УДК 633.85:631.527.8

2017.1.163. ТРАНСФОРМЕРИ ЗАВОЙОВУЮТЬ ПОЛЯ УКРАЇНИ? МІФИ ТА РЕАЛІЇ ВИРОЩУВАННЯ ГМ-СОНЯШНИКУ / Гаряча лінія Hot Line // Пропозиція. — 2016. — № 11. — С. 48–50.

ГМ-соняшник, характерні ознаки, міфи, реальність.

Відмічено, що незважаючи на відсутність дозволу на вирощування трансгенних культур, в Україні неофіційно прижилися трансгенна соя і ріпак озимий. Останнім часом цей список

доповнив ГМ-соняшник. Проте офіційних шанувальників ГМ-культур знайти непросто. Співробітникам журналу вдалося отримати згоду одного з аграріїв із Полтавщини, який протягом двох років (2014–2015) вирощує ГМ-соняшник. Це був фермер Степан Васильович (без афішування прізвища та адреси). На одному з Днів поля оригінатори насіння характеризували ГМ-соняшник високою врожайністю (до 5,0 т/га), жаростійкістю, стійкістю до хвороб, гербіцидів, вилягання, добрим зберіганням та життєздатністю пилка. Він також є самозапилюючим, що не потребує бджолозапилення. Вирощування трансгенного соняшнику протягом двох років показало, що більшість характеристик, крім бджолозапилення, не знайшли свого підтвердження. Так у перший рік врожайність ГМ-соняшнику становила 3,2 т/га (30 га), проти 2,8 т/га класичного гібрида, на другий рік, у більш вологому, навпаки, 3,3–3,4 т/га (50 га) проти 3,4–3,6 т/га класичного. Зроблено висновок, що перспектива ГМ-соняшнику може бути через 10–15 років, а зараз це справа совісті кожного аграрія. Проте, якщо Ви професіонал, то вирощуйте перевірені гібриди, які ще не підводили аграріїв.

УДК 633:633.1:631.559

2017.1.164. УКРАЇНА ЗІБРАЛА НАЙБІЛЬШИЙ УРОЖАЙ ЗЕРНОВИХ ЗА ВСЮ ІСТОРІЮ НЕЗАЛЕЖНОСТІ / Прес-служба Мінагрополітики // Agroexpert. — 2017. — № 1. — С. 6.

Урожай польових культур, культури (зернові, зернобобові та технічні).

Відмічено, що виробництво зерна колосових і зернобобових культур у заліковій вазі торік становило 66 млн т, що є рекордним в історії України та на 5,9 млн т більшим, ніж у 2015 р. Урожайність становила: пшениці — 42,1 ц/га, жита — 27,3, кукурудзи — 66,0 та гороху — 31,3 ц/га, що є рекордними показниками. Загалом, середня врожайність сягнула 46,1 ц/га, що на 5 ц/га більше, ніж у 2015 р. Зокрема українські аграрії зібрали 26 млн т пшениці, майже 28 млн т кукурудзи на зерно, 9,4 млн т ячменю за врожайності 33,0 ц/га, жита — 391,5 тис. т, вівса — 499 тис. т за врожайності 23,9 ц/га, гречки — 176,4 тис. т за врожайності 11,5 ц/га, гороху — 745,6 тис. т, рису — 64,8 тис. т за врожайності 54,0 ц/га. Урожай технічних культур: буряків цукрових — 13,9 млн т за врожайності 482,4 ц/га, соняшнику — 13,6 млн т за врожайності 22,4 ц/га, сої — 4,3 млн т за врожайності 23,1 ц/га.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.111.14:631.547.3:551.632.111.5

2017.1.165. ФАКТОРИ ЗИМОСТІЙКОСТІ ОЗИМИХ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР / Авраменко С., Попов С., Циганко В. // Пропозиція. — 2016. — № 10. — С. 60–64.

Пшениця озима, жито озиме, зимостійкість, строки сівби, метеорологічні умови.

Відмічено, що в Україні вірогідність загибелі пшениці озимої на третині площі посіву спостерігається двічі-тричі за 10 років, озимих жита і тритикале — один-три рази. Проблема зимо- та морозостійкості озимих зернових культур є однією із найважливіших в економіці сільського господарства і її успішне вирішення сприятиме збільшенню зернового балансу в країні. Перезимівлю озимих культур визначають двома термінами: морозостійкістю — стійкістю до низьких температур і зимостійкістю — стійкістю рослин до комплексу умов зимівлі. Наукою доведено, щоб витримати комплекс умов зимівлі, рослини восени повинні пройти дві фази загартовування: нагромадження цукрів та їх зводнення. Тривалість цих періодів сягає 25–50 діб, проте щоб не закінчився процес яровизації. Стародавні сорти пшениці мали період яровизації від 90 до 105 діб і зимостійкість від 8,0 до 8,5 балів. Сучасні сорти — відповідно від 50 до 95 діб і від 1,5 до 7,5 балів. Вважається, що на формування продуктивності нових сортів озимих зернових впливають строки сівби. Вони мають комп-

лексний вплив, що у подальшому позначається на процесах проходження фаз органогенезу, стійкості до умов зимівлі, ураження хворобами і шкідниками. Проте осінній період вегетації рослин є вирішальним. Наслідки допущених восени помилок у подальшому неможливо виправити застосуванням певних агротехнічних прийомів. Більш сприятливі оптимальні умови для сівби озимих настають за середньодобової температури повітря 14–16°C, а осіння вегетація триває 45–55 днів. За даними досліджень Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, це період 10–12 вересня. Однак переважна більшість дослідників схильна вважати, що пізні строки сівби більш сприятливі для формування продуктивності пшениці озимої. Це питання слід розглядати двоюко: щодо продуктивності — можливо, а щодо перезимівлі — кращим є середній строк сівби. Крім строків сівби, на перезимівлю впливають попередники і біологічні особливості сорту. Зроблено висновок, що для визначення перезимівлі озимих слід враховувати конкретні метеорологічні, агротехнологічні умови та біологічні особливості сортів.

УДК 633.111:551.632.111.5

2017.1.166. ЗИМОВИЙ МОНІТОРИНГ ОЗИМИНИ / Олійник К., Юла В. // The Ukrainian farmer. — 2017. — № 1. — С. 22–26.

Озимі посіви, стан посівів, контроль життєздатності рослин.

Відмічено, що восени 2016 р. склалися несприятливі умови — перевищення середніх багаторічних показників температури повітря і недостатня кількість опадів призвели до запізнення сівби озимих культур. Проте занадто ранній перехід температур через +5° сповільнив ростові процеси рослин і озимина на 10-те листопада увійшла в зиму з кращими показниками: 30% з повноцінним кушінням і утворенням вузлових коренів, решта — утворення сходів і перших листків (65%) і проростання зерна (5%). Складна ситуація озимини потребує контролю за її станом під час зимівлі. Контролем є визначення життєздатності рослин, проби яких беруться 25 січня, 23 лютого і 10 березня. Основними методами визначення життєздатності є: метод монолітів, Донський, водний, цукровий методи, фарбування фуксином, тетразолон та біологічний контроль. Вважається, якщо після відростання рослин у пробі є 90% живих — посів знаходиться в доброму стані; при 70–80% живих рослин — у задовільному і при 50 і менше відсотка живих — незадовільному і посів потребує ремонту або пересіву.

УДК 633.111:631.51:631.582.2

2017.1.167. ЯК СЛІД ПІДГОТУВАТИСЯ ДО СІВБИ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ, ЩОБ ОДЕРЖАТИ ЗЕРНО ПОЛІПШЕНОЇ ЯКОСТІ / Гасанова І.І., Семенкова А.С., Ершова М.В. // Хранение и переработка зерна. — 2016. — № 10. — С. 36–37.

Пшениця озима, попередники, обробіток ґрунту, врожайність та якість зерна.

Наведено результати вивчення агротехнічних прийомів восени на формування якості зерна пшениці озимої в умовах Північного Степу України. Встановлено, що першим чинником, який сприяє формуванню якості зерна пшениці озимої є правильний підбір попередника. Кращими в цьому плані є чорний та зайняті пари, гіршими — непарові попередники, соянішник, ріпак та ярі колосові культури. Парові попередники у більшості років навіть за мінімального удобрення забезпечують формування зерна з вмістом білка 11–13, клейковини — 20–25%, що задовольняє продовольчі потреби та експорт. Другим чинником, який має важливе значення, є правильний обробіток ґрунту. Дослідження показали, що оранка, плоскорізнний чи поверхневий обробіток ґрунту істотно не впливають на вміст білка і клейковини в зерні за вирощування після будь-якого непарового попередника. Для чорного і зайнятих парів перевага залишається за оранкою. Для одержання високоякісного зерна, обробіток ґрунту слід проводити за 20–30 діб до сівби. Третім чинником, який впливає на якість зерна, є строк сівби. За оптимального строку сівби урожайність пшениці значно вища порівняно з раннім чи пізнім. Проте за пізнього строку сівби спостерігається збільшення в зерні вмісту білка та клейковини, що пояснюється прискоренням темпів проходження заключних фаз вегетації. Четвертим чинником формування якості зерна є норми висіву, між якими з урожайністю і якістю зерна існує пряма залежність. Як правило, в загущених посівах зменшується маса 1000 зерен, кількість зерен у колосі, вміст білка і клейковини. Останнім чинником формування якості зерна є мінеральні добрива, які потрібно оптимізувати з попередником, сортовими особливостями та умовами року. Зроблено висновок, що для формування високоякісного зерна пшениці озимої потрібно гармонійно поєднувати попередники, обробіток ґрунту, строк сівби, густоту посіву, живлення рослин та особливості сортів.

УДК 633.111:631.559:631.165

2017.1.168. ЯРУ ПШЕНИЦЮ НЕЗАСЛУЖЕНО ВИТІСНЯЮТЬ З ПОЛІВ / Бобро М. // Пропозиція. — 2016. — № 10. — С. 53.

Пшениця яра, сорти, технологія вирощування, врожайність.

Відмічено, що пшеницю яру споконвічно вирощували хлібороби України, зокрема у 1913 р. її висівали на площі 5,7 млн га. Зі створенням більш зимостійких сортів пшениці озимої, площі посіву пшениці ярої почали скорочувати — у воєнні роки — до 1,2 млн га, нині — до 500 тис. га. Пшениця яра слугує страховою культурою для пересіву загнаних посівів пшениці озимої. Проте сучасні сорти ярої м'якої

пшениці мають високий потенціал урожайності і в умовах виробництва можуть забезпечити 32–35 ц/га. Водночас вирощування озимої і ярої пшениці стабілізує виробництво продовольчого збіжжя, забезпечить сировиною потреби макаронної промисловості та економіку імпорту зерна. Підраховано, що вирощування 80% озимої і 20% ярої твердої пшениці зменшує виробничі затрати, підвищує рентабельність виробництва та прибуток господарства (табл.).

УДК 633.111:633.1:631.527

2017.1.169. ХАРАКТЕР ФОРМУВАННЯ ТА ПРОЯВ ЗИМОСТІЙКОСТІ ГІБРИДІВ І СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ ЗА УМОВ ПІВДЕННОГО СТЕПУ / Базалій В.В., Бойчук І.В., Бабенко Д.В., Базалій Г.Г. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2016. — Вип. 95. — С. 9–15. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 548327.

Пшениця озима, сорти альтернативного типу, успадкування, зимостійкість, врожайність.

Наведено результати досліджень з характеру формування, успадкування зимостійкості у гібридів пшениці озимої та прояву її у типових сортах пшениці озимої та альтернативного типу. Виявлено, що більшість сортів, впроваджених у виробництво на півдні, за потребою яровизації не значно відрізняються між собою (45–55 днів). Тому за пізніх строків сівби вони різко знижують врожайність. Для адаптування до пізніх строків сівби необхідно створювати і впроваджувати нові альтернативні сорти ("умовні" дворучки і дворучки). Так, сорт дворучка Кларіса за сівби 10 листопада сформував врожайність 51,6 ц/га, що на 11,5 ц/га більше озимого сорту Дріада 1. Проте сорти дворучки за сівби весною слід сіяти тільки в "лютневі вікна". Для підвищеної зимостійкості внутрішньовидових гібридів пшениці озимої характерні типи успадкування: домінування більш зимостійких батьків, проміжне і домінування менш зимостійких батьків. Більш зимостійкі гібриди утворювались за схрещування високозимостійкої / високозимостійкої — зимостійкої на рівні батьківських форм. При схрещуванні середньозимостійких сортів між собою, у гібридів виявлялась частка (до 28%) гібридів з зимостійкістю більше ніж у батьківських форм. За зворотних схрещувань успадкування ще недостатньо вивчене. За рекурентних — слід приділяти увагу останньому компоненту схрещування, який вносить у гібридний організм до 50% спадкових факторів. Зроблено висновок, що сорти альтернативного типу (Кларіса та ін.) необхідно використовувати на Півдні України у пізні строки сівби як страхові. Більш зимостійкі гібриди формуються при схрещуванні середньозимостійких сортів між собою.

УДК 633.113:631.527:631.559

2017.1.170. СПЕЛЬТА: ДРЕВНЯ, НЕВІДОМО-ВІДОМА / Макаренко В. // Агроперспектива. — 2016. — № 8/9. — С. 28–30.

Спельта, площі посіву, селекція, сорти, врожайність.

Відмічено, що в країнах Західної Європи спельту вирощують на площі понад 100 тис. га, передусім завдяки високим дієтичним і поживним властивостям зерна, яке містить 18 незамінних амінокислот. Підвищена увага до спельти обумовлена низкою чинників, серед яких можна назвати придатність для біологічного землеробства, невимогливість до умов вирощування, здатність витримувати гірські, збіднені на елементи живлення, ґрунти. Вона має високу зимостійкість, стійкість до надмірного зволоження. Виділяють два підвиди спельти: азіатський, який включає 40 різновидів та європейський, що включає 14 різновидів. У світовому зерновому господарстві найпоширеніші сорти: Алькоран, Ober-cuner III, Ardenne, Renva, Franken korn та Nirvana. Негативними властивостями спельти є важкий вимолот зерна (плівчастість), ламкість колосового стрижня, відносно довгий вегетаційний період, слабка посухостійкість, чутливість до хвороб. В Україні селекція спельти ведеться в Інституті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, Білоцерківському національному аграрному університеті та в Уманському національному університеті садівництва. Проте до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, занесено лише один сорт озимої спельти — Зоря України, який здатний формувати врожайність 41,9 ц/га, вміст білка — 23,5%, клейковини — 52,5%, група якості клейковини — III.

УДК 633.13:631.816.12

2017.1.171. ФОРМУВАННЯ ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ВІВСА ГОЛОЗЕРНОГО В ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Кулик І.О. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — К., 2016. — № 10. — С. 133–137. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 547515.

Овес голозерний, система удобрень, продуктивність рослин, урожайність.

Викладено результати досліджень щодо впливу агрометеорологічних, агрохімічних та агротехнічних факторів на процеси росту і розвитку рослин вівса голозерного сорту Скарб України в умовах Північного Степу України. Повне мінеральне добриво вносили під передпосівну культивування, підживлення N_{30} — у фазі кушіння, мікродобриво реаком-СР-зерно — наприкінці фази кушіння (табл.). Встановлено, що суміщення азотного підживлення з мікродобривом позитивно впливало на показники висоти рослин (+19,1 см), кількість вузлових корінців (+21,3%), коефіцієнт загального кушіння (+43,6%) порівняно з контролем. Так, найбільша висота рослин (79,5 см), кількість вузлових корінців (7,4), коефіцієнт загального кушіння (1,68), найбільша маса 1000 зерен (26,65 г), довжина волоті (16,8 см), маса зерна з однієї рослини (1,11 г) були у варіанті з внесенням $N_{40}P_{40}K_{40} + N_{30}$ + реаком-СР-зерно. Зроблено висновок, що використання раціональних доз мінерального добрива з дотриманням строків їх внесення в поєднанні з мікроелементами дає реальну можливість збільшити врожайність вівса голозерного до 3,4 т/га (43%) порівняно з контролем.

УДК 633.14:631.559:631.165

2017.1.172. ИТОГИ 2015/16 МГ И СТАРТ 2016/17 МГ НА УКРАИНСКОМ РЫНКЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ РЖИ И РЖАНОЙ МУКИ / Танская А., Елизарова А. // Хранение и переработка зерна. — 2016. — № 10. — С. 24–26.

Жито, площі посіву, борошно житнє, врожайність, світовий попит на житнє борошно.

Наведено результати виробництва продовольчого жита в Україні за останні три роки (2014/15–2016/17). Установлено, що площі посіву під житом набули тенденцію щорічного скорочування. Так, у 2016 р. посівна площа під житом становила 144,2 тис. га, що на 23,3% менше площі посіву у 2014 р. Врожайність жита за останні роки в Україні коливалась у межах 22,8–27,3 ц/га, що у середньому на 34% нижче врожайності пшениці. Врожайність пшениці за цей час підвищувалась у середньому на 11% щороку, жита — тільки на 5%. Незважаючи на підвищення врожайності, валовий збір зерна щороку скорочується — від 478 тис. т у 2014 р. до 388 тис. т у 2016 р. Проте попит українських переробників зерна жита у борошно, залишається стабільним — понад 250 тис. т, що недостатньо. Нестача зерна компенсується імпортом житньої муки, який збільшується рекордними темпами. Зроблено висновок, що останнє підвищення світового попиту на житнє борошно та закупівельних цін до рівня ціни на фуражну пшеницю, може спонукати аграріїв до переорієнтації на збільшення площ посівів під продовольче жито.

УДК 633.15:631.53.02

2017.1.173. ДОДАТИ НАСІННЮ ВІКУ / Кирпа М. // The Ukrainian farmer. — 2016. — № 12. — С. 118–120.

Довговічність схожості насіння, культури, умови зберігання.

Визначено режим зберігання посівного матеріалу кукурудзи, що забезпечує найкращу схожість насіння протягом тривалого періоду. Функції проростання зерна залежать від умісту й стану основних хімічних речовин — білка, вуглеводів і жирів. Найбільшу довговічність має зерно пшениці, вівса плівчастого, сорго — 10–15 років і більше; кукурудза та ячмінь займають проміжне місце — 5–10 років; просо, жито, соняшник, ріпак, соя — найменш стійкі — довговічність становить 3–5 років. Біологічна довговічність визначається умовами і терміном зберігання. До основних чинників умов зберігання належать вологість насіння, температура зберігання та доступ кисню. На основі цих чинників застосовують різні способи зберігання — в сухому стані, охолодженню та герметичному, в контрольованому чи модифікованому середовищі. У зберіганні виділяють два періоди — ко-

роточасний (7–8 місяців) і довгостроковий (більше року). Довгостроковому зберіганню підлягають страхові, резервні та селекційні фонди. Останнім часом все частіше застосовують герметизацію зерна, яка значно зменшує процес дихання. Для герметизації частіше використовують паперові і поліетиленові пакети. Проте зберігання схожості в паперових пакетах краще, ніж у поліетиленових. На термін зберігання впливають температура та час протруєння насіння. Найкраще зберігається схожість за умов меншої вологості насіння, понижених температур і протруєння перед сівом.

УДК 633.15:631.53.041

2017.1.174. ОПТИМИЗАЦИЯ РАЗМЕЩЕНИЯ КУКУРУДЗЫ НА ПОЛЕ / Фадеев Л.В. // Эксклюзивные технологии. — 2016. — № 5. — С. 24–27.

Кукурудза, способи сівби, врожайність.

Наведено аналіз наукових досліджень щодо врожайності кукурудзи залежно від відстані рослин однієї від другої в міжряддях і рядку. Так, за міжрядь 70 см і норм висіву 50 тис./га насінин відстань між рослинами становить 28 см; за норми висіву 60 тис./га — 24 см; за норми висіву 80 тис./га — 18 см; за норми висіву 100 тис./га — 14 см. За такої відстані між рослинами ресурси світла, води і харчових речовин використовуються ними не повною мірою. Проте широке міжряддя створює сприятливі умови для розвитку бур'янів, які знижують міжрядними обробками, за яких травмується тонке коріння, що забезпечує використання вологи навіть за невеликих опадів. Виходячи із цього, доктор Д. Шпаар запропонував схему сівби кукурудзи з різними міжряддями і відстаннями між рослинами в рядках (табл.). Проте таке розміщення рослин у рядках і міжряддях потребує наявності спеціальних сівалок точного висіву насіння.

УДК 633.16:631.527

2017.1.175. СТВОРЕННЯ БЕЗОСТИХ СОРТІВ — ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ СЕЛЕКЦІЇ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО / Козаченко М.Р., Наумов О.Г., Компанець К.В. // Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 3 листопа. 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 40–42. Шифр 547982.

Ячмінь ярий, сорти безості, селекція, урожайність.

Відмічено, що у Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні, є лише один сорт безостого ячменю Модерн різновиду *inere* Коєрн селекції Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН. Сорт внесено до Державного реєстру в зоні Степу з 2012 р., його урожайність — 3,53 т/га, що на 117% вище стандарту. Сорт має підвищену стійкість до посухи, а відсутність остяків виключає травматизм тварин під час їди. В інституті з використанням сорту Модерн створено методом гібридизації новий сорт безостого ячменю Вітраж та низку нових ліній, які в сортовипробуванні за 2015–2016 рр. мали високу врожайність: лінія 13-652 — 111–117%; 13-798 — 105–119%; 13-161 — 105–107% та ін. щодо стандарту. Виділені кращі безості лінії в 2017 р. будуть підготовлені для передачі до державного сортовипробування.

УДК 633.16:631.559:631.81

2017.1.176. ПРИХОВАНІ РЕЗЕРВИ ЯЧМЕНЮ / Демидов О., Гудзенко В. // The Ukrainian farmer. — 2016. — № 12. — С. 74–78.

Ячмінь ярий та озимий, площі посіву, врожайність, технологія вирощування.

Відмічено, що в Україні останніми роками загальна посівна площа ячменю зменшилась порівняно з колишніми 4,0–4,5 млн га до 2,7–3,0 млн. Ураховуючи економічні переваги продукції технічних культур, очікувати на збільшення площ ячменю не слід. Причиною зменшення площ посіву ячменю є низька середня врожайність. Підняти рівень врожайності до 5,0–5,5 т/га можливо тільки за рахунок збільшення площ ячменю озимого, який більш врожайний порівняно з ячменем ярим. Слід зауважити, що саме збільшення площ посівів ячменю озимого стало суттєвим зростанням врожайності та валових зборів зерна у Франції. Проте для одержання високих урожаїв зерна ячменю озимого потрібно дотримуватись двох основних елементів технології — оптимальних норм

висіву та норм унесення добрив. Окупність приросту врожайності відбувається за внесення $N_{30-60}P_{30-60}K_{30-60}$. Збільшення дози добрив потребує застосування додаткових складових — регуляторів росту та системи захисту рослин. Зроблено висновки, що технологія вирощування ячменю озимого є не догмою, а динамічною системою, яка об'єднує взаємодію генотипу, екологію умов і власне елементи технології конкретного сорту.

УДК 633.527:633.111:631.4

2017.1.177. ХАРАКТЕР ПРОЯВУ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОДУКТИВНОСТІ КОЛОСА І ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ / Бойчук І.В., Базалій В.В. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 94. — С. 3–8. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548326.

Пшениця м'яка озима, продуктивність колоса, успадкування ознак.

Наведено результати досліджень прояву ознак продуктивності колоса пшениці у гібридів різного покоління вирощування — F_1 – F_3 . Аналізом гібридних комбінацій в F_1 встановлено, що в більшості гібридів ступінь успадкування продуктивності не перевищував 50% і лише у незначних гібридів ступінь успадкування був вищим — $H^2=60,8...78,4\%$. Було також виявлено, що не завжди висока маса зерна з колоса в F_1 гарантує одержання в цілому гарантованої врожайності. Тому виділяти гомозиготні трансгресивні форми можна лише у більш пізніх поколіннях (F_3 – F_4). Лінії з високим проявом однієї ознаки структурних показників не завжди перевищують за врожайністю стандарт і батьківські сорти. Добір слід проводити за комплексом ознак, наприклад, високою масою зерна з колоса за рахунок сумісного об'єднання озерненості і крупності зерна, а також підвищеної зимостійкості. Такі добори є більш продуктивними і здатними перевищувати стандарти і батьківські сорти на 0,56–1,34 т/га.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК 631.5:633.367

2017.1.178. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ НА БІОМЕТРИЧНІ ПОКАЗНИКИ РОСЛИН ЛЮПИНУ БІЛОГО / Панцирева Г.В. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 3. — С. 104–112. — Бібліогр.: 10 назв.

Люпин білий, передпосівна обробка насіння, позакореневе підживлення, висота рослин, суха речовина.

Наведено результати досліджень із вивчення впливу передпосівної обробки насіння бактеріальним препаратом Ризогумін та стимулятором росту Емістим С у поєднанні із двома позакореневими підживленнями на показники ростових процесів люпину білого. Вивчали сорти Вересневий та Макарівський. Встановлено, що густота та виживання рослин люпину білого змінювались залежно від елементів технології вирощування, зокрема від передпосівної обробки насіння у поєднанні із позакореневими підживленнями. Так, максимальна густота рослин сорту Вересневий на період збирання — 73,8 шт./м², виживання рослин — 90,1% були на варіантах з передпосівною обробкою Емістимом С у поєднанні з позакореневими підживленнями Емістимом С. На контрольному варіанті ці показники становили 69,9 і 87,3% відповідно. Найбільша надземна маса сорту Вересневий на варіанті із обробкою насіння Ризогуміном із стимулятором Емістим С — 55,4 г/рослину. Зроблено висновок, що в умовах Правобережного Лісостепу України застосування передпосівної обробки насіння бактеріальним препаратом Ризогумін та стимулятора росту Емістим С у поєднанні із двома позакореневими підживленнями Емістимом С дає можливість суттєво підвищити ростові процеси рослин і загальну продуктивність посіву.

УДК 633.2.031:631.81

2017.1.179. ДИНАМІКА ЩІЛЬНОСТІ ПАГОНІВ БОБОВО-ЗЛАКОВОГО АГРОФІТОЦЕНОЗУ ЗАЛЕЖНО ВІД УДОБРЕННЯ / Сенік І., Сидорук Г., Ворожбит Н., Болочек Н. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2016. — № 20. — С. 141–145. — (Сер. Агрономія). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548316.

Бобово-злакова травосумішка, мінеральні добрива, щільність пагонів, густота стояння пагонів.

Наведено результати досліджень щодо вивчення впливу різних видів мінеральних добрив на формування щільності пагонів бобово-злакової травосумішки (табл.) в умовах Поділля. Вивчали сумішку двох видів бобових трав — люцерни посівної і лядвенцю рогатого та трьох видів злакових трав — костріци очеретяної, стоколосу безостого і пажитниці багаторічної. У перший рік використання (другий рік життя) лучного агрофітоценозу на 1 м² налічувалось 1597–2156 пагонів. Внесення аміачної та вапняно-аміачної селітри забезпечило

густоту пагонів на рівні 2411 і 2390 шт./м² відповідно. У середньому за два роки (2014–2015) кількість пагонів на 1 м² на контрольному варіанті без добрив становила 1512 шт., а за внесення повного мінерального добрива $N_{60}P_{60}K_{60}$ вапняно-аміачної селітри — 2493 шт., зокрема бобового компонента — 1410 шт./м². За внесення фосфорно-калійних добрив густота становила 2065 шт./м². Додавання карбаміду сприяло незначному збільшенню густоти — 2114 шт./м². Зроблено висновок, що найефективнішим способом збереження максимальної кількості пагонів лучних трав є внесення повного мінерального добрива $N_{60}P_{60}K_{60}$ вапняно-аміачної селітри, що сприяє збільшенню густоти пагонів до 2442 шт./м², з них бобових 1086 шт. і злакових — 1356 шт.

УДК 633.2/.31:631.8:636.085

2017.1.180. ВПЛИВ РІВНЯ УДОБРЕННЯ ТА СПОСОБУ СІВБИ НА ВМІСТ ОРГАНІЧНИХ РЕЧОВИН У ЗЕЛЕНІЙ МАСІ СУМІШОК ЛЮЦЕРНИ І ЗЛАКОВИХ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ / Демидась Г.І., Демцюра Ю.В. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 3. — С. 76–83. — Бібліогр.: 10 назв.

Трав'яні сумішки, рівень удобрення, спосіб сівби, органічні речовини, зелена маса.

Наведено результати досліджень з впливу способу сівби та рівня удобрення на вміст органічних речовин у зеленій масі сумішок люцерни і злакових багаторічних трав. Вивчали сумішки бобових і злакових трав; способи сівби та рівень удобрення (табл.). Встановлено, що на вміст протеїну у сухій речовині зеленої маси впливали як склад травосумішок, так і удобрення. За звичайного способу сівби на неодобрених варіантах вміст сирого протеїну у сумішках становив 14,3–16,2%, при цьому найменші показники були у сумішках, де із злакових висівали грятисцю збірну та костріцю лучну. Внесення добрив сприяло підвищенню вмісту сирого протеїну до 17,0–18,1%. На неодобрених варіантах його показники становили 15,0–16,1%. Найвищим вмістом сирого жиру виділялась сумішка люцерни посівної з очеретянкою звичайною і тонконогом лучним — 3,9–4,29% за звичайного і 3,94–4,34% — смугового способу сівби. У сухій речовині зеленої маси сумішок вміст сирової клітковини залежав від їхнього складу та удобрення і коливався в межах 24,4–28,5% за звичайного та 23,4–27,4% — смугового способу сівби. Разом з тим, за смугового способу сівби, навіть на ділянках без добрив спостерігалось зниження вмісту клітковини до 24,6–27,4%. Застосування добрив сприяло зниженню вмісту клітковини до 24,0–26,7%. Зроблено висновки, що найбільш збалансованою за вмістом органічних речовин є зелена маса травосумішки з люцерни посівної, очеретянкою звичайною і тонконогом лучного, висіяної смуговим способом та при внесенні повного мінерального добрива в дозі $N_{30}P_{60}K_{90}$ — вміст

сирого протеїну на рівні 17,9%, жиру — 4,34, клітковини — 23,7 та БЕР — 44,2%.

УДК 633.31/39:631.81:631.5

2017.1.181. ФОРМУВАННЯ БОТАНІЧНОГО СКЛАДУ СУМІШОК ЛЮЦЕРНИ І ЗЛАКОВИХ ТРАВ ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ УДОБРЕННЯ ТА СПОСОБУ СІВБИ / Демидас Г.І., Демцюра Ю.В. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2016. — Вип. 96: С.-г. науки. — С. 52–58. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 548329.

Ботанічний склад сумішок, спосіб сівби, рівень удобрення.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу агротехнічних прийомів вирощування на ботанічний склад люцерно-злакових сумішок (табл.). Вивчали склад сумішок (фактор А), спосіб сівби (В) та дози удобрень (фактор С). Встановлено, що підвищити продуктивність сіяних ценозів можна за рахунок підбору різних видів злакових трав, оптимального їх співвідношення, способу сівби та доз удобрення. У середньому за три роки (2010–2012) частка люцерни у сумішках усіх досліджуваних злакових багаторічних трав була найвищою за сівби смугами порівняно з сівбою в один рядок. Смуговий спосіб сівби люцерни з кистрицею лучною, стокolosом безостим та очеретянкою звичайною сприяв найбільшому збереженню люцерни. За додаткове внесення до сумішок добрив (NPK) дещо зменшувалась частка люцерни і збільшувалась відсоток злакових трав, тоді як на фоні (РК) частка люцерни сягала 44–49%. Доцільно зазначити, що на третій рік вегетації злакові трави сформували досить потужний стеблостій, тоді як у люцерни він дещо зменшився, але залишався щільним. Разом з цим у посівах з'явилось більше різнотрав'я. Зроблено висновок, що найсприятливіші умови для росту і розвитку люцерни створювались у травостоях зі стокolosом безостим та тонконогом лучним за смугової сівби при вирощуванні на фосфорно-калійному фоні добрив (РК).

УДК 633.31:631.527.5

2017.1.182. ГЕНОФОНД БАГАТОРІЧНИХ ВИДІВ ЛЮЦЕРНИ ПІДРОДУ *FALCAGO* (RCHB.) GROSSH, ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ОЗНАК / Тищенко О.Д., Тищенко А.В. // Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 3 листоп. 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 93–95. Шифр 547982.

Люцерна, видовий генофонд, ознаки рослин люцерни.

Відмічено, що формування, вивчення та збереження генофонду польових культур є найбільш відповідальними етапами селекційного процесу. В Україні Лубенець П.А. дійшов висновку, що з усіх видів люцерни підроду *Falcago* Grossh слід залишити тільки 22, у яких ясно виражені видові та морфологічні відмінності. Серед них чільне місце займає *M. Sativa* за Лубенцем П. види люцерни різняться за формою та структурою кореневої системи, її кількістю та боковим відгалуженням надземної маси. Встановлено, що між загальною кількістю бокових відгалужень, надземною масою і кореневою системою існує зв'язок від середньої до високої тісноти — $R=0,480-0,949$. Діаметр бокових відгалужень коливається у широких межах — від одного до трьох і більше міліметрів. Переважають тонкі відгалуження (до 1 мм); частка їх становить 79,7–90,0%. За формою кореневої системи біотиби люцерни поділяються на стрижнево-розгалужену з більшою кореневою масою і стрижневу. Різниця за масою становить від 2,6 до 260%. Встановлено, що більш важливим показником продуктивності рослин люцерни є діаметр головного кореня. За діаметром головного кореня біотиби знаходяться в межах 4,20–8,36 мм. Між діаметром кореня і повітряною надземною та кореневою масами кореляція висока — $r=0,67-0,90$, яка визначає висоту рослин та кількість бокових відгалужень.

УДК 633.31:631.558:631.81

2017.1.183. МАКСИМУМ ДЛЯ ЛЮЦЕРНИ / Кірілеско О. // The Ukrainian farmer. — 2017. — № 1. — С. 96–98.

Люцерна, способи сівби, добрива, травосумішки, врожайність кормових одиниць, окупність витрат.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу добрив, покритих культур та складу травосумішок на продуктивність люцерни в умовах Поділля. Відмічено, що люцерна краще росте на ґрунтах з рівнем рН 6,5–7,5 кислотного розчину. За підвищення кислотності ґрунту рослини люцерни слабо роз-

виваються, діяльність бульбочкових бактерій пригнічується. Люцерна добре використовує післядію органіки та мінеральних добрив. Азотні добрива в дозі 20–30 кг/га вносять лише у початковий період росту, коли бактерії на коренях ще слабо розвинуті. Внесення азоту в підживлення нецільове. Люцерна — світлолюбна культура довгого дня, тому дуже чутлива до затінення в період 25–30 днів після появи сходів. Виявлено, що найкраща освітленість є у безпокровних посівах, на яких формується найбільший врожай кормових одиниць (68,5–70,0 ц/га) та перетравного протеїну (12,45–13,19 ц/га). Покривною культурою для люцерни є кукурудза на зелений корм та вико-вівсяна суміш. Чисті посіви люцерни зазвичай недовговічні, тому її краще висівати у сумішці зі злаковими травами. Злакові трави, висіяні з бобовими, частково використовувать азот бульбочкових бактерій, займають місце, на яких випали рослини люцерни. Зі злакових трав перевагу слід надавати стокolosу безостому, кистриці лучній, грятистиці збірній і тимофіївці лучній. Збирають люцерну у фазі бутонізації, що забезпечує найвищий урожай зеленої маси, збір кормових одиниць і перетравного протеїну. Збирання у фазі стеблуння знижувало врожайність і призводило до зрідження посіву. Зроблено висновок, що за збором кормових одиниць і перетравного протеїну люцерна дає однаковий урожай за безпокровного посіву та сівби під кукурудзу на зелений корм і вико-вівсяну сумішку, а окупність витрат вища на безпокровному посіві.

УДК 633.31:631.847:631.821

2017.1.184. ВПЛИВ ВАПНУВАННЯ ҐРУНТУ ТА ПЕРЕДПОСІВНОГО ОБРОБЛЕННЯ НАСІННЯ НА ФОРМУВАННЯ ЯКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ СУХОЇ РЕЧОВИНИ ЛЮЦЕРНИ ПОСІВНОЇ В УМОВАХ ЛІСІВНИЦТВА ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Циганський В.І., Циганська О.І. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 4. — С. 110–117. — Бібліогр.: 5 назв.

Люцерна посівна, суха речовина, якісні показники, вапнування ґрунту, передпосівне оброблення насіння, кормова продуктивність.

Наведено результати досліджень з оцінки впливу вапнування ґрунту різними нормами вапна та передпосівного оброблення насіння бактеріальним препаратом Ризобіофіт у поєднанні із регулятором росту Емістим С на формування якісних показників сухої речовини та поживності люцерни посівної. Вивчали сорт люцерни Синюха за безпокровної та підпокровної сівби, згідно зі схемою дослідів (табл.). Встановлено, що найбільший вміст сирого протеїну було отримано за безпокровного способу вирощування із внесенням у рік сівби гербіциду (Пікадор, 1 л/га), який становив 18,93–21,69% та був більшим на 0,76–1,64%, ніж за підпокровного вирощування. Вапнування ґрунту повною нормою сприяло зростанню протеїну на 0,88–0,90% за безпокровного способу вирощування та 0,67–0,74% — за підпокровного. Зроблено висновок, що передпосівна обробка насіння та вапнування ґрунту зумовлювало збільшення величини основних показників кормової продуктивності та біохімічного складу корму.

УДК 633.311:631.524.7

2017.1.185. ОБЛИСТЯНІСТЬ — ВАЖЛИВИЙ ПОКАЗНИК ЯКОСТІ КОРМУ СОРТОЗРАЗКІВ ЛЮЦЕРНИ / Антипова Л.К. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 3. — С. 62–68. — Бібліогр.: 10 назв.

Люцерна, сорт, облистяність, кормові одиниці, якість корму.

Наведено результати дослідження облистяності люцерни різних сортів (табл.), що впливає на якість корму в умовах Причорномор'я. Встановлено, що у кормовому відношенні листки люцерни у фазі початку бутонізації є найбільш цінними. У них міститься в 2 рази більше жиру, в 1,5 раза — протеїну, золи, кальцію, азоту, в 1,2 раза — фосфору, ніж у стеблах, а клітковини — в 2,3 раза менше. Встановлено, що облистяність люцерни сортів більше на другий рік життя — $45,6\pm 0,9\%$, яка зменшується на третій рік до $41,5\pm 1,5\%$. У середньому за три роки, найвищу облистяність мали сорти Єва (45,0%), Вінничанка і Смуглянка (44,6%), Світоч (43,7%), тоді як контрольний варіант (сорт Синська) — майже на рівні всіх сортів (43,6%). Зроблено висновок, що при збиранні люцерни на сіно необхідно застосовувати всі заходи щодо недопущення втрат листя.

УДК 633.36/37:631.547:631.55.03

2017.1.186. БУРКУН БАГАТОГРАННИЙ / Вожегова Р., Влащук А., Прищепо М. // Аграрний тиждень. Україна. — 2017. — № 1/2. — С. 64–65.

Буркун білий однорічний, якість корму, технологія вирощування.

Наведено господарську характеристику буркуну білого однорічного, який вперше було ідентифіковано у 1916 р. в США. Буркун білий однорічний — посухостійка рослина з вегетаційним періодом 120–140 днів — є висококалорійною білковою кормовою культурою. В 1 кг зеленого корму міститься 0,19 к. од., 18–22% протеїну та 19–22% клітковини. Скошувати буркун потрібно на початку цвітіння, коли в рослинах спостерігається найменший вміст кумарину. Згладувати краще після прив'янення або у вигляді сіна. Нині буркун білий однорічний забезпечує урожайність зеленої маси понад 30 т/га, сіна — 4, насіння — 0,55–0,8 т/га. Крім того, ця культура є однією з найкращих для використання на сидератах з функціями азотфіксації — при заорюванні в ґрунт надходить 150–200 кг азоту та 20–30 т органічної маси, що еквівалентно 30 т гною. Буркун білий однорічний є однією із найкращих медоносних рослин, за тривалого цвітіння (45–60 днів) на одному гектарі з нектару виділяється 350–600 кг цукру. Технологія вирощування буркуну білого однорічного подібна до технології вирощування люцерни у перший рік життя: висівати треба на початку польових робіт, норми висіву насіння — 6–10 млн/га, або 12–20 кг/га, спосіб сівби вузькорядний. Сходи буркуну з'являються на 10–15-й день після сівби. Для боротьби з бур'янами посіви в перші 40 днів слід обробити гербіцидами — Базаграном М або Пульсаром.

УДК 633.361:631.5

2017.1.187. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЮ ЕСПАРЦЕТУ ПОСІВНОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ДІЇ АГРОТЕХНІЧНИХ ФАКТОРІВ / Коваленко В.П. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 94: С.-г. науки. — С. 32–37. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548325.

Еспарцет посівний, висота скошування, фази розвитку, площа листків, зелена маса.

Наведено результати досліджень з встановлення впливу добрив і висоти скошування на формування травостою еспарцету посівного та основні показники врожайності та якості корму. Встановлено, що кількість одержаної зеленої маси тісно пов'язана з фазою росту еспарцету. Збирання врожаю як у ранні, так і пізні фази розвитку призводить до недобору врожаю, зниження вмісту протеїну. Найбільша площа листків формується за висоти скошування 11 см у період початку цвітіння — 50,3–52,3 тис. м²/га. На час масового цвітіння — зменшується до 46,7–47,6 тис. м²/га. Тому збирання еспарцету доцільно розпочинати на початку цвітіння і виконувати в дуже короткі строки. Одним із найбільш значущих факторів підвищення врожайності є добрива та висота скошування. Найбільша врожайність еспарцету формувалась за внесення Р₆₀К₆₀ і скошування рослин на висоті 11 см — 405 ц/га зеленої маси, що більше за контроль на 37 ц/га без добрив та скошування на висоті 6 см. Зроблено висновок, що для одержання більшої врожайності зеленої маси еспарцету з високою якістю, скошувати його слід починати на початку цвітіння на висоті 11 см.

УДК 633.365:631.5/8

2017.1.188. ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ КОНЮШИНИ ЛУЧНОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБУ ВИРОЩУВАННЯ ТА УДОБРЕННЯ / Коваленко В.П. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — 2015. — Вип. 9. — С. 228–232. — Бібліогр.: 5 назв.

Конюшина лучна, безпокровні і підпокровні посіви, листостеблова маса, суха речовина, удобрення, сорт.

Наведено результати вивчення залежності продуктивності листостеблової маси та виходу сухої речовини у сортів конюшини лучної Маруся та Агро 12 від впливу удобрення та способу вирощування (табл.). Листостеблову масу конюшини лучної на зеленій корм збирали при досягненні фази початку цвітіння. За безпокровного способу вирощування першого року вегетації на контрольному варіанті урожай листостебло-

вої маси конюшини лучної становив 30,37–30,87 т/га, підпокровного вирощування — 12,22–12,54 т/га. При цьому вихід сухої речовини відповідно становив 5,85–5,95 і 2,31–2,37 т/га. За внесення повного мінерального удобрення N₆₀P₆₀K₉₀ було одержано урожай листостеблової маси травостоїв конюшини лучної 11,06–12,75 т/га в підпокровних посівах та 37,79–38,32 т/га — безпокровних. Вихід сухої речовини відповідно становив 2,04–2,35 та 7,05–7,15 т/га. Зниження урожаю листостеблової маси конюшини лучної у підпокровному посіві можна пояснити пригніченням молодих рослин конюшини лучної рослинами ячменю ярого. На другий рік вегетації конюшина лучна на варіантах без удобрення забезпечила урожай листостеблової маси на рівні 21,03–22,34 т/га у безпокровному посіві та 21,76–23,20 т/га у підпокровному. При цьому урожай сорту Маруся був на 7–10% нижчим, ніж Агро 12. Застосування N₆₀P₆₀K₉₀ на фоні інюляції дало можливість одержати 27,37–29,01 т/га листостеблової маси при безпокровному та 28,13–29,86 т/га при підпокровному способі вирощування. Слід зазначити, що норми добрив та способи вирощування також збільшували вихід сирого протеїну і кормових одиниць. Зроблено висновок, що на формування врожаю листостеблової маси конюшини лучної впливають сортові особливості сортів, спосіб вирощування у рік сівби та удобрення.

УДК 633.367:575:531.134.5

2017.1.189. РОБОЧА КОЛЕКЦІЯ ЛЮПИНУ БІЛОГО ЗА КОРМОВОЮ ТА СИДЕРАЛЬНОЮ ЦІННІСТЮ / Байдюк Т.О., Левченко Т.М. // Генетичні ресурси рослин. — Х., 2016. — № 18. — С. 60–68. — Бібліогр.: 11 назв.

Люпин білий, колекційний зразок, продуктивність, зелена маса, якість продукції.

Проведено всебічне вивчення колекції люпину білого в кількості 427 зразків з різних країн світу за морфологічними та господарсько цінними ознаками. Близько 26% зразків походять з України. У результаті всебічної оцінки виділено джерела основних ознак та на їх основі створено робочу колекцію, яка включає 14 ознак. Виділено джерела високої врожайності насіння та зеленої маси, значної кількості бобів та насінин з рослини, продуктивності однієї рослини. Встановлено, що зразки сидерального типу використання перевищують кормові зразки за врожайністю насіння та зеленої маси, що зумовлено вищою продуктивністю рослин. У той самий час кормові зразки мали більшу поживну цінність зеленої маси порівняно з сидеральними. Визначені зразки слід використовувати для створення вихідного матеріалу для селекції нового покоління конкурентоспроможних сортів люпину білого.

УДК 633.367:631.526.3(477)

2017.1.190. ДОСЛІДЖЕННЯ СОРТОВИХ РЕСУРСІВ ЛЮПИНУ БІЛОГО (LUPINUS ALBUS L.) В УКРАЇНІ / Панцирева Г.В. // Сільське господарство та лісівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 4. — С. 88–93. — Бібліогр.: 6 назв.

Люпин білий, сорт, урожайність, зона вирощування, напрям використання.

Проаналізовано сучасний стан напрямів господарського використання люпину білого та визначено його перспективи. Вивчали сорти люпину білого Вересневий та Макарівський, насіння яких оброблялось бактеріальним препаратом Ризогумін у поєднанні зі стимулятором росту Емістим С та здійснювались позакореневі підживлення Емістимом С. Аналіз Державного реєстру сортів люпину білого показав, що селекція зі створення нових сортів в Україні ще знаходиться на недостатньому рівні. На сьогодні в реєстрі 23 сорти люпину, зокрема 11 — білого, 7 — жовтого та 5 — вузьколистого. За тривалістю вегетаційного періоду сорти розподіляються на скоростиглі, ранньостиглі та середньостиглі. Напрямом використання сортів люпину білого є універсальний (кормовий, харчовий). Проте найбільш врожайними є Вересневий та Макарівський з рівнем врожайності зерна 3,61 і 3,23 т/га відповідно. Впровадження їх у виробництво дасть змогу поповнити дефіцит рослинного білка в раціонах тварин і разом з тим підвищити родючість ґрунту, покращити його фізичний і фітосанітарний стан.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.34:631.67:631.51.021

2017.1.191. БІОЕНЕРГЕТИЧНА ОЦІНКА ВИРОЩУВАННЯ СОЇ ЗА РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЙ / Шевніков М.Я., Міленко О.Г. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 94: С.-г. науки. — С. 83–87. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548325.

Соя, норми висіву, сорти сої, догляд за посівами, коефіцієнт енергетичної ефективності.

Наведено показники врожайності та біоенергетичної ефективності вирощування сої залежно від сорту, норм висіву та способів догляду за посівами. Встановлено, що найбільш енергоємною є технологія вирощування сої з хімічним способом догляду за посівами та нормою висіву насіння 900 тис./га. Найбільше відтвореної енергії одержано з урожаєм за технології вирощування сої сорту Романтика з механічним способом догляду за посівами та нормою висіву насіння 800 тис./га. Також на цьому варіанті відмічено найвищий коефіцієнт енергетичної ефективності на рівні 3,98. На варіантах вирощування сорту Устя найбільший коефіцієнт енергетичної ефективності (3,7) отримано за умови сівби сої з нормою висіву насіння 900 тис./га та механічним способом догляду за посівами.

УДК 633.34:632.3

2017.1.192. ОБМЕЖЕННЯ РОЗВИТКУ ХВОРОБ СОЇ ВИКОРИСТАННЯМ ФУНГІЦИДІВ / Миколаєвський В.П., Сергієнко В.Г. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 61. — С. 198–206. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 547786.

Соя, хвороби сої, фунгіциди, урожайність сої.

Досліджено ефективність фунгіцидів проти хвороб сої на сортах Медисон та Маравія в період вегетації. Фунгіциди на основі стробіліуринів та триазолів, а саме: Абакус, м.к.е., Амистар Екстра 280 SC, к.с., Аканто Плюс 28, к.с., Коронет 300 SC, к.с. та Імпакт К, к.с. з групи триазолів і бензімідазолів найбільшою мірою стримували ураження рослин пероноспорозом і забезпечили ефективність дії в середньому на рівні 66–79%. Високу ефективність (60–78%) виявлено також за використання фунгіцидів проти фузаріозного в'янення сої. Проти бактеріозного опіку сої найбільш ефективним був фунгіцид Касайд 2000, в.г., технічна ефективність якого становила в середньому 60,8%, решти фунгіцидів — 43–48%. Альтернативі сої, за середнього рівня розвитку хвороби, фунгіциди стримували на 48,8–58,2%, а за високого — лише на 27,1–34,2%. Найвищий рівень обмеження розвитку хвороб сої забезпечили фунгіциди Абакс, м.к.е., 1,75 л/га, Аканто Плюс 28, к.с., 0,75 л/га та Імпакт К, к.с., 0,8 л/га. Завдяки обприскуванням посівів сої фунгіцидами її урожайність на досліджуваних сортах збільшилась у середньому на 24–29%.

УДК 633.63:631.53.02

2017.1.193. ОЦІНЮВАННЯ БАЗИСНОГО НАСІННЯ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ ЗА ВРОЖАЙНІСТЮ ТА ЯКІСТЮ ЗАЛЕЖНО ВІД РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ЦВІТІННЯ / Поліщук В.В., Карпук Л.М., Поліщук О.В. // Селекційно-генетична наука і освіта: матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 16–18 берез. 2016 р. — Умань, 2016. — С. 294–296. Шифр 547850.

Буряки цукрові, насіння буряків цукрових, цвітіння буряків цукрових, чеканка, врожайність і якість буряків цукрових.

Відмічено, що одним із прийомів регулювання процесів цвітіння і запліднення, формування габітусу рослин насінників, що впливає на їх ріст і розвиток і, в кінцевому результаті — на урожай і якість насіння, є чеканка. Встановлено, що чеканка насінників батьківських компонентів схрещування позитивно впливає на синхронність цвітіння, ступінь зав'язування насіння і відповідно на його урожайність і якість. Урожайність насіння і його якість істотно підвищуються порівняно з контролем (без чеканки) як чоловічої стерильності (ЧС) компонента, так і закріплювача стерильності. Збільшення уро-

жайності насіння зумовлено підвищенням маси 1000 насінин та зменшенням насіння діаметром 3,50 мм. За чеканки відмічено більший вихід насіння посівних фракцій — 3,50–4,50 та 4,50–5,50 мм, особливо за чеканки обох компонентів — 50% рослин закріплювача стерильності та 100% рослин ЧС компонента.

УДК 633.63:631.582

2017.1.194. БЕЗЗМІННЕ ВИРОЩУВАННЯ БУРЯКУ ЦУКРОВОГО / Іванюк В., Панасюк О., Пацкан І. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2016. — № 20: Агрономія. — С. 48–51. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548316.

Буряки цукрові, беззмінні посіви, удобрення, гербіциди, продуктивність буряків цукрових.

Наведено результати вивчення впливу систем удобрення та гербіцидів на продуктивність беззмінних посівів буряків цукрових. Дослідження проводили у стаціонарному довготривалому досліді Львівського НАУ з 1964 р. на темно-сірому опідзоленому середньосуглинковому ґрунті. Відмічено, що беззмінні посіви буряків цукрових були сильно забур'янені на всіх варіантах досліді. На час повних сходів дуже засміченими були варіанти без використання гербіцидів — 277–314 шт./м². Ефективність ґрунтового гербіциду Дуал Голд була високою — забур'яненість посівів знизилась у декілька разів — до 26–29 шт./м². Використання гербіцидів, міжрядні обробки, конкурентоспроможність рослин буряків цукрових сприяли зменшенню забур'яненості посівів на час змикання міжрядь до 14–64 та перед збиранням урожаю до 9–46 шт./м². Кількість бур'янів на безгербіцидних ділянках була майже учетверо більшою. Встановлено, що у середньому за 2013–2015 рр. урожайність буряків цукрових за беззмінного вирощування становила 178–332 ц/га. Застосування органо-мінеральної системи удобрення забезпечило приріст (107–113 ц/га) коренеплодів порівняно з внесенням лише мінерального удобрення, а на варіантах без хімічного контролю бур'янів продуктивність буряків знижується на 16–23%.

УДК 633.63:631.674.6

2017.1.195. ВПЛИВ КРАПЛИННОГО ЗРОШЕННЯ НА ФОРМУВАННЯ УРОЖАЮ ТА ЯКОСТІ НАСІННЯ ГІБРИДІВ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Моргун І.А., Вишневська Л.В. // Селекційно-генетична наука і освіта: матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 16–18 берез. 2016 р. — Умань, 2016. — С. 241–245. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547850.

Буряки цукрові, насіння гібридів, урожай і якість буряків цукрових, абсорбент, краплинне зрошення.

Установлено, що за краплинного зрошення насінники буряків цукрових мали добре розвинутий габітус, висота рослин була більшою в усіх варіантах порівняно з контролем (без зрошення). У середньому за три роки різниця асиміляційної поверхні становила 2034,3 см² порівняно з контролем (без зрошення). За неможливості застосування краплинного зрошення при вирощуванні насіння буряків цукрових доцільно у період садіння висадків вносити в ґрунт абсорбент Максимарин з розрахунку 1,0–1,5 г/рослину, що забезпечує зростання площі листової поверхні на рівні варіанта з краплинним зрошенням без абсорбенту. Відмічено, що разом зі краплинним зрошенням доцільно застосовувати абсорбент Максимарин з нормою внесення 1,0–1,5 г/рослину.

УДК 633.791:631.81.095.337

2017.1.196. ВПЛИВ МІКРОЕЛЕМЕНТНОГО КОМПЛЕКСУ “АВАТАР-1”, Р. НА ВРОЖАЙНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ХМЕЛЕПРОДУКЦІЇ / Венгер О.В., Оніщук Д.О. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 61. — С. 49–58. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 06 547786.

Хміль, мікродобриво, хмелепродукція, урожайність хмелепродукції, якість хмелепродукції.

Досліджено вплив мікроелементного комплексу "Аватар-1" на врожайність та якість шишок хмелю. Відмічено, що застосування препарату "Аватар-1" у нормі внесення 0,3 л/га до та після цвітіння забезпечило приріст бічних гілок до 52,2 см, що перевищило контрольний варіант на 6,8 см. Найбільша кількість шишок хмелю утворилась у варіанті із обробкою рослин мікродобривом "Аватар-1", р. до та після цвітіння — 65,0 шт. в середньому на гілку, що перевищило контроль на 17,0 шт. Внесення препарату до цвітіння дало змогу отримати у середньому 58,0 шт. з гілки, що більше контролю на 10,0 шт., а після цвітіння — 62,0 шт. шишок, що на 14,0 шт. більше, ніж на контролі. При застосуванні мікродобрива "Аватар-1", р. урожайність шишок хмелю перевищувала контрольний варіант на 0,20–0,31 т/га, а вміст альфа-кислот — на 1,0–1,5%.

УДК 633.85:330.131.5:631.5

2017.1.197. УРОЖАЙНІСТЬ НАСІННЯ ТА ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ СОРТІВ РІПАКУ ОЗИМОГО ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ ТА НОРМ ВИСІВУ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Лавриненко Ю.О., Влашук А.М., Шапарь Л.В. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 96: С.-г. науки. — С. 79–86. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548329.

Ріпак озимий, строк сівби, норма висіву, сорти ріпаку, урожайність ріпаку, економічна ефективність.

Наведено розрахунки економічної ефективності вирощування сортів ріпаку озимого на насіння залежно від строків сівби та норм висіву в зрошуваних умовах Півдня України. Аналіз проведених експериментальних досліджень 2013–2015 рр. дає змогу зробити висновок, що вирощування нових вітчизняних сортів ріпаку озимого в поєднанні з різними строками сівби та нормами висіву в умовах зрошення є одним з основних факторів формування продуктивності культури і знаходиться залежно від ґрунтових та кліматичних умов зони, агротехніки вирощування та морфолого-біологічних особливостей сортів ріпаку озимого. Встановлено, що з досліджуваних сортів ріпаку озимого кращим для умов Херсонської області, а також зони Південного Степу України є сорт Антарія за сівби у I декаді вересня з нормою висіву 1,1 млн шт./га.

УДК 633.85:631.5:632.952

2017.1.198. НАСІННЄВА ПРОДУКТИВНІСТЬ РІПАКУ ОЗИМОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ФУНГІЦИДІВ-РЕТАРДАНТІВ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Дзюба М.В., Влашук А.М., Колпакова О.С. // Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 3 листоп. 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 176–177. Шифр 547982.

Ріпак озимий, фунгіциди-ретарданти, строки внесення фунгіцидів-ретардантів, насіннєва продуктивність.

Досліджено ефективність застосування фунгіцидів-ретардантів у посівах ріпаку озимого перед входом у зиму та на початку вегетації в умовах зрошення півдня України. Визначено, що кращу врожайність насіння ріпаку озимого за весняного застосування фунгіцидів-ретардантів — 2,8 т/га — було одержано при обробці посівів культури препаратом Карамба за другого строку його внесення; максимальну врожайність при обробці посівів ріпаку препаратом Унікаль — 2,5 т/га — було одержано за третього строку внесення фунгіциду. При осінньому застосуванні препаратів у перший строк сівби найкращу врожайність насіння ріпаку озимого 2,4 т/га одержали, застосовуючи препарат Унікаль, на другому — Карамба — 2,2 т/га, на третьому — Карамба — 2,1 т/га. Отже, можна зробити висновок, що найвищу врожайність у середньому за 2014–2015 рр. досліджень, одержано за весняного внесення фунгіциду Карамба.

УДК 633.85:631.53.027.3

2017.1.199. ВПЛИВ МЕХАНІЧНОГО СПОСОБУ СТИМУЛЮВАННЯ ІНТЕНСИВНОСТІ ПРОРОСТАННЯ НАСІННЯ РІЗНИХ ФРАКЦІЙ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Белік Я.В., Моргун В.І., Татарчук В.М. // Селекційно-генетична наука і освіта: матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 16–18 берез. 2016 р. — Умань, 2016. — С. 34–37. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 547850.

Буряки цукрові, інтенсивність проростання, насіння різних фракцій, польова схожість, продуктивність.

Визначено, що інтенсивність появи сходів за сівби стимульованим дражжованим насінням гібридів Бакара, Коала і Континенталь в агрокліматичних умовах Уманської ДСС та Черкаської ДСГДС була високою незалежно від розміру фракцій насіння. Польова схожість стимульованого насіння гібридів Бакара, Коала і Континенталь, залежно від фракцій, була вищою за контроль на 7–11%. Зазначено, що шліфування насіння сприяє не лише підвищенню його посівних якостей, а й покращенню продуктивності. Використання механічного способу стимулювання інтенсивності проростання насіння в процесі передпосівної його підготовки на насіннєвих заводах забезпечує одержання високоякісного посівного матеріалу з використанням як дрібної (діаметром <3,75 мм), так і великої (діаметром >3,75 мм) технологічних фракцій.

УДК 633.85:631.811.98

2017.1.200. БІОПІДТРИМКА СОНЯШНИКУ / Ткаліч Ю. // The Ukrainian farmer. — 2017. — № 1. — С. 56–57.

Соняшник, біопідтримка соняшнику, біопрепарати, ґрунтова мікрофлора, врожайність соняшнику, якість насіння соняшнику.

Досліджено вплив біопрепаратів на продуктивність гібридів соняшнику різних груп стиглості в умовах Степу. Відмічено, що обробка насіння соняшнику біопрепаратами діазофіт, КЛ-9, діазофіт + фосфоентерин активізує ґрунтову мікрофлору, сприяє мобілізації та поліпшує живлення рослин соняшнику азотом, фосфором і калієм. Це забезпечує підвищення росту, розвитку соняшнику, формування розвинутої листкової поверхні, продуктивніше використання ґрунтової вологи та підвищення врожайності насіння на 0,34–0,6 т/га. Також підвищується якість насіння, зокрема вміст жиру. Застосування препарату Вимпел у нормі 0,5 л/га у фазі 3–5 пар листків соняшнику забезпечувало збільшення врожаю соняшнику.

УДК 633.85:631.816

2017.1.201. ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ НАСІННЯ ГІБРИДІВ СОНЯШНИКУ ЗАЛЕЖНО ВІД ГУСТОТИ СТОЯННЯ РОСЛИН ТА УДОБРЕННЯ / Коковихін С.В., Нестерчук В.В., Носенко Ю.М. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 94: С.-г. науки. — С. 37–42. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548325.

Соняшник, гібриди, густина стояння рослин, добрива, продуктивність, урожайність, якість насіння.

Представлено результати досліджень з наукового обґрунтування технології вирощування соняшнику залежно від ґрунтового складу, густоти стояння рослин та удобрення. Встановлено, що при вирощуванні соняшнику на темно-каштановому ґрунті в неполивних умовах півдня України найбільшу врожайність на рівні 25–30 ц/га насіння формує гібрид Мегасан. При вирощуванні досліджуваної культури густоту стояння рослин слід коригувати залежно від генетичного потенціалу гібридів — для гібридів Мегасан та Ясон оптимальною густиною стояння є 50 тис./га, а для гібрида Дарій — 40 тис./га. Обробка посівів соняшнику комплексними добривами забезпечує приріст урожайності на 10–19% та покращує показники якості насіння.

УДК 633.85:632.768.23

2017.1.202. ЕФЕКТИВНІСТЬ НОВИХ ІНСЕКТИЦИДІВ ДЛЯ ЗАХИСТУ РІПАКУ ЯРОГО ВІД ХРЕСТОЦВІТИХ БЛІШОК / Секун М.П., Власова О.Г., Журавський В.С. // Захист і карантин рослин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2015. — Вип. 61. — С. 228–235. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 06 547786.

Ріпак ярий, хрестоцвіті блішки, інсектициди, обробка насіння, обприскування посівів.

Наведено результати дослідження ефективності сучасних інсектицидів за попередньої обробки насіння і обприскування сходів ріпаку ярого проти хрестоцвітих блішок. Відмічено, що за попередньої обробки насіння ріпаку ярого проти хрестоцвітих блішок найбільш ефективними є Гаучо, з.п. з нормою витрат 4,5 кг/т та Круїзер 350 FS, т.к.с. (4,0 л/т), загибель жуків від яких становила 82–92%. Вони проявили і більш тривалу захисну дію. Недостатньо ефективним виявився Бі-58 Новий к.е., ефективність — 58%. Серед асортименту

інсектицидів за обприскування сходів високоефективними проти білошк є Бі-58 Новий, к.е. (1,5 л/га), Конфідор, в.р.к. (0,25 л/га) і Актра, в.г. (0,06 кг/га), ефективність яких досягає 90–96%. Застосування інсектицидів негативно впливає на карбідофауну ріпакового агроценозу. Особливо помітні зміни в кількісному і якісному складі домінуючих видів хижих турунів відбуваються при застосуванні Бі-58 Нового і Регента, особливо за обприскування сходів культури.

УДК 633.85:632.934.2

2017.1.203. ЗАХИСТ РІПАКУ ОЗИМОГО ВІД ХВОРОБ / Косилів Г., Король О. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2016. — № 20: Агрономія. — С. 127–132. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 548316.

Ріпак озимий, фунгіциди, хвороби, захист ріпаку.

Наведено результати вивчення ефективності застосування нових фунгіцидів за різних схем обприскування рослин ріпаку озимого від хвороб. Установлено високу технічну ефективність системи: восени у фазі 4–6 справжніх листочків доцільно використовувати препарат Карамба Турбо, 24% р.к. — 0,7 л/га, навесні за висоти рослин 20–25 см — Альтерно, 21% к.е. — 0,7 л/га і у період цвітіння — Піктор, 40% к.с. — 0,5 л/га або Альтерно, 21% к.е. — 0,7 л/га. Використання запропонованих схем внесення фунгіцидів надійно захищає рослини від ураження збудниками альтернаріозу, борошнистої роси, фомозу, пероноспорозу й склеротиніозу, а також забезпечує високу технічну і господарську ефективність препаратів.

УДК 633.85:633.521

2017.1.204. ФОРМУВАННЯ УРОЖАЮ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕРМІНУ ПОСІВУ ТА НОРМИ ВИСІВУ В ЗОНІ СУХОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Рудік О.Л. // Таврійський науковий вісник. — Херсон, 2015. — Вип. 95: С.-г. науки. — С. 79–86. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548327.

Льон олійний, термін сівби, норма висіву, елементи продуктивності, урожай.

Досліджено вплив широкого діапазону посівних норм льону олійного за висівання його у різні строки. Об'єктом досліджень був сорт Південна ніч, який вирощувався у зерновій ланці. Ґрунт дослідної ділянки — темно-каштановий важкосуглинковий слабо солонцюватий, потужність гумусового шару — 42–51 см. Визначено показники елементів продуктивності та їх формування під впливом досліджуваних факторів. Встановлено, що кращі умови отримання сходів та найвищу насінневу продуктивність 1,34 т/га забезпечує сівба нормою висіву 6 млн шт./га при досягненні ґрунтом стану фізичної стиглості. Доведено необхідність підвищення посівної норми за сімки пізніше оптимальних термінів.

УДК 633.853.494:631.5

2017.1.205. РІСТ, РОЗВИТОК ТА ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ РІПАКУ ОЗИМОГО ПІД ВПЛИВОМ ЗАСТОСУВАННЯ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ / Поляков О.І., Вахненко С.В., Сучкова Ж.Е. // Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 3 листоп. 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 216–217. Шифр 547982.

Ріпак озимий, мінеральні добрива, врожайність ріпаку, олійність ріпаку, насіння ріпаку.

Метою досліджень було встановлення впливу застосування мінеральних добрив на урожайність ріпаку озимого. Дослідження проводились впродовж 2012–2015 рр. на полях Інституту олійних культур НААН. Визначено, що на момент припинення вегетації у рослин нараховувалося 6,6–7,7 листків, висота рослин була 26,9–29,7 см, діаметр кореневої шийки знаходився в межах 9,4–11,1 мм. Вміст сухої речовини в рослині становив від 25,7 до 26,9%. Весною, після відновлення вегетації, середній відсоток перезимівлі рослин ріпаку озимого знаходився майже на одному рівні і становив 72,1–74,9. Середня висота рослин на контрольному варіанті становила 158,0 см і збільшилась на 2,9–10,7 см при застосуванні добрив. Кількість стручків та насінин на олійній рослині, маса насіння з однієї рослини більшими були у варіантах із застосуванням добрив. Найбільших значень вони досягли за внесення мінеральних добрив у дозах $N_{30}P_{50} + N_{30} + N_{30}$ і $N_{30}P_{80} + N_{60} + N_{30}$ і становили відповідно 111,5 шт. і 110,8 шт., 1365 шт. і 1359 шт., 6,57 г і 6,59 г. Маса 1000 насінин становила 4,6–4,9 г. Під впливом застосування добрив олійність насіння ріпаку озимого сорту Стілуца порівняно з контролем (44,0%) зросла на 0,2–0,6%. Приріст урожайності від застосування добрив становив 0,34–0,97 т/га. Найбільшу врожайність ріпаку озимого сорту Стілуца (4,08 т/га) одержано за внесення мінеральних добрив у дозі $N_{30}P_{80} + N_{60} + N_{30}$. В середньому за три роки рівень врожайності становив 3,11–4,08 т/га, збір жиру 1204–1601 кг/га.

УДК 635.655:581.11(045)

2017.1.206. ВПЛИВ АГРОПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ НА ВОДОСПОЖИВАННЯ СОЇ / Поляков О.І., Нікітенко О.В. // Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 3 листоп. 2016 р. — Вінниця, 2016. — С. 217–218. Шифр 547982.

Соя, водоспоживання сої, агроприйоми вирощування сої, врожайність сої.

Метою дослідження було вивчення особливостей водоспоживання сої за різних способів основного обробітку ґрунту при застосуванні стимуляторів росту. Визначено, що сумарне водоспоживання сої найбільшим було за поверхневого обробітку ґрунту і становило залежно від варіанта застосування Агробак плюс та Ростконцентрату 246,7–251,6 мм. За інших обробітків ґрунту, що вивчалися, цей показник знизився на 5,6–16,6 мм. Найбільші витрати води врожаєм (230,1–233,6 мм) відмічено за безполицевого обробітку ґрунту знаряддям ПKN-3,6. При цьому, у варіантах із застосуванням препаратів сумарне водоспоживання перевищувало показники на контролі за всіх способів основного обробітку ґрунту. Враховуючи сумарне водоспоживання та рівень врожайності, встановлено, що найбільш раціонально ґрунтова волога використовувалась за безполицевого обробітку ґрунту знаряддям КЛД-3,0. Найменш ефективно волога використовувалась за поверхневого обробітку ґрунту знаряддям БДТ-7 (1823–1912 м³/т) та за безполицевого обробітку знаряддям Резидент (1809–1912 м³/т). Застосування препаратів Агробак плюс та Ростконцентрат за всіх способів основного обробітку сприяло ефективнішому використанню волого.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 634.1.037:001.891:006

2017.1.207. ІННОВАЦІЇ У ВИРОЩУВАННІ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ САДЖАНЦІВ ПЛОДОВИХ І ЯГІДНИХ КУЛЬТУР / Гриник І.В., Кондратенко П.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 8–13. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 548206.

Розсадництво, наукові центри, інновації, саджанці, біотехнологія, обладнання лабораторій, методи оздоровлення садів, клони, тестування, сертифікація, розмноження in vitro, державне законодавство, фінансування розсадництва.

Відзначається, що на сьогодні в Україні плодове розсадництво потребує термінової розробки сучасних науково-методичних підходів щодо сертифікації та стандартизації садивного матеріалу плодкових і ягідних культур (СМПІЯ) та відповідного нового обладнання, високої кваліфікації кадрів, значних фінансових і матеріальних затрат та державної законодавчої підтримки. Науковцями інституту садівництва (ІС) НААН піднімається питання про організацію трьох державних наукових центрів та лабораторій щодо оздоровлення, оцінки якості та первинного розмноження СМПІЯ культур у різних

природно-кліматичних зонах садівництва України. Світова практика показує, що велика кількість таких центрів призводить до зниження якості обслуговування, а мала — до дефіциту СМПІА культур. У США близько 80% саджанців вирощується в 10 промислових розсадниках, у Франції — в 5, а в Італії — у 4. Нині лабораторія вірусології та біотехнології ІС НААН проводить моніторинг зараження плодівих насаджень вірусними захворюваннями у різних садівничих регіонах. На основі сучасних методик створюється вихідний матеріал для виробництва базових і сертифікованих саджанців. Освоєно технології оздоровлення, що поєднують культуру *in vitro*, хемо- і термотерапію, тестування за ІФА та ПЛР, прискорене розмноження, а також тривале зберігання *in vitro* колекцій цінних форм плодівих, ягідних і декоративних рослин. Розроблено технологічний режим і живильні середовища для клонального мікророзмноження окремих сортів, освоєно методику контролю їх генетичної стабільності після культури *in vitro*. Проте в цю роботу необхідно включати вдосконалені молекулярно-генетичні аналізи, у т.ч. RAPD для контролю генів, відповідальних за господарсько цінні ознаки сортів, що дасть можливість на ранніх етапах розмноження прогнозувати бажаний кінцевий результат у характеристиках клонів. Також актуальним є використання експрес-аналізів і методів ранньої діагностики при визначенні сумісності прищепно-підщепних комбінацій, здатності клонів до вегетативного розмноження і стійкості до біотичних та абіотичних факторів, чого можна досягти в максимально короткі терміни. У висновках наголошується, що галузь вітчизняного садівництва потребує нагального і максимального переходу на вирощування оздоровлених саджанців, які б відповідали рівню безпеки і технічним умовам країн Євросоюзу. Органам законодавчої та виконавчої влади необхідно спрямувати зусилля на підвищення пріоритету українських виробників плодової і ягідної продукції з метою розширення співробітництва з країнами ЄС.

УДК 634.11:631.523/527:632

2017.1.208. СЕЛЕКЦІЯ НА ОТРИМАННЯ ЛІТНІХ ІМУННИХ СОРТІВ ЯБЛУНІ (*MALUS DOMESTICA* BORKH.) / Болдужева Л.Д. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 21–25. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 548206.

Яблуня літніх сортів, морозостійкість яблуні, імунні сорти яблуні.

У 2015 р. до Державного реєстру сортів рослин представлено новий літній імунний сорт яблуні Настя, одержаний від схрещування сортів Віста, Белла та Пріма. Дерево середньоросле, формує невелику овальну крону, у плодоношення вступає на 3–4-й рік, сорт стійкий до борошнистої роси, зимостійкий, високоврожайний. Окрім сорту Настя, показано 6 літніх елітних форм: 17-4-81, 17-4-82, 17-5-64, 17-5-39, 17-3-86, 17-4-32, які виявили зимостійкість на рівні сорту Папіровка. Вони поєднують у собі високі показники врожайності, товарності, смакових якостей плодів та придатні до інтенсивних технологій вирощування. Важливим є те, що всі 6 форм імунні до парші, більшість з них стійкі до борошнистої роси, що забезпечує одержання екологічно чистої продукції та зменшення техногенного навантаження на довкілля. Наведено характеристику цих форм яблуні.

УДК 634.11:631.526.3:621.796

2017.1.209. ЗМІНА ЩІЛЬНОСТІ М'ЯКОТІ ПЛОДІВ ЯБЛУНІ (*MALUS DOMESTICA* BORKH.) ПРИ ЗБЕРІГАННІ В ОХОЛОДЖУВАНІ ПЛОДОСХОВИЩІ / Шевчук Л.М., Бабенко С.М., Денисюк О.Ф. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 103–108. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 548206.

Плоди яблуні зимові, яблуня, щільність м'якоті яблук, зберігання яблук, сорти яблуні, плодосховища холодильні.

Досліджено яблука зимових сортів різних строків дозрівання, які зберігали у звичайному охолоджувальному плодосховищі при $t 0...+1^{\circ}\text{C}$ та відносній вологості повітря 90–95% (ІС НААН). Результати засвідчили, що незалежно від термінів дозрівання, щільність м'якоті яблук (ЩМЯ) після зберігання виявилась досить низькою у сортів: Чемпіон, Граф Еззо, Гала, Сябріна, Орнамент, Ерлі Квін, Анголд і Хоней Крісп (ЩМЯ 3,5–4,6 кг/см²). Серед ранньозимових сортів ЩМЯ

найвищою була в Елегії, Рубінолі, Г-д Чупринюка (5,39–7,61 кг/см³), зимових — в Елізе, Топред, Едера, Перлина Києва, Мелроуз, Глостер (5,56–7,63 кг/см³), пізньозимових — у Голден Делішес, Імант, Гарант, Голд Раш і Тодес (6,34–9,46 кг/см³). Плоди з високою ЩМЯ зберігалися якісними значно довше. За допомогою математичного аналізу виявлено зв'язок між щільністю м'якоті плодів і настанням споживчої та знімальної стиглості. Цей показник після зберігання на 51% визначається початковою щільністю.

УДК 634.11:631.529:631.55

2017.1.210. ПРОДУКТИВНІСТЬ ІНТРОДУКОВАНИХ СОРТІВ ЯБЛУНІ (*MALUS DOMESTICA* BORKH.) В УМОВАХ ЗАХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Трохимчук А.І., Денисюк О.Ф. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 13–21. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 06 548206.

Яблуня (інтродуковані сорти), урожайність яблуні, біометрія яблуні, Лісостеп України.

Експериментальні дослідження проведено у 2005–2007 та 2010–2011 рр. на 23 сортах яблуні зарубіжної селекції. Однорічні дерева на підщепі 54-118 висаджено в сад первинного сортовивчення ІС НААН навесні 2001 і 2001 рр. за схемою 4–5×3 м, форма крони — веретеноподібний куц. За результатами досліджень встановлено, що сорти білоруської селекції — Чарівниця, Надзейни, Пам'ять Снобаровой, Заславское, Антей, Сябріна, Алеся та західноєвропейської — Джонагоред, Джонаголд, Лодел, Декоста, Елізе, Голден Делішес Рейндерс, Вільмута і Пілот на підщепі 54-118 є найпродуктивнішими, їх середня врожайність становила 44,17±2,16 і 34,66±1,07 кг/дер. Рациональне використання представлених типів насаджень на 56,0% визначається підбором сорту і на 40,0% — кліматичною зоною вирощування. Сорти Вербное, Весяліна, Імант (білоруські) та Пінова, Лігол (зах. європейські) з найнижчою врожайністю потребують вибору як зони вирощування, так і підщепи для досягнення оптимального рівня продуктивності. Визначено, що діаметр штамба дерева може слугувати лінійним модельним індикатором урожайності. Приріст його після вступу в плодоношення на 1 см сприяє підвищенню врожайності сортів: білоруської групи на 10,07 кг/см², західноєвропейської — на 7,39 кг/см².

УДК 634.13:581.19:663

2017.1.211. БІОХІМІЧНИЙ СКЛАД І ОРГАНОЛЕПТИЧНА ОЦІНКА ПЛОДІВ ПЕРСПЕКТИВНИХ СОРТІВ ТА ЕЛІТНИХ ФОРМ ГРУШІ (*PIRUS COMMUNIS* L.) В УМОВАХ ПІВНІЧНОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Ходаківська Ю.Б., Матвієнко М.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 108–113. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 548206.

Плоди груші (оцінка), сорти груші, груша осіння, підщепа айва, селекція груші.

Наведено показники біохімічного аналізу та товарні якості плодів осінніх сортів та елітних форм груші: Вишняця (к), Вродлива, Вересневе Дево, Бере Богматко (еліт. форма 42-04), Китайський ліхтарик (8-4с), Елітна форма 17-103 (рік садіння — 2011, підщепа — айва ІС 2-10, площа живлення — 5×3 м). За результатами досліджень щодо комплексу якісних показників встановлено, що ці сорти та Елітна форма 17-103 можуть використовуватись у селекції як джерела конкретних господарсько цінних ознак: високих смакових якостей, маслянистості м'якоті, маси та хімічного складу плодів тощо.

УДК 634.2.037:631.527.6:631.541.1

2017.1.212. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПІДЩЕП КІСТОЧКОВИХ ПЛОДОВИХ КУЛЬТУР СЕРІЇ KRYMSK® У ПРОМИСЛОВИХ НАСАДЖЕННЯХ УКРАЇНИ / Кіщак О.А., Кіщак Ю.П. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 43–50. — Бібліогр.: 18 назв. Шифр 06 548206.

Плодівництво, кісточкові культури, підщепи для кісточкових, сумісність сорто-підщепи, клонові підщепи, підщепи Krymsk®, абрикос, персик, слива, вишня, черешня.

Відзначаються позитивні характеристики і переваги підщеп Кримської дослідно-селекційної станції ВНДІР, які широко досліджувались у наукових установах садівництва Австралії, Іспанії, Нідерландів, Німеччини, Польщі, США, Туреччини, Франції, Чехії та Чилі. Дослідженнями НДУ садівництва НААН

установлено, що для промислового вирощування всіх підщеп серії Krymsk® кращими способами є розмноження зеленими живцями, в культурі *in vitro* та в окремих випадках горизонтальними відсадками. Визначено, що підщепи цієї серії краще пристосовані до різноманітних ґрунтово-кліматичних умов України, ніж аналогічні західноєвропейської селекції. Серед них є високопродуктивні слаборослі форми, які дають змогу підвищити ефективність вирощування, передусім, черешні й абрикоса — найсильноросліших серед плодкових культур. Представлено характеристику підщеп: Krymsk®1/BBA-1 (*P. tomentosa* × *P. cerasifera*) і Krymsk®2/BCB-1 (*P. incana* × *P. tomentosa*) — напівкарликові; Krymsk®9/Алаб-1 (*P. cerasifera* × *P. armeniaca*) — середньоросла; Krymsk®86/Кубань 86, АП-1 (*P. persica* × *P. cerasifera*) — сильноросла; Krymsk®99/Еврика 99 (*P. besseyi* × *P. salicina*) × *P. cerasifera*) — середньоросла, які застосовують для персика, сливи та абрикоса. Також охарактеризовано підщепи, які застосовують для черешні та вишні: Krymsk®5/ВСЛ-2 (*P. fruticosa* × *P. lannesiana*) — середньоросла; Krymsk®6/ПЦ-52 (*P. cerasus* × *P. maackii*) × *P. cerasus*) — напівкарликова; Krymsk®7/П-2 (*P. lannesiana*) — напівсильноросла.

УДК 634.2:582.894

2017.1.213. ВПЛИВ ОСОБЛИВОСТЕЙ СОРТУ І ПОГОДНИХ УМОВ ВИРОЩУВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ПЛОДІВ КИЗИЛУ / Постоленко Є.П. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 31–36. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 548206.

Кизил, Правобережний Лісостеп, сорти кизилу.

Серед сортів кизилу, вирощуваних в умовах Правобережного Лісостепу України, найбільшою середньою масою плоду і найкращим відношенням її до маси кісточки відзначено сорти Михайлівський (4,3 г та 10,5% відповідно) та Лук'янівський (4,2 г і 10,7%). Вони переважають сорти Олена, Євгенія та Видубецький і за врожайністю. Встановлено обернену кореляційну залежність між сумою опадів і показником ГТК вегетаційного періоду та середньою масою плоду відповідно ($r = -0,82 \pm 0,01$ та $r = -0,78 \pm 0,01$). Випадання опадів узимку та весною впливало на фізичні характеристики плодів. Виявлено тісну кореляційну залежність між сумою опадів і середньою масою плодів (2011–2013 рр.), яка становила $r = 0,93 \pm 0,01$, а також обернену, а саме: опади сприяють зменшенню відсоткового відношення маси кісточки до маси плоду ($r = -0,53 \pm 0,05$).

УДК 634.2:631.541.1:631.527.6

2017.1.214. НОВЫЕ КЛОНОВЫЕ ПОДВОИ ДЛЯ ИНТЕНСИВНЫХ НАСАЖДЕНИЙ КОСТОЧКОВЫХ КУЛЬТУР / Ерёмин Г.В., Васюта С.А. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 51–58. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 548206.

Кісточкові культури, клонів підщепи кісточкових.

Представлено характеристику нових клонів підщеп (Бест, Зарево) селекції Кримської дослідно-селекційної станції, придатних для використання в інтенсивних технологіях вирощування кісточкових культур — сливи, абрикоса, персика. Вони виявили достатню стійкість до комплексу шкідливих біотичних та абіотичних стресів. Рекомендують найбільш оптимальні методи їх розмноження. Наведено показники укорінюваності клонів підщеп Кубань-86, Зарево, Весенее пламя, Фортуна, Еврика 99, Алаб 1, ВСВ-1, ВВА-1, Бест, а також продуктивності дерев сливи (Кубанская ранняя, Кабардинская ранняя, Сіняя птица, Кубанская легенда, Стенлей) на середньорослих клонів підщеп (Еврика 99, Зарево) та на слаборослих підщеп (ВВА-1, Бест). Визначено, що клонів підщепи Бест найефективніша за використання в інтенсивних насадженнях із зрошенням, а Зарево — стійкіша до нестачі вологи і надійніша в садах на незрошуваних ділянках, а також на тих, які зазнають впливу від сильного вітру, особливо на більш пухких ґрунтах.

УДК 634.22:632.935.7

2017.1.215. КОНТРОЛЬ ЧИСЕЛЬНОСТІ І ШКІДЛИВОСТІ ЧОРНОГО СЛИВОВОГО ПИЛЬЩИКА (*HOPLOCAMPA MINUTA* CHRIST.) ЗА ДОПОМОГОЮ КЛЕЙОВИХ ПАСТОК ЯК ЕЛЕМЕНТ ОРГАНІЧНОГО ВИРОЩУВАННЯ СЛИВИ (*PRUNUS DOMESTICA* L.) / Шевчук І.В., Дрозда В.Ф. // Садівництво:

міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 88–96. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 548206.

Слива, захист сливи від шкідників, чорний сливовий пильщик, Західний Лісостеп, садівництво органічне.

Висвітлено результати досліджень щодо захисту насаджень сливи в саду ДП ДГ "Новосілки" ІС НААН (2008–2013 рр.) від чорного сливового пильщика за допомогою клейових пасток білого кольору. Визначено, що щільність популяції фітофага в садах правобережної частини Західного Лісостепу у межах 55,0% залежить від погодних умов. Використання 5, 6 і 7 клейових пасток на дерево підвищує збереженість зав'язі відповідно до 86,8; 94,7 та 96,1% за типового ступеня сезонного заселення. А при високому ступені заселення шкідника метод із застосуванням клейових пасток підвищує збереженість зав'язі до 52,0–60,0%. Найбільший вилов імаго спостерігали при застосуванні 4 і 5 пасток/дерево (206,0–229,5 ім./сезон). Запропонований спосіб захисту сливи від шкідника можна використовувати в умовах органічного садівництва.

УДК 634.23.037:631.527.6:631.541.1

2017.1.216. СОРТО-ПІДЩЕПНІ КОМБІНУВАННЯ ВИШНІ (*CERASUS VULGARIS* MILL.) У РОЗСАДНИКУ / Кривошапка В.А. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 59–70. — Бібліогр.: 27 назв. Шифр 06 548206.

Вишня, сорто-підщепні комбінації вишні, клонів підщепи, сумісність сорто-підщепна, розсадники.

Дослідження проводились у розсаднику Інституту садівництва НААН на сіянцях антипки (контроль) та вегетативно розмножуваних підщепах ВСЛ-2, П-7, П-3 і ПН, на які в серпні окулювали 10 сортів вишні (Подбельська, Радість, Чудовишня, Фаворит, Альфа, Тургенівка, Норд Стар, Ребатьська красуня, Донецький велікан і Ночка). Підщепи висаджували за схемою 130×20 (38,5 тис. шт./га). У варіанті — 45 шт., повторність — триразова. Ґрунт дослідної ділянки — темносірий опідзолений легкосуглинковий на карбонатному лесі, утримуваний під чорним паром без зрошення. Сорти на П-3 відзначалися найкращою збереженістю вічок (84,3%) і найвищою інтенсивністю ростових процесів у розсаднику. Результати досліджень засвідчили недоцільність вирощування Подбельської (Гріота Подбельського), Тургенівки, Альфи, Ребатьської красуні на підщепі ВСЛ-2, а також Радості, Фаворита і Донецького велікана на ПН, Ребатьської красуні та Ночки на підщепі П-7. За негативними морфологічними ознаками (передчасне пожовтіння та опадання листя, пригнічений стан і неміцне зростання деревини) у цих комбінаціях виявлено несумісність щеплених компонентів.

УДК 634.23:631.543.1(477.7)

2017.1.217. ТЕНДЕНЦІЇ У СТВОРЕННІ НОВИТИХ КОНСТРУКЦІЙ НАСАДЖЕНЬ ЧЕРЕШНІ (*CERASUS AVIUM* MOENCH.) У СВІТІ ТА УКРАЇНІ / Кондратенко П.В., Бондаренко П.Г. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 75–79. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 548206.

Черешня, сади черешні інтенсивні, підщепи черешні, формування крони черешні, конструкції насаджень черешні, скороплідність черешні, урожайність черешні.

Розглянуто питання інтенсифікації вирощування черешні у світі з метою скорочення непродуктивного періоду дерев для прискорення окупності початкових капіталовкладень. Показано основні шляхи вирішення проблеми в умовах України, зокрема, закладання суперінтенсивних садів на карликових підщепах із розміщенням 1000 і більше дерев на 1 га та формуванням крон із плодовою деревиною не старше 4–5, а в деяких випадках, навіть 2-річного віку. Також рекомендується використання середньорослих підщеп, ущільнення насаджень до 600–1000 дерев/га та формування більш традиційних веретено- та куцоподібних крон. В умовах України більшої уваги заслуговує закладання садів на Гізелі 6 та ВСЛ-2. Отже, перший шлях полягає у закладанні суперінтенсивних насаджень на карликових підщепах із розміщенням значної частини врожаю у базальній частині однорічних пагонів, а другий — у використанні середньорослих підщеп (ВСЛ-2, Гізела 6, Ріки 1, М×М.14) і вставок карликових у штаб, які дають змогу знизити силу росту дерев на 25–35%,

скоротити непродуктивний період на 1–3 роки при зрошенні та достатньому рівні живлення рослин. Повідомляється, що наразі авторами закладено досліди в умовах Мелітопольської ДС садівництва ім. М.Ф. Сидоренка НААН із використанням підщеп та їх вставок у штабл різної сили росту: ВСЛ-2, Гізела 5, Гізела 6, Ріки 1 та САВ 6-Р із метою визначення придатності для різних типів садів у Південному Степу України.

УДК 634.5(477)

2017.1.218. ОРЕШНИК. ТЕХНОЛОГИИ И ИННОВАЦИИ. — 2016. — № 1. — 64 с.

Горіхівництво в Україні, грецький горіх, фундук, мигдаль, трюфель перигірський, груша.

В Україні вийшов у світ перший номер спеціалізованого журналу з питань горіхівництва. Засновники: Конєва К.В. і Ящук Н.І. Висвітлено матеріали конференції Української горіхової асоціації щодо можливостей України стати лідером горіхового виробництва та перспектив на світовому ринку. Розглянуто оптимальні ґрунтово-кліматичні умови та напрями галузі щодо вирощування органічних горіхових садів. Показано мікоризацію як засіб природної біостимуляції горіхового саду, особливості селекції, напрями та проблеми створення промислових плантацій грецького горіха. Охарактеризовано економічні переваги вирощування фундука в Україні, а також можливості та досвід вирощування мигдалю в умовах Закарпаття і південних регіонів. Висвітлено досвід вирощування горіхоплідних культур в умовах "холодного" Поділля, а також особливості закладання плантацій для одержання рекордних урожаїв якісного перигірського трюфеля та переваги й економічну ефективність комбінованого саду "грецький горіх + груша".

УДК 634.75.037:631.526.3.003.1

2017.1.219. РЕГУЛЬОВАНЕ ОТРИМАННЯ ПІЗНІХ УРОЖАЇВ СУНИЦІ (FRAGARIA ANANASSA DUCH.) НА СУМЩИНІ ПРИ ВИРОЩУВАННІ У ВІДКРИТОМУ ҐРУНТІ / Фільов В.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 79–87. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 548206.

Суниця ("фріго"), розсада суниці, строки садіння суниці, стійкість суниці, хвороби суниці, шкідники суниці, економіка суничних плантацій.

Констатується, що скорочення строку використання насаджень суниці (С.) у рік садіння її до трьох місяців дає змогу одержати врожай на рік раніше, ніж за звичайної технології. Показано можливість регульованого вирощування пізніх урожаїв С. за 3-місячного використання насаджень у відкритому ґрунті при допомозі розсади "фріго" вищого гатунку в різні строки, а також упровадження ремонтантних сортів. Проаналізовано фенофази у сортів: Ельсанта, Ерос, Істочник, Зенга Зенгана, Пегас, Полка, Хоней — садіння 22.04.2012 р. та Полка, Хоней — садіння 13.05.2012 р., а також Полка, Хоней — садіння 13.07.2012 р. і ремонтантних сортів: Селва і Женева — садіння 24.04.2012 р. Наведено показники ураження їх хворобами та пошкодження шкідниками. За результатами досліджень зроблено висновки, що найвищою продуктивністю характеризується С. за садіння впродовж квітня–травня. За терміну садіння 13.07.2012 р. урожайність була нижчою на 70%, а товарні якості плодів погіршувались. Ремонтантні сорти, висаджені у квітні, забезпечують пізній урожай у рік садіння

(до 10 т/га з високими товарними та споживчими якостями ягід). Найвищий економічний ефект у всіх сортів досягнуто при садінні розсади "фріго" 22.04.12 р. Серед ремонтантних (24.04.12 р.) найвищу продуктивність дав сорт Селва (10,1 т/га) порівняно із Женевою (9,6 т/га). Найбільший прибуток з гектара одержано від сортів Ельсанта (283,9 тис. грн), Хоней (218,5 тис. грн), Селва (248,8 тис. грн) та Женева (230,6 тис. грн).

УДК 634.75:631.544.4(477.41)

2017.1.220. ФЕНОФАЗИ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ РАННІХ СОРТІВ СУНИЦІ САДОВОЇ (FRAGARIA ANANASSA DUCH.) УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Павлюк В.В., Ковальчук Н.С. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 71. — С. 88–92. Шифр 06 548206.

Суниця, фенофази суниці, Київська обл., теплиці, плівкові тунелі, мікроклімат для суниці, сорти суниці, елітні форми суниці.

Представлено результати оцінки фенофази кращих надранніх і ранніх сортів та елітних форм (ЕФ) суниці садової (СС): Розана київська, Русанівка, 03-12-2, 05-2-13, 04-5-34, 04-3-54, 04-3-16, Веселка, 04-4-18, Крістіне, Клері та Алба. У результаті порівняння виділено кращу трійку за врожайністю у надмірно вологому 2014 р. — Веселка і Розана київська та Крістіне (англ.), які мали врожайність 15,9; 15,6 та 12,3 т/га відповідно, проте різнилися за показниками маси і товарності плодів. Сорт Крістіне та ЕФ 04-3-16 і 04-4-18 мали найбільшу масу плодів — 16,5 г; 15,4 та 15,4 г відповідно. Серед ЕФ за узагальненими показниками у 2012–2015 рр. перспективними визначено 04-4-18 та 04-3-16. У зв'язку з кардинальними змінами клімату на Київщині рекомендується вирощувати суницю під високими плівковими тунелями або ж у теплицях за постійного зрошення і контролю.

УДК 634.8:632.913

2017.1.221. ВЕСНЯНИЙ ЗАХИСТ ВІНОГРАДУ / Баранець Л. // Садівництво по-українськи. — 2016. — № 6. — С. 58–61.

Захист винограду, хвороби винограду, шкідники винограду, обприскування винограду.

Узагальнено щорічні втрати врожаю винограду від шкідників і хвороб в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях за останні 5 років. Наведено параметри прогнозу на 2017 р. щодо шкідників: гронової листовійки, павутинних кліщів, чотириногих кліщів, п'ядуна буро-сірого та скосара кримського, а також хвороб: ески, чорної плямистості, мілдью, оїдіуму, сірої та чорної гнилей, альтернаріозу, антракнозу, краснухи тощо. Запропоновано заходи захисту. Зазначено, що для ранньовесняних обробок насаджень ефективніше застосовувати препарати на основі сульфату міді. Препарати на основі гідроксиду міді доцільніше застосовувати у період появи листків. У робочий розчин рекомендується додавати ад'юванти, що запобігають передчасному змиванню та випаровуванню препаратів і сприяють їх рівномірному розподілу по поверхні листка. Це підвищить ефективність обприскування. Описано поетапні обробки винограду. Останнє весняну виконують перед цвітінням у 3-тю декаду травня, застосовуючи бакову суміш системних фунгіцидів із тривалою акропетальною (спрямованою до вершин пагонів) та транспамінарною дією.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.1/.8:631.5

2017.1.222. ЕВОЛЮЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ В ОВОЩЕВОДСТВЕ: ПРИЧИНИ, ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ / Сыч З. // Овощеводство. — 2016. — № 11. — С. 34–40.

Овочівництво промислове, технології вирощування овочів (еволюція), вирощування часнику.

Висвітлено причини, тенденції й перспективи еволюції технологій в овочівництві (О.). Промислове О. в останні десятиліття розвивається стрімкими темпами. За 70–80 років після початку індустріалізації країни і введення терміну "овочівництво" класичне городництво пройшло довгий шлях у напрямі впровадження промислових технологій, і такі тер-

міни, як інновація, еволюція, конкуренція і т.п. стали його невід'ємною складовою. Порівняно недавно в нас дізналися і про краплинне зрошення, наноудобрення, синтетичні плівки і неткані матеріали, регулятори росту рослин, генну модифікацію тощо. Зазначено, що еволюція інновацій як нескінченне вдосконалення не має кінця. Рух уперед створюють 2 крила прогресу: нові ідеї і капітал. В єдності вони перетворюються в інновації, які змінюють старі уявлення про технології. Лише за постійного впровадження інновацій з'являється шанс витримати конкуренцію з боку як вітчизняних, так і світових виробників овочевої продукції в умовах глобалізації. Еволюція технологій в О. відбувається в тісному взаємозв'язку з іншими напрямками господарської діяльності. Висвітлено перспективи 4-ї технологічної революції в О.: насамперед інновації базуватимуться на комбінації різних технологій у діяльності людини з використанням штучного інтелекту, і забезпечити їх обслуговування зможуть лише спеціалісти з дуже високим рівнем технічної підготовки. Поріг економічного доступу технологій буде дуже високим. Важливим принципом є також прогнозоване скорочення транспортних витрат при глобальних перевезеннях. Практично основою нових технологій в О. захищеного і відкритого ґрунту стане автоматизація технологічних процесів з мінімальним застосуванням ручної праці на основі високоточного фітомоніторингу. Наведено приклад впровадження нової технології вирощування часнику з точки зору моделювання світової еволюції технологій одержання товарної продукції овочів з відкритого ґрунту для свіжого ринку, експорту і переробки. Зроблено висновок, що 4-та технологічна революція створює нові можливості для розвитку овочівництва, однак за умови комплексного використання інновацій.

УДК 635.13:631.527.5

2017.1.223. НАУКОВІ ПІДХОДИ СТВОРЕННЯ ГІБРИДІВ МОРКВИ / редкол.: Корнієнко С.І. (ред.), Горова Т.К., Івченко Т.В., Леонова К.П., Сергієнко О.Ф., Терехіна Л.А., Моргунов А.В., Труш С.І., Черкасова В.К., Віцена Т.І. — Вінниця, 2016. — 80 с. — Бібліогр.: 53 назви. Шифр 547976.

Морква, гібриди моркви, селекція моркви, органогенез, продуктивність моркви.

Представлено наукові підходи щодо встановлення ботанічних та біологічних особливостей колекційного та селекційного матеріалу моркви (М.) за морфотипом, органогенезом, продуктивністю, біохімічним складом, стійкістю до біо- і абіотичних чинників, легкістю, придатністю до механізованого вирощування й переробки. Висвітлено питання щодо створення й прискореного розмноження вихідного матеріалу для гетерозисної селекції гібридів М. за допомогою методів культури ізолятованих тканин *in vitro*. Охарактеризовано перспективні лінії та гібриди F₁ на фертильній і стерильній основах. Слід зазначити, що більша частина новостворених європейських та американських комерційних форм М. є гібридами F₁ на чоловічостерильній основі, які забезпечують високу врожайність й товарність урожаю та захист від несанкціонованого репродукування, а тому прискорення селекційного процесу створення гібридів 1-го покоління для України стоїть особливо гостро. Застосування мікроклонового та експериментальної гаплоїдії у вітчизняній селекції М. може значно прискорити одержання ліній з різноманітними корисними властивостями. У селекційному процесі М. ефективним є застосування генетичних методів, які можуть забезпечити істотне його прискорення. У зв'язку з цим для вирішення проблемних питань гібридної селекції актуально встановлювати генетичні особливості ознак батьківських вихідних зразків та створювати конкурентоспроможні лінії (А, В і С) з високою комбінаційною здатністю за наявності контролюючих генів морфогенезу і встановлення тісних кореляційних залежностей між ознаками.

УДК 635.21:581.143:60:573

2017.1.224. КУЛЬТИВУВАННЯ РОСЛИН КАРТОПЛІ IN VITRO ЗА МІКРОКЛОНАЛЬНОГО РОЗМНОЖЕННЯ / Лавриненко Ю.О., Балашова Г.С., Котова О.І. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 11. — С. 43–47. — Бібліогр.: 12 назв.

Картопля, культивування картоплі in vitro, розмноження мікроклонально картоплі.

Проведено дослідження з метою визначення оптимального режиму бульбоутворення в культурі *in vitro* середньоран-

нього сорту картоплі (К.) Невська залежно від кислотності живильного середовища (рН), інтенсивності освітлення та фотоперіоду для збільшення обсягу виробництва вихідного оздоровленого садивного матеріалу. Досліди проводилися за комплексного використання лабораторного, математично-статистичного та розрахунково-порівняльного методів і системного аналізу. Результати дослідження засвідчили, що рН живильного середовища впливає на інтенсивність бульбоутворення. Найвищі показники продуктивності й економічної ефективності рослин К. сорту Невська одержано за рН (5,3); фотоперіоду — 16 годин та освітлення — 2500 лк; маси середньої мікробульби — 667,7 мг, маси мікробульб на одну рослину — 617,3 мг, кількості мікробульб масою понад 350 мг — 79,1% за рентабельності виробництва 117%, собівартості 7,37 грн/мікробульбу. Умовний чистий прибуток становив 8,63 грн/мікробульбу.

УДК 635.21:631.532.2.04:631.559(477.41/.42)

2017.1.225. ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ СХЕМ САДІННЯ ЗА ВИРОЩУВАННЯ КАРТОПЛІ В ЗОНІ ПІВДЕННОГО ПОЛІССЯ / Рожнятовський А.О. // Агробіологія: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — № 1(124). — С. 72–77. — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 547511.

Картопля, вирощування картоплі, садіння картоплі, міжряддя комбіновані, урожайність картоплі.

Висвітлено результати досліджень (2011–2013 рр.) стосовно впливу ширини міжрядь на площу живлення рослин та асиміляційну поверхню листків картоплі (К.) сортів різного біологічного діапазону — Серпанок і Явір, а також на їх продуктивність. Установлено, що вирощування К. з комбінованими міжряддями 85+75 см сприяє збільшенню площі живлення рослин порівняно з контролем, зростає асиміляційна поверхня листків обох сортів від 0,1 м²/кущ, підвищується врожайність К. сорту Явір на 5,8 т/га та Серпанок на 6,6 т/га і зростає вихід бульб насінневої фракції щодо сорту Явір на 3,6 і Серпанок — на 3,7 т/га. З'ясовано, що застосування звужених шин коліс та комбінованих міжрядь дає змогу збільшити площу живлення рослин та формування величини асиміляційної поверхні листків, а також підвищити врожайність картоплі.

УДК 635.21:631.559:631.811.98

2017.1.226. ПРОДУКТИВНІСТЬ КАРТОПЛІ ЗАЛЕЖНО ВІД ЗАСТОСУВАННЯ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ ДЛЯ ОБРОБКИ САДИВНИХ БУЛЬБ / Зав'рюха П. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2016. — № 20: Агрономія. — С. 51–56. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 548316.

Картопля, продуктивність картоплі, регулятори росту.

На дослідному полі навчально-науково-дослідного центру Львівського НАУ досліджувався вплив передсадивної обробки бульб картоплі (К.) Емістимом С, Біоланом і Потейтіном у нормах 2,5 мл/т, 3 мл/т і 100 мг р./т відповідно на біометричні, фізіологічні показники й продуктивність К. сорту Воля. З'ясовано, що передсадивна обробка бульб регуляторами росту рослин сприяє збільшенню висоти, густоти насаджень, зростанню площі листової поверхні рослин, скороченню періоду сходів — бутонізації, а також формуванню якісних бульб. Максимальну врожайність К. сорту Воля одержано за обробки бульб перед садінням Потейтіном (100 мг д.р./т), яка за роки досліджень становила 259 ц/га, а приріст порівняно з контролем — 33 ц/га.

УДК 635.342:[546.48+546.815]:631.821.1:631.4:504.054

2017.1.227. БІОХІМІЧНИЙ СКЛАД КАПУСТИ БІЛОГОЛОВОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ ЗАБРУДНЕННЯ ҐРУНТУ КАДМІЄМ І СВИНЦЕМ ЗА ВИКОРИСТАННЯ МЕЛІОРАНТІВ ТА РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ / Снітинський В., Дидів А. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2016. — № 20: Агрономія. — С. 3–13. — Бібліогр.: 19 назв. Шифр 548316.

Капуста білоголова, забруднення ґрунту, кадмій, свинець, накопичення полутантів у рослинах капусти, удобрення капусти, вапнування.

Досліджувався вплив органічної, мінеральної та органіко-мінеральної систем удобрення в поєднанні з вапнуванням на рухомість Cd²⁺ і Pb²⁺ у ґрунті та їх нагромадження в рослинах капусти білоголової (КБ) залежно від рівня забруднення, а

також вплив зазначених важких металів (ВМ) на її біохімічний склад. Установлено, що органо-мінеральна система удобрення виявилась ефективнішою для забезпечення найменшої концентрації в рослинах, а відтак і найкращої якості продукції. Так високий вміст сухої речовини, суми цукрів та вітаміну С з найменшими концентраціями нітратів і ВМ у головках КБ як на забрудненому свинцем, так і кадмієм ґрунті спостерігався за комплексного внесення органо-мінеральних та органічних добрив у половину норми $N_{68}P_{68}K_{68}$ + Біогумус — 4 т/га. Проте найкращу якість продукції КБ на всіх рівнях забруднення ВМ одержали за внесення вищезазначеної норми добрив $N_{68}P_{68}K_{68}$ + Біогумус (4 т/га) + $CaCO_3$ (5 т/га), але на фоні вапнування ґрунту. Отже, збалансоване застосування органо-мінеральної системи удобрення на фоні вапнування сприяло детоксикації важких металів у ґрунті, відновленню його родючості й одержанню найкращої якості капусти білолової.

УДК 635.615:631.527.52

2017.1.228. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДОБОРУ ТА СТВОРЕННЯ ВИХІДНОГО МАТЕРІАЛУ У ГЕТЕРОЗИСНІЙ СЕЛЕКЦІЇ КАВУНА / редкол.: Корнієнко С.І. (ред.), Сергієнко О.В., Крутько Р.В. — Вінниця, 2016. — 106 с. Шифр 547967.

Кавун, селекція кавуна, гетерозис.

Узагальнено й вирішено наукову проблему визначення та обґрунтування напрямів і принципів добору вихідного матеріалу кавуна (К.) для створення гетерозисних гібридів F_1 з використанням системного підходу. Виявлено закономірності мінливості цінних господарських ознак у гібридів F_1 та їх батьківських форм, донорські властивості останніх, прояв та кореляції ознак у гібридів та батьківських форм. Розроблено метод прогнозу прояву цінних господарських ознак у гібридів F_1 на основі рівня прояву ознак у батьківських форм, що дає змогу скоротити процес створення гетерозисних гібридів і знизити витрати ресурсів. За кордоном сьогодні найінтенсивніші дослідження з гетерозису К. проводять у США, Китаї, Японії, Франції і Нідерландах, проте інформація про шляхи створення ліній, способи й методи оцінки ліній і гібридів практично відсутня. Слід зазначити, що складність масового насінництва гетерозисних гібридів кавунів стримує їх широке впровадження у вітчизняне виробництво.

УДК 635.625:631.5/.526.32:631.16

2017.1.229. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ СОРТІВ ГАРБУЗА МУСКАТНОГО В ЛІСОСТЕПУ / Хареба В.В., Конойко В.В. // Вісник аграрної науки. — 2016. — № 10. — С. 61–64. — Бібліогр.: 12 назв.

Гарбуз мускатний, вирощування гарбуза мускатного, сорти гарбуза мускатного, регулятори росту рослин, рентабельність.

Здійснено економічну оцінку елементів технології вирощування гарбуза мускатного (ГМ) в умовах Лісостепу України. В результаті досліджень (2013–2015 рр.) виявлено економічно найвигідніші сорти, регулятори росту і схеми розміщення рослин. Економічно вигідне було вирощування сортів ГМ Диво і Доля (36,3 і 34,3 т/га відповідно), умовно-чистий дохід становив 21851,9 і 20013,9 грн/га, а рівень рентабельності — 151,2 і 140,1% відповідно. Найнижчий чистий дохід (9813,0 грн/га) та рівень рентабельності (73,3%) встановлено в сорту Гілея, що на 10200,9 грн та 66,8% нижче контролю (сорт Доля). За обробки насіння та рослин сорту Яніна препаратом біолан одержано високу врожайність — 46,3 т/га, умовно чистий дохід — 30619,7 грн/т, рівень рентабельності — 195,3%. З'ясовано, що за вирощування сорту ГМ Доля застосування препаратів біолан, емістим С, стимпо призвело до зниження врожайності і було економічно невигідним. Слід зазначити, що застосування схеми розміщення рослин $1,4 \times 1,4$ м на сорті Доля забезпечило високу врожайність (38,2 т/га), умовно-чистий дохід (23598 грн/т) та рівень рентабельності 161,6%.

УДК 635.627:631.5

2017.1.230. ЛАГЕНАРИЯ — ДАР ПРИРОДИ / Майда-нюк В. // Овочівництво. — 2016. — № 12. — С. 61–63.

Лагенарія (калабас), вирощування лагенарії, лагенарія як підщепи для кавуна.

Наведено біологічну характеристику, особливості вирощування і корисні властивості лагенарії (Л.) (*Lagenaria vul-*

garis L.) — однієї з древніх рослин, яка культивується людиною як у функціональних, так і декоративних цілях. Для їжі використовують лише недозрілі плоди. Вона була domestикована ще за античних часів разом з іншими представниками родини Гарбузові (кавун, диня, гарбуз). Лагенарія — трав'яниста рослина, стебло якої може сягати 1,5 м завдовжки. Форма плода в різних видів і підвидів Л. різна — витягнута, кругла, груше- і пляшкоподібна та ін. Довжина плоду може бути 50 см, а у деяких видів плоди виростають і до 1–2 м. Родом Л. з Африки, де її часто називають калабасом і до цього часу зустрічаються її дикі популяції. Два основних підвиди Л. було одомашнено в різний час: *Lagenaria siceraria* spp. *asiatica* — 10–12 тис. років назад, а *Lagenaria siceraria* spp. *siceraria* — близько 4 тис. Особливе місце в господарстві людей займала Л.-горлянка, яка в тропічних областях слугувала як посуд ще до появи кераміки. Вирощувати горлянку люди почали ще в донеолітичний період. Лагенарія є популярною завдяки багатьом корисним властивостям, зокрема великому поліморфізму плодів. Найбільш придатними для Л. є родючі ґрунти з великим вмістом органіки. Кращі попередники для Л. — картопля, бобові культури і капуста. Рослини Л. теплолюбиві, найсприятливішою для них є температура 25°C. Холоду вони не витримують і за найменших заморозків гинуть. У південних районах Л. сіють безпосередньо в ґрунт. У середній смузі частіше використовують розсадний спосіб вирощування (остання декада квітня). Вегетаційний період різних сортів Л. може становити від 120 до 150 діб. Догляд за Л. полягає в постійному розпушуванні ґрунту, систематичних поливах і підживленні. Через 3 місяці після появи сходів плоди дозрівають і готові до збирання. Розмножується Л. лише насінням. На Південній державній с.-г. дослідній станції Ін-ту водних проблем і меліорації НААН розроблено спосіб й одержано патент на корисну модель "Спосіб одержання розсади щепленого кавуна". Як підщепи в цій моделі використовується Л. Наведено низку корисних властивостей лагенарії — дієтичні і лікувальні.

УДК 635.63:631.544:339.554

2017.1.231. НАДРАННІ ОГІРКИ НА ЕКСПОРТ / Капустіна Л. // Плантадор. — 2016. — № 6. — С. 18–19.

Огірок надранній, вирощування надраннього огірка, експорт надраннього огірка.

Висвітлено передову технологію вирощування в теплицях надраннього огірка (НРО) без досвічування в овочевому комбінаті "Станишівка" (Житомирська обл.). Комбінат одержує в 1-й місяць плодоношення (лютий) до 3–4 кг/м² товарного НРО, на який є попит не лише в Україні, а й у Польщі та країнах Балтії. Серед гладеньких середньоплідних гібридів найкраще Яні F_1 — самозапилюний, тіневитривалий (витримує довгі зимові темні дні). У 1-му обороті культивують НРО до 1-го червня, а в 2-му — помідор до середини листопада. У вирощуванні огірка виділяють 3 основні періоди: 1-й — розсадний, 2-й — виходу рослин на шпалеру і 3-й — масового плодоношення. У розсадному періоді рослини формують максимальну площу листків для інтенсивного росту в умовах недостатнього освітлення. Це найвідповідальніший період у вирощуванні огірка, від якого залежать урожайність та якість плодів. У 3-му періоді підтримується баланс між вегетативним ростом НРО та генеративним розвитком рослин, тобто збільшенням розміру рослини та плодоношенням. Детально описано технологію вирощування й збирання врожаю огірка в усіх трьох основних періодах. Слід зазначити, що потужний гібрид Яні ще може плодоносити 1,5–2 місяці, але в господарстві штучно зупиняють його вирощування, хоча він до 1 червня дає 30 кг/м². У випадку вирощування цього гібрида він здатний ще 2 місяці давати 45 кг/м² і більше плодів.

УДК 635.64:631.811.98:581.13

2017.1.232. ДІЯ 6-БЕНЗИЛАМІНОПУРИНУ НА ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОТОСИНТЕТИЧНОГО АПАРАТУ ТОМАТІВ / Буйний О.В., Кур'ята В.Г., Порач В.В. // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 4. — С. 111–117. — Бібліогр.: 13 назв.

Помідор, регулятори росту рослин, фотосинтез.

Вивчався вплив 6-бензиламінопурину (6-БАП) на формування площі листків й продуктивність рослин помідора сорту Бобкат. Рослини помідора обробляли за допомогою

ранцевого обприскувача ОП-2 0,005%-м водним розчином 6-БАП у фазі бутонізації. З'ясовано, що під впливом препарату відбувалося формування більшої кількості листків, збільшувалась їхня маса та площа листової поверхні. За дії 6-БАП вміст хлорофілу в листках збільшувався до $0,87 \pm 0,04\%$ проти $0,59 \pm 0,03\%$ у контролі, що є типовою реакцією на застосування цитокінінів. Наслідком змін фотосинтетичного апарату було підвищення врожайності помідора ($100,2 \pm 4,77$ т/га проти $85 \pm 3,92$ т/га у контролі).

УДК 635.646:632.931.937

2017.1.233. БІОЗАХИСТ БАКЛАЖАНА / Білик М. // Плантатор. — 2016. — № 6. — С. 36–39.

Баклажан, хвороби баклажана, шкідники баклажана, біозахист баклажана.

Висвітлено питання щодо застосування агротехнічного й біологічного методів захисту баклажана (Б.) в теплицях. Зазначено, що систематичне видалення та знищення уражених плодів і рослинних решток із теплиць і біоходи дають змогу одержувати врожай без застосування хімічних препаратів. Найпоширенішими й найшкодочиннішими грибами хворобами Б. є вертицильозне в'янення, сіра гниль, фомопсис, антракноз і чорна пліснява плодів. Вони проявляються у вигляді плямистостей, некрозів, нальотів на листках, стеблах і плодах, у зміні їх забарвлення, порушенні росту рослин, деформації листя й плодів, в'яненні сходів і дорослих рослин. На Б. зареєстровано кілька хвороб, збудниками яких є віруси та фітоплазми. Вони часто знижують урожайність культури в середньому на 20–30%, а іноді й на 50–60%. Наведено комплекс заходів щодо захисту Б. від зазначених хвороб. Зі шкідників Б. у закритому ґрунті економічне значення має низка видів попелиць, теплична й тютюнова блокрілки й трипси. У польових умовах Б. ушкоджують насамперед колорадський жук, а також багатодні шкідники — гусінь бавовникової (особливо в південних регіонах України), городньої та озимої совок, лучного метелика, дротяники, капустянка та інші. Охарактеризовано найнебезпечніші шкідники Б., зокрема попелиці: оранжерейна або теплична, баштанна або бавовникова, звичайна і велика картопляна, а також тепличні блокрілки, тютюновий, західний квітковий або каліфорнійський і пасльоновий (розаний) трипси. Наведено екологічно безпечні методи боротьби з ними. У боротьбі з трипсами ефективним є застосування хижих кліщів: *Amblyseius mc Kenziei*, *Neoseiulus cucumeris*, хижих клопів родин *Orius* і *Macrolophes*, а також біопрепаратів на основі ентомопатогенних грибів *Verticillium lecanii*, *Beauveria bassiana* та ін.

УДК 635.649:631.523/527:60

2017.1.234. ГЕНОФОНДИ ПЕРЦІВ І ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В СЕЛЕКЦІЙНО-ГЕНЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ / редкол.: Корнієнко С.І. (ред.), Самовол О.П., Кравченко В.А., Крутько Р.В., Степенко Т.А. — Вінниця, 2016. — 248 с. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 547952.

Перець, генофонд перців, селекція перців, генетика, класифікація видів перців.

Здійснено комплексну оцінку дикорослого, культурного й мутантного генофонду перців. Розглянуто питання щодо по-

ходження, розповсюдження і критичного аналізу класифікацій видів роду *Capsicum* L. Наведено результати біохімічного, серологічного оцінювання, а також селекційно-генетичного потенціалу видів. Розкрито шляхи застосування в селекційно-генетичній практиці екологічної пластичності, кореляційних зв'язків, ступеня домінантності та регресійного аналізу. Представлено оновлений список мутантних генів і молекулярно-генетичних маркерів, а також вказано перспективні напрями їх застосування в селекційно-генетичних дослідженнях. Зазначено, що додавання рослинам через міжвидову гібридизацію комплексної стійкості сприятиме щорічному прояву істотної стабільності врожаю оброблюваних с.-г. культур, зокрема овочевих. Наголошено на необхідності будувати селекційні програми в напрямі поєднання в геномах створюваних сортів і гібридів основних генів вертикальної стійкості проти відомих рас патогена з генетичними системами, що забезпечують широкий спектр неспецифічної стійкості. Слід зазначити, що розв'язання завдання істотного підвищення якості врожаю овочів також вимагає ефективнішого використання в практичній селекції всієї видової різноманітності, сформованої протягом тривалого еволюційного періоду.

УДК 635.742:631.5

2017.1.235. ЧАБЕР САДОВИЙ / Позняк А. // Овощеводство. — 2016. — № 10. — С. 62–63.

Чабер садовий, вирощування чаберу, насінництво чаберу.

Наведено біологічну характеристику, особливості вирощування і насінництва малопоширеної пряно-смакової овочевої культури — чаберу садового (ЧС). Зазначено, що ЧС — світлолюбна рослина, тому її висівають на сонячних ділянках з легким родючим ґрунтом. Цвіте ЧС в липні–серпні, а насіння дозріває у вересні. У рослині містяться ефірні олії, дубильні речовини, слиз і смоли, тому її з успіхом застосовують як заміник класичних прянощів, як лікарську сировину, а також для озеленення. Ділянки під ЧС мають бути чистими від бур'янів. Кращі попередники — озимі культури, висіяні по чистих чи зайнятих добре удобрених парах, а також зернобобові, за винятком представників родини Ясноткові. Після збирання попередників на ділянці проводять лущення дисковими боронами на глибину 4–6 см. Рано навесні поле рекомендовано боронувати в 2 сліди з метою збереження вологи. Догляд за рослинами полягає в регулярному розпушуванні ґрунту в міжряддях і прополюванні бур'янів. Якщо сході загущені, їх бажано прорідити, залишивши рослини в рядку через 3–5 см — тоді сформуються розвинуті, розгалужені (кулясті), добре облистяні кушки. Збирають ЧС у період масового цвітіння, зрізуючи облистяну частину, і сушать під навісами або в добре провітрюваних приміщеннях. На насінних ділянках ЧС здійснюють апробацію і 2–3 сортові та фітопатологічні прочистки (перед цвітінням). Видаляють нетипові для сорту, слабо розвинуті і хворі рослини. У підживлення бажано внести 1,5 ц/га аміачної селітри, 1 ц/га калійної солі та 0,5 ц/га суперфосфату. Збирання насіння чаберу проводять роздільним способом. Очищення насіння здійснюють на насінноочисних машинах типу "Петкус".

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 635.9:582.736

2017.1.236. НАЙКРАСИВІША ЛІАНА — ГЛІЦІНІЯ / Левченко Л.А. // Дім, сад, город. — 2016. — № 11. — С. 14–15.

Декоративне садівництво, гліцинія, вирощування гліцинії.

Наведено біологічну характеристику високодекоративної ліани — гліцинії (Г.) з родини Бобові, яка вирізняється великими звисаючими китицями суцвіть (нагадує водоспад) різних кольорів, що мають сильний аромат. Виростає Г. до 10 м і більше, розростаючись при цьому в ширину на 4–6 м, тому

рослині потрібна дуже міцна опора. Річний приріст становить до 3 м. Цвіте Г. навесні, довго, через 3 тижні — повторне цвітіння, але вже не так ясне, іноді зацвітає і в серпні. Зауважується, що Г. не втрачає своєї декоративності навіть восени завдяки яскраво-золотистому листю й ефектним плодам. Підібравши міцну опору, кілька стовбурів Г. переплітаються й утворюють найцікавіші форми, створюючи унікальні ансамблі і маскуючи непривабливі стіни або опори. Навесні у Г. обрізують молоді пагони, а минулорічні вкорінюють до 30 см, оскільки це забезпечує триваліше й ясніше цвітіння. На

зиму коріння треба підгорнути ґрунтом й укрити, як і плетисті троянди. Зазначено, що Г. краще росте і розвивається, коли коріння притінене, а пагони знаходяться на сонці. З весни до кінця літа її поливають помірно, оскільки зайва волога шкодить рослині. Добре реагує Г. на регулярне обприскування влітку. Ліана не хворіє і майже не ушкоджується шкідниками, має високу морозостійкість, коли стовбур у неї повністю здерев'яніє. Висаджують Г. як тільки прогріється ґрунт, з ранньої весни до пізньої осені. Розмножують її відсадками і насінням. Зазначено, що гліцинія придатна для вирощування на всій території України.

УДК 635.922:582.711.713:634.22/.23(477)

2017.1.237. МОРФОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ КУЛЬТИВОВАНИХ В УКРАЇНІ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ *PRUNUS* L. / Поліщук В.В., Щерба І.В. // Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2016. — № 2. — С. 80–83. — Бібліогр.: 20 назв.

Сакура декоративна, селекція сакури, сорти сакури, вишня, слива, інтродукція, квітування сакури.

Наведено морфологічну класифікацію найпоширеніших генотипів роду *Prunus* L. в Україні. Визначено систематичне положення, з'ясовано географічне положення і відповідні особливості філогенетичних зв'язків на міжродовому і міжвидовому рівнях інтродукованих представників роду *Prunus* L. Це дасть змогу здійснювати науково обґрунтований підбір пар для схрещування при внутрі- і міжвидовій гібридизації, для вибору сумісних й економічно доцільних підщеп, прогнозування зональних перспектив упровадження новостворюваних і новоінтродукованих сортів, особливостей сортозаміни. Доведено, що сакура — це збірна садова назва форм, виділених на основі декількох східно-азійських видів, зазвичай з махровими, найчастіше рожевими квітками. Узагальнено публікації й електронні бази даних щодо таксономії роду *Prunus* L., що дало можливість визначити 1809 видових назв (2166 — разом з внутривидовими таксонами). З визначених 1809 назв видів, згаданих у публікаціях, 254 (14%) приймаються як визнані назви видів 975 (53,9%) — нерозподілені назви, 579 (32%) вважаються синонімами і лише один вид — з невизначеним статусом. Класифікація рослин, віднесених до роду *Prunus* L., нині досить суперечлива, оскільки до них віднесено генотипи не лише вишні, а й сливи, черешні і навіть черемхи. Неоднозначне ставлення дослідників роду *Prunus* L. та виявлені в різних публікаціях розбіжності щодо видової і внутрішньовидової класифікації його представників свідчать про незавершеність системи роду й необхідність проведення подальших досліджень класичними й молекулярно-генетичними методами. Висвітлено й визначено можливість використання інтродукованих представників роду *Prunus* L. (сорти *Amanogawa*, *Kanzan*, *Kiku Shidare*, *Royal Burgundy*, *Autumnalis*, *Accolade vul Murasaki* та *Edwin Muller*) у селекції та біотехнології в умовах Правобережного Лісостепу України.

УДК 635.925:582.46

2017.1.238. ГІНГГО ДВОЛОПАТЕВЕ — УНІКАЛЬНЕ ЦІЛУЩЕ ДЕРЕВО / Шляхта І.М., Лисюк Р.М. // Квіти України. — 2016. — № 6. — С. 18–19.

Декоративне садівництво, гінгго дволопатеве, декоративність гінгго.

Наведено біологічну характеристику, зокрема декоративні й лікувальні властивості гінгго дволопатевого (ГДЛ) та особливості його розмноження. Зазначено, що ГДЛ — один з рідкісних представників листопадних дводомних дерев. Цей реліктовий вид третинного періоду з відділу голонасінних зберігся лише у Південно-Східному Китаї. Найбільшу кількість осередків інтродукції ГДЛ відмічено в Європі та Східній Азії, де цей різновид є досить поширеним екзотом відкритого ґрунту. Дерева ГДЛ — об'єкт промислового плантаційного вирощування (США, Франція, Китай). Перспективним напрямом є створення спеціальних гінггових плантацій з метою заготівлі листя для потреб фармацевтичної промисловості. Дерева виду вважаються довговічними та світлолюбними. Вони надзвичайно стійкі до абіотичних і біотичних чинників, техногенного й радіаційного забруднення повітря і ґрунту. Незважаючи на понад 200-річну історію інтродукції, ГДЛ в Україні все ж залишається раритетним видом. У ландшафтній архітектурі гінгго використовується в алеїних, групових і солітерних на-

садженнях. Його легко впізнати завдяки світло-зеленим віяло-подібним шкірястим листкам з виїмчастою верхівкою. Насіння визріває в жовтні, проте збирати його доцільно після перших заморозків. Висівати насіння треба навесні, коли ґрунт уже прогрівся, на глибину 4–5 см з наступним дорошуванням у шкільках розсадників. Кращий спосіб вирощування саджанців ГДЛ — висівання насіння в теплицях. Далі, упродовж кількох років, дорошувати сіянці до бажаних розмірів у шкільці і тільки потім висаджувати їх на постійне місце зростання. Листя ГДЛ є офіційальною лікарською рослинною сировиною у переважній більшості країн світу. Сьогодні в Європі препарати з листя цього дерева є найпоширенішими в лікуванні порушень мозкового кровообігу. Зауважується, що препарати на основі гінгго мають виражену антиоксидантну дію.

УДК 635.925:582.711.712:631.52

2017.1.239. КОЛЕКЦІЯ ЧАЙНО-ГІБРИДНИХ ТРОЯНД У НАЦІОНАЛЬНОМУ БОТАНІЧНОМУ САДУ ім. М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ / Васківська С.В., Чижанкова В.І. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2016. — № 4. — С. 5–9. — Бібліогр.: 6 назв.

Троянда чайно-гібридна, колекція чайно-гібридних троянд, сорти чайно-гібридних троянд, оцінка декоративності чайно-гібридних троянд, господарсько цінні ознаки троянд.

Проаналізовано колекцію чайно-гібридних троянд (ЧГТ) за країнами походження, забарвленням квіток і роками створення. На основі оцінки декоративності та господарсько цінних ознак сучасних сортів виділено найкращі для озеленення. Зазначено, що в Національному ботанічному саду (НБС) ім. М.М. Гришка зібрано колекцію ЧГТ, яка нараховує 141 сорт (30,4% загальної кількості сортів НБС). Аналіз одержаних результатів засвідчив, що більша частина колекції ЧГТ — це сорти з квітками червоного й рожевого кольорів, створені в 1961–2000 рр. у Західній Європі. За рівнем декоративності та господарсько цінними ознаками нових (створені після 2000 р.) ЧГТ сортів 10 з них рекомендовано для впровадження в зелене будівництво: *Akvarel Rose Park*, *Alain Souchon*, *Aphrodite*, *Chippendale*, *Edith Piaf*, *Laetitia Casta*, *Line Renaud*, *My Girl*, *PuUman Orient Express*, *Terracotta*. Складено детальний опис зазначених сортів, необхідний для їх добору під час створення ландшафтних композицій.

УДК 635.925:582.929.4

2017.1.240. САЛЬВІЯ / Симкович В. // Огородник. — 2016. — № 10. — С. 36.

Сальвія, сорти і види сальвії, вирощування сальвії.

Наведено низку біологічних особливостей сальвії (С.) — красивокувучої декоративної рослини родини Губоцвіті. Рослина заввишки до 20–60 см утворює компактний густооблистяний кущ. Квітки зібрані в колосоподібні чи волотисті суцвіття завдовжки 14–20 см. Віночок і чашечка квітки — вогняно-червоні, зрідка білі, рожеві, фіолетові, у деяких видів — блакитні і сині. Цвітіння рясне і тривале, у від червня до перших заморозків. Насіння дрібне, зберігає схожість до 5 років. Рослини С. тепло-, світло- і вологолюбні, надають перевагу відкритим, добре освітленим місцям. У спеку С. необхідно регулярно поливати. Для С. найкраще підходить пухкий, поживний, вапнистий ґрунт, помірно вологий, але не сирий. За дотримання цих основних екологічних вимог С. — абсолютно невибаглива, легка у догляді рослина. Розмножують С. насінням і живцями. Період від сходів до цвітіння становить 100–120 днів. Розсаду висаджують у квітники за настання стійкого тепла — наприкінці травня або на початку червня, залишаючи між рослинами відстань 25–30 см. Догляд за С. — звичайний: розпушування, прополювання, полив у суху погоду та підживлення повним мінеральним добривом кожні 10–15 днів протягом усієї вегетації. Найпоширенішим і найпопулярнішим видом є С. блискуча. Серед сортів з червоними квітами найстаріший — *Blaze of Fare 1* заввишки до 30 см, вогненного відтінку; *Salvatore* — новинка, відрізняється стійкістю суцвіття до спеки і дощу; *Vesuvius* — заввишки 45–50 см, з дуже великими суцвіттями; темно-зеленим листям приваблюють такі сорти, як: *Rad Arrows*, *Sahara F₁*, *Vanquard* і карликовий *Tom Thumb* (15 см). Сорти різних кольорів: *Sizzler Orchid* (рожевий), *Lazer Purpl* (пурпуровий), *Vista Scharlach Bicolor* і *Salva Bicoloured* — двокольорові, білі з червоним та ін.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.082/.087:637:006

2017.1.241. СТАНДАРТИЗАЦІЯ У ТВАРИННИЦТВІ / Іба-туллін І.І., Пабат В.О., Маньковський А.Я. [та ін.]; за ред. Ібаутулліна І.І. — К., 2016. — 548 с. Шифр 548533.

Стандартизація у тваринництві, ДСТУ і ГОСТи, продукція тваринництва, ВРХ, вівці, тварини с.-г., нормативні документи, кози, коні, кролі, свині, бджоли, птиця с.-г.

Видання містить міждержавні та національні стандарти на основну продукцію тваринництва (ПТ), таку, яка забезпечує ефективну організацію окремих елементів технологічного процесу її виробництва, що сприятиме конкурентоздатності за ринкових умов. Представлено нормативні документи щодо

якості і безпечності продукції молочного і м'ясного скотарства. Висвітлено ДСТУ сільськогосподарських тварин, призначених для забою: ВРХ, овець, кіз, коней, свиней, кролів, птиці, а також шкіряної та шубно-хутрової сировини. Охарактеризовано нормативи на продукцію вівчарства, птахівництва і бджільництва. Приділено велику увагу кормам та кормовим добавкам власного і промислового виробництва. Наведено параметри енергоощадних методів годівлі та утримання різновікових груп і порід с.-г. тварин, вимоги до відтворних і продуктивних ознак, ДСТУ, ГОСТи племінних тварин, а також ветеринарно-санітарні вимоги до с.-г. тварин та умов комплектування промислових підприємств.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1:636.09:616.2–07

2017.1.242. ЗАСТОСУВАННЯ ДОДАТКОВИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ РЕСПІРАТОРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ КОНЕЙ / Недзведзь А., Максимович І., Куб'як К., Ніцпонь Й. // *Наук. вісн. Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького*. — Л., 2016. — Т. 18, № 2(66). — С. 140–143. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 548377.

Коні, респіраторні хвороби, діагностика захворювань коней, органи дихання, легені, бронхоальвеолярний лаваж, аспірація трахеї, сцинтиграфія легень, досвід Польщі.

Захворювання органів дихання (ОД) у коней все більше поширюється, що пов'язано із збільшенням популяції цього виду тварин. Головним фактором при постановці діагнозу для практикуючого ветлікаря є вмiле поєднання даних історії хвороби, повне клінічне дослідження (КД) і результати застосування додаткових його методів. За підозри на захворювання ОД необхідно провести аускультацию легень, проте на сьогодні недооцінюється інформативна цінність перкусії грудної клітки в коней. Все частіше базові КД в коней включають ендоскопічне, рентгенологічне, ультразвукове і мікробіологічне дослідження, визначення кислотно-основного балансу крові. Окремі захворювання можуть діагностуватись лише за допомогою ендоскопії під час руху тварини. Тому із цією метою застосовують бігову доріжку зі змінною швидкістю. Нині у діагностиці все частіше застосовують бронхоальвеолярний лаваж, аспірацію трахеї (tracheal wash, TW) і центез грудної клітки. Зауважується, що високоінформативним методом є сцинтиграфія легень, однак через високу вартість обладнання і зберігання ізотопів, цей метод у більшості ветеринарних клінік недоступний. Застосування візуальних методів дослідження коней спрямовані на постановку правильного діагнозу та контролю за ефективністю лікування.

УДК 636.13.046.082.13

2017.1.243. ОЦІНКА РОБОТОЗДАТНОСТІ КОНЕЙ, ЯКІ БРАЛИ УЧАСТЬ У ЗМАГАННЯХ З ТРИБОРСТВА / Ільницька Т.Є. // *Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб.* — Вінниця, 2016. — Вип. 51. — С. 60–68. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 06 548263.

Коні спортивні, породи коней, розводи коней, селекційно-племінна справа, триборство, роботоздатність коней.

Висвітлено результати 10 змагань з триборства, які проводились у 2012–2015 рр. в Україні. Наведено показники роботоздатності спортивних коней наступних порід: українська верхова, західноєвропейські напівкровні, чистокровна верхова, тракененська, невідомого походження, незареєстровані в племянниках і будьонівська. Встановлено, що найбільш чисельною групою була українська верхова порода — 51,64%. Аналіз родоводів засвідчив, що коні одержано шляхом чистопорідного розведення та відного схрещування із чистокровою верховою і тракененською породами. У напівкровних коней відсоток за чистокровою верховою був у межах від 12,5 до 44,89%. Найуспішнішими виявились поєднання у родоводі представників чистокровних ліній Фактотума і Хрустала, лінії Хобота (тракен.) та спорідненої групи Рауфбольда (чкв.). Усі кращі коні мали у своєму родоводі інбридинг на представників чистокрової верхової породи за ступенями III–IV. За новим методичним підходом складено рейтинг триборних коней згідно з результатами змагань усіх рівнів за 4 роки. Перше місце зайняв 10-річний жеребець Куріон української верхової породи, який за походженням одержаний поєднанням ліній Фактотума і Хрустала, з інбридингом на 2 Безпечного за ступенями IV–IV. Визначено, що для стабільного високого результату необхідно, щоб триборні коні мали в родоводі відсоток крові за чистокровою верховою породою не менше 40%.

УДК 636.13.046:612.015/.612.1–053:577.1

2017.1.244. ВІКОВА ДИНАМІКА БІОХІМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ КРОВІ У СПОРТИВНИХ КОНЕЙ / Максимович І.А., Слівінська Л.Г. // *Наук. вісн. Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького*. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 2. — С. 99–109. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 17 назв.

Коні спортивних порід, кров коней, вік коней, біохімія крові коней.

Досліджено біохімічні показники крові спортивних коней української верхової (52 гол.), ганноверської та вестгальської (56 гол.) й англійської чистокрової (23 гол.) порід за віковими категоріями: 3–6 років, 7–9, 10–12 і 13–15 років відповідно. Встановлено, що з віком у спортивних коней збільшується вміст загального білка, загального білірубину і сечовини, концентрація креатиніну, а також підвищується активність

гамма-глутамілтранспептидази. Водночас спостерігається тенденція до зниження активності аспартатамінотрансферази та лужної фосфатази. Проаналізовано відмінності між породами коней за біохімічними показниками крові. Зокрема вони виявлялись за вмістом загального білка між українською верховою та ганноверською і вествальською — $p < 0,01$, а також між ганноверською і вествальською та англійською чистокровною — $p < 0,05$ у віці 13–15 років. Різниця щодо вмісту альбумінів між українською верховою та ганноверською і вествальською становила $p < 0,05$ у віці 7–9 років, а стосовно активності АлАТ — $p < 0,05$. При цьому відмінності за активністю АлАТ між українською верховою та англійською чистокровною становили $p < 0,01$ у віці 10–12 років.

УДК 636.13/.14(477.85):636.084:636.09

2017.1.245. КЛІНІЧНИЙ СТАТУС КОБИЛ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ ЗА ДИСПАНСЕРИЗАЦІЇ / Щербатий А.Р., Слівінська Л.Г. // *Наук. вісн. Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Гжицького*. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 1. — С. 194–201. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 548373.

Коні гуцульські, кобили, годівля жеребних кобил, мінеральний обмін у кобил, кобальт, цинк, раціон кобил, метаболічні хвороби.

Дослідження проведено у Науково-виробничій асоціації "Племконецентр" (Закарпатська обл.) на 40 кобилах гуцуль-

ської породи, віком 4–18 років, масою тіла 450–500 кг. Добовий раціон кобил включав (кг): сіно окультурених сінокосів — 2,5, сіно високогірне — 2 і лугове — 2,5, висівки пшеничні — 0,5, висівки кукурудзяні — 1, зерно вівса — 1, макуха соянишкова — 0,5, жом сухий гранульований — 1, вода з артезіанської свердловини — $30,3 \pm 0,21$ л. Наведено основні клінічні показники жеребних і нежеребних кобил, які засвідчили наявність симптомів порушень обміну макро- та мікроелементів. Найбільш чітко ці порушення були виражені в останній триместр жеребності (9–11 місяців) — у газообміні легенів, кровообігу, у складі крові, обміні білірубину. У 13 (32,5%) кобил спостерігались анемічні слизові оболонки (кон'юктива носа, рота). У 7 кобил (17,5%) встановлено тахіпноє, у 25% — послаблення перистальтики кишечника, у 10% — нашарування на язичі, у 20% — кульгавість під час руху та неправильну поставу кінцівок, у 70% — надмірне відростання копитного рогу, у 50% — деформацію копит, у 40% — порушення цілісності рогу копит. Диспансеризація кобил засвідчила характерні симптоми для кобальтової і цинкової недостатності, особливо у кобил на 9–11-му місяці жеребності: зниження апетиту, блідість видимих слизових оболонок, грубий тьмянний волоссяний покрив, малоеластична шкіра, недостатньо виражена підшкірна клітковина, сухість і підвищена складчастість шкіри, послаблена перистальтика кишечника.

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.2.053.087:612.015.3

2017.1.246. МЕТАБОЛІЧНІ ПРОЦЕСИ В РУБЦІ ТА ПРОДУКТИВНИЙ ЕФЕКТ У ТЕЛЯТ ЗА ДІЇ ЙОНОФОРУ / Возна О.С., Заяць О.І. // *Наук. вісн. Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.С. Гжицького*. — Л., 2016. — Т. 18, № 3(70). — С. 21–25. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 548381.

ВРХ (укр. черно-ряба), бички, кормові добавки, метаболізм у рубці ВРХ, антибіотики, йонофоруменонензин, леткі жирні кислоти.

Дослідження проведено в ДП ДГ "Оброшине" Пустомитівського р-ну Львівської обл. на клінічно здорових телятах української черно-рябої породи. Вивчали вплив йонофоруменонензину на рубцевий метаболізм і природи живої маси телят у процесі їх росту і формування продуктивних якостей. Телята до 36-добового віку мали молочну дієту. Потім їх поступово привчали до поїдання концентратів, сухого трав'яного борошна та кукурудзяного силосу. Контрольній групі телят (18 бичків) йонофорного антибіотика монензину (ІАМ) не згодовували, а дослідній додавали до рідких і твердих кормосумішей у дозі 0,5 мг/кг живої маси тварини. Проаналізовано параметри рубцевого метаболізму у ростучих телят: на початку досліді, на кінець молочного періоду і на кінець досліді (181-й день). Установлено, що кормова добавка ІАМ проявляє відчутний вплив на метаболічні процеси в рубці, особливо під час привчання тварин до рослинних кормів, і в подальшому. При цьому змінювалось молярне співвідношення ЛЖК (молярна частка пропіонату підвищувалась за рахунок зниження ацетату), а також зростали середньодобові природи бичків на 10,4% (1037 г проти 939 г у контролі).

УДК 636.22/.28.033.082(477.82)

2017.1.247. ЗНАЧИМІСТЬ РОДИН ДЛЯ ГЕНЕАЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ ВОЛИНСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Почукалін А.Є. // *Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб.* — К., 2016. — Вип. 52. — С. 82–94. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 548324.

ВРХ волинська м'ясна, м'ясне скотарство, племзаводи ВРХ, Волинська обл.

Матеріалом для досліджень були дані первинного зоотехнічного обліку (з 1982 р.) стада племзаводу ТОВ "Зоря"

Ковельського р-ну Волинської обл. щодо розведення волинської м'ясної породи (160 корів і 13 бугаїв-плідників). Охарактеризовано 18 заводських родин, які належать до 6 ліній. Представлено структурні підрозділи родин: гілки, відгалуження з виявленням кращих особин за селекційними ознаками для створення кращих поєднань та вдалого застосування близькородного розведення. Наведено показники загальної оцінки родин: Смородина 613, Корони 2382 і Вісли 1016 — лінії Цебрика 3888; Калини 212, Верби 1536 і Гарної — лінії Ямба 3066; Казки 433, Галки 421 і Бистрої 1124 — лінії Буйного 3042; Розетки 1313, Арфи 599 та Булани 943 — лінії Сонного-Кактуса 9828; Пальми 275, Десни 870 і Веселки 444 — лінії Мудрого 9100.

УДК 636.22/.28.033.082.13(477.72)

2017.1.248. СЕЛЕКЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТАВРІЙСЬКОГО ТИПУ ПІВДЕННОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Вдовиченко Ю.В., Омельченко Л.О., Писаренко А.В., Макачук Р.М., Фурса Н.М., Вишневський Л.В. // *Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб.* — К., 2016. — Вип. 52. — С. 12–17. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 548324.

ВРХ тавр. тип півд. м'ясна, м'ясне скотарство.

Дослідження проведено на племінному поголів'ї ВРХ таврійського типу південної м'ясної породи у ДП "ДГ "Асканійське" Херсонської обл. Проаналізовано динаміку живої маси корів генотипу таврійський та підтипів — низькокрівний і висококрівний (2001–2008 рр. та 2011–2014 рр.) за віком від 3 р. до 5 і старше. Наведено показники молочності корів та вихід і збереженість телят. Визначено основні вимоги до відбору ремонтного молодняку та запропоновано основні методи щодо вдосконалення заводських стад генотипу таврійського типу південної м'ясної породи. У висновках підкреслено, що консолідація генотипної та фенотипної спадковості при розведенні худоби "в собі" спрямована на подальше підвищення племінних і продуктивних якостей та диференціацію на 2 генетичні підтипи (низькокрівний, висококрівний) за "часткою" спадковості зебу. Із часу апробації породи (2008 р.) жива маса корів 1-го отелення вірогідно збільшилась на 31–35 кг (5,97–7,94%), 2-го отелення та повновікових корів — на 0,5–1,85%. Вік корів 1-го отелення скоро-

тився: у тварин таврійського генотипу на 0,4 міс. (12 днів), низькокрівного підтипу — на 1 місяць, а висококрівного — на 0,3 міс. Інтенсивність та енергія росту підвищилися на 10,46–12,0% (вплив генотипу на ці показники — 0,489–0,701, зумовлений “часткою” спадковості зебу).

УДК 636.22/28.033.082.21(477.51)

2017.1.249. СЕЛЕКЦІЙНЕ НАДБАННЯ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ: ЗНАМ'ЯНСЬКИЙ ВНУТРІШНЬОПОРІДНИЙ ТИП ПОЛІСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ / Почукалін А.Є., Резнікова Ю.М., Прийма С.В., Різун О.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 52. — С. 94–108. — Бібліогр.: 34 назви. Шифр 06 548324.

ВРХ знам'янського типу, м'ясне скотарство, генотип ВРХ, племінна м'ясна ВРХ, лінії і родини ВРХ.

Наголошується, що за останній час значно скоротилося число суб'єктів, які займаються розведенням знам'янського внутрішньопорідного типу поліської м'ясної породи ВРХ (ЗвтПМ). На початок 2016 р. селекційно-племінну роботу проводили лише у племзаводі Чернігівської обл. (922 гол., у т.ч. 348 корів) — ТОВ “Агрікор Холдинг”. Значна частина генеалогічної структури ЗвтПМ представлена бугаями-плідниками ліній шароле і поліської м'ясної (81%). Висвітлено результати ретроспективного аналізу племінних господарств щодо розведення ЗвтПМ у 2001–2016 рр. (Кіровоградська і Чернігівська обл.). Наведено показники живої маси корів та молодняку за віком, а також молочності і відтворної здатності худоби. Генеалогічна структура ЗвтПМ представлена апробованими трьома заводськими лініями Мазуна 6, Радиста 113 та Дарованого 400. Зазначено, що серед факторів, які вплинули на високі генетичні задатки ж.м. потомства знам'янського типу, було використання материнського ефекту. Саме завдяки лабільності ЗвтПМ при вдалому поєднанні материнського та батьківського ефектів створилась перспектива для виведення типів, пристосованих до технологій утримання і кліматичних умов України. Проте накопичений племінний матеріал упродовж 21 року 19 племінними господарствами 10 областей України нині обмежився одним племзаводом на Чернігівщині та лише 1433 спермодозами від трьох бугаїв-плідників. Зауважується, що актуальною і край наболілою проблемою постало нині збереження та взагалі існування знам'янського типу у структурі генетичних ресурсів ВРХ України.

УДК 636.22/28.033:637.5:001

2017.1.250. НАУКОВІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ: монографія / Угнівенко А.М., Петренко С.М., Носевич Д.К., Токар Ю.І. — К., 2016. — 330 с. — Бібліогр.: 288 назв. Шифр 548523.

М'ясне скотарство, наукові основи (ВРХ м'ясна), породи ВРХ, екологічне скотарство, отруєння ВРХ, корми ВРХ.

Висвітлюється законодавча база щодо виробництва екологічно чистої продукції. Викладено сучасні методичні підходи у м'ясному скотарстві. Науково обґрунтовано всі технологічні процеси з розведення і відтворення поголів'я 11 м'ясних порід ВРХ (українська, шаролезька, симентальська, герфордська, абердин-ангуська, південна, волинська, поліська, сіра українська, лімузинська, світла аквітанська). Визначено економічну ефективність окремих кормових культур та норми заготівлі кормів на корову м'ясного напрямку продуктивності. Приділяється увага особливостям пасовищного утримання, враховуючи екологічні умови пасовищ та їх площ. Охарактеризовано екологічно небезпечні речовини, що зумовлюють небажані властивості яловичини. Наведено обов'язкові параметри їх безпечності. Розглянуто отруєння тварин пестицидами, мінеральними добривами, грибами, бактеріями, важкими металами, радіоактивними речовинами. Висвітлено небезпеку антибіотиків, генетично модифікованих організмів, гормонів, шкідливих отруйних рослин тощо. Приділяється увага профілактиці хвороб та ветеринарному контролю.

УДК 636.22/28.034.061

2017.1.251. ОНТОГЕНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКСТЕР'ЕРУ МОЛОДНЯКУ / Полупан Ю.П. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 52. — С. 63–81. — Бібліогр.: 46 назв. Шифр 06 548324.

ВРХ молочних порід, телиці, бугайці, екстер'єр ВРХ, вікова динаміка ВРХ, будова тіла ВРХ.

Дослідження проведено на 30 бугайцях української чорно-рябої молочної породи племзаводу (ПЗ) “Олександрівка”, 29 бугайцях і 21 телиці укр. червоної молочної і червоно-рябої голштинської ПЗ “Більшовик”, а також 31 телиці укр. червоної молочної та англеської порід ПЗ “Широке”. Оцінювали екстер'єр новонароджених тварин у віці 1, 3, 6, 9, 12 і 16 місяців. Установлено нерівномірність розвитку молодняку за окремими промірами. За відносним ступенем розвитку у новонароджених або у місячних тварин, порівняно з річним віком, виділено декілька кластерів з однотипними значеннями. Найвищий ступінь відносного розвитку (69,4–74,3%) і найповільніший приріст до року (34,8–44,7%) зафіксовано за проміром обхвату п'ястка. Далі за зниженням ступеня розвитку (“зрілості”) новонароджених або місячних бугайців і телиць і підвищенням темпів відносного приросту за 1-й рік вирощування виділяються кластери промірів висоти, довжини, голови і лоба, глибини і обхвату грудей. Найнижчий ступінь відносного розвитку (43,0–58,5%) і найвищий відносний приріст до 1 року (71,4–132,9%) виявлено у кластері промірів ширини. За проміром окружності мошонки, який визначає найбільший приріст у період інтенсивного статевого дозрівання бугайців (6–9 місяців) виявлено найнижчий ступінь відносного розвитку. Нерівномірна вікова динаміка росту за окремими промірами зумовлює зниження від народження до річного віку індексу довгоногості, ейрисомії, костистості та широколобості при зростанні індексів глибокогрудості, широкогрудості, масивності, круторебності, розтягнутості, великоголовості, грудного індексу, збитості, формату таза й умовного об'єму тулуба. Не зазначають односпрямованих суттєвих вікових змін пропорції будови тіла за індексом переслості, шилозадості і тазогрудним індексом.

УДК 636.22/28.034.087.7–022.513.2:637.12

2017.1.252. ВПЛИВ НАНОАКВАХЕЛАТНИХ РОЗЧИНІВ Cr, Se, I, Co і Zn НА ОРГАНІЗМ КОРІВ І БІОЛОГІЧНУ ЦІННІСТЬ МОЛОКА / Хомин М.М., Ковальчук І.І., Храбко М.І., Олексюк Н.П., Романів Л.І. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 3. — С. 159–164. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 548375.

Молочне скотарство, корови, кормові добавки, мінеральні речовини, наноаквахелатні розчини, надой молока.

Дослідження проведено на 3 групах корів (по 5 гол.) української чорно-рябої молочної породи, аналогах за віком, продуктивністю, масою тіла та періодом лактації (ДП ДГ “Пасічна” НВЦ “Соля” НААН). Корови контрольної групи одержували основний раціон (ОР), 1-ї дослідної — ОР + мінеральна добавка у вигляді аквагідрату йоду і цитратів хрому, селену, кобальту та цинку у кількості: 0,06 мг — I, 30 мкг — Cr, 25 мкг — Se, 100 мкг — Co та 10 мг Zn/кг с.р. раціону, 2-ї дослідної групи — у вигляді аквагідрату йоду та цитратів хрому і селену в кількості 0,06 мг — I, 30 мкг — Cr та 25 мкг — Se/кг с.р. раціону. Результати засвідчили, що мінеральна добавка у 1-й досл. гр. сприяла збільшенню у крові тварин умісту неорганічного фосфору та зменшенню сечовини. При цьому середньодобові надой молока підвищилися на 8,8%. У корів 2-ї досл. гр. збільшився вміст вітаміну А і фенолсульфатів, зменшився — холестеролу, сечовини та рівень активності лужної фосфатази, а середньодобові надой молока підвищилися на 4,0% (вміст жиру — на 0,08%).

УДК 636.22/28.036:637.612(1–924.86)

2017.1.253. ЯКІСТЬ ШКУР БУГАЙЦІВ М'ЯСНИХ І КОМБІНОВАНИХ ПОРІД В УМОВАХ СТЕПОВОЇ ЗОНИ УКРАЇНИ / Козир В.С. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2016. — Вип. 51. — С. 74–78. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 548263.

ВРХ (м'ясна і комбінована), степ, породи ВРХ, шкіра бичків, хромове взуття.

Дослідження проведено у ДГ “Поливанівка” на бичках (Б.) української м'ясної, герфордської, абердин-ангуської, шаролезької та симентальської порід, яких утримували і годували за однакових умов і раціонів. Забій здійснювали у віці 12, 18, 24 та 30 місяців. Установлено, що з віком товщина шкіри у

всіх стандартних точках збільшувалась: у локті — від 3,2 до 7,7 мм, останнього ребра — від 3,2 до 7,4 мм, на крижах — від 4,7 до 8,8 мм. Тобто, за період від 12- до 30-місячного віку потовщення шкір відбулось у 2,4; 2,3 та в 1,9 раза відповідно. Хімічний склад шкір незалежно від віку залишався стабільним, однак мав тенденцію щодо зменшення частки вологи і збільшення вмісту жиру. Проаналізовано фізико-механічні властивості шкіри Б. За основними показниками вони відповідали стандарту. Найбільш виразна економія сировини при переробці шкір серед досліджених Б. виявилася в українській м'ясній та симентальській породах. Сортність шкір у всіх піддослідних тварин перевищувала середній показник по галузі — 85,4% першосортних.

УДК 636.22/28.082.26:637.5

2017.1.254. ЯЛОВИЧИНА ВІД НАДРЕМОНТНИХ ТЕЛИЧОК / Польовий Л., Ліцький В. // Тваринництво України. — 2016. — № 9/10. — С. 18–22.

Яловичина, телички надремонтні, ВРХ (помісі), технології альтернативні, бички помісні.

Констатується, що вибракуваних (надремонтних) теличок використовують для додаткового поповнення стада, яке вирощують та відгодують при виробництві яловичини (ВЯ). Показано ефективність ВЯ від надремонтних теличок української чорно-рябої молочної породи за технологією разових отелів та одержання телят від бугаїв-плідників молочних і м'ясних порід. Установлено, що за цієї технології у 15-місячних помісей підвищується відсоток ВЯ на 24,8%, маса парної туші — на 47,5, забійний вихід туш — на 9,0, забійна маса — на 39,7, забійний вихід — на 6,6% порівняно із чистопорідним молодняком. Загалом виручка від реалізації однієї тварини помісей, тобто економічна ефективність, мала перевагу над чистопорідними у 24,9%, а прибуток і рентабельність у 64,5 та 62,51% відповідно. Аналіз енергетичної цінності альтернативних джерел енергії запропонованої технології засвідчив, що додаткова енергія за живою масою становить 830,0 МДж, або еквівалентно 69,2 кВт/год, за додатковою енергією туші відповідно 961,1 МДж і 81,1 кВт/год, за додатковою енергією туші з внутрішнім жиром 1108,6 МДж і 92,4 кВт/год.

УДК 636.22/28.082:575.174:577.212

2017.1.255. ПОЛІМОРФІЗМ П'ЯТИ МІКРОСАТЕЛІТНИХ ЛОКУСІВ ДНК ПРИ ВИВЧЕННІ СІРОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА СІРОЇ БОЛГАРСЬКОЇ ПОРІД ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Гузєєв Ю.В., Мельник О.В., Гладирич О.О., Зінов'єва Н.А. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 52. — С. 202–211. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 548324.

ВРХ сіра, поліморфізм мікросателітних локусів, генетичний аналіз ВРХ, ДНК ВРХ, алелофонд ВРХ сірої.

Представлено результати порівняльного аналізу різноманітності алелофону сірої української та сірої болгарської порід ВРХ за допомогою мікросателітних локусів (МЛ) ДНК. Досліджено біоматеріал за локусами: BM 1824, BM 2113, ETH 225, SPS 115, TGLA 126. У п'яти МЛ ДНК сірої української ВРХ ідентифіковано 26 алелів та 30 алелів — у сірої болгарської ВРХ. За усіма локусами виявлено дефіцит гетерозиготності, за винятком локусів BM 2113 (–0,182) і BM 1824 (–0,025) в мікропопуляції сірої укр. ВРХ та локусу BM 1824 (–0,151) у сірої болгар. ВРХ. Найвище значення Fis (коефіцієнт інбридингу) виявлено в локусі SPS 115 (0,444) сірої укр. ВРХ, саме цим пояснюється високий дефіцит гетерозиготності в мікропопуляції цієї породи. Зроблено висновки, що обидві сірі породи ВРХ генетично дуже близькі між собою і мають низьку генетичну варіабельність, проте дефіцит гетерозигот у мікропопуляції сірої української породи більший.

УДК 636.22/28.084.4/085.53:612.1:577.1

2017.1.256. БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ СИРОВАТКИ КРОВІ КОРІВ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ В РАЦІОНАХ СІНАЖУ ІЗ СУМІШІ ТРИТИКАЛЕ З ВИКОЮ / Котець Г.І., Найда В.О. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2015. — Вип. 77: Вет. науки. — С. 49–52. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 547779.

Годівля дійних корів, сінаж, тритикалево-викова сумішка, кров корів.

Дослідження проведено на дійних коровах української червоної молочної породи (КСП ім. Трофімова, Овідіопольський р-н, Одеська обл.). Сформували 2 групи корів 3 і 4-х місяців лактації по 10 голів (контрольна і дослідна) живою масою 490–510 кг віком 5–5,5 років із середньодобовим надоєм 19,5–20,5 кг. Тривалість досліді 151 день (зріняльний період — 21, головний — 100, заключний — 30). Установлено, що згодовування тритикалево-викої сумішки в раціонах дійних корів дослідної групи зумовило збільшення в крові: кальцію — на 3,64%, неорганічного фосфору — на 5,22%, каротину — на 4,08%, а також білка — на 13,81% порівняно з контрольною групою. Фізіологічні параметри організму корів обох груп знаходились у межах норми. У тварин дослідної групи волоссяний покрив відрізнявся особливим блиском. Установлено, що у дослідних корів обмін речовин відбувався інтенсивніше за рахунок згодовування тритикалево-викої сумішки сінажу, заготовленого у фазі бутонізації та цвітіння.

УДК 636.22/28.085/087:612.32

2017.1.257. МІНЕРАЛЬНІ ДОБАВКИ, ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ПРОЦЕСИ БІОСИНТЕЗУ МІКРОБІАЛЬНОГО БІЛКА У ЖУЙНИХ ТВАРИН / Антіпін С.Л., Жукова І.О., Югай К.Д., Бобрицька О.М., Водоп'янова Л.А., Лонгус Н.І. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 3(70). — С. 3–7. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 548381.

ВРХ симентальська, бички, мінеральні добавки, мікробіальний білок, сирий протеїн, ендogenous азот, органічні речовини, рубець жуйних, кишечник, хімус, раціони бичків, перетравність органічних речовин (ВРХ).

Досліджено вплив різного рівня мінеральних добавок (хлорид натрію, хлорид кобальту, сульфати міді і цинку — окремо і в комплексі) у раціоні бичків симентальської породи на надходження хімусу, сухої речовини, органічних речовин (ОР), сирого протеїну із передшлунків до 12-палої кишки. Перед дослідженнями тварин було прооперовано із накладанням анастомозів на початку 12-палої кишки на відстані 8–12 см від сичуга до впадіння у кишечник підшлункової залози. Вивчали перетравність органічних речовин за додавання мінеральних добавок. Відмічено, що із збільшенням об'єму хімусу, який надходив до 12-палої кишки, ця перетравність у передшлунках знижувалась, що підтверджувалось зворотньою кореляційною залежністю. Додавання мінеральних солей зумовлювало збільшення надходження в тонкий кишечник ОР, як у цілому, так і окремо сирого протеїну, а також активізувало процеси біосинтезу мікробіального білка у передшлунках. Збільшення надходження сирого протеїну в тонкий кишечник пов'язане зі зниженням руйнування протеїну корму в рубці і збільшенням біосинтезу мікробіального білка з використанням ендogenous джерел азоту. Збільшення як надходження, так і всмоктування білка з кишечника відбувалось особливо відчутно при підвищенні вмісту кобальту до 0,23 мг/кг сухої речовини раціону.

УДК 636.223.1.033.082.13(477)

2017.1.258. ОЦІНКА БУГАЙЦІВ ЗА ВЛАСНОЮ ПРОДУКТИВНІСТЮ ЯК СКЛАДОВА СЕЛЕКЦІЙНОГО ПОЛІПШЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОПУЛЯЦІЇ АБЕРДИН-АНГУСЬКОЇ ПОРОДИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Джус П.П., Сидоренко О.В., Білоус О.В., Паш'ян Р.Г., Кацевич Р.Ф., Мартинюк О.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 52. — С. 17–22. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 548324.

ВРХ (абердин-ангуси), м'ясне скотарство, Волинська обл.

Висвітлено результати оцінки 30 бугайців (Б.) абердин-ангуської породи (АА) у ТОВ “Баффало” Маневицького р-ну Волинської обл. Оцінено синів п'яти плідників вітчизняної та двох — німецької селекції. Вітчизняні належали до ліній Райто Івера 9251195, Б.В. Вінтона 1342, Саутхома Екстра 715968, В.Б.М. Хенрі 158013. У віці 210 днів середня жива маса (с.ж.м.) Б. становила 228,03±6,750 кг, середньодобовий приріст (с/д.п.) на підосі — 964,1±30,881 г. Коефіцієнт варіації за с/д.п. (17,5%) засвідчив відмінності індивідуальної харчової поведінки Б. у підсисний період, а також різні рівні молочності їхніх матерів та поживності молока. У віці 12 міся-

ців с.ж.м. становила $389,3 \pm 8,35$ кг, с/д.п. на вирощуванні — $1114,47 \pm 34,208$ г (табл.), а коефіцієнти мінливості ознак — 11,5% та 16,8% відповідно. Середні показники ж.м. після відлучення та у 12-місячному віці перевищували відповідні значення згідно з мінімальними вимогами до молодняку м'ясних порід для комплексних класів "еліта" й "еліта-рекорд". Охарактеризовано фенотипічні особливості будови тіла Б. (табл.). Визначено, що середнє значення комплексного селекційного індексу досліджуваних Б. становить $100,5 \pm 0,9$. Зроблено висновок, що 14 бугайців можуть бути допущені до подальшого випробування як у стадах у процесі природного парування, так і оцінених за спермопродуктивністю на базі ДП "Волинське обласне с.-г. виробниче підприємство з племінної справи у тваринництві". Це дасть змогу оновити запаси генетичного матеріалу від вітчизняних оцінених представників АА породи та частково відновити регіональний контроль за використанням плідників у племінних стадах і господарствах населення.

УДК 636.237.21.034.061(477.52)

2017.1.259. ПРОГНОЗУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ МОЛОЧНИХ КОРІВ РІЗНИМИ СПОСОБАМИ / Скляренко Ю.І., Чернявська Т.О., Іванкова І.П. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2016. — Вип. 51. — С. 147–153. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 548263.

Молочне скотарство, молочна продуктивність корів, прогнозування у скотарстві, вим'я, удій, тілобудова корів, екстер'єр ВРХ.

Дослідження проведено в умовах ДП "Дослідне господарство Інституту сільського господарства Північного Сходу НААН" (2007–2015 рр.) на поголів'ї 50 корів сумського внутрішньопорідного типу української чорно-рябої молочної породи. Проаналізовано взаємозв'язок: вим'я-масо-метричного індексу з молочною продуктивністю (МП); індексу форми вимені з МП; індексу формату вимені з МП; індексу умовної величини вимені з МП; коефіцієнта виробничої типовості з МП. Найкращі результати прогнозування майбутньої про-

дуктивності корів одержано при розрахунку коефіцієнта виробничої типовості. За його значенням тварини, які належали до молочного виробничого типу, переважали тих, які належали до молочно-м'ясного типу: за 1-шу лактацію на 29%, за 3-тю — на 8; за довічну продуктивністю — на 63%. Даний показник можливо розрахувати лише за наявності МП за 1-шу лактацію. Тому прогнозування майбутньої продуктивності відбувається майже на рік пізніше, ніж за використання інших індексів. Використання індексів, які включають у свій розрахунок показники морфологічних ознак вимені, не дали однозначних результатів. Поліпшення морфологічних ознак вимені до певної міри сприяє підвищенню молочної продуктивності й ефективному прогнозуванню майбутньої продуктивності тварин.

УДК 636.237.21.034:636.09:616.7

2017.1.260. ВПЛИВ ГЕНОТИПОВИХ ТА ПАРАТИПОВИХ ЧИННИКІВ НА ЗАХВОРЮВАНІСТЬ КІНЦІВОК У КОРІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ / Соколовська Н.В., Бірюкова О.Д. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 52. — С. 14–19. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 06 548324.

ВРХ укр. чорно-ряба мол., хвороби кінцівок ВРХ, молочне скотарство, продуктивність корів.

Дослідження стану кінцівок у корів української чорно-рябої молочної породи проводили у ТОВ "Острійківське" Київської обл. Середній надій молока у корів у 2015 р. становив 6819 кг. Молочна продуктивність 276 пробонітованих первісток — 6513 кг, рівень надою корів третьої лактації підвищився на 11%. Загальна кількість досліджених тварин — 470 голів. Результати досліджень засвідчили, що у стаді ТОВ — 9,4% корів мають ознаки кульгавості, з них 45% — первістки. Середній надій здорових (некульгаючих) корів становив 6756 ± 133 кг, що вище на 1102 кг. У первісток ця різниця становила 1610 кг (7001 ± 145 проти 5391 ± 305 кг). Найчастіше зустрічались хворі кінцівки у дочок бугаїв Васарі 18899 та Аудіні 55912.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.03.082.12

2017.1.261. ВПЛИВ ВІВЦЕМАТОК НА СПАДКОВУ ЗУМОВЛЕНІСТЬ І МІНЛИВІСТЬ СЕЛЕКЦІЙНИХ ОЗНАК ПОТОМСТВА / Микитюк В.В., Северов О.В. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2016. — Вип. 51. — С. 118–124. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 06 548263.

Вівці (дніпропетровський тип АМВ), генезис овець, селекція овець, спадковість овець, продуктивність овець (прогноз).

Дослідження проведено за матеріалами первинного зоотехнічного і племінного обліку овець дніпропетровського типу асканійської м'ясо-вовнової породи у ДП ДГ "Руно" Дніпропетровської обл. Вивчали стан основних господарських корисних ознак вівцематок та їхніх дочок, а також характер їх успадкування залежно від розвитку ознак у вівцематок. Установлено, що найбільшу живу масу мали ярки, народжені від 3-річних маток, але перевага ця була незначною (1,4–7,0%). Щодо довжини вовни, то перевагу мали ярки, народжені від 4-річних вівцематок (2,9–6,0%). За настригом немитої вовни найбільші показники мали ярки від 5-річних маток, які переважали ровесниць на 1,6–8,6%. Проте достовірна різниця була тільки порівняно з ярками, народженими від 6-річних маток. Визначено, що частка впливу організованих факторів, зумовлених генотипом матерів, на живу масу становить 12,2%, на довжину вовни — 3,3%, а на настриг вовни лише 2%. Вірогідний вплив на ці показники мали сукупно лише жива маса і настриг вовни (табл.).

УДК 636.325/.326.082.12:575.113

2017.1.262. ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА УКРАЇНСЬКОЇ ГІРСЬКОКАРПАТСЬКОЇ ПОРОДИ ОВЕЦЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯ

МІКРОСАТЕЛІТНИХ ЛОКУСІВ / Чокан Т.В., Радко А., Тарасюк С.І., Шумець А., Рубіс Д. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — Вінниця, 2016. — Вип. 51. — С. 225–230. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 06 548263.

Вівці гірськокарпатські, мікросателітні локуси, ДНК-маркери, генетична структура овець, генофонд овець, селекція овець, поліморфізм маркерів.

Дослідженню підлягали відібрані різновікові вівці (49 гол.) гірськокарпатської породи у господарствах СФГ "Банський" — с. Луг, Рахівського р-ну (гірська зона) та СФГ "Салдобов" — с. Стеблівка Хустського р-ну Закарпатської обл. (низи́нна зона). Висвітлено ефективність використання 11 мікросателітних локусів (Oar 304, HSC, Oar 129, MAF 214, Oar 11, INRA 063, CSRD 247, SPS 113, D5S2, MAF 65, McM 527) для індивідуальної ідентифікації та популяційно-генетичного аналізу. Результати засвідчили значні генетичні відмінності в овець гірськокарпатської породи. Усі досліджувані локуси виявились поліморфними і сумарно налічували 106 алелів. Найвищим поліморфізмом характеризувались локуси Oar 11, INRA 063 та SPS 113, які мали понад 9 алелів. При цьому значення індексу поліморфізму і фактичної гетерозиготності перевищувало 0,80. Найнижчий поліморфізм встановлено для локусу Oar 304, за наявності 9 алелів значення PIC і Но становили 0,53 та 0,47 відповідно. Середнє значення коефіцієнта інбридингу було низьке від'ємне — $-0,070$, що свідчить про майже відсутній інбридинг у породі овець.

УДК 636.39.082.455:616:615–022.513.2

2017.1.263. КОМПЛЕКСНІ ПРЕПАРАТИ НА ОСНОВІ НАНОБІОМАТЕРІАЛІВ, ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ У РЕПРОДУКЦІЇ ОВЕЦЬ ТА КІЗ / Скляров П.М., Кошевой В.П. //

Наук. вісн. Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 2(66). — С. 162–165. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 548377.

Вівці, кози, репродуктивність ДРХ, нанобіоматеріали, фето-плацентарний комплекс, розвиток новонароджених тварин, препарат “Карафест+OVZn”.

Запропоновано комплексні препарати на основі нанобіоматеріалів: “Кагадін+OV”, “Каплаестрол+OV”, “Карафест+OVZn” і “Карафанд+OV”, які володіють антиоксидантними, антигіпоксичними та мембранопротекторними властивостями. Показано позитивний вплив “Карафест+OVZn” на гомеостаз овець, зокрема на нормалізацію вмісту у сироватці крові (СК) вітаміну А, цинку та загального білка, поліпшення стану прооксидантно-антиоксидантної системи за вмістом у сироватці крові МДА, каталази, СОД, а також в еритроцитах МДА, каталази, ВГ та прооксидантно-антиоксидантного співвідношення, стану системи кисневого метаболізму (кількість еритроцитів і гемоглобіну, концентрація 2,3-ДФГ). Зокрема у СК вітаміну А підвищився на 16,2%, цинк — на 23,4, загальний білок — на 11,5, малоновий діальдегід — на 17,5, каталаза — на 24,7, СОД — на 17,9, а вміст в еритроцитах зріс так: МДА — на 24,4, каталази — на 23,9, відновленого глутатіону — на 18,2, гемоглобіну — на 23,5, власне кількість еритроцитів — на 21,8%.

УДК 636.39.087.8:612.015.3

2017.1.264. НЕСПЕЦИФІЧНА РЕЗИСТЕНТНІСТЬ КОЗЕНЯТ ЗА ДІЇ ПРОБІОТИКА “ЕВІТАЛІЯ” В УМОВАХ НЕРЕГУЛЬОВАНОГО МІКРОКЛІМАТУ / Петренко А.М., Куц Л.Л. // Наук. вісн. Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 3(70). — С. 196–199. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548381.

Козенята, пробіотик “Евіталія”, резистентність козенят, гуморальний імунітет козенят, метаболізм козенят.

На козенятах (К.) зааненської породи вперше випробувано ефективність пробіотичної закваски “Евіталія” щодо впливу її на неспецифічну резистентність, яку вводили К. у дозі 200 мл/гол. — уранці і ввечері по 100 мл. Закваска виготовлена із ліофільного висушених спеціальних штамів молочнокислих та інших мікроорганізмів (*Lactococcus lactis*, *Streptococcus thermophilus*, *Lactobacillus acidophilus*, *Lactobacillus helveticus*, *Propionibacterium fredenreichii* ssp. *shermanii*) та вітамінів: В₁, В₂, В₆, В₁₂, А, Е, С, фолієвої кислоти, мікроелементів заліза, кальцію, магнію та ін. Показано, що застосування “Евіталії” козенятам сприяло активізації окислювально-відновних процесів в їх організмі, стимуляції еритропоезу. Так, підвищилась концентрація гемоглобіну на 0,56% ($P \leq 0,05$), кількість еритроцитів — на 10,2% ($P \leq 0,05$). Випробувані дози сприяли помірній активізації процесів метаболізму — підвищився вміст загального білка на 7,14%, глобулінів — на 1,76, а також гуморальних показників: БАСК — на 1,52, ЛАСК — на 1,81, клітинні (ФА) — на 4,97%.

УДК 636.39:612.017.1:636.09:615.3

2017.1.265. ВИКОРИСТАННЯ МОБЕС І ВІТАМІНУ В₁₂ ПРИ ВИРОЩУВАННІ КОЗЕНЯТ В УМОВАХ НЕРЕГУЛЬОВАНОГО МІКРОКЛІМАТУ / Чорний М.В., Петренко А.М., Куц Л.Л., Логачова Л.О. // Наук. вісн. Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 3. — С. 8–9. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 548375.

цького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 2. — С. 191–197. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 548374.

Козенята, імунітет козенят, пробіотик “Мобес”, вітаміну В₁₂, мікроклімат приміщень (кози), молочна ферма, кров козенят, жива маса кіз.

Дослідження проведено на молочній фермі “Золота коза” (Харківська державна зооветеринарна академія). Козенят 1-ї дослідної групи (n=5) підшкірно вводили пробіотик “Мобес” (0,01 мл/кг ж.м.), 2-ї — вітаміну В₁₂ (50 мкг), а контрольної групи — ізотонічний розчин NaCl. До складу “Мобісу” входять 17 амінокислот (99% — низькомолекулярні пептиди). Параметри мікроклімату при вирощуванні козенят були такі: t повітря — 10–11°C (норма 16–18°C), відносна вологість — 74–80% (норма 70–75%), концентрація аміаку — 12–14 мг/м³ (ГДК — 10 мг/м³), вміст діоксиду вуглецю 1,9–2,5 л/м³ (норма 1,5 л/м³), мікробна забрудненість повітря — понад 65 тис. КУО/м³ (ГДК 50 тис. КУО/м³). Результати досліджень засвідчили позитивний вплив пробіотика “Мобес” та вітаміну В₁₂ на фізіологічний стан козенят раннього віку та їхню природну резистентність в умовах нерегульованого мікроклімату. При цьому активізувався еритропоез, стимулювалась інтенсивність росту. За впливу “Мобес” підвищилась концентрація гемоглобіну на 21,18%, кількість еритроцитів — на 17,67%, лімфоцитів — на 14,08% ($P \leq 0,05$), БАСК — на 18,4%, ЛАСК — на 46,6%. Використання вітаміну В₁₂ дало дещо слабшу ефективність щодо поліпшення активізації еритропоезу та гуморальних показників захисту. Жива маса у 4-місячному віці у козенят 1-ї дослідної групи становила 21,84±0,04 кг, 2-ї дослід. гр. — 21,22±0,06 кг та у контролі — 19,62±0,05 кг.

УДК 636.393.9.034.082

2017.1.266. МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ КІЗ ЗААНЕНСЬКОЇ ПОРОДИ ЛАТВІЙСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Скорик К.О. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2016. — Вип. 52. — С. 109–114. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 548324.

Кози зааненської породи, селекція кіз, кози з Латвії, молоко кіз, племгосподарство “Бабині кози”.

Дослідження проведено у племінному господарстві ПП “Бабині кози” Київської обл. (с. Галайки, Тетіївський р-н) на поголів’ї кіз зааненської породи латвійської селекції (41 гол.). У 2010 р. в це господарство з Латвії завезли 150 кіз зааненської породи. До 2015 р. стадо зросло до 300 голів, які за рік дають понад 100 тонн молока. Надій молока за лактаціями має тенденцію до зростання — від 3-ї до 6-ї включно. Значний коефіцієнт варіації за надоем (20–35%) дає підставу вважати можливим вести селекцію за цим показником. Виявлено різницю в рівні молочної продуктивності дочок від різних цупів (Аморс 046062340091, Вікс 030810040238, Пріарс 0460623640427 та Френдс 038028540074). Так, найбільший надій мали дочки Амурса (622 кг), менший — у дочок Френдса (590 кг), Вікса (530), Пріерса (525,6). Щодо вмісту білка, то він був на рівні 3,85%, що більше на 1,4%, ніж у кіз російської породи, але менше на 0,15%, ніж у породи ламанча, на 1,23 — нубійської, 0,4 — альпійської та на 1,65% від мегрельської. Стосовно вмісту жиру в молоці, то він був нижчим на 1,85%, ніж у породи ламанча, на 0,79 — російської, на 0,97 — нубійської, на 0,57 — альпійської та на 1,12% — мегрельської породи. Уміст СМЗ у досліджуваних тварин також був нижчим на 0,67–1,48%.

636.4 Свинарство

Наукові референти — РОМАНЧУК Л.О. і КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.084.1/.087.7

2017.1.267. ПРОДУКТИВНА ДІЯ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ “ПРОПІГПлв” У РАЦІОНАХ РЕМОНТНОГО МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ / Богдан І.М., Півторак Я.І., Параняк Р.П. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 3. — С. 8–9. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 548375.

Свині, кормова добавка “ПРОПІГПлв”, шлунково-кишковий тракт, годівля свиней (ремонт. молодняк), раціони свиней, економіка свинарства.

Для розщеплення та засвоєння поживних речовин кормів в організмі свиней у раціон вводять кормові добавки (КД) природної субстанції, які забезпечують швидке заселення і ріст корисної мікрофлори в шлунково-кишковому тракті. Показано ефективність застосування пробіотичної КД “ПРОПІГПлв” на

ремонтних свинках великої білої породи (свиноферма СВК "Правда", Дубенський р-н, Рівненська обл.), яких розподілили на 4 групи по 10 гол. Контрольній групі згодовували основний раціон (ОР) — дерть зерна (ячмінь — 20%, пшениця — 20, кукурудза — 14, макуха соєва — 14%); 1-й дослід. гр. — ОР + "ПРОПІГПлв" — 2 г/гол./добу; 2-й дослід. гр. — ОР + "ПРОПІГПлв" — 3 г/гол./добу; 3-й дослід. гр. — ОР + "ПРОПІГПлв" — 4 г/гол./добу. У результаті досліджень собівартість 1 кг приросту живої маси тварин (за період від 2,5 до 9 міс. віку) становила: у контролі — 23,8 грн, у 1-, 2- і 3-й дослід. гр. — 22,4; 21,8 та 22,0 грн, що позитивно вплинуло на одержання прибутку та рентабельність. Оптимальною дозою кормової добавки до раціону визначено 3–4 г/гол./добу.

УДК 636.4.03:636.084.087.8

2017.1.268. ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ СВИНЕЙ ЗА РАХУНОК СПОРОВИХ КУЛЬТУР // Прибуткове свинарство. — 2017. — № 1. — С. 50–53.

Свинарство, продуктивність свиней, пробіотики, годівля свиней, раціон поросят.

Наведено результати досліджень щодо підвищення продуктивності свиней за рахунок живих спорових культур, зокрема пробіотиків. Пробиотики — це різнотипові кормові добавки, що можуть містити споруутворювальні чи молочнокислі бактерії та дріжджі. Спектр їхньої дії відрізняється, але всі вони сприяють поліпшенню здоров'я кишечника, завдяки кращій абсорбції поживних речовин, підвищуючи ефективність годівлі. Слід зауважити, що деякі мікробіальні культури, зокрема споруутворювальні, можуть покращити прирости поросят і продуктивність свиноматок. Живі спорові культури складаються з двох унікальних бактеріальних штамів *Bacillus subtilis* і *Bacillus licheniformis*, які є термостабільними і можуть застосовуватися у приготуванні як гранульованих, так і сухих кормів. Такі культури сумісні з іншими кормами, які містять високі рівні цинку й міді, та кислотами. Тобто вони придатні для широкого застосування в годівлі свиней. Зазначено, що користь живих спорових культур, які додають у раціон свиноматок, опосередковано виражається у зменшенні рівня падежу до відлучення й поліпшенні виробничих показників поросят. Науковці п'яти різних європейських університетів у ході польових та лабораторних досліджень виявили, що додавання в раціони свиноматок живих спорових культур за 2 тижні до опоросу та упродовж лактації, зменшує втрати маси на 9%, що сприяє підтриманню доброї продуктивності свиноматок та зведенню до мінімуму кількості непродуктивних днів.

УДК 636.4.033.082.12

2017.1.269. ІМУНОГЕНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІНІЙ АСКАНІЙСЬКОГО ТИПУ УКРАЇНСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ СВИНЕЙ / Скрепець К.В. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2016. — Вип. 9. — С. 255–266. — Бібліогр.: 10 назв.

Свині української м'ясної породи, генотип свиней, алей, генотип (параметри), групи крові свиней.

Висвітлено результати досліджень особливостей та рівня генетичної диференціації 5 ліній свиней асканійського типу української м'ясної породи племзаводу "Асканія-Нова". Вивчалася імуногенетична внутрішньопорідна диференціація за антигенами "закритих" систем груп крові EAB, EAE, EAF, EAG, EAL та поліморфними локусами білків сироватки крові Tf та Am. Максимальну кількість генотипів — 30 з 36 теоретично можливих у даному випадку, за дослідженими генетичними системами було виявлено у свиней лінії Ціаніта, найнижчий показник притаманний двом лініям — Цоколя та Цикла (по 23 генотипи), що пояснюється можливо незначною кількістю наявних тварин. Визначено вірогідні відмінності ($P < 0,001$ – $0,05$) за розподілом генотипів та концентрацією відповідних алелів. Встановлено відносно високий рівень генетичної диференціації між лініями свиней асканійського типу за всіма дослідженими "закритими" генетичними системами EAB, EAE та іншими вищезгаданими. Загальний рівень міжлінійних відмінностей за індексом генетичної схожості варіює в межах 0,818–0,965. З'ясовано, що найвіддаленішою від інших ліній асканійського типу української м'ясної породи ($r = 0,182$ – $0,116$) виявилася лінія Цоколя, а лінія Ціаніта (0,817) була більш схожою з породою дюркок.

УДК 636.4.082.2

2017.1.270. СЕЛЕКЦІЙНИЙ ІНДЕКС — КРИТЕРІЙ ВІДБОРУ ПЛЕМІННИХ ТВАРИН / Дудка О.І. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2016. — Вип. 9. — С. 238–245. — Бібліогр.: 7 назв.

Свинарство племінне, продуктивність свиней, селекційний індекс, відбір племінних свиней, селекція свиней.

Проаналізовано рівень продуктивності та селекційно-генетичних параметрів стад свиней різного напрямку продуктивності, а також сконструйовано селекційні індекси оцінки показників відтворювального фітнесу свиноматок. Дослідження проведено в племрепродукторах ДП "ДГ Інституту "Асканія-Нова" з розведення свиней українських степових білої (УСБ) і рябої (УСР) та української м'ясної (УМ) порід. За результатами моніторингових досліджень встановлено, що кращі показники багатоплідності мали свиноматки універсального (УСБ — 10,7 гол.), а найменші — сального (УСР — 9,9 гол.) типу продуктивності. За масою гнізда та збереженістю приплоду до 2-місячного віку не встановлено значних відхилень за породами. З'ясовано, що фенотипічна мінливість досліджуваних ознак у стадах варіювала в межах 13,4–19,1%. Показники генотипної різноманітності знаходилися в діапазоні 0,18–0,39 з мінімальним значенням за багатоплідністю свиноматок УМ та максимальним — за масою гнізда УСР порід. Розроблені селекційні індекси дають можливість оцінювати тварин за комплексом генетичних й економічних показників у єдиному інтегрованому виразі, на основі яких проводяться обґрунтовані методи відбору і підбору. Застосування селекційних індексів забезпечує підвищення інтенсивності селекції в стадах на 10–15%.

УДК 636.4.082.23

2017.1.271. АНАЛІЗ КОРЕЛЯЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ІНДЕКСНОЮ ОЦІНКОЮ, РЕЗУЛЬТАТАМИ БОНІТУВАННЯ ТА ВЛУР-ОЦІНКАМИ СВИНОМАТОК УКРАЇНСЬКОЇ М'ЯСНОЇ ПОРОДИ / Рукавиця А.А., Трибрат Р.О. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2016. — Вип. 9. — С. 246–254. — Бібліогр.: 9 назв.

Свиноматки (укр. м'ясна), бонітування свиней, селекція свиней індексна, племінна цінність свиней, метод ВЛУР.

Існує декілька методів оцінки племінної цінності тварин, а саме: оцінка за незалежними рівнями, індексна селекція та ВЛУР-метод, який з точки зору статистики та селекції вважається найбільш обґрунтованим для прогнозування генотипу. Дослідження на свиноматках української м'ясної породи (252 гол.) проведено в господарстві ТОВ "Таврійські свині" Скадовського р-ну Херсонської обл. Установлено, що між оцінками, одержаними за використання 8 різних селекційних індексів (CI), існує високостовірний позитивний кореляційний зв'язок, а саме: між КПВЯ (комплексний показник відтворювальних якостей) та CI Шаталіної — $r = 0,980$ ($P \geq 0,999$), CI Березовського та CI Мольна і Лаша — $r = 0,958$ ($P \geq 0,999$). Виявлено наявність позитивного кореляційного зв'язку середнього рівня між результатами індексної оцінки та показниками оцінки за незалежними рівнями, а саме: із CI Шаталіної $r = 0,541$ ($P \geq 0,999$), CI Хазеля $r = 0,517$ ($P \geq 0,999$). Оцінки племінної цінності (EBV-показник, який виражає прогнозовану племінну цінність за конкретною ознакою) мають достовірний кореляційний зв'язок середнього рівня з більшістю оціночних індексів, а саме: найвищий показник відмічено між CI відтворювальних якостей свиноматок та EBV1 (багатоплідність) — 0,587 ($P \geq 0,999$), між EBV2 (кількість поросят при відлученні у 35 днів) та оціночним індексом Березовського — 0,484 ($P \geq 0,999$). Також існує зв'язок між EBV3 (маса гнізда при відлученні) та CI Хазеля — 0,525 ($P \geq 0,999$). Позитивно корелюють з комплексним класом тварин EBV2 та EBV3, але рівень прояву цього зв'язку низький. Між EBV1 та комплексним класом тварин існує дуже слабкий позитивний зв'язок, проте він недостовірний.

УДК 636.4.082.32

2017.1.272. ЕФЕКТИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СПЕЦИФІЧНОЇ КОМБІНАЦІЙНОЇ ЗДАТНОСТІ ЗА РЕПРОДУКТИВНИМИ ЯКОСТЯМИ СВИНОМАТОК / Ставецька Р.В., Піотрович Н.А. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2016. — Вип. 5. — С. 105–110. — Бібліогр.: 11 назв.

Свинарство, репродуктивні якості свиноматок, селекція свиней, комбінаційна здатність (загальна і специфічна).

Здійснено оцінку комбінаційної здатності за репродуктивними якостями свиноматок (СМ) породи ландрас (LL), ландрас × йоркшир (LY) і йоркшир × ландрас (YL) із кнурами порід йоркшир (Y), дюрк (D), термінальними кнурами (T) та кнурами американської селекції (A). Виявлено різну поєднуваність материнських і батьківських форм у стаді ПАП "Агропродсервіс", що вказує на потенціал поліпшення досліджуваного стада за репродуктивними якостями. Зазначено, що СМ LL серед материнських форм мали найвищі ефекти загальної комбінаційної здатності (ЗКЗ) за молочністю (+3,80 кг), масою одного поросятя за відлучення (+0,10 кг) та збереженістю поросят (+0,90%); LY — за кількістю поросят за відлучення (+0,60 голів); YL — за масою гнізда за відлучення (+4,70 кг). Серед батьківських форм позитивні ефекти ЗКЗ за всіма дослідженими показниками спостерігались у кнурів американської селекції (A). За більшістю показників кращі результати специфічної комбінаційної здатності мали поєднання LL×A, LY×A, YL×T. Слід зазначити, що прогнозування ефекту гетерозису за генетико-математичною моделлю Дж. Снедекора із включенням констант загальної специфічної комбінаційної здатності показало відхилення за репродуктивними якостями СМ на 0,2–10,8%. Це свідчить про можливість достатньо вірогідного їх прогнозування. У подальшому дослідження будуть спрямовані на оцінку комбінаційної здатності за відгодівельними якостями молодняку.

УДК 636.4.082/085:658.155

2017.1.273. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОЧИНАЄТЬСЯ ЗІ СВИНОМАТОК // Прибуткове свинарство. — 2017. — № 1. — С. 42–45.

Ефективність свиноферми, свиноматки, менеджмент у свинарстві.

Наведено заходи, які можуть підвищити продуктивність свиноматок та оптимізувати собівартість, оскільки ефективність свиноферми повного циклу насамперед залежить від свиноматки: саме від неї залежить, скільки і яких свиней одержить ферма. У циклічному виробництві (тижневий цикл) свиней вирішальне значення має розмір партії: після того, як тварин відвантажать на забій, звільнені місця потрібно заповнити такою ж кількістю поросят із дорощування. Щоб ритм не було порушено, фермі необхідна достатня кількість відлученців, яку, у свою чергу, можна забезпечити лише за необхідної кількості живонароджених. Наведено ключові чинники для злагодженої роботи "механізму". Не менш важливою для успіху виробництва є якість свиней, яка залежить від генетичного потенціалу, статусу здоров'я, годівлі й умов утримання. Слід зазначити, що довгострокова стратегія виробництва має бути зосереджена на збільшенні прибутковості шляхом зниження собівартості, формуванні чіткого плану ремонту стада та оптимізації праці. Наведено кращі практики менеджменту свинок: відбір тварин (здоров'я ніг), достатній простір для руху (3,65–4,27 м²/гол.), незмішування свинок зі свиноматками основного стада, добре споживання корму; з ремонтними свинками повинні працювати найкваліфікованіші працівники ферми, а запліднювати свинок мають найдосвідченіші технологи штучного осіменіння.

УДК 636.4.084.12:636.09:616.34–008.314.4

2017.1.274. АНАЛІЗ ПРИЧИН ПЕРВИННИХ ПРОНОСІВ СЕРЕД МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ / Тирсін Р.В., Тирсіна Ю.М., Ярчук Б.М., Довгаль О.В. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — Вип. 1(127). — С. 102–106. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548770.

Свині (молодняк), діарея у поросят, діагностика проносів, відлучення поросят, годівля поросят, інфекції та інвазії у поросят, антибіотики.

Констатується, що розвиток діареї у поросят зумовлений фізіологічними особливостями, порушеннями технології вирощування, інфекційними та інвазійними захворюваннями. Для полегшення механізму адаптації новонароджених поросят до перетравлення грубих кормів престаартерні комбікорми мають містити травні ензими і субстанції, що регулюють рН вмістимого шлунка. Для регуляції середовища кишечника рекомендується застосовувати незахищені і захищені органічні кислоти (ОК), які змінюють кислотність, встановлюють кисле

середовище, несприйнятливие для патогенів. Описано ОК і механізм їх дії та запобіжні заходи проти діареї при відлученні поросят від свиноматок. Важливо замочувати третину сухого корму (2/3-х води). Такий корм згодують поросят 2–3 рази/добу впродовж 10 днів до відлучення та протягом 5 днів після у довгих годівницях, щоб був одночасний доступ для всіх тварин. Наведено диференційну діагностику первинних проносів у молодняку свиней, спричинених інфекційними та інвазійними патогенами. Звертається увага на шкідливість безконтрольного застосування протимікробних препаратів, що призводить до посилення патогенності збудників, широкого бактеріо- і вірусоносійства.

УДК 636.4.084.522.2/087.7

2017.1.275. ВІДГОДІВЕЛЬНІ ПОКАЗНИКИ СВИНЕЙ ПРИ ЗГОДОВУВАННІ БВМД "ЕНЕРВІК" / Білявцева В.В., Гуцол А.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 3. — С. 3–8. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 548375.

Свині, кормові добавки, карнітин, препарати ендокринні вітаміноподібні, відгодівля свиней (м'ясо).

Показано, що згодовування молодняку свиней при вирощуванні на м'ясо БВМД із карнітином у кількості 50 г/т комбікорму сприяє збільшенню середньодобових приростів на 85 г, або на 12,57%, а також зменшенню витрат корму на 1 кг приросту на 0,53 ЕКО, або на 11,3%. За дози карнітину 100 г/т комбікорму у складі нової добавки БВМД "Енервік" середньодобові прирости у поросят збільшились на 46 г (6,8%) при економії корму на 0,34 ЕКО, або на 6,52%. Дози 50 та 100 г/т зерноsumіші сприяли значному збільшенню живої маси тварин на кінець відгодівлі. Так, жива маса в контролі на кінець досліджуваного періоду становила 107,25±1,1, а в дослідних групах: при 50 г/т зерноsumіші — 119,03±1,13 та при 100 г/т — 113,71±1,03 кг.

УДК 636.4.084.522.2/087.7

2017.1.276. ПРОДУКТИВНІСТЬ МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ НА ВІДГОДІВЛІ ПРИ СПОЖИВАННІ ПРЕМІКСІВ "ІНТЕРМІКС" / Дацюк І.В., Мазуренко М.О. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 3. — С. 37–43. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548375.

Свині, премікси, корми свиней (відгодівля), гематологічні показники свиней, прирости ж.м. свиней.

Премікси Інтермікс (ПІ) (вироб. ТОВ "Інтерагротех", м. Вінниця) розраховані на кормову базу конкретного господарства та генотип тварин для досягнення високих показників їх продуктивності. Наразі ПІ ВС-1% та ПІ ВС-3% застосовують у годівлі свиней вікової групи 65–110 кг. Представлено результати досліджень на 3 групах-аналогах молодняку свиней великої білої породи (по 12 гол.), яким згодовували ПІ упродовж 71 доби відгодівлі. Зокрема ПІ ВС-2,5% сприяв збільшенню середньодобових приростів на 120 г (або на 15,9% більше) та зменшенню витрат корму на 1 кг приросту — на 14,4%. Водночас ПІ ВС-1% підвищив прирости лише на 5,7% порівняно з контрольними тваринами, яким згодовували премікс "Євромікс піг". За використання в раціонах відгодівельних свиней ПІ ВС-1% та ВС-2,5%, у їхній крові підвищувався вміст гемоглобіну, сегментоядерних нейтрофілів, фосфору та альбумінів і знижувався відсоток еозінофілів.

УДК 636.4.084:651

2017.1.277. ПРАКТИЧНІ ПОРАДИ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ГОДІВЛІ ТА ЗНИЖЕННЯ ІНШИХ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ // Прибуткове свинарство. — 2017. — № 1. — С. 46–49.

Свинарство, годівля свиней, раціон годівлі свиней.

Висвітлено актуальне питання щодо зниження собівартості годівлі та виробничих витрат загалом, оскільки це дуже важливий і складний процес, який включає ретельний контроль низки питань, зокрема кормовиробництва, формування раціонів і технологій годівлі, менеджменту стада та статусу здоров'я свиней. Розглянуто деякі аспекти кормовиробництва і системи годівлі свиней, а саме: зменшення тонини помелу корму, його гранулювання, систему годівлі (рідка чи суха). Менеджмент годівлі включає забезпечення якості кормів,

дотримання точної потреби у кормі (гарантовані менші витрати), фазову й "роздільну" годівлю для свиноматок і кнурів, норму поживних речовин, необхідних для свиноматок; контроль давання й споживання корму, часту перевірку якості й витрат, а також годівлю перед реалізацією свиней на забій.

УДК 636.4.84'87.8

2017.1.278. БІОАКТИВНІ ПЕПТИДИ ДЛЯ РОСТУ ПОРОСЯТ // Прибуткове свилярство. — 2017. — № 1. — С. 56–57.

Свилярство, годівля свиней, раціони поросят, амінокислоти, ріст свиней.

Розглянуто роль біоактивних пептидів протеїну для росту поросят. Зазначено, що збільшення інтенсивності виробництва свинини головним чином залежить від якості годівлі поросят. Раціони, збалансовані за вмістом поживних речовин та амінокислот, допомагають реалізувати потенціал росту тварин, а відтак — досягти кращих виробничих показників. Добрий ріст поросят неможливий без протеїну, адже він особливо важливий для синтезу м'язового білка (м'яса). Саме тому він є одним з основних інгредієнтів у раціоні свиней (його частка становить 12–21%). Раціони з високим вмістом протеїну корисні для підтримки здоров'я молодняку, оскільки здатність формувати білок в організмі цілком залежить від амінокислотного профілю корму. У зв'язку з цим рекомендовано згодовувати свиням лише добре перетравні білки рослинного та/або тваринного походження, збалансовані амінокислотами. Біоактивні пептиди — новий тип білкової добавки, що містить кілька амінокислот. Вони беруть участь у регулюванні обміну речовин та інших процесів організму. Причому навіть незначна їх частка в кормі може сприяти перетравленню й розщепленню різних тваринних і рослинних білків, що забезпечує нормальне функціонування організму та добрі показники росту. Нині сучасні технічні можливості дають змогу в промислових умовах синтезувати біологічно активні пептиди, наприклад, з білків курячих яєць. Експериментально підтверджено, що природи свиней покращуються завдяки додаванню в їхні раціони біоактивних пептидів. Показник добового споживання корму збільшувався на 6%, а жива маса — на 1 кг. Зроблено висновок, що біоактивні пептиди сприяють кращому функціонуванню організму свиней та їх росту. Це альтернатива стимуляторам, яка при цьому гарантує безпечність виробленої свинини.

УДК 636.4:612.8:577.15

2017.1.279. ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ ФЕРМЕНТАТИВНОЇ СИСТЕМИ АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСТУ В ОРГАНІЗМІ СВИНЕЙ ЗА ДІЇ СТРЕСОВОГО ФАКТОРА / Данчук О.В., Карповський В.І. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — Вип. 1(127). — С. 111–115. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 548770.

Свині, технологічний стрес у поросят, система антиоксидантного захисту, пероксидне окиснення ліпідів, ферменти (біохімія).

Дослідження проведено у свинофермі ТОВ СП "Нібулон" філія "Мрія" (с. Сокол Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл.) на 20 поросят великої білої породи 60-добового віку. До 2-місячного віку поросят утримували під свиноматками у типових приміщеннях. Поросят дослідної групи у 60-добовому віці відлучили від свиноматок, вакцинували проти бешихи і сформували групи на дорощування. У 90-добовому віці ревакцинували. На 180-ту добу життя їх перевели в літній табір та перерозподілили на групи. Натомість тварин контрольної групи у ці періоди онтогенезу перебували у стадії фізіологічного спокою. Поросят у сформованих групах утримували на сухому концентратному типі годівлі (уволю), доступ до води — вільний. Проаналізовано інтегральні показники та індекси активності системи антиоксидантного захисту (САЗ) у свиней за дії технологічних стресів (ТС). Доведено доцільність розрахунків окремих індексів та інтегральних показників для оцінки стану САЗ та інтенсивності пероксидації ліпідів. Виявлено дисбаланс САЗ у свиней за ТС, на що вказали знижені індекси супероксиддисмутази/глутатіонпероксидази та супероксиддисмутази/каталази (на 5–11%). Під час ТС відбувалось зниження коефіцієнта САЗ на 30–50%, що вказує на значний дисбаланс між інтенсивністю ПОЛ та активністю ферментативної ланки (ФЛ) САЗ. Відлучення по-

росят супроводжувалось значним зростанням інтенсивності пероксидації ліпідів та зниженням ФЛ САЗ. Так, показник ПОЛ/АОС зріс у 23 рази, що свідчить про виключну його чутливість порівняно з попередніми. За вакцинації ТС супроводжувався зростанням у 4,8 рази ($P < 0,001$), а переведення поросят у літній табір та переформування груп на дорощуванні зумовило зростання цього показника у 24 рази ($P < 0,001$).

УДК 636.4:615.322:612

2017.1.280. ОБҐРУНТУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ФІТОБІОТИКІВ ДЛЯ КОРЕКЦІЇ ЗАХИСНИХ ФУНКЦІЙ ОРГАНІЗМУ СВИНЕЙ / Молчанов А.А., Жукова І.О., Антіпін С.Л. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 3. — С. 75–79. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 548375.

Свині, фітобіотики, екстракт рослин, антибіотики, біологічно активні добавки, антиоксидантний статус тварин, комбікорми, стимулятори росту, пребіотики.

Відзначається, що використання екстрактів рослин у складі комбікормів сприяє підвищенню приростів у ремонтного молодняку свиней, курей, кролів та ін., а також покращенню перетравності поживних речовин, підсилюється гемопоез, підвищується збереженість поголів'я. При цьому витрати кормів знижуються. Так, застосування пребіотика "Біотронік" разом із фітобіотиком ПЕП (1,5 кг/т) зумовлює збільшення в посліді кількості поросят-нормотрофіків, зниження — гіпотрофіків та мертвонароджених, підвищення збереженості маси гнізда поросят у 21 і 60 днів та багатоплідність свиноматок. Водночас підтримується корисна мікрофлора шлунково-кишкового тракту, що захищає тварину від патогенних бактерій і пом'якшує перебіг стресових періодів. Проте різні природні стимулятори росту, які є альтернативою антибіотичним препаратам, також потребують точного підбору активних компонентів, поєднання та польових випробувань. Добре зарекомендували себе фітопрепарати "Ліптоза експерт", "Біостронг 510", "Екстракт", "Проваген" та ін. Необхідно враховувати, що БАДи природного походження прискорюють статеве дозрівання ремонтного молодняку, збільшення маси і статевих органів, зростає антиоксидантний статус тварин.

УДК 636.4:619:615.33

2017.1.281. АНТИБІОТИКОТЕРАПІЯ У СВИНАРСТВІ: ЗНАТИ ТА ДІЯТИ / Гавриленко А. // Тваринництво. Ветеринарія. — 2017. — № 3. — С. 26–29.

Свилярство, хвороби свиней, антибіотикотерапія.

Розглянуто актуальні питання антибіотикотерапії у свилярстві. Охарактеризовано низку хвороб свиней (актинобацилярна плевропневмонія, атрофічний риніт, дизентерія, кластридїоз, колібактеріоз, гемофільозний полісерозит, лептоспіроз, сальмонельоз, стрептококова інфекція), а також антибіотики, рекомендовані для використання за найпоширеніших захворювань свиней (саме тоді, коли діяти треба на випередження). Зауважується, що для отримання очікуваного ефекту слід завжди дотримуватися рекомендованого виробником дозування й терміну лікування, оскільки за їх порушення лікар ризикує не тільки не вилікувати тварину від хвороби, а й "вивести" новий штам антибіотико-резистентного мікроорганізму. Зазначено, що за планового підходу до профілактики та лікування бактеріальних захворювань лікар ветеринарної медицини повинен насамперед розуміти, з яким патогеном він має справу, а також, які препарати в кожному випадку є ефективнішими. Не слід використовувати всі препарати з каталогу постачальника, адже найчастіше, грамотно використовуючи 2–3 найменування, можна контролювати стан здоров'я тварин у господарстві, проте в запасі завжди має бути резервний антибіотик на той випадок, коли попередній уже втратить силу.

УДК 636.4:637.5'64.04

2017.1.282. ФІЗИКО-ХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ПІДШКІРНОГО ШПИКУ СВИНЕЙ РІЗНОГО НАПРЯМУ ПРОДУКТИВНОСТІ / Бірта Г.О., Бургу Ю.Г., Назаренко В.О., Горячова О.О. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 4. — С. 9–13. — Бібліогр.: 10 назв.

Свині, шпик свиней, сало, протеїни, жир, йодне число сала, жирнокислотний склад сала.

Дослідження проведено на чистопорідному свинопоголів'ї великої білої породи (ВБ — 1-ша гр.), миргородської (М — 2-га гр.), полтавської м'ясної (ПМ — 3-тя гр.), ландрас (Л — 4-та гр.) та червоної білопоясої (ЧБП — 5-та гр.). Оцінку якості продуктів забою здійснено за методиками А.М. Поливоди, Р.В. Стробикіної, М.Д. Любецького після досягнення тваринами живої маси 100 та 125 кг. Зразки сала відбирали між 9–12 грудними хребцями після 24-годинного дозрівання півтуш у холодильній камері за температури +2...–40°C. Уміст загальної води у салі визначали висушуванням за t 100–105°C до постійної маси. Встановлено, що найбільшу кількість води у салі мають свині ЧБП за різних рівнів відгодівлі і різних ваго-

вих кондицій, а найменшу — тварини М породи. Найбільше протеїну спостерігалось у салі м'ясних порід — 2,46–2,53%, а найменше також у свиней М породи. Відзначено обернено пропорційну залежність між умістом протеїну і жиру в салі. Із віком хімічний склад сала змінювався — закономірно зменшувалась кількість води і протеїну та збільшувалась вміст жиру. Щодо величини йодного числа сала, то у кастратів воно було дещо вищим, ніж у свинок і кнурців, проте невірогідно. Жирнокислотний склад сала свинок, кнурців і кастратів усіх порівнюваних генотипів був майже однаковим за кількістю ліноленової та арахідної кислот, але щодо лінолевої кислоти, то спостерігалась міжпорідна різниця.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — доктор с.-г. наук ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 577.151:591.133.2:636.52/.55

2017.1.283. АКТИВНІСТЬ ГІДРОЛІТИЧНИХ ЕНЗИМІВ ОРГАНІВ ТРАВНЕВОГО ТРАКТУ КУРЕЙ В ОНТОГЕНЕЗІ / Кирилов Б.Я., Гунчак А.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2016. — Вип. 5. — С. 170–174. — Бібліогр.: 12 назв

Кури-несучки, протеолітична активність, ліполітична активність, аміполітична активність.

Наведено результати досліджень щодо розподілу та особливості зміни активності гідролітичних ензимів, а саме: амілаз, протеаз, ліпаз у тканинах органів травневої системи курей-несучок кросу "Хайсекс коричневий" у зв'язку з віком. Вивчали птицю 1-, 6-, 35-, 90-, 120-, 150-ти добового віку. Встановлено, що зі збільшенням добового віку відбувається підвищення рівня тотальних ліпідів та неетерифікованих жирних кислот, вільного та етерифікованого холестеролу в тканинах печінки, що свідчить про зростання метаболічної активності організму, яка, очевидно, пов'язана з розвитком статевих органів перед періодом яйцекладки, адже саме ці класи ліпідів використовуються як структурні елементи для побудови та росту органів, зокрема й статевій системі. Водночас ліполітична активність в усіх тканинах знижувалась, що пов'язано з інтенсивністю яйцекладки. Виявлено, що у процесі вирощування курчат яєчної породи проходить три періоди зниження інтенсивності їх росту, які співпадають з ювенальною линькою, статевим дозріванням та початком яйцекладки. Зокрема, зменшення середньодобових приростів живої маси тіла у період від 21- до 35-добового, від 77- до 98-добового та від 112- до 126-добового віку. Пригнічення обмінних процесів найчастіше простежується у період зміни первинного оперення на вторинне, а також у віці, що передують статевому дозріванню.

УДК 619:371:579.841

2017.1.284. АНТИМІКРОБНА АКТИВНІСТЬ ПРЕПАРАТІВ НАНОЧАСТИНОК МЕТАЛІВ ЩОДО ДЕЯКИХ ЗБУДНИКІВ БАКТЕРІОЗІВ ПТИЦІ / Фотіна Т.І., Ващук Є.В. // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Х., 2016. — Вип. 3, ч. 2: Вет. науки. — С. 122–125. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 548776.

Препарати наночастинок металів, антимікробні властивості, хвороби, метод стікаючої краплі.

Досліджено антимікробну активність препаратів з композицією наночастинок металів (срібло, золото, вісмут, цинк) щодо групи основних патогенних бактерій птиці методом стікаючої краплі. Дослідження проведено в умовах лабораторної кафедри ветсанекспертизи Сумського національного аграрного університету. Для вивчення ефективності препаратів використовували тест-культури патогенних бактерій згідно зі схемою (табл.). В результаті проведених досліджень було виявлено, що найбільш ефективними щодо культури *Escherichia coli*, *Salmonella typhimurium*, *Staphylococcus epidermidis* та *Pseudomonas aeruginosa* є препарати з наноконпозицією срібло + золото, срібло + шумерське срібло. Препарати з вмістом наночастинок цинку, срібла + золота +

вісмуту — мали відносну ефективність, деякі тест-культури були до них резистентними.

УДК 619:615.202:[582.281.21+582.282.123.4]

2017.1.285. ЧУТЛИВІСТЬ ПАТОГЕННИХ ДЛЯ ПТАХІВ МІКРОМІЦЕТІВ *MUCOR* ТА *ASPERGILLUS* ДО СИНТЕТИЧНИХ ПРОТИГРИБКОВИХ ПРЕПАРАТІВ / Зон Г.А., Кінаш О.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2016. — Вип. 6. — С. 124–128. — Бібліогр.: 12 назв.

Mucor ramosissimus, Aspergillus fumigatus, Aspergillus niger, чутливість до антибіотиків, ністатин, амфотерицин, кетоконазол.

Наведено результати досліджень з вивчення чутливості патогенних для птиці мікроміцетів *Mucor ramosissimus*, *Aspergillus*, *A. niger*, *A. flavus* до амфотерицину, ністатину, кетоконазолу. Одержані результати свідчать, що всі культури обраних мікроміцетів є чутливими до ністатину. Найбільш чутливою культурою виявився *A. niger*, тоді як *A. flavus* — найменш чутливою. Для *M. ramosissimus* діаметр затримки росту при визначенні чутливості до ністатину був у межах 19–21 мм, до амфотерицину В — 19,5–22 мм, до кетоконазолу — 14–15 мм, а клотримазолу — 14–15 мм. Для *A. fumigatus* аналогічний показник до ністатину був у межах 20–21 мм, до амфотерицину В — 9–11 мм, до кетоконазолу — 17,5–19,0 мм. Для *A. niger* діаметр затримки росту до ністатину становив від 26,5 до 29 мм, амфотерицину В — 33–34 мм. Зроблено висновок, що найбільш виражені властивості щодо пригнічення патогенних для птиці грибів *A. fumigatus*, *A. niger*, *A. flavus* та *M. ramosissimus* виявлено у ністатину. З досліджуваних культур грибів найменш чутливими до обраних протигрибкових препаратів були гриби виду *A. flavus*, а найбільш чутливими — *A. niger*.

УДК 619:615.916.1:022.532:636.52/.58

2017.1.286. ТОКСИКОКІНЕТИКА КУПРУМУ, ФЕРУМУ ТА МАНГАНУ В ОРГАНІЗМІ ДОБОВИХ КУРЧАТ ЗА УМОВ ВВЕДЕННЯ КУРЯМ-НЕСУЧКАМ З КОРМОМ НАНОКОМПОЗИТУ (Ag, Cu, Fe, двоокис Mn) / Оробченко О.П. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2016. — Вип. 6. — С. 193–197. — Бібліогр.: 15 назв.

Токсикокінетика, курчата добові, доза, Ag, Cu, Fe, Mn, наноконкомпозит металів, солі металів.

Наведено результати досліджень щодо токсикокінетики Ag, Cu, Fe та Mn в організмі добових курчат за умов введення курям-несучкам з кормом наноконкомпозиту (Ag, Cu, Fe, двоокис Mn) та солей металів. Установлено, що органами-концентраторами купруму в добових курчат є печінка (max 5,82 ± 0,10 мг/кг), феруму — легені (max 116 ± 0,63 мг/кг), серце (max 50,63 ± 0,61 мг/кг) та печінка (max 30,89 ± 0,17 мг/кг), мангану — печінка (max 1,44 ± 0,08 мг/кг) та легені (max 1,48 ± 0,07 мг/кг). Ферум і манган, введені у складі наноконкомпозиту, мають краще засвоєння, ніж солі Mn, що виражається низьким вмістом їх у жовтковому мішку. Значне накопи-

чення Cu, Fe та Mn за введення токсичної дози нанокон-
позиту відбувається насамперед у функціонально актив-
них органах (печінка, легені, серце) та плазмі крові, що
може бути причиною порушень обміну речовин у добових
курчат.

УДК 619:616.576.8:636.084.7:636.5

**2017.1.287. СТАН АНТИОКСИДНОГО ЗАХИСТУ ЗА ВИКО-
РИСТАННЯ НАНОКОБАЛЬТУ І ПРОБІОТИКІВ В ГОДІВЛІ
КУРЕЙ** / Турко Я.І., Ушкалов В.О. // Науковий вісник ветери-
нарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2016. — Вип. 1
(127). — С. 70–74. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 548770.

*Наночастки кобальту, пробіотик, плазма крові, анти-
окиснювальна система, кури.*

Досліджено вплив наночасток кобальту та пробіотику на
основі асоціації мікроорганізмів роду *Lactobacillus* на процеси
перекисного окислення ліпідів у курей. Дослідження проведе-
но на 50 курях кросу Хайсекс браун м'ясо-яєчного напрямку
продуктивності, які за схемою досліду були розподілені на
п'ять груп (табл.). Дослідженнями встановлено, що тривале
задавання пробіотику та пробіотику разом з добавкою HgCo
не викликало вірогідних змін у інтенсивності процесів пере-
кисного окислення ліпідів у плазмі крові, що можна пояснити
використанням власних (природних) антиоксидантних ресур-
сів у організмі дослідних курей. Потенціал власних ресурсів
антиокиснювальної системи організму курей достатній для
запобігання надлишкового утворення токсичних продуктів
ліпопероксидації та відповідного включення протектинових
антиоксидантних механізмів.

УДК 619:616.98:576.831.ІБН–084

**2017.1.288. ВИВЧЕННЯ СТИМУЮЧОГО ВПЛИВУ БАК-
ТЕРІАЛЬНОГО ПОЛІСАХАРИДУ НА ПОКАЗНИКИ ІМУНОРЕ-
ЗИСТЕНТНОСТІ У ПТИЦІ** / Байдевятова Ю.В., Байдевя-
тов Ю.А. // Вісник Сумського національного аграрного універ-
ситету. Сер. Вет. медицина. — 2016. — Вип. 6. — С. 130–
133. — Бібліогр.: 11 назв.

*Птиця, курчата, бактеріальний полісахарид, імуноре-
зистентність, біохімічні показники крові, стимулювальний
вплив.*

Наведено результати досліджень щодо вивчення стиму-
лювальної дії бактеріального полісахариду на показники
неспецифічної імунорезистентності птиці. Вивчали різні дози
бактеріального полісахариду на організм здорової птиці
(табл.). Встановлено, що досліджені дози бактеріального
полісахариду не спричинили негативного впливу на організм
птиці. Разом з тим, відмічено позитивний вплив його на стан
імункомпетентних органів, посилення їх активності. Біохіміч-
ними аналізами сироваток крові та тканин печінки виявлено
підвищення у курчат рівня γ -глобулінів — на 8,8%, імуногло-
буліна М — на 48,2%, циркулюючих імунних комплексів — на
25,5%, аскорбінової кислоти — на 14,3%. Зроблено висновок,
що вакцинопрофілактика курчат бактеріальним полісахари-
дом сприяє підвищенню загальної резистентності організму
та специфічного захисту від інфекцій.

УДК 619:616.98:578.27:636.5

**2017.1.289. МОНІТОРИНГ САЛЬМОНЕЛЬОЗНОЇ ІНФЕКЦІЇ
ПТИЦІ** / Фотіна Т.І., Фотін О.В., Коваленко І.В., Клещова Ж.Є. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2016. — Вип. 6. — С. 141–144. — Бібліогр.: 7 назв.

*Моніторинг, птахівничі господарства, серовари, саль-
монели.*

Висвітлено результати мікробіологічного моніторингу збуд-
ників сальмонельозної інфекції в умовах птахівничих госпо-
дарств України. Моніторинг сальмонельозу починали про-
водити з інкубаторію і закінчували птахівничими господар-
ствами. Виявлено, що велику загрозу становлять ізолювані
сальмонели *S. enteritidis* — 46,9%, *S. typhimurium* — 14,1%,
які є складною та гострою проблемою ветмедицини. При
проведенні мікробіологічного моніторингу в птахівничих
господарствах України виявлено, що потенційні збудники
сальмонельозу птиці широко розповсюджені. У зв'язку з цим
необхідно проводити суворий контроль з виявлення загроз
спалахів інфекцій, зумовлених збудниками сальмонельозу,
з метою їх своєчасної профілактики.

УДК 619:616.98:578.831.ІБН–084

**2017.1.290. ЕФЕКТИВНІСТЬ СПЕЦИФІЧНОЇ ПРОФІЛАК-
ТИКИ ХВОРОБИ НЬЮКАСЛА ПТИЦІ ПРИ ВИКОРИСТАННІ
ВАКЦИН З РІЗНОЮ БІОЛОГІЧНОЮ АКТИВНІСТЮ** / Бай-
девятова Ю.А., Байдевятова Ю.В. // Вісник Сумського на-
ціонального аграрного університету. Сер. Вет. медицина. —
2016. — Вип. 6. — С. 95–98. — Бібліогр.: 11 назв.

*Птиця, курчата, вакцина, стандартизація дози, імуні-
тет.*

Представлено результати досліджень щодо визначення
ефективності різних доз вакцин із штаму "Ла-Сота". Перша
вакцинація проводилась у віці 8–10 днів ентерально; друга —
в 28–30-денному віці шляхом випоювання з питною водою.
Встановлено, що оптимальна доза становить 10^5 EID₅₀ на
1 голову. Введення ентеральним (випоювання) методом
даної дози вакцини давало можливість отримувати макси-
мальний груповий захист як за рівнем антигемаглютинінів,
так і за рівнем віруснейтралізуючих антитіл. Стандартизація
дозы уможливила значне скорочення об'єму використовую-
ваних вакцин і забезпечення надійного захисту від інфекцій за
умов суворого дотримання регламенту. Вакцина із штаму
"Ла-Сота" не повинна перевищувати 10^5 EID₅₀ на 1 голову, та
сприяє отриманню до 100% захисту від антигемаглютинінів і
до 80% за рівнем нейтралізуючих антитіл.

УДК 619:616–022.7:616.03

**2017.1.291. ПРОФІЛАКТИКА ЕШЕРИХІОЗУ ПТИЦІ ЗА
ДОПОМОГОЮ ЦИТРАТІВ** / Фотіна Т.І., Клішова Ж.Є. // Про-
блеми зооінженерії та ветеринарної медицини: зб. наук.
пр. — Х., 2016. — Вип. 33, ч. 2: Вет. науки. — С. 118–
122. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 548776.

*Ешерихіоз, птахівництво, птахівничі підприємства, ци-
трати, іони срібла, іони цинку.*

Представлено результати досліджень щодо вивчення
впливу цитратів "іони срібла" та "цинку" на профілактику
патогенних штамів ешерихіозу в умовах птахівничих госпо-
дарств Сумської області. Для досліду відбирали 10-добових
курчат породи Ломан Лел-Лайт, які були розділені на п'ять
груп (табл.). Для профілактики використовували розчин —
цитрат цинку і цитрат срібла у дозі 15 г на 250 мл води.
Встановлено, що при застосуванні цитратів цинку та срібла у
птиці відмічалось покращання апетиту, збільшення маси тіла
та потреба вживання води з даними препаратами. Симптоми
хвороби зникали вже на 5-ту добу після лікування. Засто-
сування препаратів для профілактики ешерихіозу давало
можливість отримувати 100% терапевтичний ефект. В кон-
трольних групах, де використовували антимікробні препарати
(фторфеніколь, амоксоцилін клавулат) відсоток одужав-
ших курчат становив 90%, одужання проходило повільніше.
В групі контролю без застосування препаратів, відсоток
одужання становив 30%.

УДК 619:98:614.4:636.5

**2017.1.292. ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕЖИМУ ДЕЗІНФЕКЦІЙНОЇ
ОБРОБКИ ПРИМІЩЕНЬ ІНКУБАТОРІЮ** / Коваленко І.В. // Про-
блеми зооінженерії та ветеринарної медицини: зб. наук.
пр. — Х., 2016. — Вип. 33, ч. 2: Вет. науки. — С. 221–224. —
Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548776.

Дезінфекція, інкубатор, інкубаційне яйце, благополуччя.

Виявлено, що епізоотичне благополуччя птахопідприємств
залежить від своєчасного проведення профілактичної дезін-
фекції приміщень інкубаторіїв, інкубаційних і вивідних машин
та інкубаційного яйця. Для дезінфекції використовували
водний розчин цитрату срібла, отриманого з застосуван-
ням нанотехнології, згідно зі схемою дезінфекції приміщень
(табл.). Виявлено високу ефективність розробленого режиму
та технології дезінфекції, яка полягала у дворазовій, з інтер-
валом 2 години, обробці водним розчином цитрату срібла
з розрахунку 250 мл/м² та експозиції 24 год. Застосування
технології сприяло зниженню бактеріальної контамінації по-
верхонь на 89,1–100%, повітря — на 89–100%, що достатньо
для профілактики бактеріальних і вірусних інфекцій птиці.

УДК 636.085.52/.58.25/.086.7

**2017.1.293. ВПЛИВ ВІТАМІННО-АМІНОКИСЛОТНО-МІНЕ-
РАЛЬНО-ЖИРОВОГО КОМПЛЕКСУ НА ОСНОВІ ПАЛЬМО-
ВОГО ЖИРУ НА ВІТАМІННИЙ ТА ЛІПІДНИЙ СКЛАД ЯЄЦЬ**

КУРЕЙ-НЕСУЧОК / Орішук О.С., Цап С.В., Рубан Н.О. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2016. — Вип. 5. — С. 198–202. — Бібліогр.: 8 назв

Кури-несучки, кормова добавка, пальмовий жир, раціон, ліпіди, фосфоліпіди.

Представлено результати досліджень щодо впливу вітаміно-амінокислотно-мінерально-жирового комплексу у кормосуміші птиці на вміст каротиноїдів і вітаміну А у складі жовтка яєць курей-несучок. Вивчення проводили на чотирьох групах курей-несучок кросу "NOVOgen brown" по 50 голів у кожній, яких утримували в триярусних кліткових батареях протягом 120 діб з повнораціонним комбікормом (табл.). Виявлено, що включення до основного комбікорму курей-несучок ВАМЖК сприяло збільшенню загальних ліпідів та етерифікованого холестерину у жовтку яєць. Зроблено висновок, що введення до комбікорму вітаміно-амінокислотно-мінерально-жирового комплексу на основі пальмового жиру позитивно впливає на вітамінний та ліпідний склад яєць, зокрема підвищується рівень каротиноїдів та вітаміну А у жовтку яєць на 3,7–11,8 мг/г і 27,3–52,7 мкг/г.

УДК 636.52/.58:636.087.7

2017.1.294. ЕФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АДСОРБЕНТОВ МИКОТОКСИНОВ В ПТИЦЕВОДСТВЕ / Измайлович И.Б. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2016. — Вип. 5. — С. 234–238.

Курчата-бройлери, ентеросорбенти мікотоксинів, інтенсивність росту, витрати кормів, економічна ефективність.

Представлено результати досліджень щодо впливу ентеросорбентів мікотоксинів "Фунгісорб" і "Карбітокс" на ефективність вирощування курчат-бройлерів в умовах Білорусі. Мікотоксини — грибові отрути продуктів життєдіяльності плісневих грибів. Вони гальмують ріст молодняку, знижують яйценосність курей, викликають імунодепресивний стан і, як наслідок, виникнення хвороб — мікотоксикозів. Для зменшення їх впливу застосовують адсорбенти, зокрема "Фунгісорб" і "Карбітокс". Об'єктом дослідження були курчата-бройлери від одностовового віку до 42 днів, яким у комбікорм додавали адсорбенти "Фунгісорб" і "Карбітокс" згідно зі схемою досліду (табл.). Встановлено, що включення ентеросорбентів мікотоксинів у раціон курчат-бройлерів у кількості 1 кг/т комбікорму, сприяє підвищенню природної резистентності та інтенсивності росту молодняку, зниженню втрат кормів на приріст живої маси. Так, приріст живої маси курчат-бройлерів у 42-денному віці збільшився на 128–77 г, витрати кормів зменшилися на 0,6–0,5 кг/гол. порівняно з контролем. Включення в комбікорм ентеросорбентів сприяє одержанню додаткового прибутку — 3,4–2,02 тис. біл. рублів на 1 гол. порівняно з контролем.

УДК 636.57+636.064

2017.1.295. СИТЦЕВІ КУРИ В УКРАЇНІ — ФЕНОМЕН ВІТЧИЗНЯНОГО ПРИСАДИБНОГО ПТАХІВНИЦТВА / Остапенко В.І., Бондаренко Ю.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2016. — Вип. 5. — С. 72–76. — Бібліогр.: 6 назв.

Ситцеві кури, популяція, жива маса, крос.

Наведено результати експедиційних обстежень фермерських і присадибних птахівничих господарств та виставок з метою опису фонетики та екстер'єрних ознак виявленої місцевої популяції "ситцевих" курей і вивчення прояву ефекту гетерозису при їх схрещуванні з м'ясо-яєчною породою Юрловська голосиста та м'ясними кросами Росс-306 і Кобб-500 як можливими вихідними формами птиці з метою створення нового вітчизняного кросу курей м'ясо-яєчного типу. Обстеження проведено в Сумській, Полтавській та Харківській областях, результатом якого стало схрещування чотирьох генотипів. Виявлено, що "ситцеві" кури є поліморфною популяцією, неоднорідною за цілою низкою генів, що свідчить про можливість ефективної селекції. Голова середньої величини,

дзьоб короткий, світло-коричневий. Шия середньої довжини, товста. Тулуб видовжений, широкий, глибокий. За кольором оперення "ситцеві" кури відносяться до феомеланінової групи з металевим блиском. Добові курчата "ситцевих" курей мають своєрідний поліморфний малюнок, який контролюється певними генами. "Ситцевість" добре підлягає плюс і мінус відбору курчат. Напрямок продуктивності "ситцевих" курей комбінований, але у деяких господарствах спостерігається відхилення в бік яєчної або м'ясної продуктивності. У середньому яйценосність становить 168–195 яєць з середньою масою 58–62 г, забарвлення шкаралупи рожеве. Жива маса півнів доходить до 5–5,5 кг, курок — 3–3,5 кг. Вихід чистого м'яса становить 52%, кісток — 10,6%. Зроблено висновок, що "ситцеві" кури в Україні — це феномен українського птахівництва, який виник на базі місцевої птиці і відображає цікаву локальну популяцію курей з унікальним фенотипом, доброю м'ясо-яєчною продуктивністю та високими адаптивними якостями.

УДК 636.6.087.72:636.612.1

2017.1.296. ДОСЛІДЖЕННЯ ВМІСТУ ДЕЯКИХ ВІТАМІНІВ В ЯЙЦЯХ ПЕРЕПІЛОК ЗА ВПЛИВУ КОМПЛЕКСУ НЕЗАМІННИХ АМІНОКИСЛОТ В ПОЄДНАННІ З ВІТАМІНОМ Е / Ніщенко М.П., Саморай М.М., Порошипенко О.А., Стовбецька Л.С. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2016. — Вип. 6. — С. 16–19. — Бібліогр.: 13 назв.

Перепели, амінокислоти, лізин, метіонін, треонін, вітамін Е, яйця, каротиноїди.

Наведено результати досліджень щодо впливу комплексу амінокислот — лізину, метіоніну, треоніну в поєднанні з вітаміном Е на вміст деяких вітамінів в яйцях перепілок. Вивчали основний раціон (контроль), до якого додавали амінокислоти і вітамін Е в різних дозах (табл.). Встановлено зростання вмісту каротиноїдів та вітаміну А у яйцях птиці, яка отримувала комплекс амінокислот з вітаміном Е, відповідно на 15,7–42,3%. Вміст токоферолу у яйцях дослідних груп був більшим порівняно з контролем на 17,3–18,5%, а вітаміну Е на 30-ту та 45-ту добу експерименту також зріс на 10,5–15,7% порівняно з контролем. Збільшення вмісту вищезгаданих вітамінів у яйцях перепілок дослідної групи сприяло поліпшенню їх біологічної цінності.

УДК 637.4.082.472:637.412

2017.1.297. ТЕХНОЛОГІЯ ПЕРЕДІНКУБАЦІЙНОЇ ОБРОБКИ ЯЄЦЬ "ШТУЧНА КУТИКУЛА" ТА ВПЛИВ ЇЇ НА БІОЛОГІЧНІ ТА МОРФОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ЗАРОДКІВ КУРЕЙ / Самохіна Є.А., Бордунова О.Г. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2016. — Вип. 5. — С. 219–223. — Бібліогр.: 16 назв

Кури, інкубаційні яйця, шкаралупа, ембріон, технологія "штучна кутикула".

Наведено результати дослідження щодо впливу технології "штучна кутикула" на деякі біологічні та морфологічні показники розвитку зародків курей кросу Хайсекс білий. Вивчали дію розчину хітозану кислоторозчинного з 2,0% наддоцтовою кислотою за температури нагрівання 35–40°C, який розпилювачем наносили на яйця. Встановлено, що передінкубаційна обробка яєць розчином "штучна кутикула" сприяла деякому зниженню втрати вологості яйцями в процесі їх інкубації (табл.). Менша втрата вологості сприяла збільшенню живої маси зародка на 5,8–7,9% порівняно з контрольною групою. Проте зростання зародка і збільшення його маси проходило нерівномірно — спочатку він швидко зростає, але до кінця інкубації приріст істотно знижується. З віком зародка відбуваються глибокі зміни як його самого, так і зв'язків із зовнішнім середовищем. Зроблено висновок, що передінкубаційна обробка яєць робочим розчином "штучна кутикула" позитивно впливає в аспекті стимулювання росту і розвитку ембріонів птиці. Жива маса зародків на 17-ту добу інкубації, діаметр судинного поля через 48 год інкубації, довжина зародка на 19-ту добу інкубації були достовірно більшими порівняно з контролем.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

УДК 636.92

2017.1.298. ХУТРОВА ПРОДУКТИВНІСТЬ КРОЛІВ ЗА РІЗНИХ ТЕРМІНІВ ВИРОЩУВАННЯ / Лучин І.С., Корпанюк В.Д. // Ефективне кролівництво і звірівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 2. — С. 37–42. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 548191.

Кролі, генотип, трьохпорідні поміси, забійний вихід, гістологія шкіри, адаптаційна здатність.

Метою дослідження було встановлення особливостей гістологічної будови шкіри та її кореляційний зв'язок із забійними показниками кролів двох генотипів — породи радянська шиншила (РШ) і трьохпорідних помісей у динаміці їх росту та визначення адаптаційної спроможності до інтенсивної відгодівлі молодняку кролів різних генотипів. Вирощування молодняку кролів і його забій проводили в умовах господарства "Еліт" Івано-Франківської обл. Використовували два генотипи молодняку кролів: І гр. (контрольна) — РШ, ІІ гр. (дослідна) — новостворений тип шиншила — НТШ з "кровністю" 4/8БВ 3/8МШ 1/8Ф, де БВ — частина породи білого велетня, МШ — місцевої шиншила, Ф — фландр. Встановлено показники вирощування, забою та особливості будови шкіри з різних ділянок тіла молодняку кролів порід РШ та НТШ. Рівень досліджуваних показників зумовлений генотипними особливостями, які визначають і тип конституції, і швидкість росту молодняку кролів. За рівнем живої маси вірогідна перевага молодняку НТШ порівняно з кролями породи МШ. Зроблено висновки, що забійний вихід у трьохпорідного молодняку кролів відповідно до чистопорідних тварин збільшувався в динаміці росту на 1,6; 3,1; 2,7%, але найбільша різниця між двома генотипами була у віці 90 днів; помісні тварини на рівні вищій продуктивності характеризуються і вищим рівнем резистентності і адаптаційної здатності за рахунок потовщеного епідермісу та загальної товщини шкіри, що дає можливість використання даного генотипу за промисловими технологіями виробництва кролятини. Запропоновано використовувати поголів'я новоствореного типу шиншила в умовах промислового виробництва кролятини, зокрема за інтенсивних і напівінтенсивних технологій.

УДК 636.92

2017.1.299. КРОЛИКИ-ВЕЛИКАНЫ: ОПИСАНИЕ ПОПУЛЯРНЫХ ПОРОД / Agronomi.com // Тваринництво України. — 2016. — № 7/8. — С. 14.

Кролики-велетні, білий велетень, сірий велетень, гігантська шиншила, шампань, баран, чорно-бурий, советская шиншила, строкатий велетень, фландр.

Тваринники завжди намагалися створити таких кролів, які об'єднували б у собі найкращі якості, тобто могли б швидко розмножуватись, набирати масу, були крупними і життєздатними. Кролі з красномовною назвою "Велетень" були виведені нещодавно. Вважають, що перший такий кролик з'явився на світ у 1952 р. на території Полтавської обл. Наведено опис основних порід кролів-велетнів: "Білий велетень", "Сірий велетень", "Гігантська шиншила", "Шампань", "Баран", "Чорно-бурий", "Советская шиншила", "Строкатий велетень", "Фландр". В опіс порід представлено дані про виникнення породи, масу дорослої тварини, характеристики тулуба, шерсті, плодючості та інші.

УДК 636.92.033.084

2017.1.300. БІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ М'ЯСНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ КРОЛІВ / Вакулєнко І.С., Далець Л.М., Аксьонов Є.О., Петраш В.І. // Ефективне кролівництво і звірівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 2. — С. 10–19. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548191.

Сухий тип годівлі, кролятина, мінеральні речовини, м'ясо на продуктивність, вітаміни, білкові компоненти, абсолютний приріст.

Метою досліджень було детальне вивчення та біологічне, економічне і практичне обґрунтування: термінів підсису та реалізації на м'ясо кроленят; різного типу годівлі на формування у кролів м'ясної продуктивності залежно як від

технології вирощування, так і від продуктивного напрямку тварин у процесі росту від народження до статеві зрілості. Для вивчення зазначених питань у ДП ДГ "Кутузівка" Харківської обл. було відібрано 15 гол. ремонтних самиць, від яких одержано 80 гол. молодняку, що вирощувався до 150 діб. Дослідження показали, що високопоживний гранульований комбикорм і промислові умови вирощування забезпечують інтенсивний ріст і розвиток тварин. Наведено численні дані, що характеризують інтенсивність вікової динаміки росту; особливості формування м'ясної продуктивності; хімічні, біохімічні та технологічні показники м'яса при сухому типі годівлі кролів м'ясо-шкуркового напрямку. Зроблено низку висновків, зокрема про те, що за комплексом хімічних, морфологічних, біохімічних, кулінарно-технологічних та економічних показників високим забійним виходом — 62–63%, виходом м'якоти — 87–88%, незначним вмістом жиру — 9–11% — оптимальними можна визнати строки забою і реалізації кролів у віці 3–4 місяців з передзабійною масою 2,5–3,2 кг.

УДК 636.92.053.087.8

2017.1.301. ВИКОРИСТАННЯ ПРОБІОТИЧНОГО ПРЕПАРАТУ "БАЦЕЛЛ" В ГОДІВЛІ КРОЛІВ / Вакулєнко І.С. // Ефективне кролівництво і звірівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 1. — С. 5–12. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548190.

Препарати пробіотичні ("Бацелл"), сукрільні самиці, лактуючі самиці, молодняк на дорощенні, збереженість, плідність.

Метою досліджень було вивчити продуктивну дію пробіотичного препарату "Бацелл" (ПБПБ) на ріст і розвиток молодняку, відтворні здатності кролематок та збереженість кроленят у різні вікові періоди. Дослідження проводились на кролефермі ДГ "ДП Кутузівка". Наведено схему згодовування ПБПБ у добових раціонах кролів 4-х виробничих груп (контрольна і 3 дослідні). Дано опис характеристик, біологічних властивостей препарату, продуктивних показників сукрільних і лактуючих кролематок, динаміки живої маси кролів і середньодобового приросту кроленят при згодовуванні ПБПБ. Зроблено висновки, що застосування ПБПБ у годівлі кролів у дозах 0,10–0,15–0,30 г/голову на добу сприяло покращанню функціонування системи травлення, відтворенню та підвищенню резистентності. Уведення до добового раціону відгодівельного молодняку препарату у вказаній дозі забезпечувало збільшення приросту порівняно з тваринами, що не одержували препарат, відповідно на 12–17–18%, та середньодобовий приріст на 30–37% вищий, ніж у контролі. Оптимальною дозою для сукрільних і лактуючих самиць визначено 0,15 г на добу, що сприяло збереженню живої маси кролематок, збільшенню живої маси кроленят при народженні, розміру гнізда, молочності у 20 днів і живої маси кроленят.

УДК 636.92:619:616.98:578.821.4

2017.1.302. ЛІКУВАННЯ КРОЛІВ, ХВОРИХ НА ШКІРНУ ФОРМУ МІКСОМАТОЗУ / Гуменний О.Г., Попова І.М., Горобей С.П., Рибіна К.В. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2015. — Вип. 77. — С. 10–12. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 547779.

Кролі, міксоматоз (шкірна форма), йодгліцерин, препарат "Риботан", лікування кролів.

Мета досліджень, проведених в умовах особистих селянських господарств Біляївського р-ну Одеської обл. на трьох кролефермах, де утримуються 160, 240, 109 кролів відповідно, — розробити методи терапії модулярної форми міксоматозу (МФМ) кролів. До дослідів було залучено 34 голови кролів з поодинокими і множинними ураженнями вух, повік, носа. Наведено результати лікування кролів, хворих на МФМ, препаратами йод-гліцерин і йод-гліцерин + риботан. Зроблено висновки, що при вузиковій формі у незначній кількості кролів спостерігалось самовицужання, 50% їх гине від кахексії, або з тих же причин 28% підлягає "стемпінг-ауту". Лікування шкірної форми може бути успішним при комбінації

місцевого застосування йод-гліцерину та парентерального введення імуномодулятора "Риботан".

УДК 636.93

2017.1.303. ОПЫТ ИССЛЕДОВАНИЯ МЕСТООБИТАНИЙ НОРКИ ЕВРОПЕЙСКОЙ И НОРКИ АМЕРИКАНСКОЙ НА ТЕРРИТОРИИ НАЦИОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКА "СЛОБОЖАНСКИЙ" / Биатов А.П., Пономарёва А.А. // ГИС и заповедные территории: материалы III науч.-метод. семинара, Харьковская обл., Краснокутский р-н, с. Владимировка, 30 мая — 1 июня 2015 г. — Х., 2016. — С. 6–11. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 547842.

Норка (європейська, американська), національний природний парк "Слобожанський", ареал заселення, пойми річок Мерчик і Мерла.

Мета роботи — простежити просторові переваги норки американської і європейської на території НПП "Слобожанський" і прилеглих територіях. Збір польових матеріалів проведено в зимовий період 2012–2013 рр. Наведено опис матеріалів, методів і результатів дослідження. Зроблено висновки, що на території, прилеглій до північно-східного краю лівобережної ділянки НПП "Слобожанський", зустрічаються обидва види — як європейська, так і американська норки, остання превалює на обох ділянках; в зимовий період норка американська віддає перевагу ділянці русла р. Мерчик з відкритими ландшафтами, а норка європейська знаходиться переважно в засміченій ділянці русла р. Мерчик, що проходить по лісовому масиву між с. Пильнянка і заплавою р. Мерла.

УДК 636.934.57.082

2017.1.304. МІНЛИВІСТЬ МОРФОМЕТРИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ВОЛОСЯНОГО ПОКРИВУ НОРОК РІЗНОГО ТИПУ ЗАБАРВЛЕННЯ / Гавриш О.М. // Эффективное кролиководство і звірівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 2. — С. 19–23. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 548191.

Норка американська, кольоровий тип норок, мінливість показників (норки), показники морфометричні, волосняний покрив.

Мета досліджень — встановити морфометричні параметри волосняного покриву норок різних генотипів вітчизняного та скандинавського типу селекції. Вивчення особливостей волосняного покриву норок стандартного темно-коричневого типу

(СТк), коричневого "дикого" (СТд), сріблясто-голубого (СГ) та сканбраун (СБ) проводились в умовах звірогосподарства Черкаської облспоживспілки після дозрівання волосняного покриву. Наведено морфометричні характеристики волосняного покриву норок вказаних типів забарвлення та селекції (вітчизняної та скандинавської). Порівняно з норками СТк забарвлення, найвищою м'якістю хутра відзначалися норки СГ типу забарвлення. Морфометричні показники хутра норок скандинавського типу селекції за своїми показниками найбільш наближені до вітчизняних норок СТд типу, проте відрізняються вкороченим остьовим волоссям.

УДК 636.934.57.082.1

2017.1.305. ДИНАМІКА РОСТУ І РОЗВИТКУ МОЛОДНЯКУ НОРОК СКАНДИНАВСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ ПРИ РІЗНИХ СИСТЕМАХ УТРИМАННЯ / Яремич Н.В. // Эффективное кролиководство і звірівництво: зб. наук. пр. — 2016. — № 1. — С. 43–48. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 548190.

Норка, скандинавська селекція норок, кольоровий тип норок, мікроклімат, шед.

Дослідили характер впливу параметрів мікроклімату на ріст і розвиток молодняку норок генотипів Scanglow, Scanblack та Pearl ($n = 30$ гол. в кожній групі) при різних системах утримання (шеди і приміщення). Робота проводилась на базі звірогосподарства "Золотоніське" Черкаської обл. Обробку експериментальних даних здійснювали методами математичної статистики. Наведено дані щодо параметрів мікроклімату будівель для утримання норок (температура, тиск, освітленість, вологість, вміст CO_2 , NH_3), а також динаміки живої маси молодняку норок Scanglow, Scanblack та Pearl за різних умов утримання. Досліджено частку впливу системи утримання молодняку норок різних типів забарвлення на динамічні показники. Зроблено висновки, що мікроклімат приміщення із завищеним значенням вмісту аміаку та заниженими показниками освітленості впливає на інтенсивність росту та розвитку молодняку норок різних типів забарвлення. Вирощування племінного молодняку в закритих приміщеннях є небажаним, разом з тим розміщення молодняку, який планується на забій, в закритих приміщеннях, за умови зниження рівня концентрації аміаку, дасть змогу отримати дозріле хутро раніше порівняно з тваринами, які утримуються в шедях.

638.1/.2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — кандидат хім. наук ТОВМАЧЕНКО В.М.

УДК 636.082.4:591.044:453.5

2017.1.306. ВПЛИВ БІОЛОГІЧНО АКТИВНИХ ПРЕПАРАТІВ НА ЯКІСТЬ ШТУЧНО ВИВЕДЕНИХ БДЖОЛИНИХ МАТОК / Ведмідь І.В., Шеремета В.І., Каплуненко В.Г. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2016. — Вип. 5. — С. 144–147. — Бібліогр.: 11 назв.

Бджолині сім'ї, бджолині матки, препарат Апістимулін БМ, препарат Наностимулін, цукровий сироп, сім'ї-вихователки.

На пасіці навчально-виробничої лабораторії при ВП НУБіП України "Немішаївський агротехнічний коледж" дослідили ефективність дії Наностимуліну з невисоким вмістом аквахелатів кобальту та стимулювальної дії препарату "Апістимулін БМ" при отриманні бджолиних маток високої якості, яких підгодовували біологічно активними препаратами, створеними на основі цукрового сиропу. Використали відводки бджіл карпатської породи, сформовані в червні на основі маток-сестер весняного виводу 2015 року. Сім'ям-вихователкам І дослідної групи згодовували апістимулін БМ, II — наностимулін, у складі якого було 2 мг наноаквахелата кобальту на 1 л сиропу. Бджолиним сім'ям піддослідних груп згодовували корм за три дні до формування з них вихователок, і продовжували годувати ним до запечатання маточників, ще 5 днів. Сироп згодовували в один і той самий час о 19 год вечора з надрамкових годівниць. Щодня в годівницю наливали по 0,5 л сиропу. Аналіз отриманих даних показав,

що згодовування бджолиним сім'ям цукрового сиропу з різними біологічно активними препаратами вірогідно збільшує кількість прийнятих на виховання личинок та одержаних у результаті цього бджолиних маток. Зроблено такі висновки: згодовування бджолиним сім'ям-вихователкам цукрового сиропу з біологічно активними препаратами сприяє виживанню вірогідно більшої кількості личинок, інтенсифікує ріст бджолиних маток в ембріональний період розвитку та покращує функціональну активність їх статевої системи; препарат Апістимулін БМ сприяв одержанню вірогідно більшої кількості бджолиних маток високої якості. Маса тіла та його довжина у них була вірогідно більшою на 18% та 42% відповідно; бджолині матки, отримані від сімей-вихователок, яким згодовували препарат Апістимулін БМ, мали вищу заплідненість порівняно з контрольними.

УДК 638.115

2017.1.307. ВПЛИВ НА БДЖІЛ ДРІЖДЖОПОДІБНИХ ГРИБІВ / Цікава В. // Український пасічник. — 2017. — № 2. — С. 21–22.

Дріжджоподібні гриби, бджоли, інфекційні захворювання, кандидоз, меланоз, ветеринарно-санітарні правила.

Дріжджоподібні гриби є ворогами бджіл. Ці гриби спричиняють інфекційне захворювання — кандидоз. Група дріжджоподібних грибів роду *Candida* — одноклітинні рослинні мікроорганізми витягнутої циліндричної форми із заокругленими кутами. Грибів цього роду налічують понад 200 видів. Їхні

тіла складаються з овальних закручених дріжджових клітин розміром 4–8 мкм. Будова клітинної стінки забезпечує добрий захист від впливу несприятливих чинників зовнішнього середовища, зокрема і застосовуваних лікарських препаратів (див. рисунок). Потрапляючи в організм ослаблених бджіл, гриби починають розмножуватися і проростають у їхні слизові оболонки, спричиняючи загибель. У процесі їх проникнення порушуються функції травної та дихальної систем уражених бджіл. У разі сильного ураження в інфікованих бджіл спостерігаються зміни у грудних м'язах. Під час захворювання бджолині сім'ї у період зимівлі сильно слабшають унаслідок загибелі дорослих бджіл, а навесні гине і розплід. Різновид дріжджоподібного гриба роду *Aurobasidium pullulans* є збудником меланозу — інфекційного захворювання бджолиних маток, робочих бджіл і трутнів. Інтенсивність ураження бджіл залежить від їхнього віку. Молоді особини зазнають ураження менше, однак матки різних порід і вікових груп однаковою мірою можуть хворіти на меланоз. Принесення у вулик значної кількості падевого меду порушує обмін речовин у робочих бджіл, личинок і маток, спричиняє захворювання маток меланозом. Заходи боротьби з хворобою починають із суворого дотримання ветеринарно-санітарних правил щодо розведення та утримання медоносних бджіл на пасіках. Ослаблі сім'ї бажано пересадити у чисті продезінфіковані вулики. Протягом весни і літа провести заміну маток. На зиму бджолам бажано замінити недоброякісний мед цукровим сиропом.

УДК 638.132

2017.1.308. КВІТКОВИЙ ПИЛОК, ОБНІЖЖЯ, ПЕРГА: ВЛАСТИВОСТІ І ЗАСТОСУВАННЯ / Приймак Г.М. // Пасіка. — 2017. — № 3. — С. 17–20.

Квітковий пилок, обніжжя, перга, бджоли, терапевтичні властивості пилку, хімічний склад пилку.

Квітковий пилок (КП) є сукупністю пилкових зерен, що утворюються в пилках покритонасінних рослин. Це чоловічий елемент квіток рослин, що у своєму складі має комплекс збалансованих біологічно активних речовин, у тому числі всі відомі вітаміни, всі незамінні амінокислоти, біологічно активні речовини. Обніжжя (О.) — квітковий пилок, зібраний бджолами у вигляді грудочок у кошичках третьої пари ніжок. Бджоли додають до пилку певну кількість нектару, виділень слинних залоз, у тому числі лізоцим, що посилює антибактеріальні властивості обніжжя, в результаті чого і можливе формування грудочок. Перга (П.) — це КП, законсервованій бджолами у стільниках бджолиного гнізда. Вона є високоякісним кормом, який бджоли використовують для вигодовування розплоду та свого живлення. Так П. містить всі необхідні амінокислоти, вітаміни Е, С, В, каротиноїди (провітамін А), вітамінну сполуку інозит, понад 20 хімічних елементів (у тому числі калій, магній, залізо, кальцій), біологічно активні речовини. Надано рекомендації щодо використання КП, О. і П. у медичній практиці. Наведено дані щодо кольору обніжжя нектаро- та пилконосів, а також терапевтичних властивостей квіткового пилку з різних пилконосів. Розглянуто питання хімічного складу пилку; кількості пилку, яка утворюється у квітках рослин; користь для людини використання КП. Наведено перелік різних захворювань, норми застосування і тривалість лікування квітковим пилком та медом.

УДК 638.132

2017.1.309. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМИ І ТОПОГРАФІЇ НЕКТАРНИКІВ МЕДОНОСНИХ РОСЛИН УКРАЇНИ / Адамчук Л.О. // Пасіка. — 2017. — № 3. — С. 25–27.

Нектарники, медоносні рослини, форма і топографія нектарників, бджоли, комахи.

Протягом 2014–2015 рр. виконано: теоретичний огляд наукової інформації стосовно відомостей та кількісних даних, які характеризували форму і топографію нектарників медоносних рослин; оцінювання новизни, достовірності та взаємозалежності відібраних даних, їх доповнення та уточнення змісту; логічну переробку отриманих даних з метою одержання нового рівня, тенденцій і перспектив розвитку наукової думки в обраному напрямі. Встановлено, що нектарники різноманітні за величиною і формою, походженням та розміщенням у квітці. Під час розвитку квітки вони формуються переважно із епідермальних і субепідермальних клітин,

які потім стають меристематичними. Відомо, що більшість нектарників розміщені у квітках (флоральні) — на чашолистках, пелюстках, стінках зав'язі, квітколожі, тичинках. Проте у деяких рослин нектарники формуються і на вегетативних органах. Результати дослідження, пов'язані із розміщенням і формою нектарників, дали змогу сформулювати наступні положення. На пелюстках родини жовтцевих, купальниць та водозбору звичайного нектарники мають вигляд невеликих заглибин, так званих медових ямок, прикритих своєрідним язичком. У інших рослин на пелюстках утворюються потовщення або валики. На чашолистках нектарники утворюються рідше, ніж на інших частинах квітки. Встановлено, що для нектарників такої будови характерне незначне виділення нектару. Описано форму і топографію нектарників медоносних рослин України. Здійснено розподіл нектарників на 15 груп і 25 підгруп за їхнім типом, топографією, формою та доступністю для бджіл. Одержані результати є підґрунтям для подальшого вивчення різних груп нектарників з огляду етології бджіл, продуктивності тощо у взаємозв'язку "рослина–нектар–комаха". Наведено фото квіток медоносних рослин з різним розміщенням нектарників.

УДК 638.141

2017.1.310. СТВОРЕННЯ ПРОПОЗИЦІЙ НА ЗАПИЛЕННЯ БДЖОЛАМИ / Григоренко А. // Бджолярський круг. За рентабельною пасіку. — 2017. — № 1. — С. 35–36.

Бджоли, запилення с.-г. культур, організоване запилення.

На даний час ринок запилення с.-г. культур за допомогою бджолосімей має стихійний характер. Така послуга існує і вона надається с.-г. виробникам пасічниками, але в неорганізованому, стихійному порядку і зазвичай без договору стосовно обов'язків сторін та оплати. Вважається, що пасічники і так мають бути вдячними, адже як плату за запилення с.-г. культур вони отримують мед. Але при цьому сільгоспвиробники втрачають на тому, що пасічники розміщують пасіки як їм зручно, тобто в одному місці, на краю поля. У такому випадку один край поля буде добре запилений і продемонструє підвищення врожаю, а от віддалений такого запилення може не доотримати, а то й зовсім не отримає і загалом на круг вийде майже те ж, що і завжди. При організованому запиленні за контрактом і обов'язками сторін, фермер зміг би обговорити найкращий варіант розміщення бджолосімей для запилення поля, кількість та якість бджолосімей, строки розміщення та перебування бджолосімей на запиленні конкретної сільгоспкультури та інші деталі. При цьому збільшення врожайності соняшника, гречки чи іншої ентомофільної культури, безумовно, має перекрити видатки на оплату за запилення. Одним із шляхів вирішення даної ситуації буде створення пропозиції послуг по запиленню с.-г. культур. Навіть при відсутності нині явного попиту, є сенс пасічникам, які зацікавлені в такого роду діяльності, запропонувати свої пропозиції щодо даного сервісу.

УДК 638.145

2017.1.311. ТЕХНОЛОГІЯ БЕЗМЕДИКАМЕНТОЗНОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ БДЖІЛ П. Я. ХМАРИ / Хмара П.Я., Малихін В.Є. / Український пасічник. — 2017. — № 1. — С. 11–13.

Бджоли, безмедикаментозне оздоровлення, патогенна мікрофлора, розмноження, екосистема, природний потенціал.

Бджоли стійко справлялися з хворобами завдяки виробленому роками природному захисту. Та комерційне бджільництво в гонитві за надприбутками стало турбуватися про здоров'я бджолосімей спрощеним способом — лікуванням і профілактикою антибіотиками. Запропонована П. Я. Хмарою технологія регулювання розмноження за допомогою тимчасової ізоляції плідної матки у спеціальній клітці-ізоляторі є штучним копіюванням деяких природних процесів розмноження сім'ї в повному річному циклі розвитку. Цей метод дає позитивні результати і в оздоровленні медоносних бджіл від багатьох захворювань без хімічних препаратів. Є практичні підтвердження бджолярів щодо ефективності методики оздоровлення бджіл при хворобах розплоду (і дорослих імаго). Досягнуто високі результати у лікуванні хворих бджолосімей від американського гнильця, аскоферозу, паралічу. Розроблено спеціальну схему позбавлення бджолосімей від кліща

Варроа. Головним оздоровчим чинником організму бджоли є збереження високого профілактичного потенціалу опірності навіть за тимчасової відсутності личинок у гнізді. У новонароджених бджіл, які не годують розплоду, зберігається запас живих речовин, закладених у них ще в стадії личинки, включаючи фермент бактеріцидної дії — лізоцим. Маючи такий високий потенціал фізіології, годувальниці зможуть згодом виховувати здорове покоління і молодших сестер. Ізолюючи плідну матку на основному взятку, зимовий клуб сформується із бджіл, вигодованих на різноманітні та достатку пилку середини літа. Не виховуючи осіннього розплоду, бджола збереже весь запас повноцінного жирового тіла для зимівлі. Не менш важливим є й той факт, що так само зимова бджола в майбутньому сезоні вигодує і повноцінне здорове покоління собі на заміну. І яке саме буде за якістю перше покоління бджіл навесні — такий старт якості буде мати їх розвиток в активний сезон, передусім щодо протистояння хворобам.

УДК 638.145

2017.1.312. УКРАЇНЬСЬКА СТЕПОВА / Григорків Л. // Український пасічник. — 2017. — № 1. — С. 13–14.

Степові бджоли, личинки, селекція і репродукція бджіл, бджолосім'ї.

У відділі селекції і репродукції українських степових бджіл ННЦ "Інститут бджільництва ім. П.І. Прокоповича" ведуться роботи щодо поліпшення популяції українських бджіл. Зокрема, упродовж 2011–2015 рр. тривали дослідження з визначення характерної для породи гігієнічної здатності українських степових бджіл. Вона визначалась кількістю видалених штучно ушкоджених личинок (задавали 100 шт.) за 24 год. Виявлено, що для українських степових бджіл характерним є видалення $76,8 \pm 2,9$ ушкоджених личинок за 24 години. Початок очищення чарунок у сім'ях було зареєстровано через 2,5–3 години, повне видалення (100% — 100 шт.) загинувих личинок спостерігали через 18–20 год. Виконання селекційних досліджень з поліпшення гігієнічної поведінки бджіл потребує виявлення бджолосім'ї, які слугуватимуть продовжувачками у процесі створення заводського типу. Для цього в 2011 р. було виділено 8 сімей, які мали високі показники гігієнічної поведінки та господарсько-корисних ознак. У наступні роки із них визначено найкращі три сім'ї, які стали родоначальницями. У 2012–2013 рр. від родоначальниць отримали маток-дочок першого покоління. У 2013 р. бджоломаток (2012 р. народження) оцінювали за комплексом біологічних ознак, після чого з них виділено 9 сімей-продовжувачок, від яких відокремили маток-онучок, які сформували 30 бджолосім'ї. Сформовані дослідні групи сімей (F2) бджолосім'ї мали менші витрати корму за зимовий період на 25,7%, більшу на 1,0–19,9% медопродуктивність і на 0,8% посилену гігієнічну поведінку порівняно з попереднім (F1) поколінням. Число вимушено ушкоджених личинок, видалених бджолами за 24 год, становило 99–100%. Ставлячи за мету стабілізацію та поліпшення санітарної здатності бджіл, співробітники відділу розробили метод "оновлення" гнізда для поліпшення гігієнічної поведінки бджіл у активний період їхньої життєдіяльності.

УДК 638.15

2017.1.313. ЯК ПОПЕРЕДИТИ ГОСТРИЙ ПАРАЛІЧ БДЖІЛ / Цікава В. // Пасіка. — 2017. — № 3. — С. 9–10.

Бджоли, інфекційна хвороба, гострий параліч, вірус, інвазія паралічу, противірусні препарати

Гострий параліч — це інфекційна хвороба дорослих особин медоносних бджіл, яку викликає РНК-вірус сферичної форми. Вірус поширюється на всіх стадіях розвитку бджоли, але хворіють переважно дорослі молоді бджоли. Носіями збудника (вірусу) є медоносні бджоли, трутні, джмелі, самки кліща Варроа. При цьому зовні здорові бджоли можуть бути вірусноносійми. Надано опис перебігу хвороби, можливі джерела вірусу (мед, перга, загальні напувалки, перестановлення стільників, інфікований пасічний інвентар та інструменти). Порушення технологій утримання бджіл, невідповідне годування бджіл, наявність кліща Варроа сприяє розвитку

хвороби гострого паралічу. Прогресує захворювання рано навесні, в деяких ситуаціях — наприкінці зими. На рамках навесні відзначається велика кількість плям проносу. Вірус гострого паралічу може жити в підморі близько 6 місяців, але за температури вище 15°C вірус існує тільки один місяць. Сонце може вбити вірус за 40 хвилин. Діагноз хвороби гострого паралічу встановлюється за характерними клінічними ознаками в результаті лабораторних досліджень. Для підтвердження діагнозу у ветеринарній лабораторії перевіряють 50 хворих або недавно загинувих бджіл від 2–3 бджолиних сімей з вираженими ознаками хвороби. При встановленні гострого паралічу пасіку оголошують неблагополучною щодо цієї хвороби, вводять обмеження і проводять заходи відповідно до діючих інструкцій. Наведено перелік інших заходів щодо усунення наслідків захворювання. Для профілактики захворювання використовують противірусні препарати. Одним з кращих протизапальних і антивірусних засобів є настоянки екстрактів квіток деревію, що мають антисептичну, в'язучу дію і поліпшують стан бджолиних сімей під час захворювання на параліч.

УДК 638.15

2017.1.314. ДОСЛІДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ЗАКЛІЩЕНОСТІ БДЖОЛИНИХ СІМЕЙ / Гайдар В. // Пасіка. — 2017. — № 3. — С. 10–11.

Бджолині сім'ї, кліщі Варроа, деструктор гасу з тактиком (ДГЗТ), закліщеність сімей бджіл.

Для контролю природного осипання кліщів та визначення ефективності застосування акарицидних (проти кліщів) препаратів на пасіках використовують внутрішньовуликові планшети, затягнуті сіткою з вічками 2×2 мм чи 2×3 мм, в яких по всій площині розміщують цупкий папір, змащений вазеліном чи іншими липкими речовинами, на які осипається та прилипає кліщ. За числом знайдених кліщів на папері визначають закліщеність бджолиних сімей. У 2006 р. вперше застосовано для боротьби з кліщем Варроа деструктор диму високоочищеного гасу з тактиком (ДГЗТ), який з того часу є основним засобом боротьби з надзвичайно небезпечною хворобою бджіл — вароатозом. Наведено оцінку закліщеності бджолиних сімей на пасіці за даними проведених досліджень. Одержані результати показали, що закліщеність сімей, визначена підрахунком кліщів, знайдених на дніщі вулика, покритому змащеним папером та відділеному від бджіл сіткою, у 3 рази менша (2,3%), ніж визначена за пробою бджіл (7,1%). Отже, при застосуванні ДГЗТ при вароатозі приблизно дві третини кліщів відчувують потік свіжого повітря у вулик, панічно повзуть на нього, виповзають назовні вулика та падають на землю, де й гинуть. Тому при застосуванні ДГЗТ об'єктивно визначити закліщеність сімей по знайдених кліщах на планшеті чи на дніщі вулика неможливо. Такий висновок підтверджується й аналізом відношення величин відстані лімітів (максимального та мінімального відсотка) закліщеності сімей щодо середнього значення. Так, останке для закліщеності, визначеної за знайденими кліщами на дніщі вулика, становить 2, а за пробою бджіл — 1,2. Не встановлено і залежності між величинами знайдених кліщів у пробах бджіл і на дніщі вулика.

УДК 638.155

2017.1.315. ПЕСТИЦИДИ І БДЖОЛИ / Клаус-Вернер Вензел // Український пасічник. — 2017. — № 1. — С. 23–24. (Переклад з німецької доктора Мацей Вінярські, журнал "Pasiaka" № 4 за 2016 р.).

Пестициди, бджолосім'ї, отрутохімікати, неонікотинноїди.

Обговорюється проблема, висвітлена у статті професора з Німеччини, і яка є актуальною і на українських пасіках. Та, на жаль, ні наукові кола, ні громадські організації пасічників не приділяють достатньо уваги тому, що в останні роки сила бджолосім'ї, стан здоров'я та продуктивний вік бджіл значно знижені, зважаючи на масове використання на полях пестицидів, зокрема неонікотинноїдів (НН), які тепер вільно можна придбати на нашому ринку і безконтрольно застосовувати. Чи зможуть українці, як у Єврозоні, заборонити використання найнебезпечніших для довкілля отрутохімікатів на своїх родючих ґрунтах? Німецький професор, автор статті, провів детальний аналіз наукових повідомлень за останні роки про дію НН на бджіл та інших комах (щодо смертельної загро-

зи). Неонікотиніди є загрозою для бджіл, а з часом стануть загрозою для людей, хоча за нестачі бджіл продуктів не бракуватиме, адже сучасні наукові технології забезпечать їх виробництво, хіба що буде бідним їх різноманіття. Але загроза зростатиме, адже хімічна промисловість щоразу більше насичує отрутами ґрунти в різних країнах. Проблемаю стає й те, що в Євросоюзі з початком 2016 року закінчився мораторій на використання отрутохімікатів. Наявність НН у ґрунті робить отруйними всі рослини, які на ньому ростуть, зокрема бур'яни і їхній цвіт. Однак реальна небезпека для бджіл від цих інсектицидів є ледь помітною і прихованою.

Ми не помічаємо втрат бджоли від НН. Споживаючи нектар, беручи пилок, бджоли за хвилину нагромаджують собі НН, отримуючи летальне отруєння. Отрута ушкоджує нервову систему і бджоли-збирачки не можуть повернутися до вулика. Від отруєння спостерігаємо ненормальну поведінку бджіл: вони не можуть ховати язичків; тремтять на щільнику і т.і. Смертельні дози імідаклопри (препарат "Гаучо" для обробки насіння, потрапивши в організм бджоли спочатку спричиняє атрофію (відмирання) шлуночка. Від такого ушкодження бджоли-годувальниці не можуть виробляти бджолине молоко для матки і розплоду, внаслідок чого сім'я гине.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК [597–1.05:639.371.52]:[639.3.043.13:636.087.73]

2017.1.316. ПЕРЕБІГ ОКИСНИХ ПРОЦЕСІВ В ГЕПАТОПАНКРЕАСІ ДВОЛІТОК КОРОПА ЗА ВВЕДЕННЯ ДО СКЛАДУ КОРМІВ НАСІННЯ РОЗТОРОПШІ ПЛЯМИСТОЇ (*SILYBUM MARIANUM*) / Кориляк М.З., Грициняк І.І., Дерень О.В., Добрянська О.П. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 1. — С. 73–84. — Бібліогр.: 24 назви.

Короп, розторопша плямиста, система антиоксидантного захисту, продукти перекисного окиснення ліпідів.

Дослідження проведено на базі ДП ДГ Львівської дослідної станції ІРГ у двох повторностях. Першу повторність проведено в 2013 р., другу в 2014 р. у виробничих умовах ставів-аналогів за площею з єдиним джерелом водопостачання. Об'єктом дослідження були дволітки любінського лускатого коропа. Експеримент складався із чотирьох варіантів і тривав 60 днів. У результаті проведених досліджень відмічено активацію системи антиоксидантного захисту та зниження інтенсивності процесів утворення продуктів перекисного окиснення ліпідів у гепатопанкреасі усіх трьох дослідних груп коропів, яким до складу раціону було введено розмелені плоди розторопші плямистої з розрахунку 1,5 і 10% відносно контрольної. Дана тенденція була виражена за використання 1 і 5% даної добавки в складі корму. Зокрема, в першій повторності зростає ($P < 0,001$), а в другій виявляється тенденція до зростання вмісту супероксиддисмутази на 13,8–58,2% та зниження концентрації кінцевої ланки продуктів перекисного окиснення ліпідів на 19,9–73,7%.

УДК 547–304.2:547.992:546.3:639.2

2017.1.317. ВИКОРИСТАННЯ СОЛЕЙ ГУМІНОВИХ КИСЛОТ ДЛЯ ВИВЕДЕННЯ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ З ОРГАНІЗМУ РИБ / Гаріян Л.В. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 4. — С. 127.

Осетрові риби, однорічки стерляді, гумінові кислоти, важкі метали, кормові добавки.

Метою роботи було дослідити ефект від додавання до корму розчинів гумінових кислот різних концентрацій на рівень накопичення іонів важких металів у м'язовій тканині осетрових риб. У дослідженнях як кормову добавку було використано препарат гумату калію. Матеріалом для досліджень було обрано однорічок стерляді, які були поділені на три групи. Контрольна I група — корм не оброблявся розчином гумату калію, II група одержувала корм, оброблений розчином гумату калію, з розрахунковою концентрацією гумінових кислот 15 мг/кг корму, III група споживала корм з концентрацією гумінових кислот 30 мг/кг корму. У контрольній групі спостерігалася тенденція до накопичення таких важких металів: Zn, Fe, Mn, Cu, Cr, Cd, Pb. Результати аналізу риб II групи свідчать про зниження вмісту цинку в 2,5 рази, марганцю — на 25%, заліза — 17%, хрому — в 4 рази. Дані досліджень III групи показали зниження вмісту цинку в 4 рази, марганцю та заліза — у 2 рази, хрому — у 8 разів порівняно з рибами контрольної групи. Це свідчить про доцільність використання гумінових кислот як кормових добавок для покращення показників безпеки харчової продукції.

УДК 636.087.6:577.16:577.118:577.115

2017.1.318. ВПЛИВ ВІТАМІННО-МІНЕРАЛЬНОЇ ДОБАВКИ НА ВМІСТ ЗАГАЛЬНИХ ЛІПІДІВ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ ОКРЕМИХ ЇХ КЛАСІВ У ПЕЧІНЦІ ТА СКЕЛЕТНИХ М'ЯЗАХ ДВОРІЧОК КОРОПА У КІНЦІ ВЕГЕТАЦІЙНОГО ПЕРІОДУ / Фурманевич М.Б., Віщур О.І., Смоляннів К.Б., Томчук В.А. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 4. — С. 113–119. — Бібліогр.: 29 назв.

Дворічки коропа, вітамінно-мінеральні добавки, ліпіди, скелетні м'язи, печінка, холестерол.

Дослід проводено на 3 групах коропів 2-річного віку, які наприкінці вегетаційного періоду за принципом аналогів були розділені на контрольну та дві дослідні групи по 10 особин у кожній. Риби утримувалися в спеціальних лотках за умов постійної замкнутої системи циркуляції води. Особинам контрольних груп упродовж 30 діб згодовували гранульований комбікорм (рибне борошно, соевий шрот, пшениця, жито, олія). Коропам I дослідної групи згодовували вказаний комбікорм з добавками препарату "Тривіт" з одинарною дозою вітамінів і мікроелементів. Рибам II дослідної групи давали аналогічний комбікорм з добавками препарату "Тривіту" з подвійною дозою вітамінів і мікроелементів на кілограм корму. Після закінчення досліду у риб контрольної і дослідних груп у зразках печінки та скелетних м'язів визначали вміст загальних ліпідів і окремих класів ліпідів. Відмічено більший ($P < 0,05–0,001$) вміст ліпідів і фосфоліпідів у скелетних м'язах та печінці дворічок коропів за умов згодовування їм у складі раціону вітамінно-мінеральної добавки. При цьому у досліджуваних зразках зафіксовано зменшення ($P < 0,05–0,001$) частки ефіров'язаного холестеролу. Вказані зміни були виражені більшою мірою у скелетних м'язах та печінці коропів II дослідної групи, яким у складі вітамінно-мінеральної добавки застосовували більшу кількість вітамінів і мікроелементів.

УДК 639.2.03:597.5(282.247.326.8)

2017.1.319. БІОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ЛІМІТІВ ВИЛОВУ РИБИ У ЗАПОРІЗЬКОМУ (ДНІПРОВСЬКОМУ) ВОДОСХОВИЩІ НА 2017 РІК / Маренков О.М., Федоненко О.В., Філіпова Є.В. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 1. — С. 29–40. — Бібліогр.: 16 назв.

Ліміт вилову риби, біологічне обґрунтування, Запорізьке (Дніпровське) водосховище, промисловий запас, судак, лящ, плітка, плоскирка.

Визначено сучасний стан популяцій промислових риб, вилучення яких лімітується (плітка, лящ, судак, плоскирка). Встановлено основні біологічні показники даних видів риб, визначено вікову та статеву структуру популяцій та розраховано величини промислового запасу. Визначено коефіцієнти природної промислової та загальної смертності і розраховано величини лімітів промислового вилучення дослідних видів риб. За оптимального вилову плітки в обсязі не вище 25% від розрахованого запасу рекомендовано встановити ліміт на вилов даного виду в 2017 р. в розмірі 190 т. Ліміт вилову ляща доцільно встановити на рівні не вище 88 т. Через критичний стан запасів судака Запорізького (Дніпровського) водосховища, рекомендований ліміт його вилову в 2017 р. не повинен

перевищувати 14 т. Розрахунковий ліміт вилучення плоскирки рекомендовано встановити в обсязі 70 т. Дотримання запропонованих лімітів дасть змогу без екологічного збитку здійснювати промислове вилучення даних видів риб.

УДК 639.2:604.4:615.33:612.01.11

2017.1.320. ВПЛИВ ПРЕПАРАТУ “ФЛЮМЕК” НА ПОКАЗНИКИ НЕСПЕЦИФІЧНОЇ РЕЗИСТЕНТНОСТІ КОРОПА / Солопова Х.Я. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 4. — С. 188.

Короп, неспецифічна резистентність, сироватка крові риб, лізоцимна і бактерицидна активність, імуностимулювальний вплив.

Дослідження проводились у акваріумальній лабораторії на базі ДП ДГ Львівської дослідної станції Інституту рибного господарства НААН на дволітках коропа. Було сформовано 3 групи риб по 6 особин у кожній, середньою масою 278,6 г та довжиною 23,4 см. Перша група — дослідна, якій через зонд упродовж 7 днів задавали антибактеріальний препарат “Флюмек” з розрахунку 10 мг/кг маси риби у складі 3%-ї крохмальної суспензії, 2-й дослідній групі — 20 мг/кг маси риб, 3-тя група — контрольна, отримувала лише 3%-ву крохмальну суспензію. Показано, що згодовування коропам препарату “Флюмек” з розрахунку 10 мг/кг маси спричиняло підвищення лізоцимної і бактерицидної активності сироватки крові риб. Водночас застосування більшої дози препарату — 20 мг/кг маси риб викликало тенденцію до зниження бактерицидної активності, проте істотно не вплинуло на лізоцимну активність сироватки крові риб. Фітоцидна активність гранулоцитів крові риб 1-ї дослідної групи була на рівні контролю, а в 2-й спостерігали тенденцію до її підвищення. При цьому зафіксовано збільшення фагоцитарного числа у риб, яким задавали антибактеріальний препарат дозою 10 і 20 мг/кг маси, відповідно на 20,62 та 16,73%. Отже, констатовано відсутність імуносупресивної дії досліджуваного препарату на гуморальну і клітинну ланки неспецифічної резистентності організму коропів. При цьому застосування препарату дозою 10 мг/кг маси риб більшою мірою спричиняє імуностимулювальний вплив на природні механізми захисту організму риб.

УДК 639.3:597.551.2:616.15(477.7)

2017.1.321. СЕЗОННІ ЗМІНИ МОРФОФІЗІОЛОГІЧНОГО СТАНУ КОРОПОВИХ РИБ, ВИРОЩЕНИХ ЗА ПАСОВИЩНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Воліченко Ю.М., Пентиліук С.І., Шерман І.М. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 1. — С. 84–92. — Бібліогр.: 12 назв.

Карпові риби, цьоголітки, однорічки, пасовищна технологія, гематологічні показники, зимове утримання.

Здійснено аналіз гематологічних показників цьоголіток та однорічок коропових риб, вирощених за пасовищною технологією в період зимового утримання. Отримані дані фізіологічного стану організму риб після зимового утримання свідчать про зниження вмісту загального білка крові; високу кількість еритроцитів — від 1,7 у коропа до 2,4 млн/мкл у строкатого товстолоба та білого амура, високий еритропоез (8,0–25,0%) еритроцитів; зниження вмісту лейкоцитів з підвищенням частки нейтрофілівних гранулоцитів у лейкоцитарній формулі. За біохімічним аналізом сироватки крові, відмічено характерне зниження загального білка в крові та зниження глюкози в межах від 25,0 до 53,1%. Також відмічається зменшення рівня тригліцеридів та холестеролу на 24,7–59,5%. Отримані результати дають можливість рекомендувати їх як компонент індикації якості та загального фізіологічного стану рибопосадкового матеріалу.

УДК 639.371.1

2017.1.322. ПРОДУКТИВНА ХАРАКТЕРИСТИКА 3-РІЧНИХ ПЛІДНИКІВ СТРУМКОВОЇ ФОРЕЛІ (*SALMO TRUTTA*), ВИРОЩЕНИХ В УМОВАХ ІНДУСТРІАЛЬНОЇ АКВАКУЛЬТУРИ / Галоян Л.Л., Мрук А.І., Кучерук А.І., Тертерян Л.А. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 1. — С. 64–72. — Бібліогр.: 13 назв.

Струмкова форель, 3-річні плідники, робоча плодючість, індустріальна аквакультура, продуктивність.

Отримано результати, які є складовою частиною розробки комплексної технології з вирощування лососевих риб з метою розширення асортименту цінної делікатесної продукції та

обґрунтування заходів зі штучного відтворення струмкової форелі в річках Карпатського регіону. Відмічено, що плідники струмкової форелі, вирощені на спеціалізованих штучних кормах, мали наступні показники продуктивності: середня маса 3-річних плідників струмкової форелі становила 458 г у самців та 453 г у самиць. Середня робоча плодючість 3-річних самиць струмкової форелі становила 1847 ікринок, середня відносна робоча плодючість — 3971 ікринок, середні якісні показники яких мали наступні значення: маса 61,5 мг, діаметр 4,7 мм. Репродуктивна характеристика трирічних самців струмкової форелі була високою — середня плодючість становила 1391 млн спермій, їх рухливість тривала 35,6 с.

УДК 639.371.2:639.212.3.03(477.7)

2017.1.323. СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОЩУВАННЯ РЕМОНТНИХ ЦЬОГОЛІТОК ОСЕТРОПОДІБНИХ РИБ (*ACIPENSERIFORMES*) В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Алхімов Є.М., Шевченко В.Ю. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 1. — С. 52–64. — Бібліогр.: 20 назв.

Цьоголітки, стерлядь, веслонос, монокультура, полікультура, рибопродуктивність.

Встановлено, що фізико-хімічні параметри води в ставах господарства відповідали діючим у ставовому рибництві нормативам; наявний рівень розвитку природної кормової бази був задовільним для вирощування ремонтного матеріалу осетроподібних. Середня маса стерляді при посадці на вирощування в умовах монокультури була вищою, ніж в умовах полікультури, і становила відповідно 53,8 мг проти 51,3 мг. Середня маса веслоноса в умовах монокультури дорівнювала 276,5 мг, а за полікультури — 281,3 мг. Отже, середня маса стерляді і веслоноса за умов монокультури була вищою порівняно з такою, отриманою в умовах полікультури. У стерляді нормативний вихід спостерігався тільки в монокультурі при розріджених посадках, становив 65,9–71,3%. При високих щільностях посадки (5000 та 12500 екз./га), вихід був 51,28 та 23,38% відповідно. Веслонос за щільністю посадки 3000 екз./га демонстрував високий вихід з вирощування — 34,87 та 48,52%. За утримання ремонтних цьоголіток у полікультурі оптимальним був варіант, за якого щільність посадки становила 10000 екз./га, при цьому відсоток стерляді у полікультурі становив 75%, а веслоноса — 25%. Рибопродуктивність у цьому варіанті сягала 166,1 кг/га. Відсоток виходу з вирощування, середня маса та рибопродуктивність за окремими видами були вищими в монокультурі, окрім рибопродуктивності стерляді, яка у монокультурі становила 61,0 кг/га, а у полікультурі — 81,9 кг/га. Відмічено, що за більшістю показників окремих видів риб спостерігалася перевага монокультури. Проте при цьому загальна рибопродуктивність вища в умовах полікультури.

УДК 639.371.52.08(1–924.51/54)

2017.1.324. РИБНИЦЬКО-БІОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЦЬОГОЛІТОК ГАЛИЦЬКОГО КОРОПА В УМОВАХ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОЩУВАННЯ У СТАВАХ ПРИКАРПАТТЯ / Грициняк І.І., Гурбик В.В., Базаєва А.М., Чужма Н.П. // Рибогосподарська наука України. — 2017. — № 1. — С. 40–52. — Бібліогр.: 15 назв.

Галицький короп, цьоголітки, промислове вирощування, показники екстер'єру, питома швидкість росту.

Проведено аналіз рибницьких та біологічних показників цьоголіток галицького коропа за промислового вирощування у ставах в умовах Прикарпаття. Густота посадки риб у вирощувальний став I порядку становила 10 тис. екз./га; рибопосадковий матеріал представлений личинками галицького коропа. В кінці вегетаційного сезону отримано 27,2 тис. екз. цьоголіток, відсоток виходу з вирощування становив 68%. Середня індивідуальна маса — 96±7,5 г, коефіцієнт варіації знаходився на рівні 12%. При оцінці динаміки вагового росту спостерігався пік у першій декаді серпня, в той час як показник питомої швидкості росту набував свого найбільшого значення у третій декаді липня. Для оцінки породних характеристик визначали показники екстер'єру. Цьоголітки в середині вегетаційного сезону мали коефіцієнт вгодованості 2,6±0,3, що є високим показником для даної вікової групи. Перед зимівлю він збільшився до 3,0±0,2. Індекс голови на початку вегетаційного сезону знаходився на рівні 4,4±0,7, а в кінці

виращування — $3,3 \pm 0,1$. Індекс високоспинності знаходився в межах від 2,5 до 2,6. Індекс обхвату тулуба становив 1,1. Індекс хвостового стебла коливався в межах від 1,9 до 1,4. Згідно з отриманими результатами досліджень встановлено, що рибогосподарські показники цього літоку галицького коропа були вищими порівняно з нормативними значеннями.

УДК 678.048:543.632:639.371/.374

2017.1.325. СЕЗОННІ ТА ПОРОДНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРОКСИДНИХ ПРОЦЕСІВ І АКТИВНІСТЬ ЕНЗИМІВ СИСТЕМИ АНТИОКСИДАНТНОГО ЗАХИСТУ У КОРОПОВИХ РИБ / Руденко О.П., Віщур О.І. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 4. — С. 72–77. — Бібліогр.: 18 назв.

Коропові риби, пероксидні процеси, плазма крові, гідроперекиси ліпідів, каталазна активність.

Дослідження проведено на трьох групах риб дворічного віку. Коропи різного покриву та сазан вирощувалися в ставках за ідентичних умов. Риб вирощували за екстенсивною технологією з використанням зерносумішей у годівлі. Показано, що вміст проміжних і кінцевих продуктів пероксидантних

процесів у плазмі крові лускатих та рамчастих коропів і сазана в осінній період значно більший ($P < 0,01-0,001$), а вміст гідроперекисів ліпідів у літній період досліджень — менший ($P < 0,001$), ніж у весняний. При цьому у крові досліджуваних видів риб в осінній період досліджень, порівняно з весняним, зафіксовано нижчу супероксиддисмутазну і глутатіонпероксидазну активність та вищу каталазну активність ($P < 0,01-0,001$), що свідчить про залежність інтенсивності пероксидних процесів в організмі риб від температурних факторів і активності ензимів системи антиоксидантного захисту. В усі періоди досліджень у крові сазанів і рамчастих коропів, порівняно з лускатими, встановлено значно вищу глутатіонпероксидазну і нижчу каталазну активність ($P < 0,05-0,001$). Водночас зафіксовано вищу ($P < 0,05$) супероксиддисмутазну активність у крові рамчастих коропів порівняно з лускатими у весняний період і нижчу ($P < 0,01$) — у сазанів в осінній період досліджень. Отже, пероксидні процеси і стан ензимної ланки антиоксидантної системи в організмі досліджуваних ставових риб характеризуються видовими особливостями та залежать від дії сезонних чинників.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН МАЗУРКЕВИЧ А.Й.

УДК 636.09:542:65.012.8.001.25

2017.1.326. ВИМОГИ ЩОДО ТЕРИТОРІЇ ТА ПРОЕКТУВАННЯ ПРИМІЩЕНЬ ЛАБОРАТОРІЙ В УСТАНОВАХ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ЗІ ЗБУДНИКАМИ III–IV ГРУПИ ПАТОГЕННОСТІ / Данілова І.С., Рисованій В.І., Тонкошкур Т.І., Максиль Т.Є., Богородицький В.В., Гасва О.А., Зверева Н.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2016. — Вип. 6. — С. 61–66. — Бібліогр.: 6 назв.

Біобезпека, лабораторії, збудники інфекцій, санітарно-технічні вимоги, ризики, інфекційні хвороби, захист населення, нормативи біозахисту.

Висвітлено важливі принципи й основні вимоги щодо організації території установ, які працюють з біологічно патогенними агентами (БПА) з метою забезпечення біологічної безпеки населення та збереження природного середовища України. Зокрема зазначено, що виробничі лабораторії БПА III–IV груп небезпеки мають розташовуватися в окремих будівлях, не пов'язаних з виробничими приміщеннями, житловими будинками ін., бути в ізольованому блоці з окремим входом і виходом. Описано вимоги до мікроклімату, температурного режиму, освітлення, вентиляції, водопостачання і водовідведення, санітарно-технічних приладів, обладнання і конструкцій та структурних приміщень. Наголошується, що кожна лабораторія БПА III–IV груп небезпеки повинна мати відповідний пакет керівництв і нормативних документів, які регламентують основні вимоги біобезпеки та біозахисту, аби запобігти ризикам.

УДК 636.09:60:620.3.001.25

2017.1.327. ТОКСИКО-БІОХІМІЧНА ОЦІНКА НАНОМЕТАЛІВ ЗА СИСТЕМНИМИ МАРКЕРАМИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ / Куцан О.Т., Романько М.Є., Оробченко О.Л., Ушкалов В.О. — Х., 2016. — 328 с. Шифр 548635.

Нанотехнології у ветмедицині, біотехнологія, токсико-біохімічна оцінка нанометалів, лабораторні тварини, куринесучки, біобезпека, біосумісність нанометалів, державна система контролю, моніторинг наноматеріалів.

Наведено термінологію та визначення понять стосовно наноматеріалів і нанотехнологій. Представлено короткий історичну довідку про “нанонауку”. Нанотехнології, а особливо молекулярна технологія, — нові і малодосліджені дисципліни. Розглянуто способи синтезу наночастинок металів, методи їх визначення, а також сферу застосування наноматеріалів та питання їх безпечності у біотехнологіях гуманної та ветеринарної медицини. Охарактеризовано експерименти в системах *in vitro* та *in vivo* на різних біологічних об'єктах

із залученням ключових системних характеристик живого організму (фізіологічних, токсикологічних, біохімічних, імунологічних, генетичних тощо). Показано чутливість до токсичної дії наночастинок на лабораторних тваринах. Викладено методологію щодо визначення безпечності (можливої токсичності) та біосумісності наночастинок металів, перспективних для використання у сучасному тваринництві і птахівництві, а також питання біотехнології, що дасть можливість правильно і з високою вірогідністю оцінювати їх вплив на організм продуктивних тварин. Зокрема, розглянуто ембріотоксичну дію наноконструкцій металів. Зауважується, що у найближчій перспективі слід очікувати різке збільшення обсягів виробництва в усьому світі низки наноматеріалів (наночастинок оксидів кремнію, титану, цинку, феруму, церію, алюмінію; металеві наночастинок Феруму, Купруму, Кобальту, Нікелю, Алюмінію, Аргентуму, Ауруму; вуглецеві нанотрубки, фулерени; наночастинок біополімерів і рекомбінантних вірусів). Це неминуче призведе до надходження значних кількостей наноматеріалів у навколишнє середовище, їх накопичення в компонентах біоти й абіотичних середовищах з подальшим надходженням до людини. Тому назріла необхідність розробки державної системи контролю і нагляду за виробництвом нанотехнологічної продукції, складовою якої є постійний моніторинг наявності наноматеріалів в об'єктах довкілля, компонентах біоти, с.-г. рослинах і тваринах, харчових продуктах.

УДК 636.09:611.013.395:611.018.46:602.9:636.2

2017.1.328. ДО МЕТОДУ ОТРИМАННЯ МЕЗЕНХІМАЛЬНИХ СТОВБУРОВИХ КЛІТИН ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Мазуркевич А.Й., Гришук А.В. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Ль., 2016. — Т. 18, № 2(66). — С. 132–135. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548377.

Клітинна терапія, кістковий мозок, мезенхімальні стовбурові клітини, ветеринарна регенеративна терапія, регенерація, хвороби молочної залози, ВРХ, культивування клітин (МСК), біотехнології у ветеринарії.

Проаналізовано 2 методи одержання, культивування і глибокого заморожування культури мультипотентних мезенхімальних стовбурових клітин (МСК) з високою біологічною активністю, виділених із кісткового мозку великої рогатої худоби. Суть першого методу полягала у розділенні клітин у градієнт щільності фіколу (Лабораторія НУБіП). Описано процес 1-го методу, який виявився ефективнішим, ніж другий. Порівняльний аналіз ефективності виділення МСК за використання гепарину або цитрату натрію засвідчив

незначні відмінності, що дає підставу використовувати обидва препарати як стабілізатори. Установлено, що клітини, культивовані за 1-м методом, активніше проліферували, ніж ті, які одержували за 2-м методом (на 7-й день виявлялось більше еритроцитів, ніж стовбурових клітин). У культурі клітин, отриманих за 2-м методом, із застосуванням гепарину, спостерігали більше колоній стовбурових клітин, ніж у пробах із цитратом натрію. Вже на 10-й день на 0-му пасажі при мікроскопії конфлюентність моношару клітин досягала 90%, а округлі клітини витіснялись фіброподібними. Це свідчить про високу біологічну активність культивованих клітин. Результати досліджень показали, що в культуральних чашках з висівом клітин, одержаних 2-м методом, на 10-ту добу відмічалось збільшення конфлюентності моношару клітин до 80%, що майже не поступалось щільності в культурі клітин, одержаних першим методом.

УДК 636.09:614.31:637.5

2017.1.329. ВИЗНАЧЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ М'ЯСА ЗАБІЙНИХ ТВАРИН В АСПЕКТІ СУДОВО-ВЕТЕРИНАРНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ / Богатко Н.М., Букалова Н.В., Богатко Л.М., Яценко І.В., Сердюков Я.К., Артеменко Л.П. // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Х., 2016. — Вип. 33, ч. 2: Вет. науки. — С. 161–167. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 548776.

Ветсанекспертиза, м'ясо, яловичина, свинина, птиця, баранина, методи судово-ветеринарної експертизи, формалін, хлор, пероксид водню, кислота оцтова, калій, зберігання м'яса, фальсифіковане м'ясо, безпечність м'яса.

Висвітлено експресні методи для проведення судово-ветеринарної експертизи за фальсифікації м'яса (ФМ) забійних тварин і птиці. У дослідженні встановлено ФМ за обробки його розчинами формаліну, хлору, пероксиду водню, оцтової кислоти, калієм перманганатом. Так, наприклад, суть методу визначення ФМ за обробки розчином хлору полягала у виявленні наявності або відсутності синього кольору за послідовного додавання до м'ясо-водної витяжки розчинів йодистого калію, водорозчинного крохмалю та концентрованої хлороводневої кислоти. Стабільність показників за інтенсивністю різного кольору при встановленні ФМ за обробки розчином формаліну становила 99,4%, а за обробки розчином хлору — 99,5, пероксиду водню — 99,6, оцтовою кислотою — 99,8, розчином калію перманганату — 99,9%. Отже, запропоновані експресні методи дали можливість визначати безпечність м'яса забійних тварин (свинина, яловичина, баранина, козлятина, тушки птиці) при обробці їх вищевказаними речовинами у концентрації до 0,02–0,05%. Ці методи рекомендується використовувати при експертизі фальсифікованого м'яса.

УДК 636.09:614.48:637.5.02

2017.1.330. ДЕЯКІ МІКРОБІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МИЙНО-ДЕЗІНФІКУЮЧОГО ЗАСОБУ “САН-АКТИВ” ДЛЯ САНІТАРНОЇ ОБРОБКИ НА М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ / Салата В.З. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2016. — Вип. 6. — С. 57–61. — Бібліогр.: 6 назв.

Дезинфектант “Сан-актив”, м'ясопереробні підприємства, бактерицидна дія, грампозитивні і грамнегативні бактерії, тест-культури (E. coli, S. aureus).

Представлено результати досліджень фенольного та білкового індексу мийно-дезінфікуючого засобу “Сан-актив” (розробка Тернопільської ДС IBM НААН і Львівського національного університету ветмедицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького) та його впливу на умовно-патогенні мікроорганізми на добових мікробних біоплівках. Виявляли наявність адаптації у *E. coli* шт. 1257 і *S. aureus* шт. 209-Р до розчинів даного засобу. Високу бактерицидну дію (БД) “Сан-актив” мав на грампозитивну та грамнегативну мікрофлору. Порівняно з фенолом ця БД “Сан-актив” виявилась активнішою в 14,8 раза. За умови наявності в середовищі дії засобу білкових субстанцій, його активність знижувалась у 2,3–2,4 раза. У концентрації 0,5% засіб мав бактерицидну дію на клітини *S. aureus* та *E. faecalis*, які перебували у біоплівці через 10 хв експозиції. Визначено, що для інактивації клітин *E. coli* і *P. aeruginosa*, які знаходились у біоплівці, необхідно, щоб “Сан-актив” діяв у концентрації не нижче 0,5% і не мен-

ше 30 хв. У висновках підкреслено, що тест-культури *E. coli* і *S. aureus* не адаптуються до розчинів засобу “Сан-актив” і його можна довготривало застосовувати для санітарної обробки на підприємствах м'ясопереробної галузі.

УДК 636.09:616.98.579.873.21–07

2017.1.331. ЗБУДНИКИ ТУБЕРКУЛЬОЗУ Й АТИПОВІ МІКОБАКТЕРІЇ, ЇХ УЛЬТРАСТРУКТУРА, ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТА ЕПІЗООТОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ / Головки В.О., Кассіч О.В., Левченко А.Г. // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Х., 2016. — Вип. 33, ч. 2: Вет. науки. — С. 95–101. — Бібліогр.: 24 назви. Шифр 548776.

Туберкульоз, діагностика туберкульозу, мікобактерії (диференціація), туберкулінова проба, методи діагностики у ветмедицині.

Досліджували ультраструктуру мікобактерій (МБ) різних видів. Проаналізовано результати їх диференціації мікроскопічними, бактеріологічними, біохімічними, біологічними та молекулярно-генетичними методами. До роду *Mycobacterium* (МБ) на сьогодні належать 48 мікроорганізмів, серед яких патогенними для людини і тварин є види: *M. tuberculosis*, *M. bovis*, *M. avium*, *M. leprae*, *M. africanum*, *M. paratuberculosis*. Представники інших видів роду МБ здатні сенсibilізувати організм с.-г. і лабораторних тварин, а деякі проявляють патогенність. Вони мають назву атипівних МБ (АМБ), які не відрізняються від збудника туберкульозу (ЗТ) за морфологічними і тінкторіальними властивостями, але суттєво різняться за культуральними, біохімічними та біологічними (вірулентними) ознаками. На рисунках зображено конгломерат паличкоподібних форм *M. bovis* — 17 діб культивування. Показано, що в препараті *M. bovis* присутні як паличкоподібні, так і овоїдні (кокоподібні) мікроорганізми на різних стадіях поділу материнської клітини (МК). Визначено, що продуктивні тільця (спори), які утворюються в МК, не мають нічого спільного з ендоспорами бактерій. У зв'язку із цим повним дисонансом є ствердження науковців В.В. Власенка та О.В. Мудрака про присутність спорової форми ЗТ у туберкуліні, що не відповідає сучасним уявленням про біологію МБ. Вони вважають, що алергічні дослідження худоби методом внутрішньошкірної туберкулінової проби призводить до зараження тварин туберкульозом. Проте в Україні, завдяки застосуванню алергічного методу діагностики забезпечено благополуччя ВРХ щодо туберкульозу у Республіці Крим — упродовж 30 років, Рівненській обл. — 10, Волинській — 9, Полтавській — 5, Івано-Франківській — 3, Донецькій і Закарпатській — 2 роки. Число неблагополучних господарств зменшилось від 548 у 1985 р. до 144 у 1999 р., 9 — у 2004 р., 3 — у 2008 р. (В.О. Бусол, Ю.Я. Кассіч із співавт.). Зроблено висновок, що застосування вищевказаних методів диференціації МБ у практиці лабораторій ветмедицини сприяє підтвердженню або скасування діагнозу на наявність туберкульозу у сумнівних випадках, що дає можливість запобігання необґрунтованому забою сенсibilізованої атипівними мікобактеріями худоби.

УДК 636.09:616.98:578.8:636.4

2017.1.332. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ МОНІТОРИНГОВИХ СЕРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СВИНЕЙ ЩОДО ЦИРКОВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ЗА ПЕРІОД 2013–2015 РОКІВ / Масюк Д.М., Кокарев А.В., Коляда С.Г., Фурда І.Л., Байдалюк В.А., Ситюк М.П. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 4. — С. 58–65. — Бібліогр.: 13 назв.

Цирковірусна інфекція, свиногосподарство, метод ІФА.

Упродовж 2013–2015 рр. здійснено моніторинг цирковірусної інфекції II типу у господарствах домашніх свиней (1889 зразків сироваток крові (СК) зі 109 господарств 96 районів 20 областей України). Найбільшу кількість позитивних СК виявлено у 2013 р. (639), а найменшу — у 2015 (299). Найвищі показники серопревалентності свиней до цирковірусу II типу виявлено у Херсонській (95,2%) та Чернігівській (93,42%) областях. Водночас у Волинській обл. цей показник становив 83,3%, Закарпатській — 72,7, Львівській — 60,8, Тернопільській — 35,0, Хмельницькій — 60,0, Запорізькій — 67,3, Миколаївській — 21,7, Одеській — 83,3, Київській — 62,96, Сумській — 57,14, Донецькій — 83,33, Луганській — 72,97, Харківській — 66,67, Вінницькій — 75,0, Дніпропетровській — 55,38, Кіровоградській — 76,32, Полтавській — 72,2 і Черкаській — 67,6%. У Івано-Франківській, Рівненській, Черні-

вецькій, Житомирській областях та АР Крим дослідження щодо цирковірусної інфекції не проводились.

УДК 636.09:616.98:578.833.31:636.4

2017.1.333. АНАЛІЗ ЕПІЗООТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ ЩОДО АФРИКАНСЬКОЇ ЧУМИ СВИНЕЙ / Омельченко Г.О. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2016. — Вип. 6. — С. 108–111. — Бібліогр.: 6 назв.

Африканська чума свиней, свиногосподарства, епізоотії, ризику АЧС, спалахи АЧС, вірусні інфекційні хвороби.

Представлено дані щодо африканської чуми свиней (АЧС) за останні 4 роки у світі та в Україні. За підтримки ФАО в Україні створено інформаційну он-лайн систему “СТОП АЧС”, яка постійно вдосконалюється. Повідомляється, що у більшості випадків (97%) первинні заноси АЧС на ферми відбувались через заражену продукцію свинарства, яку згодовували свиням, вторинні — найчастіше пов’язані із зараженим транспортом, прямими контактами свиней з різних господарств чи працівниками із заражених ферм тощо. Епізоотіям АЧС властива літньо-осіння сезонність. Число спалахів зростає у господарствах населення особливо в літні місяці — із червня по серпень, ризики занесення хвороби на ферми — до листопада. Потім вони зменшуються. Якщо до кінця 2014 р. Державний ветеринарний та фітосанітарний службі України вдавалось протистояти занесенню збудника АЧС на територію нашої країни, то потім епізоотична ситуація суттєво погіршилась, а масштаби загрози та ризиків неконтрольованого поширення АЧС значно зросли. Наголошується на необхідності посилення контролю та заходів з біобезпеки у свиногосподарствах, свідомому і оперативному ставленні власників до проблеми. На державному рівні потрібно розробити Національну концепцію екологічної безпеки щодо моніторингу та контролю АЧС.

УДК 636.09:616.98:579.86:636.2

2017.1.334. ЕПІЗООТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ ПНЕВМОКОКОВОЇ ІНФЕКЦІЇ ТЕЛЯТ В УКРАЇНІ / Кісера Я.В., Сторчак Ю.Г. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 1. — С. 50–55. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 548373.

Пневмококова інфекція, стрептококи, телята, профілактика хвороб тварин, молоко, м'ясо, безпека харчових продуктів, епізоотичний моніторинг.

Аналіз матеріалів звітності регіональних лабораторій ветеринарної медицини за період 2008–2015 рр. засвідчив, що в Україні зареєстровано 57 випадків захворювання телят на пневмококову інфекцію (ПКИ). Так у 2008 — 3, 2009 — 1, 2010 — 13, 2012 — 9, 2013 — 2, 2014 — 14, 2015 — 15); зокрема у 2015 р. ПКИ реєструвалась у 5 областях — Волинській, Донецькій, Житомирській, Одеській і Харківській. Серед загальної кількості виділених стрептококів на частку *Str. pneumoniae* припадає 29%. Зазначено, що капсульні форми *Str. pneumoniae* не піддаються фагоцитозу та сприяють активації патогенних властивостей інших мікроорганізмів, слугуючи пусковим механізмом для розвитку патологічного процесу в організмі тварин. Виникнення інфекційних захворювань зумовлено скупченням тварин, неналежними утриманням та годівлею, неконтрольованим застосуванням антибіотиків, що спричинило зниження резистентності організму телят та стійкість мікроорганізмів до антибіотиків, які їм застосовували. Наголошується на необхідності постійного моніторингу етіологічних чинників хвороб тварин та організації своєчасних ефективних профілактичних заходів, адже значна кількість хвороб передається людині з молоком і м'ясом.

УДК 636.09:616.98:579:636.5–022.513.2

2017.1.335. АНТИМІКРОБНА АКТИВНІСТЬ ПРЕПАРАТІВ НАНОЧАСТИНОК МЕТАЛІВ ЩОДО ДЕЯКИХ ЗБУДНИКІВ БАКТЕРІОЗІВ ПТИЦІ / Фотіна Т.І., Ващик Є.В. // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Х., 2016. — Вип. 33, ч. 2: Вет. науки. — С. 122–125. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 548776.

Нанопрепарати, бактеріозу птиці, срібло, вісмут, золото, цинк, колоїди, тест-культури бактерій, антимікробна дія нанопрепаратів.

Досліджено антимікробну активність препаратів наночастинок металів (ПНМ) на збудників бактеріозів птиці: *Escherichia coli*, *Salmonella typhimurium*, *Staphylococcus epidermidis*, *Pseudomonas aeruginosa*. Склад ПНМ: 1 — срібло та золото (Ag+Au); 2 — срібло, золото і вісмут (Ag+Au+Vi); 3 — срібло (Ag); 4 — шумерське срібло (шумер. Ag); 5 — цинк (Zn). У дослідженні використовували метод стікаючої краплі. Інкубували в термостаті із температурою +38°C, облік вели через 12, 24, 48 год. Досліджували тест-культури — виробництва ТОВ ДП “Грінмаш” (м. Київ), а ПНМ — виробництва ТОВ “Коровай” (м. Суми). Поживні середовища — МПБ і МПА. Встановлено, що ПНМ-2 на основі Ag+Au+Vi проявляв ефективну антимікробну дію щодо *E. coli* та *P. aeruginosa*, проте мав слабкий вплив на *S. typhimurium* та *St. epidermidis*. Водночас ПНМ-3 (Ag) був ефективним відносно всіх тест-культур, як і ПНМ на основі шумерського срібла, що проявляли абсолютну антимікробну дію. Розчин із умістом цинку виявив ефективність лише щодо *E. coli* та *St. epidermidis*, інші тест-культури були до нього резистентними.

УДК 636.09:616.98:615.33:636.4

2017.1.336. АНТИБІОТИКОТЕРАПІЯ У СВИНАРСТВІ: ЗНАТИ ТА ДІЯТИ / Гавриленко А. // Тваринництво. Ветеринарія. — 2017. — № 3. — С. 26–29.

Антибіотики, свині, хвороби свиней, актинобактеріальна плеввропневмонія, атрофічний риніт, дизентерія, клостридіоз, колибakterіоз, гемофільозний полісерозит, лептоспіроз, ензоотична пневмонія (мікоплазмоз), сальмонельоз, стрептококи.

Описано найпоширеніші захворювання свиней (актинобактеріальна плеввропневмонія, атрофічний риніт, дизентерія, клостридіоз, колибakterіоз, гемофільозний полісерозит, лептоспіроз, ензоотична пневмонія, сальмонельоз, стрептококова інфекція). Надаються поради щодо застосування відповідних антибіотиків при лікуванні цих хвороб, аби не зумовити “виведення” нових штамів антибіотикорезистентних мікроорганізмів. Наприклад, для лікування колибakterіозу рекомендуються: колістин, енрофлоксацин, цефтіофур, гентаміцин, триметоприм, а для лікування і контролю лептоспірозу — стрептоміцин, окситетрациклін та вакцинацію. При сальмонельозі антибіотики, особливо кишкової форми використання, не завжди швидкоєфективні, а застосування антимікробних препаратів одужання не забезпечує, тому найчастіше дієвішими є цефтіофур, гентаміцин, триметоприм + сульфаніламід. При клостридіозі застосовують амоксицилін, ампіцилін чи цефтіофур, а за стрептококової інфекції — амоксицилін, цефтіофур, тіаулін, гентаміцин. Наголошується на обов'язковому проведенні ідентифікації збудника в лабораторних умовах та визначенні його чутливості до антибіотиків.

УДК 636.09:616.993.192–07:636.2

2017.1.337. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІАГНОСТИКИ ТОКСОПЛАЗМОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ ЗА ДОПОМОГОЮ ІМУНОГО БІОСЕНСОРА / Галат М.В., Шаванова К.Є., Стрільчук М.Б., Шпирка Н.Ф., Стародуб М.Ф. // Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 4. — С. 35–39. — Бібліогр.: 9 назв.

Токсоплазмоз, ВРХ, діагностика токсоплазмозу, методи діагностики у ветмедицині, імунний біосенсор “Плазмотест”, методи ППР та ІФА.

Констатується, що для захиттевої діагностики токсоплазмозу (ЗДТ) існує значна кількість лабораторних методів, проте їх ефективність не завжди відповідає вимогам фахівців ветмедицини. Тому запропоновано новий метод ЗДТ з використанням імунного біосенсора “Плазмотест” на основі поверхневого плазмового резонансу (ППР). Представлено результати досліджень сироваток крові ВРХ (48 гол.) у лабораторіях біосенсорик і кафедри паразитології і тропічної ветеринарії НУБіП України щодо ЗДТ (2014–2016 рр.). Вік ВРХ — від 5 міс. до 7 років. Дослідження 48 тварин із застосуванням “Плазмотесту” показали, що позитивними на токсоплазмоз виявились 9 гол. ВРХ (18,8%), сумнівними — 3 (6,2%), негативними — 36 гол. (75,0%). Методом ІФА ці показники дали інший результат: 9 позитивних, 33 негативних, 6 сумнівних. У висновках стверджується, що дослідження за допомогою імунного біосенсора на основі ППР є ефективнішими. Визначено, що різниця щодо поширення хвороби у

ВРХ різної статі майже відсутня. Проте частіше антитіла до токсоплазм виявлялись у тварин віком понад 4 роки.

УДК 636.09:616–099:636.5

2017.1.338. ОСОБЛИВОСТІ ПАТОМОРФОЛОГІЧНИХ ЗМІН ПРИ ОТРУЄННІ ПТИЦІ КУХОННОЮ СІЛЛЮ / Панікар І.І., Колич Н.Б., Аль-Бкур Тарек Яхйя-Хамад // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 2. — С. 127–133. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 548374.

Отруєння кухонною сіллю, птиця, натрію хлорид, дистрофія, крововиливи, гістологічні дослідження, некроз тканин, сечокислий діатез.

Проведено дослідження 28 випадків загибелі курей за отруєння кухонною сіллю (КС). Процес супроводжувався гострим і хронічним перебігом. Причини: згодовування відходів соленої риби та підвищеної дози солі в раціоні — 3 г і більше/гол.). Патолого-анатомічний розтин та гістологічні дослідження трупів засвідчили, що КС проявляє безпосередню подразнювальну дію на слизові оболонки (СО) стравоходу, шлунка і кишечника. На місця контакту це призвело до крововиливів, а в подальшому — до запалення і некрозу тканин. Інтоксикація організму зумовила пошкодження стінок дрібних судин і крововиливи на слизових і серозних оболонках серця, легень, печінки, селезінки, нирок, головного мозку. За гострого процесу гістологічні зміни характеризувались катарально-геморагічним запаленням СО шлунка і кишечника, зернистою і гідропічною дистрофією гепатоцитів, кардіоміоцитів, набряком сполучної тканини. За хронічного отруєння сполуками хлористого натрію спостерігали білковий нефроз та вісцеральну форму сечокислого діатезу. Сечова кислота осідала у вигляді крейдоподібних мас на серозних оболонках грудочеревної порожнини, нирок, печінки, селезінки, кишечника, серця і легень. Нирки у всіх досліджуваних випадках загибелі птиці були збільшені та мали в'ялу консистенцію, глинисто-рожеве забарвлення. Окрім ураження сечовидільної системи, спостерігали відкладення солей натрію на перикарді й епікарді. Печінка глинистого кольору, в'яла, збільшена в розмірі та з ознаками білкової дистрофії. У травній трубці найбільш виражені зміни відмічалися у м'язовому і залозистому шлунках та характеризувались ознаками катарального запалення з процесами альтерації. У стінці кишечника спостерігали процеси хронічного катарального запалення. Також відмічено руйнування не тільки СО, але й фрагментацію м'язової оболонки. Встановлено процеси некротичного ураження слизової оболонки у вигляді сіро-чорних ділянок.

УДК 636.09:618.1:636.2–022.513.2

2017.1.339. СУПОЗИТОРІЇ ІЗ ВМІСТОМ НАНОЧАСТИНОК КУПРУМУ В ПРОФІЛАКТИЦІ ПІСЛЯТОТЕЛЬНОЇ ПАТОЛОГІЇ КОРІВ / Стравський Я.С., Стефанік В.Ю., Нижник О.В., Резніченко Л.С., Джуланов М.Н. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біо-

технологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 1. — С. 224–232. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 548373.

Патологія післятопельна, наночастинки металів, супозиторії, Купрум, гуморальний імунітет, корови, отелення корів, імуноглобуліни.

Дослідження проведено на коровах української молочної чорно-рябої породи (ТОВ "АгроПродсервіс Інвест", Тернопільська обл.). Вивчали вплив експериментальних субстанцій наночастинок Купруму, які було введено в супозиторії (основа поліетиленоксид — 400 та 1500) на гуморальну ланку імунної системи організму корів та перебіг післятопельного періоду. Встановлено, що після введення коровам дослідної групи внутрішньоматково двох супозиторіїв після відходження посліду в їх організмі підвищується вміст імуноглобулінів класу А у 5,4 раза ($P \leq 0,001$), імуноглобулінів класу G — у 2,1 раза ($P \leq 0,001$) і знижується вміст імуноглобулінів класу М у 2 рази ($P \leq 0,01$). Це позитивно вплинуло на перебіг післяродового періоду та сприяло скороченню сервіс-періоду до $62,5 \pm 2,1$ днів при індексі осіменіння 1,5.

УДК 636.09:618.19–002:636.2

2017.1.340. СУЧАСНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ МОЛОКА ТА РОЗРОБКИ БЕЗПЕЧНИХ ЗАСОБІВ БЕЗ АНТИБІОТИКІВ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ КОРІВ, ХВОРИХ НА МАСТИТ / Мурська С.Д. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 1. — С. 200–215. — (Сер. Вет. науки). — Бібліогр.: 80 назв. Шифр 548373.

Мастити, антибіотики, сульфаніламід, преднізолон, молоко (якість), корови сухостійні, безпека молочних продуктів, ветпрепарати.

Наведено протимаститні ветпрепарати (ВП) для інтрацестерального введення, які зареєстровані в Україні станом на 01.08.2014 р. — 45 назв, з них 20 (44%) — вітчизняних та 25 (55,5%) — закордонних. Декларований склад зареєстрованих препаратів наступний: 1 антибіотик — 14 ВП (31,1%); 2 — 22 ВП (48,8); 3 — 6 ВП (13,3%); 4 антибіотики — 1 ВП (2,2%); антибіотики + сульфаніламід — 6 ВП (13,3%); антибіотики + преднізолон — 10 ВП (22,2); лікарські засоби, у яких відсутні антибіотики і сульфаніламід, а наявні лише хімічні субстанції — 3 ВП (8,8%). Описано особливості ефективної терапії та профілактики післяродових маститів. Зазначено, що найдоцільніше проводити їх у період сухостою корів — відсутня небезпека потрапляння антибіотиків у збірне молоко. Рекомендується одноразове введення препарату. Характерна пролонгована його дія, вища ефективність лікування порівняно з лактаційним періодом. Ранній запуск дає можливість швидше пролікувати сухостійних корів антибіотиками. Наведено інші рекомендації для поліпшення технологічних процесів виробництва якісного молока та безпеки для здоров'я людей. У перспективі стоїть завдання розробки нового протимаститного препарату без наявності антибіотиків.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — ІВАНЧЕНКО Л.А.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 633.522:664.641

2017.1.341. ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКТІВ ПЕРЕРОБКИ КОНОПЛЯНОГО НАСІННЯ В ХЛІБОПЕЧЕННІ / Фалендиш Н.О., Янюк Т.І., Бадрук Ю.В. // Хранение и переработка зерна. — 2016. — № 12. — С. 55–57. — Бібліогр.: 6 назв.

Олія конопляна, борошно конопляне, рослинні добавки.

Дефіцит необхідних компонентів призводить до зниження захисних сил організму. Пошуки раціонального і ефективного рішення знайдено у додатковому збагаченні харчових продуктів. З'ясовано можливість вживання нетрадиційної

сировини рослинного походження. Для цього запропоновано використовувати конопляне борошно і конопляну олію. Досліджено, що конопляне борошно містить 37,9 білків, збалансоване амінокислотним складом, серед яких лізин, триптофан, лейцин, фенілаланін. Також конопляне борошно багате на вміст харчових волокон 29,5%, вітаміни Р, Са, магній, вітаміни групи В та К, мінеральні речовини. Запропоновано технологію додавання конопляної олії та конопляного борошна у рецептури хлібної продукції. В процесі дослідження використовували борошно конопляне фірми

“Десналенд”. Проведено заміну борошна пшеничного на 10%, 15, 20% борошна конопляного. Встановлено, що при такій заміні збільшується кислотність тіста на 0,2°, підвищується в'язкість, газотворення. Також відбуваються якісні зміни в клейковині. У процесі дослідження виявлено зменшення кількості сирової клейковини, зниження гідратації, збільшення пружності. Спостережено негативні зміни — при 20%-й заміні погіршується еластичність м'якуша. Доведено, що конопляне борошно оптимально забезпечує найкращу якість тіста пшеничного при заміні лише 10%. Продукти з додаванням борошна конопляного рекомендовано усім, окрім дітей та хворих на целиацію. Дослідження представлено в таблиці.

УДК 635.085.55

2017.1.342. ДОСЛІДЖЕННЯ ХІМІЧНОГО СКЛАДУ ГАРБУЗА ЯК КОМПОНЕНТА КОРМУ / Шаповаленко О.І., Кожевнікова М.І., Шмалій Р.М. // *Хранение и переработка зерна*. — 2016. — № 12. — С. 62–64. — Бібліогр.: 3 назви.

Габруз, комбікорм, білок, сільськогосподарські тварини.

З'ясовано можливість використання гарбуза у складі комбікормів для сільськогосподарських тварин. Під час дослідження у гарбузі виявлено вміст білка, вуглеводів, крохмалю, клітковини, мінеральних речовин: натрію, калію, кальцію, фосфору, магнію, заліза, сірки, хлору. Доведено, що згодовування тваринам гарбуза у сирому вигляді, здрібненому чи в суміші з іншими кормами, у кількості 1–3 кг на добу сприяє збалансуванню кормів для тварин живильними речовинами. Рекомендовано додавати в комбікорми для збагачення мікрофлори у шлункових трактах жуйних тварин і коней, свиней і птиці. За результатами роботи встановлено, що внаслідок додавання гарбуза у корм, м'ясо с.-г. тварин після забою набуває приємного запаху, має покращені смакові властивості, стає еластичнішим і м'якшим.

УДК 636.4.03:636.4.085.55

2017.1.343. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЯКОСТІ МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ НА ВІДГОДІВЛІ ЖИВОЮ МАСОЮ 70–100 КГ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ПОВНОЦІННОГО КОМБІКОРМУ / Різничук І.Ф. // *Зернові продукти і комбікорми*. — 2016. — Т. 64, № 4. — С. 30–34. — Бібліогр.: 7 назв.

Годівля молодняку свиней, повнораціонний комбікорм, конверсія комбікорму, треноін, буферна ємність.

Досліджено показники якості комбікормів для свиней, виготовлених у ТОВ “Українські технології в годівлі тварин” Овідіопольського р-ну Одеської області. Сировиною для виробництва білково-вітамінно-мінеральних добавок є макуха соєва, синтетичний лізін і метіонін, сіль кухонна, вапняк кормовий, монокальційфосфат і 0,5% премікс фінішер, який містить у своєму складі мікроелементи, вітаміни, ферменти, антиоксидант та адсорбент. Визначено продуктивність якості молодняку за динамікою живої маси і середньодобового приросту, ефективність використання корму за витратами повнораціонного комбікорму на 1 кг приросту. Складено рецепт повнораціонного комбікорму і білково-вітамінно-мінеральної добавки для молодняку на відгодівлі живою масою 70–110 кг. Розроблено схему годівлі і проведено зважування на початок і закінчення експерименту. Визначено середньодобовий приріст та конверсію комбікорму на 1 кг приросту молодняку. Дослідження проведено на ТОВ “Прогрес Плюс” Ширяївського району Одеської області. Об'єктами дослідження були свині — велика біла порода і порода ландрас. Норму концентрації енергії в 1 кг повнораціонного комбікорму становила 20% білково-вітамінно-мінеральна добавка. Для дослідження було відібрано 60 голів масою 70 кг, поділено на 4 секції по 15 голів. Тривалість дослідження відгодівлі — 45 діб. Встановлено витрати комбікорму — 128 кг, конверсія — 3,8 на 1 кг приросту. Вартість 1 кг повнораціонного комбікорму — 7,2 грн, вартість спожитого за весь період — 921,6 грн, вартість 1 кг середньодобового приросту свиней — 27,11 грн. Визначено, що середньодобовий приріст становив 756 г. Результати дослідження надано в таблицях.

УДК 637.1.664

2017.1.344. РОЗРОБКА РЕЦЕПТУР СИРКОВИХ МАС ІЗ КРІОПОРОШКАМИ “МОРСЬКА КАПУСТА” ТА “БРОКОЛІ” ТА ЇХ ТЕХНОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ / Ганчак Ю.Р., Ваврисевич Я.С. // *Науковий вісник Львівського національ-*

ного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 4. — С. 52–58. — (Сер. Харчові технології. Екон. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 548376.

Кисломолочний сир, сіль, кріопорошок, лікувально-профілактичні рецептури, лікувально-профілактичні продукти, технологія, наповнювач.

Розроблено технології нових солених сиркових виробів з кріопорошками. Вивчено способи внесення пропонованих фітодобавок при виробництві сиркових мас. Розроблено та запропоновано відповідні рецептури, проведено їх перерахунок для промислового виробництва даної продукції. За молочну основу брали нежирний та 5%-ї жирності сир. Як біодобавку — кріопорошки “Морська капуста” і “Броколи”. Вивчено органолептичні та фізико-хімічні показники сиркових мас із використанням кріопорошків. Зафіксовано спостереження, що застосування кріопорошків як фітодобавок у технології сиркових мас впливає на зовнішній вигляд та колір продуктів, збагачує продукти вітамінами, мінеральними речовинами, харчовими волокнами, поліпшує їх хімічний склад. Доведено, що сиркові солені маси із застосуванням кріопорошків є продукцією підвищеної біологічної цінності, виробництво яких не потребує додаткового спеціалізованого обладнання. Запропонована продукція є потенційним джерелом щодо розширення асортименту лікувально-профілактичного призначення. Дослідження проводились в умовах ТзОВ “Прометей” та наукової лабораторії кафедри технології молока і молочних продуктів Львівського НАУВМБ ім. С.З. Гжицького та на виробництві. Дослідження включали пошук та виявлення оптимальних співвідношень складових “молочних основ” та кріопорошку. Дані наведено в таблицях. Дослідження буде продовжено.

УДК 637.3

2017.1.345. ЗАКВАСКА DSM — КЛЮЧ К ПРОИЗВОДСТВУ КАЧЕСТВЕННОГО СЫРА / Богач С. // *Молочная индустрия*. — 2016. — № 2. — С. 30–31.

Закваска молочна, сир сичужні, закваски “DSM Food Specialties”, штами молочнокислих організмів Lactococcus lactis, бактеріальні культури (основні і додаткові).

З метою пошуку нових шляхів конкурентоспроможності, скорочення операційних витрат унаслідок виробництва однотипної продукції та використання економічно доцільних інгредієнтів проведено розробку рецептур нових видів сирів з індивідуальними властивостями. В експерименті застосовували сирні закваски, які дають змогу моделювати споживачькі властивості продукту. Досліджено застосування закваски “DSM Food Specialties” з різними модифікаціями, виготовленою компанією “Корса-Фуд Спешелтис”. Застосовано додавання основних штамів молочнокислих організмів *Lactococcus lactis*, основних бактеріальних культур: СН 200 серії, FC 210 серії, SC 600 серії. Також застосовували додаткові бактеріальні культури: ADD 100R, ADD 100F. Встановлено, що професіоналізм спеціалістів і якісні закваски створюють конкурентоспроможність продукту. Симбіоз основних і додаткових бактеріальних культур сприяє утворенню нових видів сирів високої якості.

УДК 663.461.2

2017.1.346. ПРЕПАРАТИ ТАНИНОВ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КОЛЛОИДНОЙ СТАБИЛЬНОСТИ ПИВА / Романова З., Лойко С. // *Пиво. Технологии и инновации*. — 2016/2017. — № 3[4]. — С. 48–51. — Библиогр.: 13 назв. (Продолжение в след. номере).

Танини, галотанини, колоїдна стабільність пива, брютан, Brewtan (Br B, Br C, Br F).

Для вирішення проблем стійкості пива використовують хімічні, фізико-хімічні, ферментативні і неферментативні способи. Встановлено вплив брютанів на колоїдну стійкість пива. Зроблено підбір кількості брютанів для внесення на різних стадіях пивоваріння. Проаналізовано вплив Br B, Br C, Br F на хід технологічного процесу приготування. Визначено колоїдну стійкість пива і оптимальну кількість при внесенні на різних стадіях пивоваріння. Вивчено хімічний склад колоїдної мути. Br B, Br C, Br F є 100% галотанінами, які отримують з деревини галового дерева шляхом екстрагування, очистки і висушування. Брютани призначені для надання комбінова-

ного позитивного впливу колоїдній стабільності і стійкості смаку. Доведено, що сучасні галотаніни брютанів мають високу молекулярну масу і малий вміст домішок; фактично миттєво реагують з чутливими пивними білками, утворюючи крупні пластівці, які випадають в осад і видаляються при фільтрації. З'ясовано, що брютан В дає початок процесу стабілізації і забезпечує смакову стабільність при використанні на стадії затирання, а також збільшує колоїдну стабільність під час кип'ятіння. Рекомендовано: використовувати брютан В одночасно під час затирання і кип'ятінням сусла; брютан С пропорційно додавати перед дозріванням чи осадженням дріжджів; брютан F — як стабілізатор для фонові стабілізації. Зроблено висновок, що додавання брютанів у пиво на певних технологічних стадіях є дійсно ефективним рішенням, позитивно впливає на фізико-хімічні показники готової продукції (мутність і помутніння).

УДК 663.479.1:638.167.

2017.1.347. МЕДОВИЙ КВАС ЯК НОВИЙ ПРОДУКТ БДЖІЛЬНИЦТВА / Горніч М. // Пиво. Технології та інновації. — 2016. — № 12. — С. 70–71.

Злаки, крохмаль, мед і продукти бджільництва, квас.

З метою впровадження нових способів реалізації продукції бджільництва запропоновано рецептуру і технологію приготування медового квасу. Обґрунтовано економічність виготовлення та вітамінну цінність продукту через вміст спиртових і кисломолочних бактерій та економічність поданої рецептури внаслідок використання хлібопродуктів, сухарів, ячмінного сусла. Для пом'якшення смаку виробу запропоновано застосовувати мед. Доведено, що квас є джерелом простих цукрів для ферментації. Рекомендовано використовувати частину дріжджової осаду від попереднього квасу, бездріжджовий сік, сушені фрукти, цедру, соки. Визначено, що поява білої піни свідчить про готовність продукції. Термін приготування — 12 год. Не рекомендовано використовувати винні дріжджі.

УДК 664.1

2017.1.348. ПОЛІСАХАРИДИ ЯК ДІЄТИЧНІ ВОЛОКНА: ПРОБЛЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ / Грінченко І.Г., Грушецький Р.І., Григоренко Н.О. // Цукор України. — 2016. — № 10. — С. 34–36. — Бібліогр.: 5 назв.

Дієтичне волокно, класифікація, фізіологічна дія, висівки, оздоровчі добавки, здорове харчування, полісахариди.

Здорове харчування — проблема сьогодення. Встановлено, що дефіцит харчових волокон в їжі є фактором ризику низки захворювань. Визначено роль дієтичних волокон у харчуванні людини. Рекомендовано ввести класифікацію дієтичних волокон відповідно до їх властивостей, поділяючи на групи: полісахариди, олігосахариди, стійкі мальтодекстрини, лігнін; незасвоювані вуглеводи — всі вуглеводні компоненти, що містяться в харчових продуктах і не засвоюються в тонкому кишечнику; висівки. Інший варіант класифікації дієтичних волокон — їх фізіологічна здатність: зв'язувати, абсорбувати, змінювати обмін, ферментувати тощо. Різновиди класифікації подано в таблиці. Оздоровчі добавки рекомендовано додавати у різні види продуктів.

УДК 664.1.035.1

2017.1.349. ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕРОБЛЕННЯ БУРЯКІВ, УРАЖЕНИХ СЛИЗИСТИМ БАКТЕРІОЗОМ / Гусятинська Н.А., Нечипор Т.М. // Цукор України. — 2016. — № 11/12. — С. 42–46. — Бібліогр.: 6 назв.

Декстран, слизоутворювальні бактерії, очищення соку, дезінфікувальні засоби, "Каморан".

З метою урівноваження технологічної якості сировини у бурякоцукровому виробництві, які впливають на процес перероблення буряків цукрових, вихід та якість продукції, досліджено вплив дезінфікувальних засобів. Найбільш поширеним видом буряків ураження є слизуватий бактеріоз, наявність якого спричиняє прямі втрати сахарози, створює значні проблеми і фінансові збитки. З метою запобігання розвитку захворювання у дифузійному апараті, мезоутворювачах жомопресової води та дифузійному соку, збірниках жомопресової води, де спостерігається розвиток мікробіологічних процесів, досліджено вплив декстрану на технологічну якість дифузійного та очищеного соків. Підтверджено, що в результаті наявності декстрану спотворюється показник

вмісту сахарози за методом прямої поляризації, що призводить до його завищення порівняно з дійсним значенням. Для дослідження використовували кондиційні коренеплоди середніх строків зберігання, та коренеплоди, повністю уражені слизуватим бактеріозом. Відповідно отримано дифузійний сік за типовим способом окремо з кожної групи коренеплодів. Підтверджено, що підвищення вмісту декстрану в дифузійному соку погіршує седиментаційні властивості осаду за вапняно-карбонізаційного очищення. Доведено факт, що перероблення буряків, уражених слизуватим бактеріозом призводить до низки негативних наслідків і зниження якості виготовленої продукції. Встановлено високу ефективність сучасних дезінфікувальних засобів, зокрема засобу "Каморан", щодо пригнічення розвитку слизоутворювальних бактерій. Підтверджено можливість його використання на різних технологічних стадіях бурякоцукрового виробництва.

УДК 664.292

2017.1.350. ОДЕРЖАННЯ ПЕКТИНУ З ОВОЧЕВОЇ СИРОВИНИ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ЙОГО ВЛАСТИВОСТЕЙ / Грабовська О.В., Пастух Г.С., Штангеева Н.І., Галатенко Т.О., Бабій А.М. // Цукор України. — 2016. — № 11/12. — С. 47–50. — Бібліогр.: 7 назв.

Овочевий пектин, комбінований пектин, яблучні вичавки, жом буряків цукрових, суцвіття кошиків соняшника, шкірка цитрусових, ступінь етерифікації.

З метою розширення сировинної бази виробництва пектину та асортименту пектинопродуктів наведено результати досліджень щодо вилучення пектину з овочевої сировини та порівняльний аналіз фізико-хімічних властивостей цих пектинів. Акцентовано, що база виробництва пектину — використання вторинної рослинної сировини на переробних заводах. Для одержання пектину з овочевої та комбінованої рослинної сировини було застосовано технологію використання замороженої, свіжої, висушеної картопляної і гарбузової мезги, бурякового жому. Виявлено, що спосіб підготовки сировини суттєво впливає на вихід і якість пектину. Вихід пектину та ступеня етерифікації різняться при використанні замороженої та сушеної сировини. Етерифікація із сушеної сировини — найвища, із замороженої — найнижча. Проведено порівняльний аналіз отриманих результатів. На основі аналізу встановлено, що ефективною сировиною є гарбуз, картопля, буряковий жом. Шляхом комбінування сировини можна збільшити вихід пектину і змінювати його фізико-хімічні властивості. Рекомендовано додавання в продукти для населення, яке проживає в забруднених районах.

УДК 664.34:638.138

2017.1.351. ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ НОВИХ ВИДІВ МАЙОНЕЗНИХ ПРОДУКТІВ, ЗБАГАЧЕНИХ ПРОДУКТАМИ БДЖІЛЬНИЦТВА / Вовк В.В., Паска М.З. // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. — Л., 2016. — Т. 18, № 2(68). — С. 27–31. — (Сер. Харчові технології). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 548379.

Олійно-жирова промисловість, майонез, продукти бджільництва, бджолине обніжжя, пилوک, маслянка.

Розроблено нові види продуктів зі збалансованим складом, підвищеною харчовою та біологічною цінністю, рекомендовані для вживання людям різних вікових груп. Оптимізовано рецептури майонезу за рахунок додавання продуктів бджільництва. З'ясовано, що бджолине обніжжя (пилوک) має широкий спектр дії на організм. Добре поєднується з молочними продуктами та за рахунок свого кольору надає продукції красивого ніжного відтінку і пряно-медового смаку. Маслянка — вторинна молочна сироватка від виробництва вершкового масла. Визначено, що вона містить комплексні білки і ферменти, білки оболонки жирових кульок, є високоякісною дієтичною молочною сировиною. Встановлено, що амінокислоти — метіонін, цистин і цистеїн, які є в маслянці, мають протисклеротичні властивості. В процесі дослідження з'ясовано, що додавання бджолиного обніжжя у майонезну пасту з використанням маслянки як розчинника пилку, створює всі умови для розробки нових видів майонезу. Доведено, що вживання такого продукту позитивно впливає на організм людей різного віку. Вираховано економічну оцінку майонезу, збагаченого пилком.

УДК 664.6/7

2017.1.352. ВПЛИВ ТЕПЛОВОЇ ОБРОБКИ ОЛІЙНОЇ СИРОВИНИ НА ЯКІСТЬ КОМБІКОРМІВ / Лакіза О.В., Сапай А.С. // *Хранение и переработка зерна*. — 2016. — № 12. — С. 58–62. — Бібліогр.: 24 назви.

Теплова обробка, насіння льону, лляна макуха, лляний шрот, комбікорм, антипоживні речовини, мікробіологічна безпека.

Досліджено одержання високоякісних повнораціональних комбікормів, БВД, блендів та преміксів для відгодівлі свиней, великої рогатої худоби, птиці та риби. З'ясовано, що у виробництві комбікормів традиційно використовують як високопротеїнову добавку соєві, соняшникові та ріпаківі макухи, шроти, отримані у процесі переробки олійного насіння методом механічного відтискання на пресах і методом екстракції за допомогою органічних розчинників. Простежено, що лляне насіння має повноцінний склад амінокислот, есенціальні поліненасичені жирні кислоти, харчові волокна. Дослідження проведено в умовах науково-виробничої лабораторії з визначення якості зерна та зернової продукції ДДАЕУ (м. Дніпро). Для роботи взято дослідні зразки сортів льону, аналогічні контрольним — Могилівський, Чарівний, Золотий. У процесі дослідження встановлено, що здатність добавок накопичувати ціаногенний глікозид лінамарин є недоволіком, який надає продуктам гіркого смаку. Цей недолік регулюється тепловою та водно-тепловою обробкою. Синильну кислоту (отруйну) не виявлено. Проаналізовано зміни мікробіологічного стану екструдованих зернових сумішей з насінням льону під час зберігання при $t 0...+20^{\circ}\text{C}$ протягом 30 діб. Виявлено, що при температурі зберігання рівній 0, термін зберігання збільшується. Встановлено, що використання екструзійного оброблення дало змогу одержати майже стерильний продукт. Рекомендовано вживання насіння льону для сумішей: пшенично-лляної та кукурудзяно-ячмінно-лляної.

УДК 664.7

2017.1.353. ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРИЙОМИ ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ / Острогляд А.А., Чернишук Т.П., Кошулюк В.С. // *Хранение и переработка зерна*. — 2016. — № 12. — С. 42–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Зерно, зберігання зерна, шкідники зерна.

Досліджено різні способи зберігання зерна. Встановлено, що вентилування зерна з підлоги — спосіб трудомісткий і неефективний. За таких умов зерно перегрівається, активізуються комахи і бактерії, які спричиняють захворювання і знижують якість. Досліджено активне вентилування в прямодіючих силосах — металевих, дерев'яних і залізобетонних. Вивчено ефективність роботи аеродинамічних систем ємностей для зберігання. Розглянуто спосіб штучного охолодження зерна. За результатами випробувань зроблено висновок, що для виконання операції з зберігання 10 т зерна на добу потрібно близько 0,8 кВт потужності для охолоджувальної установки, при цьому використання електроенергії становить близько 135 кВт/т. З'ясовано, що повторне охолодження потрібно проводити через 10 діб. Доведено, що найбільш

ефективним способом якісного зберігання є активне вентилування зерна.

УДК 664.788/664.668.9

2017.1.354. ПЕРЕРАБОТКА ЗЕРНА УЗКОЛИСТОГО ЛЮПИНА В КРУПУ И МУКУ / Зверев С.В., Кандроков Р.Х. // *Хранение и переработка зерна*. — 2016. — № 12. — С. 50–52. — Бібліогр.: 4 назв.

Люпин вузьколистий, люпин білий, комбікорми.

Люпин — високобілкова добавка у виробництві комбікормів. З'ясовано, що для виробництва комбікормів використовують два види люпину — вузьколистий і білий, у яких склад білка 30–35%. Досліджено процес подрібнення крупки і облушчування зерна. Розроблено технологічну схему переробки крупки люпину вузьколистого в борошно на основі технології отримання муки горохової. Досліджено найбільш оптимальні умови дроблення. Простежено, що на відсіювання лузги впливає такий чинник, як вологість. Розраховано межі коливання вологості — від 9,7 до 13,3%. Досліджено, що при відсіюванні дрібна фракція висівок містить велику частку борошна і дрібних часток ядра і має підвищений вміст білка. Встановлено загальний вихід борошна за даною технологічною схемою, який становить 95%. Дані дослідження надано в таблицях.

УДК 664.858.01.635.12

2017.1.355. РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЇ ОВОЧЕВОГО КОНФІТЮРУ НА ОСНОВІ КОРИННЯ СЕЛЕРИ / Біленька І.Р., Голінська Я.А. // *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Ґжицького*. — Л., 2016. — Т. 18, № 1(65), ч. 4. — С. 20–25. — (Сер. Харчові технології. Екон. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 548376.

Коріння селери, конфітур, буряк, морква, лимонна цедра, агар-агар.

Запропоновано нетрадиційну переробку для солодкої десертної продукції — коріння селери. В пошуках наступних і ефективних шляхів ліквідації дефіциту незамінних харчових речовин, зниження ризику впливу ксенобіотиків, було розроблено нову технологію виготовлення 3 видів овочевого конфітуру на основі коріння селери: з додаванням буряку "Scarlet", моркви "Orange Shine" та з додаванням цедри лимону "Golden Sheen". Вивчено фізико-хімічні властивості нових отриманих продуктів та вміст у них вітаміну С. Проведено експертну оцінку овочевих конфітурів за органолептичними показниками. Встановлено, що розроблені в асортименті конфітури можна рекомендувати для виготовлення і подальшого впровадження у виробництві десертної продукції. Доведено, що коріння селери сприятливо діє на обмін речовин в організмі, стимулює секрецію шлункового соку. Конфітур багатий на вміст жиророзчинних вітамінів — бетакаротину, вітаміну Е, водорозчинних вітамінів, К, РР, групи В. Також містить фолієву кислоту, цукри, пектинові речовини, мінеральні солі, фосфор, кальцій, магній. Запропонований конфітур сприятливо діє на обмінні процеси в клітинах крові людини.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.
Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 630*17:582.475.4:630*44

2017.1.356. ВОРОГИ БОРОВИХ ЛІСІВ / Цюриць С. // *Лісовий і мисливський журнал*. — 2016. — № 5. — С. 6–11.

Хвороби соснових лісів, шкідники стовбурові хвойних, лісова патологія, ксилофаги, усихання хвойних.

Висвітлено актуальні питання стосовно патології всихання борових лісів ("зелена соснова пожежа"), яка мов цунамі накриває континент за континентом, діставшись і до України. Якщо не зробити рішучих і кардинальних кроків з оздоровлення борових насаджень нашої країни, можна втратити їх, якщо не назавжди, то принаймні на найближчі десятиліття.

Причини цього явища — глобальне потепління (можливо еволюційний збій), що запустило біологічний годинник ксилофагів та асоційованих з ними небезпечних збудників мікозів. Про причини, розвиток і перспективи поширення патологічних процесів у всихаючих соснових деревостанах йдеться в інтерв'ю з відомим українським науковцем, старшим науковим співробітником Поліського філіалу УкрНДІЛГА ім. Г.М. Висоцького В.В. Бородавкою, який разом з колегами вивчає ці невідкладні проблеми і шляхи їх вирішення. Зазначено, що в соснових лісах динамічно розвиваються процеси всихань нового типу. Здебільшого вони охоплюють дерево-

стани віком від 40 років і вирізняються швидким поширенням активнотріючих, постійно зростаючих у розмірах та кількості осередків гострого та різкого ураження і стрімким перебігом патологічного відпаду. Відзначається формування стійкої тенденції переходу локальних (групових та куртинних) всихань у крупноділянкові, а надалі — у повидільні. На даний час темпи поширення ксилофагово-офіостомових асоціацій істотно випереджають темпи виконання заходів з ліквідації осередків ураження. Прогноз подальшого розвитку всихань залишається несприятливим. Найперше масово відмірують заповідні сосняки, де видалити осередки патогенів згідно з оновленою нормативною базою фактично стає неможливим. Втрата основних насаджень призведе до розбалансування галузевих програм, які й так перебувають у зоні ризику. У зв'язку з катастрофічною ситуацією розроблено рекомендації і заходи безпосередньо для лісгосподарств. Це, зокрема, дієвий моніторинг процесів всихання (відмирання) і рання діагностика, облік, створення бази даних, картування та закріплення в натурі контурів осередків, але виникає проблема з відсутністю підготовлених фахівців. Найдієвішим і по суті безальтернативним методом боротьби з поширенням агресивних ксилофагово-офіостомових асоціацій на даному етапі є проведення санітарних рубок, спрямованих на оперативне видалення осередків ураження. В осередках комплексного ураження і стрімкого гострого всихання слід надати пріоритет суцільним санітарним рубкам, проте на ці заходи не так просто отримати дозвіл. Рубки головного користування необхідно змішувати у фонд уражених сосняків шляхом оперативної заміни лісосік. Рекомендовано на місцях суцільного видалення осередків патологій невідкладно і в повному обсязі проводити заходи сприяння природному поновленню сосни шляхом мінералізації поверхні ґрунту. Запропоновано розгорнути роботи з експериментального випробування деревних порід, перспективних щодо заміщення всихаючих хвойних насаджень, змін клімату та дії комплексів шкідників і хвороб. Але все ж такі надії на збереження основних лісів є. Слід зазначити, що життєздатні дерева-насіниники, які залишились неушкодженими після нападу шкідників, можуть дати нову, стійкішу до викликів цього тисячоліття популяцію сосон.

УДК 630*17:582.623.2:620.952:630*232.32

2017.1.357. УПРАВЛІННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ ВИРОЩУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ВЕРБИ / Сінченко В.М., Пиркін В.І., Гнап І.В., Гізбулліна Л.Н., Москаленко В.П., Мельничук Г.А. // Біоенергетика. — 2016. — № 2. — С. 6–10. — Бібліогр.: 6 назв.

Верба енергетична, вирощування енергетичної верби, догляд за енергетичною вербою.

Розглянуто питання щодо управління технологічними процесами вирощування енергетичної верби (ЕВ). Серед широкого спектра перспективних культур для біоенергетики, особливо увагу в світі, зокрема в Україні, приділяють ЕВ. Оптимальним напрямом є вирощування енергетичної сировини на плантаціях швидкозростаючих деревних порід (верба, тополя та ін.), здатних до легкого відновлення надземної частини після її зрізання. В Україні ведеться значна робота зі створення нових сортів ЕВ, придатних для промислового вирощування. Особлива увага приділяється технології створення й вирощування насаджень ЕВ, активно вивчається і впроваджується на практиці досвід вітчизняних та зарубіжних фахівців, а також застосовуються сучасні засоби механізації та хімізації виробництва. Для створення високопродуктивних плантацій ЕВ слід враховувати її біологічні особливості та вимоги до ґрунтово-кліматичних умов. Найважливішими заходами зі створення високопродуктивних плантацій ЕВ є: вибір місця, ретельний основний та передсадивний обробіток ґрунту, підбір оптимального сортового складу верби для конкретної зони вирощування, своєчасне та якісне садіння живців, догляд за рослинами впродовж усього періоду експлуатації плантації, що включає внесення добрив та захист рослин від шкідників і хвороб. За європейською технологією ЕВ висаджують смугами по 2 ряди. Ширина міжрядь між смугами становить 1,5 м, а між рядами у смузі — 0,75 м. За такої схеми садіння дожина лінії рядів на 1 га становить 8889 м. Проаналізувавши недоліки та переваги відомих закордонних технологій, а також врахувавши ґрунтово-кліматичні умо-

ви України і традиційну для нашої країни систему машин, зорієнтовану на міжряддя 70 см, запропоновано технологію вирощування ЕВ з шириною міжрядь між смугами $a=1,4$ м та шириною міжрядь у смузі $b=0,7$ м.

УДК 630*17:582.623.2:630*238:631.527:662.63

2017.1.358. СЕЛЕКЦІЙНІ ОСНОВИ ВИВЕДЕННЯ НОВИХ СОРТІВ РОДИНИ ВЕРБОВІ (*SALICACEAE* MIRB.) ДЛЯ СТВОРЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПЛАНТАЦІЙ / Фучило Я.Д., Афонін О.О., Сбитна М.В. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2016. — № 4. — С. 18–25. — Бібліогр.: 12 назв.

Верба енергетична, селекція верби енергетичної, сорти верби енергетичної, плантаційне вирощування верби енергетичної, модельні популяції верби енергетичної.

Проведено дослідження щодо розроблення алгоритму створення нових високопродуктивних сортів-клонів представників родини *Salicaceae* з поліпшеними господарсько цінними ознаками з метою їх використання для створення енергетичних плантацій. Зауважується, що автохтонні популяції верб і тополь мають високий генетичний потенціал і можуть бути використані як початковий матеріал для селекції за широким спектром напрямів. Поліпшений селекційний матеріал є основою для створення стійких високопродуктивних насаджень. Слід зазначити, що екологічна пластичність верб і тополь дає змогу створювати багатоцільові насадження, зокрема енергетичні плантації в найрізноманітніших ґрунтових умовах. Селекція із застосуванням комплексу прогресивних методів добору (індивідуальний, родинний, груповий і клоновий) сприяє одержанню модельних популяцій з високою частотою цінних алелів і генотипів, високим рівнем генетичного розмаїття. З'ясовано, що завдяки негативному багатоступінчастому індивідуальному внутрішньородинному й міжродинному добору відбувається очищення штучних популяцій від небажаних генів без істотного зменшення рівня генетичного розмаїття.

УДК 630*17:582.632.2:630*5(477.21)

2017.1.359. ВІК І РАДІАЛЬНИЙ ПРИРІСТ СТАРОВІКОВИХ ДЕРЕВ *QUERCUS ROBUR* ПАРКУ “ФЕОФАНІЯ” / Нецветов М.В., Прокопук Ю.С. // Український ботанічний журнал. — 2016. — Т. 73, № 2. — С. 126–133. — Бібліогр.: 23 назви.

Дуб старовіковий, дендрохронологія, діброва, ліси Києва, діаметр старовікових дубів.

Проведено дослідження з метою з'ясування віку найбільших за розмірами *Quercus robur* у парку “Феофанія”. Зазначено, що дуб (Д.) є видом-ефікатором лісостепової зони, що підтримує біорізноманіття в природних і міських лісах, має екологічне й економічне значення у функціонуванні великих міст. Слід зауважити, що найстаріші Д. відіграють важливу роль у життєздатності, стійкості лісових екосистем, оскільки вони забезпечують тривалі топічні, трофічні і форичні зв'язки з багатьма організмами й особливі умови під наметом. Їх розглядають як особливі естетичні об'єкти незважаючи на частково всохле гілля і дупла. Старі Д. мають також наукове значення, оскільки їх деревина містить унікальну інформацію про те, як дерево або ціле насадження росло в минулому, реагувало на мінливі чинники навколишнього середовища. Водночас старі Д. є найуразливішими і потребують охорони, особливо на урбанізованих територіях, де механізми самопідтримки лісових екосистем обмежені. За кільцевою хронологією визначено вік і співвідношення віку до діаметра, укладено узагальнену хронологію деревостану. Серед усіх відібраних кернів найбільш ранньому річному шару — 220 років. Визначений за кільцями річного приросту або розрахований вік досліджених дерев варіює в межах 156–270 років. Відношення віку до діаметра в насадженні — 2,10 см за рік. Основні статистичні дані хронології свідчать, що узагальнений хронологічний ряд має задовільну якість і містить сильний кліматичний сигнал. За розрахунками, найстарішим деревам у парку “Феофанія” — 300, а в м. Києві — понад 350–400 років.

УДК 630*17:582.632.2:630*52

2017.1.360. ОЦІНКА СОРТИМЕНТНО-ЇАТУНКОВОЇ СТРУКТУРИ ДУБОВИХ ДЕРЕВОСТАНІВ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ / Любич М.В., Букша М.І. // Вісник

Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 2. — С. 134–141. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 548317.

Таксація лісосік, дубові деревостани, модельні дерева, сортиментно-ґатункова структура, програмно-технологічний комплекс Field-Mar.

Наведено результати досліджень щодо встановлення сортиментно-ґатункової структури (СГС) дубових деревостанів методом вимірювання модельних дерев на пні за допомогою програмно-технологічного комплексу Field-Mar. Одержані результати порівнювалися з чинними нормативами. Зазначено, що максимально ефективне використання лісосічного фонду підприємств, зокрема раціональна розробка лісосік та оперативний контроль виходу сортиментів, дає змогу підвищити рівень прибутковості шляхом оптимізації системи використання лісових ресурсів. Використання методу модельних дерев дає можливість установлювати реальну СГС деревостанів на пні. З допомогою програмно-інструментального комплексу Field-Mar можна розрахувати об'єм стовбурів дерев та визначити СГС деревостанів без рубки модельних дерев. Слід зазначити, що такий неструктурний метод оцінки встановлення сортиментно-ґатункової структури деревостанів на пні є перспективним з погляду грошової оцінки лісосік та аукціонного продажу лісу на пні.

УДК 630*18:502.4(477.5)

2017.1.361. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗВ'ЯЗКИ В ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМАХ НПП “ДЕСНЯНСЬКО-СТАРОГУТСЬКИЙ” / Коваленко І.М. // Агроекологічний журнал. — 2016. — № 3. — С. 13–18. — Бібліогр.: 10 назв.

Екосистеми лісові, нац. природний парк “Деснянсько-Старогутський”, синтаксон, трав'яно-чагарниковий ярус, фітоценоз лісовий.

Здійснено аналіз видового складу трав'яно-чагарникового ярусу основних лісових фітоценозів НПП “Деснянсько-Старогутський” на рівні класів рослинності. Визначено індивідуальний екологічний оптимум основних видів трав і чагарників. Реалізація цього завдання є доволі актуальною, оскільки в останні десятиліття чітко простежується дія на ліси регіону глобального потепління клімату й зміни типів користування цими лісами. З'ясовано, що у формуванні лісових екосистем північно-східної частини України провідну роль відіграють угруповання класів *Querceto-Fagetea* Br.-Bl., 1937, *Vaccinio-Piceetea* Br.-Bl., 1939 і *Pulsatillo-Pinetea sylvestris* Oberdorfer, 1992. Види рослин, що є характерними для цих класів і входять до складу трав'яно-чагарникового ярусу, відрізняються широкими екологічними амплітудами, які охоплюють не менше 3–5 ступенів шкал основних екологічних чинників. Глобальне потепління може призвести до виражених змін складу і структури популяцій рослин, які формують трав'яно-чагарниковий ярус лісових фітоценозів класів рослинності, характерних для північно-східного регіону України.

УДК 630*182.228.0(477.7)

2017.1.362. ФЛОРОЦЕНОТИЧНА ПРИУРОЧЕНІСТЬ РІДКІСНИХ ВИДІВ ПРИРОДНИХ ЛІСІВ НА НИЖНЬОДНІПРОВСЬКИХ ПІСКАХ / Захарова М.Я., Мойсієнко І.І. // Чорноморський ботанічний журнал. — 2016. — Т. 12, № 2. — С. 206–213. — Бібліогр.: 24 назви.

Лісова рослинність природна, раритетні види лісових угруповань, береза, вільха, дуб, осика, вербово-тополево-ясеневі ліси, созофіти.

Проведено дослідження природної лісової рослинності на Нижньодніпровських пісках, а саме їх раритетного елементу. Зазначено, що природна лісова рослинність в цьому регіоні представлена не суцільними заростями, а окремими гайками, приуроченими до улоговин видування. Вони мають округлу чи овальну форму і займають невелику площу, інколи утворюються витягнуті саги на місцях старих річищ. Домінуючими деревними рослинами в лісах Нижньодніпров'я є вільха, береза, дуб, осика, а також вербово-тополево-ясеневі деревостани. За геоботанічними описами встановлено, що флора природних лісів на Нижньодніпровських пісках становить 223 види, з яких 27 є рідкісними. Високий рівень созофітів вказує на їх значну созологічну цінність. Созофіти мають різне по-

ширення у виявлених на даній території класах рослинності. Зауважується, що березові природні ліси є найсприятливішими для збереження рідкісних видів, оскільки у своєму складі мають найбільшу кількість созофітів. Найменшою кількістю видів відзначаються вільхові ліси.

УДК 630*187(477.5)

2017.1.363. ТИПОЛОГІЧНА СТРУКТУРА ЛІСІВ ВОДОЗБОРІВ РІЧКИ СУЛИ / Бондар О.Б. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 2. — С. 154–161. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 548317.

Типи лісу, лісистість фактична, типологічне різноманіття, водозбір річки Сули, категорії земель.

Здійснено типологічне оцінювання лісів та досліджено закономірності формування типів лісу на водозборах р. Сули. З'ясовано, що типологічна структура лісів водозборів цієї ріки доволі різноманітна і представлена 49 типами лісу. Фактична лісистість варіює від 0,2 до 19,2%. На водозборах Сули переважають такі типи лісу, як: свіжа кленово-липова діброва, свіжа грабова діброва, свіжий дубово-сосновий субір, свіжий грабово-дубово-сосновий сугруд, свіжа грабова судіброва. Встановлено, що на цій території домінують такі деревостани: дубняки, сосняки, вільшаники, березняки, липняки, акаційники, які становлять близько 89% загальної площі, вкритої лісовою рослинністю земель. Зазначено, що під час планування, організації й ведення лісового господарства за водозбірно-ландшафтним принципом, необхідно врахувати наступне різноманіття: лісистість, типи лісу і деревостанів, розподіл за категоріями захисності земель на цих дослідних ділянках.

УДК 630*232.32:630*17:582.475.4

2017.1.364. ТЕХНОЛОГІЯ ВИРОЩУВАННЯ СТАНДАРТНИХ СІЯНЦІВ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ В УМОВАХ ЗАКРИТОГО ҐРУНТУ / Булат А.Г., Трунов О.П. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1. — С. 198–205. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 548186.

Сосна звичайна, сіянці сосни, схожість насіння, вирощування сіянців сосни, закритий ґрунт.

Наведено результати дослідження впливу густоти вирощування сіянців сосни звичайної (СЗ) на лінійні показники посадкового матеріалу в умовах закритого ґрунту. Визначено, як густина вирощування сіянців СЗ впливала на вагові показники. Розраховано оптимальну норму висіву для одержання максимального виходу стандартного садивного матеріалу на основі результатів досліджень з вирощування однорічних сіянців СЗ у плівковій теплиці. З'ясовано, що в досліджуваному діапазоні норм висіву найбільший вихід стандартного садивного матеріалу з високими лінійними, ваговими і якісними показниками одержано за норми висіву 250 і 200 шт./м. Зазначено, що первинна перевага садивного матеріалу, одержаного за такої норми висіву, забезпечить йому більшу життєздатність на лісокультурній площі.

УДК 630*266'5:630*17:582.628.2(477.5)

2017.1.365. РІСТ ЛІЩИНИ ДЕРЕВОПОДІБНОЇ В ЗАХИСНИХ НАСАДЖЕННЯХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Поташов Ю.М., Ситнік І.Й., Бабенко В.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1. — С. 186–190. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 548186.

Ліщина деревоподібна, насадження захисні, таксація насаджень ліщини.

Проведено дослідження з метою визначення спроможності ліщини деревоподібної (ЛД) успішно зростати в досить сухих умовах південно-східної частини лісостепової зони України, виконуючи при цьому важливу захисну функцію. Здійснено обміри висот та діаметрів стовбурів ЛД у прибалковій лісо-смугі, дендрологічному парку та парку ветеранів на території зеленої зони навколо навчального містечка ХНАУ. Проведено порівняльний аналіз даних, одержаних у 2009 р., з

результатами 2015 р. Зазначено, що ЛД на Сході України може успішно зростати у відносно посушливих кліматичних умовах і за великого рекреаційного навантаження. Стовбури ЛД III класу віку в лісосмузі мають помітно менші середні прирости за діаметром (0,54–0,60 см) і висотою (0,24–0,27 м) порівняно з подібними за віком деревами в дендропарку, де ці показники коливаються в межах 0,75–0,82 см і 0,38–0,40 м. У прибалковій лісосмузі окремі дерева III класу віку сягають діаметра 30 см і висоти до 10,3 м, а в кращих умовах дендропарку — відповідно 34 см і 14,3 м. За умови збереження наявних дерев у наступні роки це буде дуже цінний об'єкт для подальшого моніторингу.

УДК 630*4:632

2017.1.366. ДЕРЕВОРУЙНІВНИКИ / Мешкова В. // Лісовий і мисливський журнал. — 2016. — № 6. — С. 18–20.

Шкідники лісу стовбурові, короїд, лубоїд, заболонник, златка сіння соснова, вусач чорний сосновий, захист лісу від стовбурових шкідників.

Розглянуто питання щодо шкодочинності стовбурових шкідників (СШ) живих дерев та зменшення небезпеки поширення СШ у деревостанах. Розглянуто питання щодо шкодочинності, поширення стовбурових шкідників (СШ) живих дерев та шляхів запобігання або мінімізації шкоди, якої вони завдають лісовій продукції. Для цього необхідно знати, які види, коли, в яких умовах заселяють дерева та заготовлену деревину. Серед сотень видів комах, що заселяють живі дерева, шкідниками є близько 2–3 десятків. Так серед короїдів в ялинових лісах поширені короїд-типограф, багатохідний короїд, великий ялиновий лубоїд, гравер звичайний, дубовий заболонник тощо. Крім короїдів, під корою та в деревині живих дерев розвиваються златки, вусачі, рогохвости й навіть гусінь деяких метеликів. Найагресивнішими з “некороїдів” у соснових лісах є сіння соснова златка і чорний сосновий вусач. Реальна фізіологічна шкідливість СШ визначається їхньою чисельністю та станом насаджень, тому здійснення будь-яких заходів, спрямованих на підвищення стійкості насаджень, сприяє зменшенню шкоди від цих комах. Зменшенню небезпеки поширення СШ у деревостанах сприяють, зокрема, такі заходи, як регулювання рекреації, профілактика й гасіння пожеж, вчасне застосування засобів захисту лісу від комах-хвоєлистогризів, а також формування мішаних багаторослих насаджень з багатим підліском і потужним шаром лісової підстилки, що сприятиме утриманню вологи під наметом лісу та підвищенню стійкості дерев. Щоб уберегти насадження від поривів вітру краще необхідно уникати різкого їх зріджування. Слід зауважити, що заготовлену ліквідну деревину потрібно вчасно (до початку заселення її шкідниками, у крайньому випадку — до максимального розвитку на них ходів) вивозити, корувати або обробляти інсектицидами.

УДК 630*5:630*17:582.47(477)

2017.1.367. ХВОЙНІ ДЕРЕВОСТАНИ УКРАЇНИ: ФІТОМАСА ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ ДАНІ: монографія / Лакида П.І., Василюшин Р.Д., Блищик В.І., Терентьев А.Ю., Лакида І.П., Домашовець Г.С., Володимиренко В.М., Білоус А.М., Матушевич Л.М., Мельник О.М., Лакида М.О., Алексіук І.Л., Ловинська В.М., Стратій Н.В. — Корсунь-Шевченківський, 2016. — 480 с. — Бібліогр.: 40 назв. Шифр 547984.

Хвойні деревостани, фітомаса хвойних лісів, таксація лісова.

Наведено таксаційну й типологічну характеристики хвойних деревостанів України, кількісні параметри їхньої фітомаси (ФМ), а також дослідні дані, зібрані, оброблені й агреговані за єдиною методикою на тимчасових пробних площах з оцінюванням компонентів надземної ФМ дерев і деревостанів хвойних порід України. З'ясовано, що нині загальна ФМ хвойних лісів України становить близько 661 Тг (1 Тг=10¹² г=1 млн т) сухої речовини, або майже 329 Тг вуглецю (С.). У середньому це дорівнює 156,3 т сухої речовини, або 77,4 т вуглецю на 1 га. У компонентній структурі ФМ на надземну ФМ припадає 82,8%, зокрема 77,7% — це ФМ дерев. Частка коріння дерев (підземна частина деревостанів) дещо перевищує 17%. У віковому розподілі ФМ домінують середньовікові (50%) та пристиглі (26%) деревостани. Видова структура ФМ характеризується домінуванням соснових деревостанів, де

зосереджено 76% загальних обсягів ФМ. Найвищі показники щільності ФМ характерні для ялинових (20,3 кг (м²)⁻¹ та ялицевих (15,6 кг (м²)⁻¹) деревостанів. Майже 86% фітомаси хвойних деревостанів зосереджено в Українському Поліссі й Карпатах.

УДК 630*5:630*17:582.931.4:546.26(477.4)

2017.1.368. ФІТОМАСА ТА ДЕПОНОВАНИЙ ВУГЛЕЦЬ ДЕРЕВ І ДЕРЕВОСТАНІВ ЯСЕНА ЗВИЧАЙНОГО У ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ: монографія / Лакида П.І., Матейко І.М. — К., 2016. — 233 с. — Бібліогр.: 268 назв. Шифр 548193.

Ясен звичайний, фітомаса дерев, вуглець депонований деревостанів.

Науково обґрунтовано й практично реалізовано систему нормативно-інформаційного забезпечення оцінки компонентів надземної фітомаси дерев і деревостанів ясену звичайного (ЯЗ) у Правобережному Лісостепу України та депонованого в них вуглецю. Слід зазначити, що серед численних екологічних функцій пріоритетною є їх довготермінова здатність акумулювати з атмосфери вуглець біомасою компонентів фітомаси деревних рослин. В умовах глобальної зміни клімату на планеті ця функція лісів є особливо актуальною. Висока пластичність виду (*Fraxinus excelsior* L.), біологічні й екологічні особливості ЯЗ, широкий діапазон кліматичних і ґрунтових умов його зростання, здатність пристосування до різних умов — температурних, зволоження, сонячної радіації тощо, характеризує його як стійкий теплолюбний деревний вид, достатньо поширений в лісостеповій зоні України. Запропоновано комплекс нормативно-інформаційного забезпечення для оцінки фітомаси та депонованого вуглецю дерев і деревостанів ЯЗ у досліджуваному регіоні: якісні показники основних компонентів фітомаси дерев, математичні моделі компонентів фітомаси дерев і деревостанів, нормативи оцінки компонентів фітомаси деревостанів в абсолютно сухому стані, нормативи відношення надземної фітомаси деревостанів до їх запасу в корі, нормативи вмісту вуглецю в абсолютно сухій надземній фітомасі деревостанів тощо.

УДК 630*618:630*17:582.475.4(282.247.364)

2017.1.369. ДИНАМІКА ПРОДУКТИВНОСТІ СОСНЯКІВ ВОДОЗБОРУ СЕРЕДНЬОЇ ТЕЧІЇ РІЧКИ СІВЕРСЬКИЙ ДОНЕЦЬ ТА ВИКОРИСТАННЯ НИМИ ЛІСОРОСЛИННОГО ПОТЕНЦІАЛУ / Горошко В.В., Севідова І.О., Гордіяченко А.Ю., Бондар Е.О. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2016. — № 1. — С. 192–197. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 548186.

Сосна, продуктивність сосняків, лісорослинний потенціал, водозбір, ріст сосняків.

Висвітлено результати дослідження особливостей росту сосняків (С.), їх продуктивності. Визначено ефективність використання лісорослинного потенціалу С. в найпоширеніших типах лісів водозбору річки Сіверський Донець. Здійснено аналіз таксаційних показників С. лісового фонду на основі повидової бази даних лісів водозбору Сіверського Дінця, сформованої за матеріалами лісовпорядкування дев'яти державних підприємств лісового господарства Харківської області. З'ясовано, що для підвищення ефективності використання сосняків у досліджуваному регіоні першочергові лісогосподарські заходи необхідно впроваджувати насамперед у насадженнях з низьким рівнем використання лісорослинного потенціалу.

УДК 630*68:630*18:630*905.2*737

2017.1.370. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА НОРМАТИВНО-АНАЛІТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ ЛІСОВИХ РЕСУРСІВ НА ВІДПОВІДНІСТЬ ПРИНЦИПАМ І КРИТЕРІЯМ (FSC) І ICP-Forest / Чеверда П.В. — Суми, 2016. — 464 с. Шифр 547856.

Лісові ресурси, аудит екологічний, сталий розвиток, управління лісовим господарством, лісокористування європейське.

Висвітлено основні теоретичні та практичні положення проведення екологічного аудиту (ЕА) лісових ресурсів на основі аналізу вітчизняної та зарубіжної наукової літератури, влас-

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

них досліджень і практичного досвіду автора. Розроблено методологію ЕА лісових ресурсів як механізму управління лісовим господарством на засадах концепції сталого розвитку. Застосування процедури ЕА сприятиме виявленню сумнівних лісгосподарських операцій, які можуть слугувати джерелом тіньових доходів та необґрунтованих екологічних ризиків, що дасть змогу ЕА зайняти важливе місце в системі детінізації та екологізації лісового господарювання. Зазначено, що ЕА лісових ресурсів (господарств) відрізняється від процедури

ЕА підприємств інших галузей економіки нормативною базою. Основною нормативною підґрунтя ЕА лісових ресурсів є авторитетні міжнародні стандарти, які є регламентом ефективності системи екологічного менеджменту стосовно процедур лісової сертифікації і базуються на принципах глобального консенсусу відносно раціонального використання, охорони і сталого розвитку лісів. Розроблена методика екологічного аудиту лісових ділянок може стати ефективним доповненням чинного закону України "Про екологічний аудит".

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	зб.	збірник	підгот.	підготував
аграр.	аграрний	зем-во	землеробство	посіб.	посібник
акад.	академія	зерн.	зерновий	пр.	праці
АПК	агропромисловий комплекс	ін.	інший	пром-сть	промисловість
бібліогр.	бібліографія	ін-т	інститут	р. (рр.)	рік (и) (при цифрах)
бух.	бухгалтерський	інформ.	інформаційний	ред.	редактор
бюл.	бюлетень	К.	Київ	редкол.	редакційна колегія (редколегія)
вет.	ветеринарний	канд.	кандидат	РЖ	реферативний журнал
вид-во	видавництво	конф.	конференція	РНК	рибонуклеїнова кислота
вип.	випуск	КСП	колективне с.-г. підприємство	с	секунда (при цифрах)
вир-во	виробництво	Л.	Львів	с.	сторінка
відп.	відповідальний	м	метр	с.-г.	сільськогосподарський
вісн.	вісник	машино-буд.	машино-будування	сер.	серія
вод.	водний	метод.	методичний	сіл.	сільський
ВРХ	велика рогата худоба	міжвід.	міжвідомчий	ст.	стаття
г	грам (при цифрах)	міжнар.	міжнародний	т. (тт.)	том (и) (при цифрах)
генет.	генетичний	міс.	місяць	тез.	тези (си)
год	година (при цифрах)	млн	мільйон (при цифрах)	темат.	тематичний
госп-во	господарство	млрд	мільярд	техн.	технічний
грн	гривня	н.-д.	науково-дослідний	тис.	тисяча (при цифрах)
Д.	Дніпропетровськ	НАН	Національна академія наук	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
ДАУ	Державний аграрний університет	НУБіП	Національний університет біорізноманіття і природо-користування	НААН	Національна академія аграрних наук
держ.	державний	наук.	науковий	УДК	універсальна десятикова класифікація
дис.	дисертація	нац.	національний	уклад.	укладач (і)
ДНК	дезоксирибонуклеїнова кислота	НДІ	Науково-дослідний інститут	укр.	український
довід.	довідник	НТБ	науково-технічний бюлетень	ун-т	університет
доп.	доповідь	О.	Одеса	упоряд.	упорядник
дослід.	дослідний	обл.	область	Х.	Харків
д-р	доктор	перероб.	переробка (ний)	хв	хвилина (при цифрах)
ДСДС	Державна с.-г. дослідна станція			ч.	частина (при цифрах)
екон.	економічний				
журн.	журнал				

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Аверчев О.В. 93
Авраменко С.В. 75, 165
Агурова І.В. 118
Адамчук В.В. 41, 44, 47
Адамчук Л.О. 309
Аксёнов Є.О. 300
Алексіюк І.Л. 367
Алхімов Є.М. 323
Амарі А.О. 90
Антипова Л.К. 185
Антіпін С.Л. 257, 280
Артеменко Л.П. 329
Артьомов М.П. 37
Аулін В.В. 48
Афонін О.О. 358

Б

Бабенко В.В. 365
Бабенко Д.В. 169
Бабенко С.М. 209
Бабій А.М. 350
Багрікова Н.О. 127
Бадрук Ю. В. 341
Базаєва А.М. 324
Базалій В.В. 169, 177
Базалій Г.Г. 169
Байдалюк В.А. 332
Байдевятов Ю.А. 288, 290
Байдевятова Ю.В. 288, 290
Байдюк Т.О. 189
Балашова Г.С. 224
Бальковський В. 123
Баранець Л. 221
Бачкала О.В. 7
Бей Н.О. 10
Берегова В.В. 13
Белік Я.В. 199
Белоусов А.О. 153
Биатов А.П. 303
Бігун О.М. 50
Бідник Г.Я. 160
Біленька І. Р. 355
Білера Н. 100
Білик М. 233
Білозер І.В. 79
Білоус А.М. 367
Білоус О.В. 258
Білявцева В.В. 275
Біляєва І.М. 83, 84, 155
Бірта Г.О. 282
Бірюкова О.Д. 260
Блажевич Л.Ю. 77
Блищак В.І. 367
Блюм Я.Б. 160
Бобрицька О.М. 257
Бобро М. 168
Богатирьов Д.В. 42
Богатко Л.М. 329
Богатко Н.М. 329
Богач С. 345
Богдан І.М. 267
Богородицький В.В. 326
Бойко М.О. 74

Бойко П. 112
Бойчук І.В. 169, 177
Болдишева Л.Д. 208
Болочек Н. 179
Бондар Е.О. 369
Бондар О.Б. 363
Бондаренко Л.М. 24
Бондаренко П.Г. 217
Бондаренко Ю.В. 295
Бондарчук А.А. 147
Бондарь В.І. 121, 122, 152
Бордунова О.Г. 297
Борис М.М. 44
Боровська І.Ю. 162
Бородин А.Л. 50, 59
Бреус Д.С. 67
Бровко І.С. 125
Буйний О.В. 232
Букалова Н.В. 329
Букреєва Н.І. 153
Букша М.І. 360
Булаєнко Л.М. 86
Булат А.Г. 364
Булгаков В.М. 41, 44, 47
Булигін С.Ю. 51
Бульба Я.О. 90
Бургу Ю.Г. 282
Буткалюк Т.О. 145
Буценко Л.М. 140
Бучко А. 126

В

Ваврисевич Я. С. 344
Вакуленко І.С. 300, 301
Василенко М.Г. 106
Василишин Р.Д. 367
Васьківська С.В. 239
Васюта В.В. 91
Васюта С.А. 214
Вахненко С.В. 205
Ващенко Ю.І. 86
Ващук Є.В. 284, 335
Вдовиченко Ж.В. 149
Вдовиченко Ю.В. 248
Ведмідь І.В. 306
Величко В.А. 51
Венгер О.В. 196
Вензел К.-В. 315
Вергелес П.М. 145
Вергунов В.А. 1, 7
Вердиш М.В. 86
Верменко Ю.Я. 147
Вишневська Л.В. 195
Вишневська О. 133
Вишневський Л.В. 248
Вільна В.В. 138
Віценя Т.І. 223
Віщур О.І. 318, 325
Власенко В. 23
Власенко І. 23
Власова О.Г. 202
Влащук А.М. 186, 197, 198
Вовк В.В. 351
Вовк С. 123
Водоп'янова Л.А. 257

Вожегов С.Г. 82
Вожегова Р.А. 83, 84, 186
Возна О.Є. 246
Волик Б. 39
Воліченко Ю.М. 321
Волкова Н.Е. 153
Володимиренко В.М. 367
Волощук М.Д. 54
Волчков О.О. 154
Ворожбит Н. 179
Воротинцева Л.І. 89
Воротін В.Є. 22

Г

Гавриленко А. 281, 336
Гаврилюк М.М. 78
Гавриш О.М. 304
Гадзало Я.М. 17
Гаєва О.А. 326
Гайдар В. 314
Галат М.В. 337
Галатенко Т.О. 350
Галоян Л.Л. 322
Ганчак Ю.Р. 344
Гаріян Л.В. 317
Гасанова І.І. 79, 167
Гізбулліна Л.Н. 357
Гладирь О.О. 255
Глущенко Л.А. 6
Гнап І.В. 357
Голик Л.М. 158
Голінська Я. А. 355
Головач І.В. 43
Головач П.І. 4
Головка В.О. 331
Гораш О.С. 80
Горбатенко А.І. 62, 68
Горбенко І.В. 31
Гордіященко А.Ю. 369
Горніч М. 347
Горобей С.П. 302
Горобець А.Г. 62
Горова Т.К. 223
Горошко В.В. 369
Горьчова О.О. 282
Господаренко Г.М. 99
Грабовська О.В. 350
Градинар Д.Г. 96
Градченко С.І. 134, 139
Григоренко А. 310
Григоренко Н. О. 348
Григорків Л. 312
Григорюк І.П. 140
Гриник І.В. 139, 207
Гриньків А.В. 32
Грициняк І.І. 9, 316, 324
Грищук А.В. 328
Грінченко І.Г. 348
Грушецький Р.І. 348
Гудзенко В. 176
Гузєєв Ю.В. 255
Гук В. 109
Гуманюк А.В. 95, 96
Гуменний О.Г. 302
Гунчак А.В. 283
Гурбик В.В. 324
Гуреля В.В. 129

Гусятинська Н.А. 349
Гутянський Р.А. 142
Гуцол А.В. 275

Д

Давидюк Г.В. 77
Данець Л.М. 300
Данілова І.С. 326
Данкевич В.Є. 15
Данчук О.В. 279
Дахно І.І. 19
Дацюк І.В. 276
Дегтярьов Ю.В. 65
Дегтярьов В.В. 55
Деменкова Т.Ф. 90
Дементьєва О.І. 87
Демидась Г.І. 180, 181
Демиденко О.В. 51
Демидов О. 176
Демидов С. 40
Демцюра Ю.В. 180, 181
Дем'янова Н.О. 160
Дем'янюк О.С. 6, 106
Денисюк О.Ф. 139, 209, 210
Дерев'яно Д.А. 43
Дерев'яно О.Д. 43
Дерень О.В. 316
Джонстон Дж. 107
Джуланов М.Н. 339
Джус П.П. 258
Дзюба М.В. 198
Дидів А. 227
Діденко Н.О. 90
Добрянська О.П. 316
Довгаль О.В. 274
Домашовець Г.С. 367
Домуші Д.П. 33–35
Дрозда В.Ф. 215
Дудка О.І. 270
Душко П.М. 106
Дюдяєва О.А. 67

Е

Елизарова А. 172
Ерємін Г.В. 214

Є

Євтушенко М.Д. 138
Єршова М.В. 167

Ж

Жернова О.С. 55
Жижка Н.Г. 76
Жиляєв І.Б. 19
Житков С.С. 34, 35
Жовтоног О.І. 90
Жукова І.О. 257, 280
Журавський В.С. 202
Жученко С.І. 64

З

Забуга А.О. 85
Завірюха П. 226
Задорожная Г.А. 66

Замота О.М. 48
Занько М. 45, 46
Захарова М.Я. 362
Заяць О.І. 246
Зверев С.В. 354
Зверева Н.В. 326
Здирко Н.Г. 30
Зеліско О. 126
Зінов'єва Н.А. 255
Зінчук Т.О. 15
Зон Г.А. 285
Зуза В.С. 142
Зузун Ф.В. 116

И

Измайлович И.Б. 294

І

Ібатуллін І.І. 241
Іваніна В.В. 101
Іванків М. 123
Іванкова І.П. 259
Іванюк В. 194
Іващенко О.О. 132, 137
Івченко Т.В. 223
Ігнат'єв Є.І. 41, 44, 47
Ільницька Т.Є. 243
Іщенко Я.П. 29

К

Казюта А.О. 57
Каленич Ф.С. 139
Калетник Г.М. 44
Кандроков Р.Х. 354
Канівець С.В. 61
Каплуненко В.Г. 306
Капустіна Л. 231
Карелов А.В. 160
Карповський В.І. 279
Карпук Л.М. 193
Кассіч О.В. 331
Кацевич Р.Ф. 258
Квак В.М. 104
Кирилов Б.Я. 283
Кирильчук А.М. 158
Кирпа М. 173
Кислун О.А. 42
Кінаш О.В. 285
Кіреєва Е.А. 11
Кірілеско О. 183
Кісера Я.В. 334
Кіщак О.А. 212
Кіщак Ю.П. 212
Кліщова Ж.Є. 289
Ключевич М.М. 135
Кобак С.Я. 70
Коваленко В.П. 187, 188
Коваленко І.В. 289, 292
Коваленко І.М. 361
Коваленко М. 112
Коваленко Н.П. 5
Ковальчук І.І. 252
Ковальчук Н.С. 220
Кожевнікова М.І. 342
Козаченко М.Р. 175
Козир В.С. 253
Козлова О.І. 52
Козуб Н.О. 160
Кокарев А.В. 332

Коковіхін С.В. 84, 201
Колесник Н.Л. 119
Колич Н.Б. 338
Колісник О.М. 131
Колісник С.І. 70
Коломієць Ю.В. 140
Колпакова О.С. 198
Коляда С.Г. 332
Компанець К.В. 175
Кондратенко П.В. 207, 217
Коновалов Д.В. 78
Конойко В.В. 229
Кориляк М.З. 316
Корнієнко С.І. 223, 228, 234
Король О. 203
Корпанюк В.Д. 298
Косилович Г. 203
Косолап М.П. 144
Костира І.В. 79
Кот О.В. 37
Котвицький Б.Б. 102
Котець Г.І. 256
Котова О.І. 224
Кочерова Т. 143
Кошевой В.П. 263
Кошулько В.С. 353
Кравченко В.А. 234
Кравченко Ю.С. 60
Кравчук В. 46
Красова О.О. 127
Кривошапка В.А. 216
Крилич С.І. 50
Кротінов О.П. 144
Крохін С.В. 55
Кружень Б. 123
Крутько Р.В. 228, 234
Крюкова І.О. 25
Куб'як К. 242
Кузьменко В.Д. 86
Кузьменко І.С. 122
Кулик І.О. 171
Кулик С.М. 105
Кур'ята В.Г. 232
Куфель А.В. 80
Кухарець С.М. 38
Куцан О.Т. 327
Кучерук А.І. 322
Куц Л.Л. 264, 265

Л

Лавриненко Ю.О. 197
Лавриненко Ю.О. 224
Лакида І.П. 367
Лакида М.О. 367
Лакида П.І. 367, 368
Лакіза О.В. 352
Лебідь Е.М. 62
Левченко А.Г. 331
Левченко Л.А. 236
Левченко Т.М. 189
Леонова К.П. 223
Лепеть Є. 39
Лепішкин І.В. 120
Лимар В.А. 92
Лисак О. 46
Лисогор Л.П. 127
Лисюк Р.М. 238
Лисянський О.Л. 99
Лихочвор А.М. 108

Лихочвор В.В. 161
Лівіцький О.М. 48
Ліцький В. 254
Лобас М.Г. 20
Ловинська В.М. 367
Логачова Л.О. 265
Лойко С. 346
Лонгус Н.І. 257
Лояніч Г. 23
Лузан Ю.Я. 17
Лупенко Ю.О. 16
Лутак І.А. 72
Лучин І.С. 298
Лучна І.С. 162
Любченко А.І. 148
Любченко І.О. 148
Любчик М.В. 360

М

Мазур В.А. 131
Мазур С.В. 125
Мазурак О. 126
Мазуренко М.О. 276
Мазуркевич А.Й. 328
Майданюк В. 230
Макаренко В.В. 121, 122, 170
Макаренко Н.А. 121, 122, 152
Макарчук Р.М. 248
Маковкін І.М. 139
Максимович І. 242
Максимович І.А. 244
Максуль Т.Є. 326
Макух Я.П. 146
Малихін В.Є. 311
Мандибур В.О. 19
Манько К.М. 76
Маньковський А.Я. 241
Маренков О.М. 319
Маркова Є.Ю. 22
Мартинюк О.В. 258
Маслійов С.В. 130
Масюк Д.М. 332
Матвієнко М.В. 211
Матвіїв Г.М. 60
Матейко І.М. 368
Матушевич Л.М. 367
Мацера О.О. 114
Медведев В.В. 49, 50
Медведський О.В. 38
Мельник О.В. 255
Мельник О.М. 367
Мельничук Г.А. 357
Месель-Веселяк В.Я. 26
Мешкова В. 366
Микитюк В.В. 261
Миколаєвський В.П. 151, 192
Михайленко С.В. 159
Міленко О.Г. 191
Мінералов О. 111
Мойсієнко І.І. 362
Молчанов А.А. 280
Моргун А.В. 223
Моргун В.В. 128
Моргун В.І. 199
Моргун І.А. 195
Москаленко В.П. 357
Мрук А.І. 322
Мулярчук О.І. 73

Мурська С.Д. 340

Н

Нагірняк О.А. 69
Надикто В. 47
Назаренко В.О. 282
Найда В.О. 256
Накісько С.Г. 50
Науменко І.В. 27
Наумов А.О. 92
Наумов О.Г. 175
Нестерчук В.В. 201
Нецветов М.В. 359
Нечипор Т.М. 349
Недзведзь А. 242
Нижник О.В. 339
Нікітенко О.В. 206
Ніцпонь Й. 242
Ніщененко М.П. 296
Новаковський М.А. 35
Новодворська В.В. 29
Носевич Д.К. 250
Носенко Ю.М. 201

О

Огородня А.І. 63
Олексієнко О.О. 9
Олексюк Н.П. 252
Олійник К. 166
Олійник К.М. 77
Олійник Я.Б. 117
Омельченко Г.О. 333
Омельченко Л.О. 248
Оніщук Д.О. 196
Оріщук О.С. 293
Оробченко О.Л. 286, 327
Осіній О.А. 93
Остапенко В.І. 295
Остапенко М.А. 79
Острогляд А.А. 353

П

Пабат В.О. 241
Павкович С. 123
Павлюк В.В. 220
Падур М.Ф. 4
Панасюк О.Я. 70, 194
Панікар І.І. 338
Панцирева Г.В. 178, 190
Параняк Р.П. 267
Парій М.Ф. 149
Паска М.З. 351
Пастух Г.С. 350
Пацкан І. 194
Паш'ян Р.Г. 258
Пентиліук С.І. 321
Петраш В.І. 300
Петренко А.М. 264, 265
Петренко С.М. 250
Петренкова В.П. 162
Петриченко В.Ф. 70
Петухов М.О. 67
Пиркін В.І. 357
Писаренко А.В. 248
Півторак Я.І. 267
Пінчук В. 111
Пінчук Н.В. 145
Піотрович Н.А. 272
Пліско І.В. 50

Подаков Є.С. 28
Подзерей Р.В. 121, 122
Пожидаєв С. 36
Позняк А. 235
Поліщук В.В. 193, 237
Поліщук О.В. 193
Полтавченко І.В. 95
Полупан Ю.П. 251
Польовий Л. 254
Поляков О.І. 205, 206
Пономарєва А.А. 303
Попов С.І. 75, 165
Попова І.М. 302
Порошипенко О.А. 296
Постоленко Є.П. 213
Поташов Ю.М. 365
Почукалін А.Є. 247, 249
Прийма С.В. 249
Приймак Г.М. 308
Пристемський О.С. 21
Присяжнюк Л.М. 154
Прищепо М. 186
Прокопук Ю.С. 359
Проців О.Р. 3
Прутська Т.Ю. 18
Пчелінцев І.М. 64

Р

Радко А. 262
Резнікова Ю.М. 249
Резніченко Л.С. 339
Ременюк С.О. 146
Рибіна К.В. 302
Рисованій В.І. 326
Різничук І.Ф. 343
Різун О.В. 249
Рогач В.В. 232
Рожнятовський А.О. 225
Романів Л.І. 252
Романова З. 346
Романько М.Є. 327
Ромащенко М.І. 85
Россоха В.В. 20, 27
Рубан Н.О. 293
Рубіс Д. 262
Руденко О.П. 325
Рудік О.Л. 204
Рудніцька Л.В. 121, 152
Рукавиця А.А. 271
Ручко Т.В. 7
Рябовол Л.О. 148
Рязанцев В.Б. 147
Рязанцев М.В. 147

С

Савченко В.О. 70
Салата В.З. 330
Сало В.М. 42
Сальніков С.М. 122
Сальнікова А.В. 121, 152
Сальнікова А.Н. 122
Салюк А.Ф. 90
Самовол О.П. 234
Саморай М.М. 296
Самофатова В.А. 14
Самохіна Є.А. 297
Сапай А.С. 352

Сбитна М.В. 358
Секун М.П. 202
Семенкова А.С. 167
Сеник І. 179
Сергієнко В.Г. 151, 192
Сергієнко О.В. 228
Сергієнко О.Ф. 223
Сердюков Я.К. 329
Сєвєров О.В. 261
Сєвідова І.О. 369
Сидоренко О.В. 258
Сидорук Г. 179
Симкович В. 240
Сироватко К.В. 64
Ситнік І.Й. 365
Ситюк М.П. 332
Сілецька Н.В. 13
Сінченко В.М. 113, 357
Скачок Л.М. 104
Склярєнко Ю.І. 259
Склярєв П.М. 263
Скорик К.О. 266
Скороход О.Г. 64
Скрепець К.В. 269
Славгородська Ю.В. 124
Слівінська Л.Г. 244, 245
Слободянюк О. 110
Смолянїнов К.Б. 318
Снітинський В. 227
Созінов І.О. 160
Созінов О.О. 160
Сокол С. 39
Соколов Д.О. 20
Соколовська Н.В. 260
Солопова Х.Я. 320
Спенсер В.П. 11
Спиридонов В.Г. 149
Ставецька Р.В. 272
Стадник А.П. 106
Станкевич С.В. 138
Стариченко В.М. 158
Стародуб М.Ф. 337
Стародубцева М. 40
Степенко Т.А. 234
Стефанік В.Ю. 339
Стовбецька Л.С. 296
Столяр С.Г. 135
Сторчак Ю.Г. 334
Сторчоус І.М. 136, 141, 159
Стояновський В.Г. 4
Стравський Я.С. 339
Стратій Н.В. 367
Стрільчук М.Б. 337
Судак В.М. 62
Судак Н. 68
Супіханов Б.К. 12
Сучкова Ж.Е. 205
Сыч З. 222
Сябрук О.П. 58

Т

Танская А. 172
Тарасюк С.І. 262
Татарчук В.М. 199
Терентьев А.Ю. 367
Тертерян Л.А. 322

Тертична О. 111
Терьохіна Л.А. 223
Теслюк Г. 39
Тирсін Р.В. 274
Тирсіна Ю.М. 274
Титова Л.В. 151
Тищенко А.В. 182
Тищенко О.Д. 182
Ткаліч Ю. 200
Ткачова Н.А. 158
Токар Ю.І. 250
Томчук В.А. 318
Тонкошкур Т.І. 326
Трибрат Р.О. 271
Трофименко Н.В. 56
Трофименко П.І. 56
Трохимчук А.І. 210
Трунов О.П. 364
Труш С.І. 223
Турко Я.І. 287

У

Угнівенко А.М. 250
Усов О.С. 76
Устиянов П.Д. 34
Ушкалов В.О. 287, 327
Ушкаренко В.О. 82

Ф

Фадєєв Л.В. 174
Фалендиш Н.О. 341
Федоненко О.В. 319
Фещенко В.П. 129
Філіпенко Л.А. 90
Філіпова Є.В. 319
Фільов В.В. 219
Фотін О.В. 289
Фотіна Т.І. 284, 289, 291, 335
Фурда І.Л. 332
Фурманевич М.Б. 318
Фурса Н.М. 248
Фучило Я.Д. 358

Х

Хареба В.В. 229
Харсун О. 157
Хижняк І.М. 53
Хмара П.Я. 311
Ходаківська О.В. 16
Ходаківська Ю.Б. 211
Холод С.Г. 81
Хомин М.М. 252
Хомутовська С.В. 149
Храбко М.І. 252
Худолій Л.В. 77

Ц

Цап С.В. 293
Циганко В. 165
Циганська О.І. 184
Циганський В.І. 184
Цигічко Г.О. 58
Циліорик О.І. 62, 71
Цікава В. 307, 313
Цілінко М.І. 82

Цюриць С. 356

Ч

Чабан В.І. 62
Чабанюк Я.В. 125
Чевєрда П.В. 370
Черкасова В.К. 223
Черненко І. 156
Чернишук Т.П. 353
Чернявська Т.О. 259
Чижанькова В.І. 239
Чир Н.В. 115
Чокан Т.В. 262
Чорна К.І. 88
Чорний М.В. 265
Чужма Н.П. 324
Чумак А. 103

Ш

Шаванова К.Є. 337
Шамсутдінова А.В. 113
Шапарь Л.В. 197
Шапка В. 68
Шапка В.П. 71
Шаповаленко О. І. 342
Шатковський А.П. 94, 97, 98
Шевніков М.Я. 191
Шевченко А.М. 85
Шевченко В.Ю. 323
Шевчук І.В. 139, 215
Шевчук Л.М. 209
Шевчук О.М. 132
Шейко С.М. 50
Шеремета В.І. 306
Шерман І.М. 321
Шитікова Ю.В. 154
Шляхта І.М. 238
Шмалій Р.М. 342
Шпирка Н.Ф. 337
Штакал М.І. 158
Штангєєва Н.І. 350
Шульга В.П. 8
Шуляк М.Л. 37
Шумець А. 262

Щ

Щебетюк Н. 2
Щєрба І.В. 237
Щєрбатий А.Р. 245

Ю

Югай К.Д. 257
Юла В. 166
Юрчак Е.В. 7

Я

Якимчук Р.А. 128
Янюк Т. І. 341
Яремич Н.В. 305
Ярчук Б.М. 274
Яценко І.В. 329
Ящук В.У. 125

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

абрикос 212
абсолютний приріст 300
абсорбент 195
автоматичний рух 31
агар-агар 355
аграрна економіка 17
аграрна політика США 11
аграрна сфера 12, 18
аграрна сфера економіки 20, 25
аграрне виробництво 19, 22
аграрне підприємство 13, 25
аграрний сектор економіки 11
агровимоги 50
агровиробництво 67
агrogenез чорнозему 51
агроекологічні системи 139
агроекологія 123, 125, 126, 128
агроландшафт 124, 129
агрономія 1
агроприйоми вирощування сої 206
агропродовольча сфера 14
агротехніка 5
агротехнічні заходи 144
агротоксикологія 120
агрофізичні властивості ґрунту 59
агрохімічні показники 106
агрохімія 2, 6
адаптаційна здатність 298
азот 107
азотне та фосфорно-калійне живлення 133
активні форми кисню 140
актинобацилярна плевропневмонія 336
алелофонд ВРХ сірої 255
алель 269
алювіальний лучний ґрунт 53
аміачна селітра 130
амілолітична активність 283
амінокислоти 278, 296
амінокислотні добрива 109
амфотерицин 285
аналіз SWOT 14
аналітична підтримка 25
антибіотики 246, 274, 280, 336, 340
антибіотикотерапія 281
антимікробна дія нанопрепаратів 335
антимікробні властивості 284
антиокиснювальна система 287
антиоксидантний статус тварин 280
антипоживні речовини 352
АПК 24
ареал заселення 303
аридизація ґрунтових умов 51
аспірація трахеї 242
атмосферний тиск 56
атрофічний риніт 336
аудит екологічний 370
африканська чума свиней 333

Б

багаторічні трави 63
баклажан 233
бакова суміш 130, 136
бактерицидна дія 330
бактеріальний полісахарид 288
бактеріальні культури (основні і додаткові) 345
бактеріозі птиці 335

баланс енергії ґрунту 101
баран 299
баранина 329
бджоли 241, 307–311, 313
бджолині матки 306
бджолині сім'ї 306, 314
бджолосім'ї 312, 315
беззмінні посіви 194
безмедикаментозне оздоровлення 311
безпека молочних продуктів 340
безпека харчових продуктів 334
безпечність м'яса 329
безпокровні і підпокровні посіви 188
безполіцейвий обробіток ґрунту 51
безрозсадні помідори 96
береза 362
березка польова 132
бждолине обнїжжя 351
бички 246, 257
бички помісні 254
бібліографія 3
бізнес-інкубатор 18
білий велетень 299
білки PR 140
білкові компоненти 300
білок 342
біобезпека 326, 327
біобезпечність 152
біоенергетична ефективність 91
біоетанол 158
біозахист баклажана 233
біоіндикатори забруднення 119
біоконцентрація пестицидів 123
біологізація системи удобрення 101
біологічна активність ґрунту 64
біологічне обґрунтування 319
біологічні і хімічні препарати 140
біологічно активні добавки 280
біоматеріал 148
біометрія яблуні 210
біопаливо 46, 73
біопідтримка соняшнику 200
біопрепарати 200
біостимулятори 143
біосумісність нанометалів 327
біотестування 125
біотехнології у ветеринарії 328
біотехнологічний метод 148
біотехнологічний процес 150
біотехнологія 147, 207, 327
біохімічні показники крові 288
біохімія крові коней 244
благополуччя 292
бобово-злакова травосумішка 179
бонітування 65
бонітування свиней 271
борошніста роса 134
борошно житнє 172
борошно конопляне 341
ботанічний склад сумішок 181
бронхоальвеолярний лаваж 242
брютан 346
бугайці 251
будова тіла ВРХ 251
буркун білий однорічний 186
буроземи кислі помірно холодного поясу 61
буряк 355
буряк столовий 41, 91, 94, 113, 194

буряки цукрові 24, 44, 145, 193, 195, 199
бур'яни 130, 132, 136, 137, 142, 144, 159
буферна ємність 343
бухгалтерський облік 30

В

важкі метали 119, 317
вакуумна система 38
вакуумний регулятор 38
вакцина 290
валовий внутрішній продукт 21
вапнування 2, 105, 227
вапнування ґрунту 184
вартість с.-г. продукції 121
вегетативна нервова система 4
вегетативний період 131
велика рогата худоба 8
верба енергетична 146, 357, 358
вербово-тополево-ясеневі ліси 362
веслоніс 323
ветеринарія 3, 9
ветеринарна регенеративна терапія 328
ветеринарно-санітарні правила 307
ветпрепарати 340
ветсанекспертиза 329
взаємодія органічної речовини з азотом і фосфором 107
види бур'янів 146
видовий генофонд 182
використання ґрунтів 49
використання зрошення 88
використання техніки 48
вим'я 259
виробництво м'яса 23
виробництво цукру 24
вирощування гарбуза мускатного 229
вирощування гліцинії 236
вирощування енергетичної верби 357
вирощування картоплі 225
вирощування лагенарії 230
вирощування надраннього огірка 231
вирощування сальвії 240
вирощування сіянців сосни 364
вирощування чаберу 235
вирощування часнику 222
висівки 348
висота рослин 178
висота скошування 187
витрати 48
витрати кормів 294
вишня 212, 216, 237
вівці 241, 263
вівці гірськокарпатські 262
вівці (дніпропетровський тип АМВ) 261
відбір племінних свиней 270
відгодівля свиней (м'ясо) 275
відлучення поросят 274
відновлення зрошення 89
вік коней 244
вікова динаміка ВРХ 251
вільха 362
вірус 313
вірусні інфекційні хвороби 333
вірусні хвороби 133
вісмут 335

Віталіст 106
 вітамін В₁₂ 265
 вітамін Е 296
 вітаміни 300
 вітамінно-мінеральні добавки 318
 вітчизняні сівалки 40
 власність 17
 властивості ґрунту 102
 вміст олії 108
 водний баланс 51
 водогосподарська інфраструктура 88
 водозбір 369
 водозбір річки Сули 363
 водоземлекористування 90
 водоподача 86
 водорозподіл 86
 водоспоживання 94, 98
 водоспоживання сої 206
 Волинська обл. 247, 258
 вологість ґрунту 97
 вологозабезпеченість 155
 волосяний покрив 304
 врожайні властивості 72
 врожайність 5, 10, 68, 71, 74, 75, 78, 79, 93, 95, 161, 168–170, 172, 174, 176
 врожайність зеленої маси 73
 врожайність і якість цукрових буряків 193
 врожайність кормових одиниць 183
 врожайність кукурудзи 98
 врожайність культур 101
 врожайність ріпаку 205
 врожайність сої 206
 врожайність соняшнику 200
 врожайність та якість зерна 167
 ВРХ 241, 328, 337
 ВРХ (абердин-ангуси) 258
 ВРХ волинська м'ясна 247
 ВРХ знам'янського типу 249
 ВРХ молочних порід 251
 ВРХ (м'ясна і комбінована) 253
 ВРХ (помісі) 254
 ВРХ сибірська 257
 ВРХ сіра 255
 ВРХ тавр. тип півд. м'ясна 248
 ВРХ укр. чорно-ряба мол. 246, 260
 Всеукраїнський НДІ агроґрунтознавства та хімізації с. г. 2
 втрати ґрунту 124
 втрати препаратів 137
 вуглець депонований деревостанів 368
 вусач чорний сосновий 366

Г

габруз 342
 галицький короп 324
 Галичина 3
 галотаніни 346
 гарбуз мускатний 229
 гематологічні показники 321
 гематологічні показники свиней 276
 гемофільозний полісерозит 336
 ген ср 4 ерспс 154
 генезис овець 261
 генетика 234
 генетична структура овець 262
 генетичний аналіз ВРХ 255
 генотип 298
 генотип свиней 269
 генофонд ВРХ 249
 генофонд овець 262
 генофонд (параметри) 269

генофонд перців 234
 геоэкономика 12
 гербіциди 136, 137, 142, 144, 194
 гетерозис 153, 228
 гичка цукрового буряка (відділення) 44
 гібрид 7, 74, 201
 гібриди кукурудзи 87, 153
 гібриди моркви 223
 гібридність 149
 гігантська шиншила 299
 гідроперекиси ліпідів 325
 гінкго дволопатево 238
 гіпофіз 4
 гірчак повзучий 132
 гірчиця 138
 ГІС-технології 122
 гістологічні дослідження 338
 гістологія шкури 298
 гліцинія 236
 глобалізація 12
 ГМ-соняшник 163
 годівля дійних корів 256
 годівля жеребних кобил 245
 годівля молодняку свиней 343
 годівля поросят 274
 годівля свиней 268, 277, 278
 годівля свиней (ремонт. молодняк) 267
 головка цукрового буряка 44
 горіхівництво в Україні 218
 гормон росту 4
 господарсько цінні ознаки троянд 239
 гострий параліч 313
 граблина 42
 грампозитивні і грамнегативні бактерії 330
 грецький горіх 218
 гриби 145
 групи крові свиней 269
 груповий та фракційний склад гумусу 53
 груша 218
 груша осіння 211
 гумати 143
 гумінові кислоти 143, 317
 гумінові препарати 103
 Гумісол 106
 гуміфікація 52, 64, 101
 гумові біла 43
 гуморальний імунітет 339
 гуморальний імунітет козенят 264
 гумусний стан 62
 гумусовий горизонт 61
 гумусовий стан 53
 густина стояння пагонів 179
 густина стояння рослин 201

Г

ґрунт 2
 ґрунтова мікрофлора 200
 ґрунтово-кліматичні зони 5
 ґрунтово-кліматичні зони України 112
 ґрунтово-меліоративні аспекти 89
 ґрунтообробно-посівний агрегат 31

Д

дворічки коропа 318
 деградаційні процеси 51
 деградація ґрунтів 54
 деградація ґрунту 124
 дезінфектант "Сан-актив" 330
 дезінфекція 292

дезінфікувальні засоби 349
 декоративне садівництво 236, 238
 декоративність гінкго 238
 декстран 349
 дендрохронологія 359
 державна система контролю 327
 державне законодавство 207
 дерново-підзолистий ґрунт 129
 деструктор гасу з тактиком (ДГЗТ) 314
 дизентерія 336
 динамічна тягова характеристика 37
 динамічний радіус 36
 дистрофія 338
 діагностика захворювань коней 242
 діагностика проносів 274
 діагностика строків поливів 97
 діагностика токсоплазмозу 337
 діагностика туберкульозу 331
 діагностування 32
 діаметр старовікових дубів 359
 діарея у поросят 274
 діброва 359
 дієтичне волокно 348
 ДНК ВРХ 255
 ДНК-маркери 149, 262
 добрива 2, 77, 93, 101, 102, 111, 183, 201
 добрива монокомпонентні і комплексні 100
 Добродії 106
 довговічність схожості насіння 173
 догляд за енергетичною вербою 357
 догляд за посівами 191
 доза 286
 дози добрив 82
 досвід Польщі 242
 дослідна справа 8
 Дослідна станція лікарських рослин 6
 Дослідне поле ХНАУ 138
 дрібнотоварне виробництво 38
 дріжджоподібні гриби 307
 ДСТУ і ГОСТи 241
 дуб 362
 дуб старовіковий 359
 дубові деревостани 360

Е

едафотоп 118
 екологічна базпека 129
 екологічна мережа 115
 екологічне скотарство 250
 екологічні системи 152
 екологічність використання соломи 126
 екологія 137
 екологія поліського регіону 116
 екологія с.-г. 122
 еколого-меліоративний стан 85
 екомережа 127
 екоморфічна будова чорнозему 66
 екоморфічний коефіцієнт варіації 66
 економіка свинарства 267
 економіка сунічних плантацій 219
 економічна ефективність 71, 82, 157, 197, 294
 економічні пороги шкодочинності 144
 екосистема 65, 128, 311
 екосистеми лісові 361
 екотоксикологічна оцінка 152
 екотоп техногенний 118

експлуатаційна маса 47
 експлуатаційні витрати 34
 експлуатаційні витрати коштів 35
 експорт м'яса 23
 експорт надраннього огірка 231
 експорт пшениці 156
 екстер'єр ВРХ 251, 259
 екстракт рослин 280
 еластична шина 36
 елеватори зерна 157
 елементи продуктивності 204
 елементи структури
 врожайності 79
 елементи урожайності 81
 елемент структури врожаю 161
 елітні форми суниці 220
 ембріон 297
 емісія 56
 емісія вуглекислого газу 58
 Емістим 106
 емфітевзис 29
 ендогенний азот 257
 ендокринологія 4
 енергетична та економічна
 ефективність 104
 енергетичні витрати 35
 енергозабезпечення 46
 енергонасиченість 47
 ензоотична пневмонія
 (мікоплазмоз) 336
 ентеросорбенти мікотоксинів 294
 ентомологічний препарат
 трихограми 150
 ентомофаги 150
 ентомофауна 138
 епізоотичний моніторинг 334
 епізоотії 333
 еродовані землі 54
 ерозія водна 124
 ерозія ґрунтів 54
 еспарцет посівний 187
 ефективність 48
 ефективність використання МТБ 27
 ефективність виробництва 26
 ефективність свиноферми 273
 ешерихіоз 291

Ж

жатки 45
 жива маса 295
 жива маса кіз 265
 живильне середовище 148
 жир 282
 жирнокислотний склад сала 282
 жито 172
 жито озиме 165
 жом буряків цукрових 350

З

забійний вихід 298
 заболонник 366
 забруднення ґрунту 227
 забруднення прісних водойм 119
 забруднення радіоактивне 129
 забруднення середовища
 радіонуклідами 128
 забур'яненість 130
 загальний гумус 55
 закваска молочна 345
 закваски "DSM Food
 Specialties" 345
 закліщеність сімей бджіл 314
 законодавчо-нормативна база
 органічного виробництва 122
 закритий ґрунт 364

запасні частини 33
 запилення с.-г. культур 310
 запобігання техногенним і
 природним катастрофам 117
 Запорізьке (Дніпровське)
 водосховище 319
 засоби захисту 139
 засоби захисту рослин 143
 захисні механізми рослин 141
 захист винограду 221
 захист лісу від стовбурових
 шкідників 366
 захист населення 326
 захист ріпаку 203
 захист сливи від шкідників 215
 захист яблуні 134
 Західний Лісостеп 215
 заходи безпеки 139
 збереженість 301
 зберігання зерна 353
 зберігання м'яса 329
 зберігання яблук 209
 збиральна техніка 34
 збиральні машини 33
 збирання соняшнику 45
 збудники інфекцій 326
 збудники хвороб 145, 162
 зведений показник якості ґрунтів 65
 здорове харчування 348
 зелена маса 180, 187, 189
 земельна реформа 17
 земельні відносини 29
 земельні ресурси 18
 землекористування 88
 землеробство 5, 10
 земля 29
 зерно 353
 зернова міль 150
 зернові культури 33, 34, 103,
 120, 126
 зернозбиральні комбайни 45
 зерносушильний комплекс
 K3C-10 46
 зимове утримання 321
 зимостійкість 165, 169
 злаки 347
 златка синя соснова 366
 змикання рослин у міжряддях 113
 змикання рослин у рядках 113
 зовнішнє середовище 19
 золото 335
 зона вирощування 190
 зрошення 83, 85–87, 90, 92, 155
 зрошувальна норма 87, 94
 зрошувальна система 87
 зрошувальні мережі 86
 зрошуване землеробство 84, 89
 зрошувані землі 83, 85
 зрошувані меліорації 84

Й

йодгліцерин 302
 йодне число сала 282
 йонофоруомонензин 246

І

імпорт м'яса 23
 імунітет 290
 імунітет козенят 265
 імунний біосенсор "Плазмотест" 337
 імунні сорти яблуні 208
 імуноглобуліни 339
 імунорезистентність 288
 імуностимулювальний вплив 320
 інвазія паралічу 313

індустріальна аквакультура 322
 інкубатор 292
 інкубаційне яйце 292, 297
 інноваційна стратегія 13
 інноваційне насінництво 147
 інноваційний потенціал 13
 інноваційний розвиток 25, 84
 інноваційно-технологічний
 розвиток 20
 інновації 207
 інсектициди 120, 133, 138, 202
 інтегральна оцінка 19, 27
 інтегрований захист культур 139
 інтенсивність ерозії ґрунту 124
 інтенсивність проростання 199
 інтенсивність росту 294
 інтродукція 6, 237
 інфекційна хвороба 313
 інфекційні захворювання 307
 інфекційні хвороби 326
 інфекції та інвазії у поросят 274
 інфляція 21
 інформаційне забезпечення 49
 інфраструктура 18
 іони срібла 291
 іони цинку 291
 іпотека кредитування 17
 історіографія 3
 історія с.-г. дослідної справи 1, 2,
 4, 6–10

К

кавун 228
 кадмій 227
 калій 110, 329
 кальцій 2
 "Каморан" 349
 кандидоз 307
 капуста білоголова 227
 капустяні культури 138
 карбамід-аміачна суміш 109
 карнітин 275
 каротиноїди 296
 карпові риби 321
 картографія 49
 картопля 133, 224, 225, 226
 картопля *in vitro* 147
 каталазна активність 325
 категорії земель 363
 квас 347
 квітковий пилок 308
 квітування сакури 237
 кетоконазол 285
 кизил 213
 Київська обл. 220
 кисломолочний сир 344
 кислота оцтова 329
 кишечник 257
 кінетична енергія 41
 кістковий мозок 328
 кістчкові культури 212, 214
 класифікація 348
 класифікація видів перців 234
 кластерний підхід 14
 клітинна терапія 328
 кліщі Варроа 314
 клони 207
 клонові підщепи 212, 216
 клонові підщепи кістчочкових 214
 клостридіоз 336
 кобальт 245
 кобили 245
 коефіцієнт водоспоживання 94
 коефіцієнт енергетичної
 ефективності 191
 коефіцієнт заповідності 115

коефіцієнт зниження урожайності 132
 коефіцієнт кущення 80
 коефіцієнт природного зволоження 90
 коефіцієнт структурності 60
 коефіцієнт урожайності 81
 коефіцієнти використання 102
 козенята 264, 265
 кози 241, 263
 кози з Латвії 266
 кози зааненської породи 266
 колекційний зразок 189
 колекція чайно-гібридних троянд 239
 колібактеріоз 336
 колісний диск 36
 колоїди 335
 колоїдна стабільність пива 346
 кольоровий тип норок 304, 305
 комахи 309
 комбайн 33
 комбікорм 280, 342, 352, 354
 комбінаційна здатність (загальна і специфічна) 272
 комбінований пектин 350
 комплексне паливо 35
 комплексні добрива 143
 конверсія комбікорму 343
 коні 241, 242
 коні гуцульські 245
 коні спортивних порід 244
 коні спортивні 243
 конкурентні переваги 22
 консолідація 88
 конструкційні особливості сівалок 40
 конструкції насаджень черешні 217
 контроль бур'янів 136
 контроль життєздатності рослин 166
 контроль якості партії насіння 149
 конфітур 355
 концентрація клітинного соку листя 97
 концептуальний підхід 12
 конюшина лучна 188
 кореляційний зв'язок 131
 коренейд 145
 коренеплід 44
 коріння селери 355
 корми ВРХ 250
 корми свиней (відгодівля) 276
 кормова добавка "ПРОПІГПлв" 267
 кормова продуктивність 184
 кормові добавки 246, 252, 275, 293, 317
 кормові культури 10, 129
 кормові одиниці 185
 корови 252, 339
 корови сухостійні 340
 короїд 366
 короп 316, 320
 коропові риби 325
 країни 156
 країни-члени ЄС 15
 краплинне зрошення 85, 91, 93–96, 98, 195
 кріопорошок 344
 кров козенят 265
 кров коней 244
 кров корів 256
 крововиливи 338
 кролики-велетні 299
 кролі 241, 298
 кролятина 300
 крос 295

крохмаль 347
 крутний момент 36
 ксилофаги 356
 кукурудза 10, 42, 70, 98, 142, 153, 174
 кукурудза на зерно 110
 кукурудзяний метелик 131
 культиватор 39
 культивация 31
 культивування картоплі *in vitro* 224
 культивування клітин (МСК) 328
 культури 173
 культури *in vitro* 148
 культури (зернові, зернобобові та технічні) 164
 Купрум 339
 кури 287, 297
 кури-несучки 283, 293, 327
 курчата 288, 290
 курчата добоів 286
 курчата-бройлери 294
 кущення 80

Л

лабораторії 326
 лабораторії якості зерна 157
 лабораторні тварини 327
 лагенарія (калабас) 230
 лагенарія як підщепа для кавуна 230
 лактуючі самиці 301
 легені 242
 лептоспіроз 336
 леткі жирні кислоти 246
 летюча сажка 131
 лимонна цедра 355
 листостеблова маса 188
 личинки 312
 лізин 296
 лізоцимна і бактерицидна активність 320
 лікувально-профілактичні продукти 344
 лікувально-профілактичні рецептури 344
 лікування кролів 302
 ліміт вилову риби 319
 лінії і родини ВРХ 249
 ліпіди 293, 318
 ліполітична активність 283
 ліси Києва 359
 лісистість фактична 363
 лісова патологія 356
 лісова рослинність природна 362
 лісові ресурси 370
 лісокористування європейське 370
 лісосослинний потенціал 369
 лісосмуга 57
 Лісостеп України 210
 ліщина деревоподібна 365
 лляна макуха 352
 лляний шрот 352
 лубоїд 366
 лучні фітоценози 53
 льон олійний 204
 люпин білий 178, 189, 190, 354
 люпин вузьколистий 354
 люцерна 136, 182, 183, 185
 люцерна посівна 184
 лящ 319

М

магістральний канал 86
 майонез 351
 макроекономічні фактори 21
 маркери SSR 149

маркування локусів кількісних ознак 153
 маршрутні обстеження 135
 маса коренеплідів 113
 маса листків 113
 маслянка 351
 мастити 340
 матеріально-технічна база (МТБ) 27
 мед і продукти бджільництва 347
 медоносні рослини 309
 мезенхімальні стовбурові клітини 328
 меланоз 307
 меліоративні землі 88
 меліорація 2
 менеджмент у свинарстві 273
 метаболізм козенят 264
 метаболізм у рубці ВРХ 246
 метаболічні хвороби 245
 метеорологічні умови 165
 метіонін 296
 метод BLUP 271
 метод ІФА 332
 метод стікаючої краплі 284
 методи діагностики у ветеринарії 331, 337
 методи оздоровлення садів 207
 методи ППР та ІФА 337
 методи судово-ветеринарної експертизи 329
 механізація 6
 механічна система 41
 мигдаль 218
 міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 30
 міжполивний період 95, 96
 міжряддя комбіновані 225
 мікобактерії (диференціація) 331
 мікробіальний білок 257
 мікробіологічна безпека 352
 мікробіологічне добриво Граундфікс 110
 мікробіота ґрунтова 125
 мікробульби *in vivo* 147
 мікродобрива 74, 113, 196
 мікроелементи 100
 мікроклімат 305
 мікроклімат для суниці 220
 мікроклімат приміщень (кози) 265
 мікроорганізми 110
 мікросателітні локуси 262
 мікрофлора 64
 міксоматоз (шкірна форма) 302
 мінералізація 52
 мінеральна та органо-мінеральна системи удобрення 103
 мінеральний обмін у кобил 245
 мінеральні добавки 257
 мінеральні добрива 71, 79, 91, 96, 99, 103, 105, 109, 179, 205
 мінеральні добрива (NPK) 107
 мінеральні речовини 252, 300
 міні-бульби 147
 мінливість показників (норки) 304
 міскантус 104
 міфи 163
 мічений азот 102
 мобільна доїльна установка 38
 мобільні зрошувальні системи 85
 модель сорту 158
 модельні дерева 360
 модельні популяції верби енергетичної 358
 молекулярні маркери 153
 молодняк на дорощенні 301
 молоко (якість) 340

молоко 334
 молоко кіз 266
 молотильний апарат 43
 молочна продуктивність корів 259
 молочна ферма 265
 молочне скотарство 252, 259, 260
 моніліоз яблуні 134
 моніторинг 102, 127, 289
 моніторинг наноматеріалів 327
 монокультура 323
 морква 223, 355
 морозостійкість яблуні 208
 МС локуси 153
 мутагенез 128
 м'ясна продуктивність 300
 м'ясне скотарство 247–250, 258
 м'ясо 329, 334
 м'ясопереробні підприємства 23, 330

Н

надійність 33
 надої молока 252
 накопичення політантів у
 рослинах капусти 227
 наноакваелатні розчини 252
 нанобіоматеріали 263
 нанокомпозит металів 286
 нанопрепарати 152, 335
 нанотехнології 152
 нанотехнології у ветмедицині 327
 наночастинки металів 339
 наночастки кобальту 287
 наповнювач 344
 напрям використання 190
 насадження захисні 365
 насіннева картопля 133
 насіннева продуктивність 198
 насіннезнавство 7
 насінництво 6
 насінництво чаберу 235
 насіння 72
 насіння буряків цукрових 193
 насіння бур'янів 136
 насіння гібридів 195
 насіння льону 352
 насіння різних фракцій 199
 насіння ріпаку 205
 натрію хлорид 338
 НАТУРАМІН ВСП 109
 наукові основи (ВРХ м'ясна) 250
 наукові центри 207
 нац. природний парк “Деснянсько-Старогутський” 361
 національний природний парк
 “Слобожанський” 303
 національний стандарт
 бухгалтерського обліку 30
 некроз тканин 338
 нектарники 309
 неонікотиніди 315
 неспецифічна
 резистентність 320
 ністатин 285
 норка (європейська,
 американська) 303
 норка 305
 норка американська 304
 норма висіву 74, 197, 204
 нормативи біоохисту 326
 нормативні документи 241
 нормативно-правова база 67
 норми висіву 69, 191
 норми висіву насіння 80
 норми мінеральних добрив 108
 нормування водопотреби 90

нульова і точна технології 50

О

оазис 106
 обладнання 157
 обладнання лабораторій 207
 облістяність 185
 облік земельних ділянок 29
 обніжжя 308
 обприскування винограду 221
 обприскування посівів 202
 обробіток по-till 64
 обробіток ґрунту 5, 55, 60, 70, 71, 82, 167
 обробка насіння 202
 овес 69, 72
 овес голозерний 171
 овочевий пектин 350
 овочівництво промислове 222
 огірок надраний 231
 однодольні види 146
 однорічки 321
 однорічки стерляді 317
 оздоровчі добавки 348
 озимі посіви 166
 озимі сидерати 112
 ознаки рослин люцерни 182
 окупність витрат 26, 183
 олійність ріпаку 205
 олійно-жирова промисловість 351
 олія конопляна 341
 опідзолені ґрунти 56
 оптимальні технології 130
 оранка 64
 органи дихання 242
 організоване запилення 310
 органічна продукція 67, 121
 органічна речовина 107, 180, 257
 органічна с.-г. продукція 122
 органічне вирощування 159
 органогенез 223
 органо-мінеральні добрива 111
 орендні відносини 16
 оригінальне насіння 78
 осетрові риби 317
 осика 362
 осот рожевий 132
 отелення корів 339
 отруєння ВРХ 250
 отруєння кухонною сіллю 338
 отрутохімікати 315
 охорона ґрунтів 49
 оцінка декоративності чайно-гібридних троянд 239
 очисна лопать 41
 очищення соку 349

П

пальмовий жир 293
 параметри ампліфікації 154
 парша яблуні 134
 пасовищна технологія 321
 патогенна мікрофлора 311
 патологія післяотельна 339
 перга 308
 передпосівна обробка насіння 178
 передпосівне оброблення
 насіння 184
 передпосівний обробіток
 ґрунту 50, 59
 перезимівля 114
 переліг 57, 127
 перепели 296
 перетравність органічних речовин
 (ВРХ) 257

перець 234
 перексид водню 329
 пероксидаза 140
 пероксидне окиснення ліпідів 279
 пероксидні процеси 325
 персик 212
 пестициди 125, 141, 144, 315
 печінка 318
 пилок 351
 питома швидкість росту 324
 підприємництво 18
 підщепа айва 211
 підщепи Krymsk® 212
 підщепи для кісточкових 212
 підщепи черешні 217
 плазма крові 287, 325
 план подачі води 86
 плантаційне вирощування верби
 енергетичної 358
 племгосподарство “Бабині
 кози” 266
 племзаводи ВРХ 247
 племінна м'ясна ВРХ 249
 племінна цінність свиней 271
 плівкові тунелі 220
 плідність 301
 плітка 319
 плоди груші (оцінка) 211
 плоди яблуні зимові 209
 плодівництво 212
 плодосховища холодильні 209
 плоскирка 319
 площа листків 187
 площі посіву 170, 172, 176
 пневматичний калібратор 150
 пневмококова інфекція 334
 повнораціонний комбікорм 343
 погодні умови 81, 155, 162
 податок на додану вартість 28
 подрібнювач рослинних решток 42
 поживний режим 99
 позакореневе підживлення 113, 178
 пойми річок Мерчик і Мерла 303
 показники екстер'єру 324
 показники морфометричні 304
 поливна вода 83, 84, 93
 поливна норма 95, 96
 полікультура 323
 поліморфізм маркерів 262
 поліморфізм мікросателітних
 локусів 255
 полісахариди 348
 польова схожість 199
 політанти 123
 помідор 92, 232
 попеліці 133
 попередник 10, 75, 76, 79, 82, 167
 популяція 295
 порода 8, 9
 породи ВРХ 250, 253
 породи коней 243
 посівний шар 59
 посівний шар ґрунту 50
 посівні площі 5, 83
 посівні якості 72
 посівні якості насіння 78
 послід 111
 потужність двигуна 47
 Правобережний західний
 Лісостеп 215
 Правобережний Лісостеп 213
 пребіотики 280
 преднізолон 340
 премікси 276
 препарат “Карафест+OVZn” 263
 препарат “Риботан” 302

препарат Апістимулін БМ 306
 препарат Наностимулін 306
 препарати ендогенні вітаміноподібні 275
 препарати наночастинок металів 284
 препарати пробіотичні ("Бацелл") 301
 принцип затвердіння 36
 природа Західного Полісся 116
 природний потенціал 311
 природно-заповідний фонд 115
 природно-техногенна безпека 117
 природокористування раціональне 121
 прирости ж.м. свиней 276
 прискорення трактора 37
 пробіотик "Евіталія" 264
 пробіотик "Мобес" 265
 пробіотик 268, 287
 прогнозування 32
 прогнозування у скотарстві 259
 програмно-технологічний комплекс Field-Map 360
 продукти бджільництва 351
 продукти перекисного окиснення ліпідів 316
 продуктивність 46, 77, 155, 189, 199, 201, 322
 продуктивність буряків цукрових 194
 продуктивність зрошення 84
 продуктивність картоплі 226
 продуктивність колоса 177
 продуктивність корів 260
 продуктивність моркви 223
 продуктивність овець (прогноз) 261
 продуктивність рослин 171
 продуктивність с.-г. культур 141
 продуктивність свиней 268, 270
 продуктивність сівозмін 70, 102
 продуктивність сої 151
 продуктивність сосняків 369
 продуктивність буряків цукрових 94
 продукування CO₂ 56
 продукція тваринництва 241
 проективне покриття 146
 пролі 302
 промислове вирощування 324
 промисловий запас 319
 промотор 35S 154
 просапні зернові культури 40
 просапні культури 97
 просо 81, 135
 просо лозоподібне 104
 прості гібриди 131
 протеїни 282
 протеолітична активність 283
 протиерозійна здатність ґрунту 60
 профілактика хвороб тварин 334
 профільна диференціація гумусу 61
 пряма дія 102
 пряме комбайнування 34
 птахівництво 291
 птахівничі господарства 289
 птахівничі підприємства 111, 291
 птиця 288, 290, 329, 338
 птиця с.-г. 241
 пухирчаста сажка 131
 пшениця 7
 пшениця м'яка озима 78, 177
 пшениця м'яка та тверда яра 76
 пшениця озима 35, 68, 75, 77, 79, 107, 132, 136, 159, 161, 162, 165, 167, 169
 пшениця озима м'яка 160

пшениця яра 72, 168
 пшенично-житні транслокації 160

Р

радіонукліди 128
 РАЙЗА 109
 раритетні види лісових угруповань 362
 раціон 293
 раціон годівлі свиней 277
 раціон кобил 245
 раціон поросят 268
 раціони бичків 257
 раціони поросят 278
 раціони свиней 267
 реальність 163
 регенерація 328
 регіон 14
 регулятори росту 226
 регулятори росту рослин 229, 232
 режим зрошення 98
 резистентність козенят 264
 рекультивация відвалів та промділянок 118
 рентабельність 229
 рентабельність с.-г. виробництва 121
 репродуктивні якості свиноматок 272
 репродуктивність ДРХ 263
 респіраторні хвороби 242
 ресурси природні 121
 ресурсоощадні технології зрошення 84
 рибацьтво 3
 рибацькі товариства 3
 рибне господарство 9
 рибодобувні підприємства 22
 рибопродуктивність 323
 рижий 108
 рижий ярий 148
 ризики 326
 ризики АЧС 333
 ринок землі 15, 16
 ринок цукру 24
 рис 82, 93
 рівень удобрення 180, 181
 рілля 57
 ріпак озимий 114, 144, 197, 198, 203, 205
 ріпак ярий 138, 202
 ріст свиней 278
 ріст сосняків 369
 рістстимульовальні та удобрювальні препарати 69
 роботоздатність 33
 роботоздатність коней 243
 робоча плодючість 322
 родоводи коней 243
 родючість ґрунту 54, 62, 101
 розвиток грибних хвороб 135
 розвиток новонароджених тварин 263
 роздільне збирання 34
 розмноження 311
 розмноження *in vitro* 207
 розмноження мікроклональне картоплі 224
 розподільче решето 43
 розсада суниці 219
 розсадники 216
 розсадництво 207
 розсолання 89
 розсолонцювання 89
 розторопша плямиста 316
 рослини томата 140

рослини-резерватори хрестоцвітих клопів 138
 рослинництво 6, 7, 10, 152
 рослинні добавки 341
 рослинні рештки 52
 Ротамстедська дослідна станція 107
 рубець жуйних 257

С

саджанці 207
 сади черешні інтенсивні 217
 садівництво органічне 215
 садіння картоплі 225
 сакура декоративна 237
 сало 282
 сальвія 240
 сальмонели 289
 сальмонельоз 336
 самозапилені лінії 131
 санітарно-технічні вимоги 326
 сапропель 143
 свинарство 268, 272, 277, 278, 281
 свинарство племінне 270
 свинець 227
 свинина 329
 свині 241, 267, 275, 276, 279, 280, 282, 336
 свині (молодняк) 274
 свині української м'ясної породи 269
 свиногосподарство 332, 333
 свиноматки 273
 свиноматки (укр. м'ясна) 271
 світове виробництво зерна пшениці 156
 світовий попит на житне борошно 172
 с.-г. виробники 18
 с.-г. виробництво 5, 30
 с.-г. землі 17
 с.-г. культури 5, 141
 с.-г. освіта 1
 с.-г. підприємство 26
 с.-г. податок 28
 с.-г. продукція 26
 с.-г. тварини 8
 с.-г. техніка 48
 с.-г. товаровиробники 28
 с.-г. угіддя 15, 16
 сегетальна рослинність 136, 141
 селективний системний гербіцид 130
 селекційний індекс 270
 селекційно-генетичні показники 158
 селекційно-племінна справа 243
 селекція 6, 7, 9, 160, 170, 175
 селекція верби енергетичної 358
 селекція груші 211
 селекція і репродукція бджіл 312
 селекція кавуна 228
 селекція кіз 266
 селекція моркви 223
 селекція овець 261, 262
 селекція перців 234
 селекція сакури 237
 селекція свиней 270, 272
 селекція свиней індексна 271
 середовище Мурасіге-Скуга 148
 серовари 289
 сертифікація 67, 207
 сертифікація органічної продукції 122
 сечокислий діатез 338

сидеральна культура 112
сидеральний пар 99
сидерати 112
сила зчісування 41
симбіотичний апарат 105
синтаксон 361
сири сичужні 345
сирий протеїн 257
сироватка крові риб 320
система антиоксидантного захисту 279, 316
система захисту 77
система землеробства 58
система удобрення 55, 104, 114, 171
системи захисту 144
системи землекористування 49
системи обробітку ґрунту 62
системний гербіцид 130
ситцеві кури 295
сівба 31
сівозміни 5, 10, 101, 112
сіль 344
сільське господарство 21, 27
сільськогосподарські тварини 342
сім'ї-вихователі 306
сінаж 256
сірий велетень 299
сірі лісові ґрунти 106
сіянці сосни 364
скандинавська селекція норок 305
скелетні м'язи 318
скороплідність черешні 217
слива 212, 215, 237
слизоутворювальні бактерії 349
смугове землеробство 39
советская шиншила 299
соєво-ризобіальний симбіоз 151
созофіти 362
солі металів 286
солома зернових культур 126
соняшник 42, 200, 201
сорго зернове 74
сорго цукрове 73
сорт 7, 75–78, 82, 160, 168, 170, 185, 188, 190
сорті альтернативного типу 169
сорті безості 175
сорті верби енергетичної 358
сорті гарбуза мускатного 229
сорті груші 211
сорті і види сальвії 240
сорті кизилу 213
сорті Нептун та Скарб України 69
сорті ріпаку 197
сорті сакури 237
сорті сої 151, 191
сорті суниці 220
сорті чайно-гібридних троянд 239
сорті яблуні 209
сортиментно-гатуркова структура 360
сортова чистота 149
сорто-підщепні комбінації вишні 216
сосна 369
сосна звичайна 364
соєа 70, 105, 191, 192, 206
спадковість овець 261
спалахи АЧС 333
спельта 170
співвідношення C:N 52
споживання цукру 24
спосіб основного обробітку ґрунту 76
спосіб сівби 174, 180, 181, 183
способи обробітку попередника 68

способи основного обробітку ґрунту 75
срібло 335
ставове рибництво 9
сталий розвиток 11, 14, 370
стан посівів 166
стандартизація дози 290
стандартизація у тваринництві 241
стебла 42
степ 253
степові бджоли 312
стерилізація експлантів 148
стерильність 149
стерлядь 323
стимулювальний вплив 288
стимулятори росту 280
стійкість 131
стійкість суниці 219
стічні води 111
стохастичні навантаження МТА 37
стрептококи 334, 336
стресові ситуації 141
стрілчаста лапа 39
строк сівби 74, 197
строкатий велетень 299
строки внесення фунгіцидів-ретардантів 198
строки садіння суниці 219
строки сівби 78, 80, 91, 165
структура ґрунту 59
структурно-агрегатний склад 60
структурно-функціональна схема 38
струмкова форель 322
ступінь етерифікації 350
судак 319
сукрільні самиці 301
сульфаніламід 340
сульфонілсечовина 136
сумісність сорто-підщепи 212
сумісність сорто-підщепна 216
суниця ("фріго") 219
суниця 220
супозиторії 339
суха речовина 178, 184, 188
сухий тип годівлі 300
суцвіття кошиків соняшника 350
схожість насіння 364
сцинтиграфія легень 242

Т

таксація лісова 367
таксація лісосік 360
таксація насаджень ліщини 365
таніни 346
тварини с.-г. 241
тваринництво 1, 8
твердість ґрунту 66
телиці 251
телички надремонтні 254
телята 334
темно-бурі лісові ґрунти 61
темно-каштановий ґрунт 52, 89
темно-сірий опідзолений ґрунт 59
температура 56
теорія кочення 36
теорія удару 41
теплиці 220
теплова обробка 352
терапевтичні властивості пилку 308
території депресивні 117
термін сівби 204
тест-культура 125
тест-культури (*E. Coli*, *S. aureus*) 330
тест-культури бактерій 335

тестування 207
технічний стан агрегатів 32
технічні культури 103
технології альтернативні 254
технології вирощування овочів (еволюція) 222
технології збирання зернових 35
технологічний процес сівби 40
технологічний стрес у поросят 279
технологія "штучна кутикула" 297
технологія 344
технологія вирощування 161, 168, 176, 186
типи лісу 363
типовість 149
типологічне різноманіття 363
тілобудова корів 259
токсико-біохімічна оцінка нанометалів 327
токсикокінетика 286
токсичність пестицидів 125
токсоплазмоз 337
торф 143
трав'яні сумішки 180
трав'яно-чагарниковий ярус 361
травмування насіння 43
травосумішки 183
трактор 47
трансгенні цукрові буряки 154
транспортні засоби 32
треонін 296, 343
триборство 243
трирічні плідники 322
тритикале озиме 158
тритикалево-викова сумішка 256
троєнда чайно-гібридна 239
тріохпорідні поміси 298
трюфель перигірський 218
туберкулінова проба 331
туберкульоз 331
турбодиск 39
тягове зусилля 47
тяговий клас 47
тяговий опір 37
тягово-динамічні властивості 37

У

удій 259
удобрення 72, 92, 188, 194
удобрення в сівозміні 62
удобрення капусти 227
Український НДІ рибного господарства 9
умови зберігання 173
управління 48
управління інноваційним розвитком 20
управління лісовим господарством 370
ураження 145
урожай 204
урожай зерна кукурудзи 87
урожай і якість буряків цукрових 195
урожай польових культур 164
урожайність 62, 69, 70, 76, 81, 82, 105, 108, 132, 171, 175, 190, 201
урожайність зерна 135
урожайність картоплі 225
урожайність помідорів 92
урожайність ріпаку 197
урожайність сої 192
урожайність хмелепродукції 196
урожайність черешні 217
урожайність яблуні 210
усихання хвойних 356
успадкування 169

успадкування ознак 177
учений у галузі агрономії
Ліванов М.Г. 1
учений у галузі рибництва
Хомчук А.Я. 9
учений у галузі тваринництва
М.А. Кравченко 8
учений у галузі фізіології
с.-г. тварин Дубовик І.А. 4
учений-селекціонер
Шелепов В.В. 7

Ф

фази розвитку 113, 187
фальсифіковане м'ясо 329
фенофази суниці 220
ферментативна активність
чорнозему опідзоленого 58
ферменти (біохімія) 279
феромоніторинг 150
фертигація 91
фето-плацентарний комплекс 263
фізико-хімічні властивості 63
фізичні властивості 50
фізіологічна дія 348
фізіологія 4
фінансова архітектоніка 25
фінансова безпека 21
фінансова звітність 30
фінансування розсадництва 207
фітобіотики 280
фітовіруси 133
фітогормони 140
фітомаса дерев 368
фітомаса хвойних лісів 367
фітомеліоративні культури 63
фітопатогени 140
фітосанітарний моніторинг 162
фітофаги 139, 150
фітохімія 6
фітоценоз лісовий 361
фландр 299
флора і фауна Західного
Полісся 116
фон живлення 73, 76
форма і топографія
нектарників 309
формалін 329
форми власності 16
форми господарювання 26
форми сидерації 112
формування крони черешні 217
фосфоліпіди 293
фосфор 107, 110
фотосинтез 232

фракції насіння 72
фунгіциди 145, 192, 203
фунгіциди-ретарданти 198
фундук 218

Х

характерні ознаки 163
хвойні деревостани 367
хвороби 139, 144, 159, 203, 284
хвороби баклажана 233
хвороби винограду 221
хвороби кінцівок ВРХ 260
хвороби молочної залози 328
хвороби свиней 281, 336
хвороби сої 151, 192
хвороби соснових лісів 356
хвороби суниці 219
хвороби яблуні 134
хімічний захист посівів 138
хімічний склад пилку 308
хімус 257
хлор 329
хлорорганічні забруднення
ґрунту 123
хмелепродукція 196
хміль 196
холестерол 318
холодний період 56
хрестоцвіті блішки 202
хрестоцвіті клопи 138
хромове взуття 253

Ц

цвітіння буряків цукрових 193
цезій 129
цибуля ріпчаста 95
цинк 245, 335
цирковірусна інфекція 332
цитрати 291
ціна 26
цукрова тростина 24
цукровий сироп 306
цьоголітки 321, 323, 324

Ч

чабер садовий 235
чеканка 193
черешня 212, 217
чистий пар 68, 99, 130
чорний сливовий пильщик 215
чорно-бурий 299
чорнозем 62, 66
чорнозем звичайний 96
чорнозем опідзолений 58, 60, 63, 99

чорнозем типовий 51, 55, 57,
59, 65
чорноземи звичайні і типові 52
чорноземні ґрунти 101
чутливість до антибіотиків 285

Ш

шампань 299
шведська муха 131
швед 305
ширина захвату 31
шкаралупа 297
шкідники 139, 144
шкідники баклажана 233
шкідники винограду 221
шкідники зерна 353
шкідники лісу стовбурові 366
шкідники стовбурові хвойних 356
шкідники суниці 219
шкіра бичків 253
шкірка цитрусових 350
Школа практичного
землеробства 1
шлунково-кишковий тракт 267
шпик свиней 282
штами молочнокислих організмів
Lactococcus lactis 345

Щ

щільність і склад ґрунту 57
щільність м'якоті яблук 209
щільність пагонів 179
щільність твердої фази 57

Я

яблуня 134, 209
яблуня (інтродуковані сорти) 210
яблуня літніх сортів 208
яблучні вичавки 350
яйця 296
якісні показники 184
якість зерна 77
якість корму 185, 186
якість насіння 43, 201
якість насіння соняшнику 200
якість поливної води 87
якість продукції 189
якість хмелепродукції 196
яловичина 254, 329
ясен звичайний 368
ячмінь ярий та озимий 176
ячмінь 149
ячмінь ярий 71, 80, 107, 175

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. Аграрна техніка та обладнання. — 2016. — № 4.
2. Аграрний тиждень. Україна. — 2017. — № 1/2.
3. Агроекологічний журнал. — 2016. — №№ 3, 4.
4. Агроном. — 2016. — №№ 1, 4; 2017. — № 1.
5. Агроперспектива. — 2016. — № 8/9.
6. Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2016. — №№ 3, 4.
7. АПК-інформ. Ітоги. — 2017. — № 1.
8. Бджолярський круг. За рентабельну пасіку. — 2017. — № 1.
9. Біоенергетика. — 2016. — № 2.
10. Біологія тварин. — 2016. — Т. 18, № 4.
11. Вісник аграрної історії. — 2016. — Вип. 16/17.
12. Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2016. — Вип. 3, 4.
13. Вісник аграрної науки. — 2016. — №№ 10, 11.
14. Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. — 2013. — № 2.
15. Вісник Одеського національного університету. Сер. Географічні та геологічні науки. — 2016. — Т. 21, вип. 1.

16. Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Агрономія і біологія. — 2015. — Вип. 9.
17. Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Вет. медицина. — 2016. — Вип. 6.
18. Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2016. — Вип. 5, 6.
19. Вісник Уманського національного університету садівництва. — 2016. — № 2.
20. Генетичні ресурси рослин. — 2016. — № 18.
21. Дім, сад, город. — 2016. — № 11.
22. Економіка АПК. — 2016. — № 12; 2017. — № 1.
23. Економіка харчової промисловості. — 2016. — Т. 8, вип. 4.
24. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. — 2016. — №№ 9, 10, 11, 12.
25. Емінак: наук. щокварт. — 2017. — № 1(17), т. 2.
26. Збалансоване природокористування. — 2016. — № 3.
27. Зернові продукти і комбікорми. — 2016. — Т. 64, вип. 4.
28. Карантин і захист рослин. — 2016. — №№ 8/9, 10, 11/12.
29. Квіти України. — 2016. — № 6.
30. Лісовий і мисливський журнал. — 2016. — №№ 5, 6.
31. Мікробіологія і біотехнологія. — 2016. — № 3.
32. Молочна індустрія. — 2016. — № 2.
33. Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2016. — Вип. 9.
34. Овощеводство. — 2016. — №№ 10, 11, 12.
35. Огородник. — 2016. — № 10.
36. Орешник. Технології і інновації. — 2016. — № 1.
37. Пасіка. — 2017. — № 3.
38. Пиво. Технології і інновації. — 2016. — № 12; 2016/2017. — № 3(4).
39. Плантатор. — 2016. — № 6.
40. Прибуткове свинарство. — 2017. — № 1.
41. Проблеми харчування. — 2016. — № 1.
42. Пропозиція. — 2016. — №№ 10, 11, 12; 2017. — №№ 1, 2.
43. Рибогосподарська наука України. — 2016. — № 4; 2017. — № 1.
44. Садівництво по-українськи. — 2016. — № 6.
45. Сільське господарство та лісівництво. — 2016. — №№ 3, 4.
46. Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2016. — № 4.
47. Тваринництво України. — 2016. — №№ 7/8, 9/10.
48. Тваринництво. Ветеринарія. — 2017. — № 3.
49. Техніка, енергетика, транспорт АПК. — 2016. — № 2, 3, 8, 10.
50. Товари і ринки. — 2016. — № 2.
51. Український ботанічний журнал. — 2016. — Т. 73, № 2.
52. Український пасічник. — 2017. — №№ 1, 2.
53. Физиология растений и генетика. — 2016. — Т. 48, № 4 (юбилейный).
54. Хранение и переработка зерна. — 2016. — №№ 10, 12.
55. Цукор України. — 2016. — №№ 10, 11/12.
56. Чорноморський ботанічний журнал. — 2016. — Т. 12, №№ 1, 2.
57. Эксклюзивные технологии. — 2016. — №№ 4, 5.
58. Agroexpert. — 2017. — № 1.
59. The ukrainian farmer. — 2016. — №№ 11, 12; 2017. — № 1.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. Аграрний вісник Причорномор'я [Текст]: зб. наук. пр. / М-во агрополітики України, Одеський держ. аграр. ун-т; редкол.: Буряк Є.І. (голова) [та ін.]. — О., 1999 —
Вип. 77: Вет. науки. — 2015. — 132 с. Шифр 547779
Вип. 78: Техн. науки. — 2015. — 190 с. Шифр 547780
2. Агробіологія [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 —
№ 1 (124). — 2016. — 138 с. Шифр 547511
3. Агрохімія і ґрунтознавство [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, ННЦ "Ін-т ґрунтознавства і агрохімії ім. О.Н. Соколовського"; редкол.: Балюк С.А. (відп. ред.) [та ін.]. — Х.: Аграр. наука, 1966 —
Вип. 85. — 2016. — 137 с. Шифр 06 548181
4. Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН [Текст] / НААН, Ін-т сіл. госп-ва степової зони; редкол.: Черенков А.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Д., 1956 —
№ 10. — 2016. — 194 с. Шифр 547515
5. Вісник Львівського університету [Текст] / М-во агрополітики України; ред. рада: Яншин Я.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Л., 2000 —
№ 20: Агрономія. — 2016. — 189 с. Шифр 548316
6. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики та продовольства України, Харк. НАУ ім. В.В. Докучаєва; редкол.: Дегтярьов В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2006 —
№ 1. — 2016. — 225 с. Шифр 548186
№ 2. — 2016. — 181 с. — (Сер. Ґрунтознавство, агрохімія, землеробство, лісове господарство, екологія ґрунтів). Шифр 548317
7. Вісник Центру наукового забезпечення АПВ Харківської області [Текст]: наук.-виробн. зб. / НААН, Ін-т рослинництва ім. В.Я. Юр'єва — Центр наук. забезпечення АПВ Харків. обл.; редкол.: Попов С.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Х., 2003 —
Вип. 20. — 2016. — 289 с. Шифр 547676
Вип. 21. — 2016. — ____ с. Шифр 548371
8. ГИС и заповедные территории [Текст]: материалы III науч.-метод. семинара, Харьковская обл., Краснокутский р-н, с. Владимировка, 30 мая — 1 июня 2015 г. / редкол.: Биатов А.П. (ред.) [та ін.]. — Х., 2016. — 112 с. Шифр 547842.
9. Ефективне кролівництво і звірівництво [Текст]: зб. наук. пр. / Черкас. дослід. станція біоресурсів; редкол.: Баченко М.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Черкаси, 2016. —
№ 1. — 60 с. Шифр 548190
№ 2. — 62 с. Шифр 548191
10. Захист і карантин рослин [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т захисту рослин; редкол.: Борзих О.І. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 1964 —
Вип. 61. — 2015. — 403 с. Шифр 06 547786
11. Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету [Текст] / редкол.: Черновол М.І. (відп. ред.) [та ін.]. — Кіровоград, 1997 —
Вип. 29: Техніка в с.-г. виробництві, галузеве машинобудування, автоматизація. — 2016. — 318 с. Шифр 547680
12. Збірник наукових праць ННЦ "Інститут землеробства НААН" [Текст] / редкол.: Камінський В.Ф. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 1996 —
Вип. 1. — 2016. — 156 с. Шифр 547523
13. Історія науки і техніки [Текст]: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Держ. екон.-технол. ун-т транс-

- порту, Центр досліджень з історії науки і техніки ім. О.П. Бородині; редкол.: Пилипчук О.Я. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2017. — Вип. 10. — 233 с.
14. **Корми і кормовиробництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т кормів; редкол.: Петриченко В.Ф. (відп. ред.) [та ін.]. — Вінниця: Діло, 1976 — Вип. 82. — 2016. — 302 с. Шифр 06 548766
 15. **Меліорація і водне господарство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т гідротехніки і меліорації; редкол.: Ромашенко М.І. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1965 — Вип. 102. — 2015. — 143 с. Шифр 06 548516 Вип. 103. — 2016. — 113 с. Шифр 06 548517
 16. **Механізація та електрифікація сільського господарства** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, ННЦ “Ін-т механізації та електрифікації сіл. госп-ва”; редкол.: Сергєєва Н.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Глеваха, 1965 — Вип. 4. — 2016. — 252 с. Шифр 06 548767
 17. **Науковий вісник ветеринарної медицини** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 — Вип. 1 (127). — 2016. — 142 с. Шифр 548770
 18. **Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Стибель В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1998 — Т. 18, № 1 (65), ч. 1. — 2016. — 247 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 548373 Т. 18, № 1 (65), ч. 2. — 2016. — 225 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 548374 Т. 18, № 1 (65), ч. 3. — 2016. — 257 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 548375 Т. 18, № 1 (65), ч. 4. — 2016. — 245 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 548376 Т. 18, № 2 (66). — 2016. — 247 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 548377 Т. 18, № 2 (67). — 2016. — 308 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 548378 Т. 18, № 2 (68). — 2016. — 181 с. — (Сер. Харчові технології). Шифр 548379 Т. 18, № 3 (70). — 2016. — 221 с. — (Сер. Вет. науки). Шифр 548381
 19. **Наукові основи ефективного розвитку галузі землеробства та використання земельно-ресурсного потенціалу України** [Текст]: матеріали наук.-практ. конф. молодих учених та спеціалістів, Київ, 1–3 листоп. 2016 р. / НААН, ННЦ “Інститут землеробства НААН”; редкол.: Камінський В.Ф. (голов. ред.) [та ін.]. — К., 2016. — 96 с. Шифр 548771
 20. **Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків** [Текст]: зб. наук. пр. / НААН, ІБЕКІЦБ; редкол.: Роїк М.В. (ред.) [та ін.]. — К., 2004 — Вип. 24. — 2016. — 134 с.
 21. **Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Харківська держ. зооветеринарна академія; редкол.: Головка В.О. (відп. ред.) [та ін.]. — Х., 2006. — Вип. 33, ч. 2: Вет. науки. — 2016. — 276 с. Шифр 548776
 22. **Розведення і генетика тварин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т розведення і генетики тварин; редкол.: Гладій М.В. (відп. ред.) [та ін.]. — К.: Аграр. наука, 1971 — Вип. 51. — 2016. — 331 с. Шифр 06 548263 Вип. 52. — 2016. — 239 с. Шифр 06 548324
 23. **Садівництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т садівництва; редкол.: Бублик М.О. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ: Серж, 1964 — Вип. 71. — 2016. — 191 с. Шифр 06 548206
 24. **Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку** [Текст]: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 3 листоп. 2016 р. — Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. — 254 с. Шифр 547982.
 25. **Селекційно-генетична наука і освіта** [Текст]: матеріали міжнар. наук. конф., м. Умань, 16–18 берез. 2016 р. / Уман. нац. ун-т садівництва, Нац. дендропарк “Софіївка” НАНУ, Укр. т-во генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова; редкол.: Непочатенко О.О. (відп. ред.) [та ін.]. — Умань, 2016. — 379 с. — (Присвячено світлій пам’яті Федора Микитовича Парія). Шифр 547850
 26. **Таврійський науковий вісник** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, НААН, Навч.-наук.-виробн. комплекс “Херсонський агроун-т”; редкол.: Ушкаренко В.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1996 — Вип. 94: С.-г. науки. — 2015. — 146 с. Шифр 548325 Вип. 95: С.-г. науки. — 2016. — 193 с. Шифр 548327 Вип. 96: С.-г. науки. — 2016. — 142 с. Шифр 548329

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ “АПК УКРАЇНИ”

1. **Індекс УДК** — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).
2. **Бібліографічний опис (БО) документа** — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.
Приклад:
УДК 633.416:631.527.5:631.543.2
СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ / Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.
Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.
3. **Ключові слова (5–10 слів)** — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).
4. **Номер реферату** — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.
5. **Текст реферату** подається українською мовою і складається за таким планом: об’єкт роботи, якщо це неясно із заголовка; основні питання, які розглядаються в первинному документі; результати, висновки, галузь застосування. Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.
6. **Результати роботи** викладаються точно і гранично інформативно.
7. **Висновки** подаються так, як вони представлені в документі.
8. **Викладати текст** реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.
9. У рефераті **не вживати** складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.
10. У тексті реферату **формули наводяться у таких випадках**: без формул неможлива побудова тексту реферату; формули виражають результати роботи; формули значно полегшують розуміння змісту роботи. Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СІ) згідно з ГОСТом 8.417–81.
11. **Обсяг реферату**: для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків; для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

**БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ, БІБЛІОГРАФІЧНІ
ТА ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
(1998–2016 рр.)**

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (70 кн.)

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БОГДАНОВ Г.О. (2010, 2015)
6. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
7. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
8. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
9. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
10. ГЛАДІЙ М.В. (2015)
11. ГОЛІК В.С. (2007)
12. ГОЛОВКО А.М. (2011)
13. ГРИЦИНЯК І.І. (2016)
14. ГУДКОВ І.М. (2005)
15. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005, 2015)
16. ЄЖОВ В.М. (2009)
17. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008, 2014)
18. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
19. КИРИК М.М. (2008)
20. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
21. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
22. КОЗИРЬ В.С. (2007)
23. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
24. КУЧКО А.А. (2006)
25. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
26. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
27. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
28. МАЗУР Г.А. (2006)
29. МАЛІК М.Й. (2014)
30. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
31. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008, 2013)
32. МУСІЄНКО М.М. (2008)
33. НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2015)
34. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
35. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
36. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
37. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
38. РИБАЛКО В.П. (2006)
39. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
40. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
41. САЙКО В.Ф. (2001)
42. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
43. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
44. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
45. СТЕГНІЙ Б.Т. (2011)
46. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
47. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
48. ТРІШИН О.К. (2012)
49. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
50. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
51. ФУРДИЧКО О.І. (2012)
52. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
53. ЦИКОВ В.С. (2006)
54. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)

55. ШПИЧАК О.М. (2016)
56. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005, 2015)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (13 кн.)

1. БЕРЕЗОВСЬКИЙ М.Д. (2011)
2. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
3. GERMAN B.B. (2011)
4. ГОЛОВКО А.М. (2006)
5. ГУЦУЛЯК Г.Д. (2016)
6. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
7. МАЗОРЕНКО Д.І. (2011)
8. МАЛІК М.Й. (2005)
9. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
10. СЛАВОВ В.П. (2007)
11. СОБКО О.О. (2009)
12. УШКАЛОВ В.О. (2013)
13. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 2009 р. (1 кн.)

ГРАБОВЕЦЬ А.І. (2009)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
“ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”
засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (1 кн.)

НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2005)

СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ
ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”
засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (66 кн.)

1. КУЛЕСОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)

20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТІН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011, 2016)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)
44. КУЛЖИНСЬКИЙ С.П. (2011)
45. КОБЕЦЬ А.С. (2012)
46. СТЕПЧЕНКО Л.М. (2012)
47. РОЖЕСТВЕНСЬКИЙ Б.М. (2012)
48. ШАРАПА Г.С. (2013)
49. ВОЗНЯК Р.П. (2013)
50. ПРОКОПОВИЧ П.П. (2013)
51. НАБОКИХ О.Г. (2013)
52. ОНИСЬКО С.М. (2013)
53. ЗОСИМОВИЧ В.П. (2013)
54. ВЛАСОВ В.І. (2014)
55. ОСЬМАК К.І. (2014)
56. ПОГГЕНПОЛЬ В.О. (2014)
57. ГУЗЄВ І.В. (2015)
58. НИЖНІЙ М.І. (2015)
59. ШЕПОТЬКО Л.О. (2015)
60. ХОМЕНКО О.Д. (2016)
61. ПОДОБА Б.Є. (2016)
62. БОЙКО П.І. (2016)
63. СПЕСИВЦЕВ П.В. (2016)
64. ФРАНКУРТ С.Л. (2016)

ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
 "АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
 ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ"

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2001 р. (100 кн.)

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002, 2015)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. АЛЕШО О.Г. (2011)
9. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2012)
10. СКОРОХОДЬКО А.К. (2015)
11. БУГУЦЬКИЙ О.А. (2015)
12. САПЕГІН А.О. (2015)
13. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (2016)
14. ЗУБЕЦЬ М.В. (2016)
15. ФРАНКУРТ С.Л. (2016)

Монографії, брошури, довідники:

1. Вергунов В.А. Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).

2. Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і наслідництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).
3. Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).
4. Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).
5. Вергунов В.А. Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1. — 2006; ч. 2. — 2008; ч. 3. — 2010).
6. Вергунов В.А. Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. Вергунов В.А. Професор СЛБЗОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. Вергунов В.А. Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. Супіханов Б.К. Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. Вергунов В.А. Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. Вергунов В.А. Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. Супіханов Б.К. Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. Супіханов Б.К. Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України доби 1920-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. Вергунов В.А. Академік К.К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. Вергунов В.А. Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII — 1917 р.): моногр. (2009).
18. Вергунов В.А. Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. Вергунов В. Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мироновского ин-та пшеницы имени В.М. Ремесло): моногр. (2010).
20. Вергунов В.А. Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).
22. Сінченко В.М. Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. Коваленко С.Д. Історія Ботанічної секції С.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. Білоцерківська А.С. Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. Приходько Ю.О. Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. Радченко Л.С. Академік І.І. Лукинов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).

28. Герук С.М. Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. Черныш О.А. Академик Василий Николаевич Ремесло — ученый и организатор сельскохозяйственной науки (1907–1983) (к 100-летию Мионовского института пшеницы им. В.Н. Ремесло): моногр. (2011).
30. Вергунов В.А. Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. автореф. дис. (2011).
31. Корзун О.В. Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
32. Вергунова І.М. Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
33. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльності Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
34. Присяжнюк М.В. Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
35. Радченко Л.С. Наукова школа академіка І.І. Лукінова (1927–2004) (2011).
36. Зубець М.М. Київська дослідна станція тваринництва “Терезине”: історія, здобутки, вчені (2011).
37. Бородай І.С. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки (2012).
38. Вергунова І.М. Математичні методи для вирішення наукових завдань вітчизняної агрономії першої половини XX ст. (2012).
39. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльності Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2012).
40. Діденко О.М. Розвиток водного права в контексті науково-освітньої діяльності В.А. Григор’їва (1872–1927) (2012).
41. Войтюк В.Д. Мобільні засоби технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки в Україні (XX — початок XXI ст.) (2013).
42. Присяжнюк М.В. Розвиток сільськогосподарської дослідної справи УСРР у 20-х рр. XX ст.: науково-організаційні засади (2012).
43. Вергунов В.А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект (2012).
44. Піпан Х.М. Селекція озимої пшениці в Україні: історія та здобутки (2013).
45. Грищенко Н.Ф. Історія наукової думки про класифікацію ґрунтів (до 130-річчя виходу кн. проф. В.В. Докучаєва “Російський чорнозем”) (2013).
46. Ерозія ґрунтів України: еволюція теорії та практики: монографія (2014).
47. Вергунов В.А. Професор Борис Карлович Єнкен (1873–1943): нарис життя та творчої діяльності (2014).
48. Волощук М.Д. Ерозія ґрунтів України : еволюція теорії та практики : монографія (2014).
49. Вергунов В.А. Полтавському товариству сільського господарства — 150 років : віхи видатних діянь на благо України (2015).
50. Вергунов В.А. Національному університету водного господарства та природокористування — 100 років : іст.-наук. аналіз передумов появи (2015).
51. Вергунов В.А. Професор А.К. Скороходько — учений, педагог, організатор зоогієнічної науки (2015).
52. Путівник по архівних установах України для дослідників історії аграрної науки (2015).
53. Вергунов В.А. Полтавському товариству сільського господарства — 150 років: віхи видатних діянь на благо України (2015).
54. Вергунов В.А. Від Погарського навчально-зразкового господарства до Гадяцької сільськогосподарської дослідної станції, або історія подарунку купця В.В. Бойка полтавській громаді (до 150-річчя Полтавського товариства сільського господарства та 95-річчя Полтавської державної аграрної академії) (2015).
55. Павлушко Ю.І. Професор Бугуцький Олексій Андрійович (1929–2000) — інтелектуал аграрно-економічної науки (2015).
56. Вергунов В.А. Науково-організаційна діяльність професора Д. Ф. Лихваря з розвитку селекції та акліматизації сільськогосподарських рослин в Україні (20-ті — 80-ті рр. XX ст.): монографія (2015).

Збірки документів і матеріалів:

57. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
58. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матеріалів (2005).
59. Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матеріалів (2006).
60. Всеукраїнська Академія С.-г. Наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
61. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матеріалів (2006).
62. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матеріалів (2007).
63. Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матеріалів (2008).
64. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матеріалів (2008).
65. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УСРР (1927–1930 рр.): зб. док. і матеріалів (2010).
66. Південне відділення ВАСГНІЛ : зб. док. і матеріалів (2011).
67. Присяжнюк М. В. Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927) : зб. док. та матеріалів (2011).
68. Сільське господарство УСРР та його наукове забезпечення у роки Другої світової війни (1940–1945) (2012).
69. Сівозміни в системах землеробства України (1958–1984 рр.) : зб. док. і матеріалів (2012).
70. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1941 рр.) : зб. док. і матеріалів (2013).
71. Науково-організаційні засади розвитку аграрної науки та її управління в УСРР (1962–1969) : зб. док. і матеріалів (2014).
72. Організація наукового забезпечення сільськогосподарської галузі УСРР у 1946–1956 роках : зб. док. і матеріалів (2014).
73. Полтавське товариство сільського господарства (журнали засідань) (вип. 1; вип. 2, ч. 1; вип. 2, ч. 2; вип. 3, ч. 1; вип. 3, ч. 2) (2015).
74. Київське товариство сільського господарства та сільськогосподарської промисловості (1876–1919) : зб. док. і матеріалів (2015).
75. Державне регулювання с.-г. науки в УСРР / УСРР у 1935–1940 рр.: зб. док. і матеріалів (2015).
76. Колгоспна дослідна справа УСРР у 1935–1956 рр. : зб. док. і матеріалів (2016).

СЕРІЯ “ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2004 р. (8 кн.)

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)

5. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ О.Г. (2012)
6. ДЕРЛЕМЕНКО В.В. (2013)
7. ЗЛЕНКО В.А. (2014)

**СЕРІЯ "АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ
НАН УКРАЇНИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА"**
засн. НБУВ НАНУ і ННСГБ НААН у 2007 р. (2 кн.)

1. Академік НАН України ЛУКІНОВ І.І. (1927–2004): біо-бібліогр. покажч. (2009).
2. Академік АН УРСР і ВАСГНІЛ Оппоков (Опоків) Євген Володимирович (1869–1937): біобібліогр. покажч. (2014)

**СЕРІЯ "НАУКОВІ
ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ"**
заснована ННСГБ НААН у 2001 р. (11 кн.)

1. ЯНАТА О.А. (2001)
2. ШІНДЛЕР К.Г. (2005)
3. НОВИКОВ М.М. (2008)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2011)
5. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
6. КОСТЕНКО В.С. (2013)
7. АНГЕЛІНА П.М. (2014)
8. АНТОНЕЦЬ С. С. (2014)
9. ОСЬМАК К.І. (2014)
10. СЛОБОДЯНИК М.С. (2015)
11. ФРАНКУРТ С.Л. (2016)

**СЕРІЯ "БІОБІБЛІОГРАФІЯ ДІЯЧІВ НАУКИ,
ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ"**
заснована ННСГБ НААН у 2014 р. (1 кн.)

1. ДЕРЛЕМЕНКО Т.Ф. (2014)
2. СЛОБОДЯНИК М.С. (2015)

**БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ "ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА
У ФОНДАХ ННСГБ НААН ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ
УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ"**
засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р. (5 кн.)

1. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
2. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
3. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
4. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (1822–2010).
5. Чеські сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (2012).

**НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ
РЕТРОСПЕКТИВНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ,
БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ**
(24 кн.)

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях: біобібліогр. покажч. (2001, 2002).

2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, "Бюлетені", "Вісті", Наукові записки, "Збірники наукових праць", "Труди": наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ЦНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ЦНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3. (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об'єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.) : наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
10. Сільськогосподарські періодичні видання в Україні. 1918–1940 (2012).
11. Українська академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2004 рр. : біогр. довід. (2006).
12. Національна академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2011 рр. (2012).
13. Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2014 рік (2013).
14. Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2015 рік (2014).
15. Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2016 рік (2015).
16. Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи України на 2017 рік (2016).

**СЕРІЯ ТЕМАТИЧНИХ
НАУКОВО-ДОПОМІЖНИХ
БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ ВІТЧИЗНЯНИХ
ТА ЗАРУБІЖНИХ ВИДАНЬ З ФОНДІВ ННСГБ НААН
"ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНІ
РЕСУРСИ АГРОПРОМИСЛОВОМУ
ВИРОБНИЦТВУ УКРАЇНИ",
засн. ННСГБ НААН у 2013 р. (3 кн.)**

1. Бджільництво (2013)
2. Ґрунтознавство = Soil Science (2013).
3. Зернобобові культури (2016)